

Алфонс
Доде

Невероятните
приключения
на Тартарен
Тарасконски

**АЛФОНС ДОДЕ
НЕВЕРОЯТНИТЕ
ПРИКЛЮЧЕНИЯ НА
ТАРТАРЕН ТАРАСКОНСКИ**

Превод: Пенка Пројкова

chitanka.info

ТАРТАРЕН ТАРАСКОНСКИ

На моя приятел Гонзаг Прива

„Във Франция всеки е малко тарасконец.“

ПЪРВИ ЕПИЗОД В ТАРАСКОН

I

ГРАДИНАТА С БАОБАБА

Първото ми посещение у Тартарен Тарасконски остана за мен незабравима дата; оттогава са изминали дванадесет или може би петнадесет години, но и до ден-днешен си го спомням, сякаш беше вчера. Храбрият Тартарен живееше тогава в третата къща отляво, щом се влезе в града по пътя за Авиньон. Прелестна тарасконска виличка с градина отпред, балкон отзад, ослепително бели стени, зелени капаци, а на прага — рояк савойчета, които играеха на дама или дремеха на припек, оборили глави на ваксаджийските си сандъчета.

Отвън къщата не представляваше нищо особено.

И през ум не би ви минало, че се намирате пред дома на герой. Но веднъж прекрачили прага, дяволска работа!

Цялото жилище излъчваше нещо героично от избата до тавана, та дори и в градината!...

О, градината на Тартатен! В цяла Европа нямаше друга като нея. Нито едно местно дърво, нито едно френско цвете; само екзотични растения, замкови дървета, кратуни, памук, кокосови палми, манго, банани, друг вид палми, баобаб, индийски смокини, кактуси, берберийски смокини... все едно че на десет хиляди левги от Тараскон сте сред Централна Африка. Разбира се, всичко това не беше в естествена големина; така кокосовите дървета бяха горе-долу колкото цвекло; а баобабът (гигантско дърво, *arbores gigantea*) растеше чудесно в една саксия за резеда; но какво пък толкова! За Тараскон и това беше прекрасно и първенците на града, удостоени с честта да погледат в неделя баобаба на Тартарен, се прибираха вкъщи прехласнати от възторг.

Отгатвате с какво възмущение прекосих в този ден приказната градина!... А какво изпитах, когато ме въведоха в кабинета на героя!

Прозорците на този кабинет — една от забележителностите на града, гледаха към дъното на градината, а баобабът растеше пред самата стъклена врата.

Представете си голяма стая със стени, украсени от горе до долу с какви ли не пушки и саби, всички видове оръжия от всички краища на света: карабини, дългоцеви пушки мускетони, корсикански и каталонски ножове, револвери с ножове, кинжали, малайски ками, карибски стрели, кремъчни стрели, боксове, топузи, хотентотски боздугани, мексикански ласа и знам ли още какво!

И сякаш нарочно ярко безпощадно слънце пламтеше по стоманените остриета и прикладите на пушките — просто тръпки да те побият!... Успокоителни бяха само умиротворяващите ред и чистота, царящи в тая страшна оръжейница. Всичко си беше на

мястото грижливо подредено, избърсано, с етикетче като в аптека. Тук-таме кратки добродушни надписи предупреждаваха:

„Отровни стрели, не пипайте!“

Или:

„Заредени оръжия, внимание!“

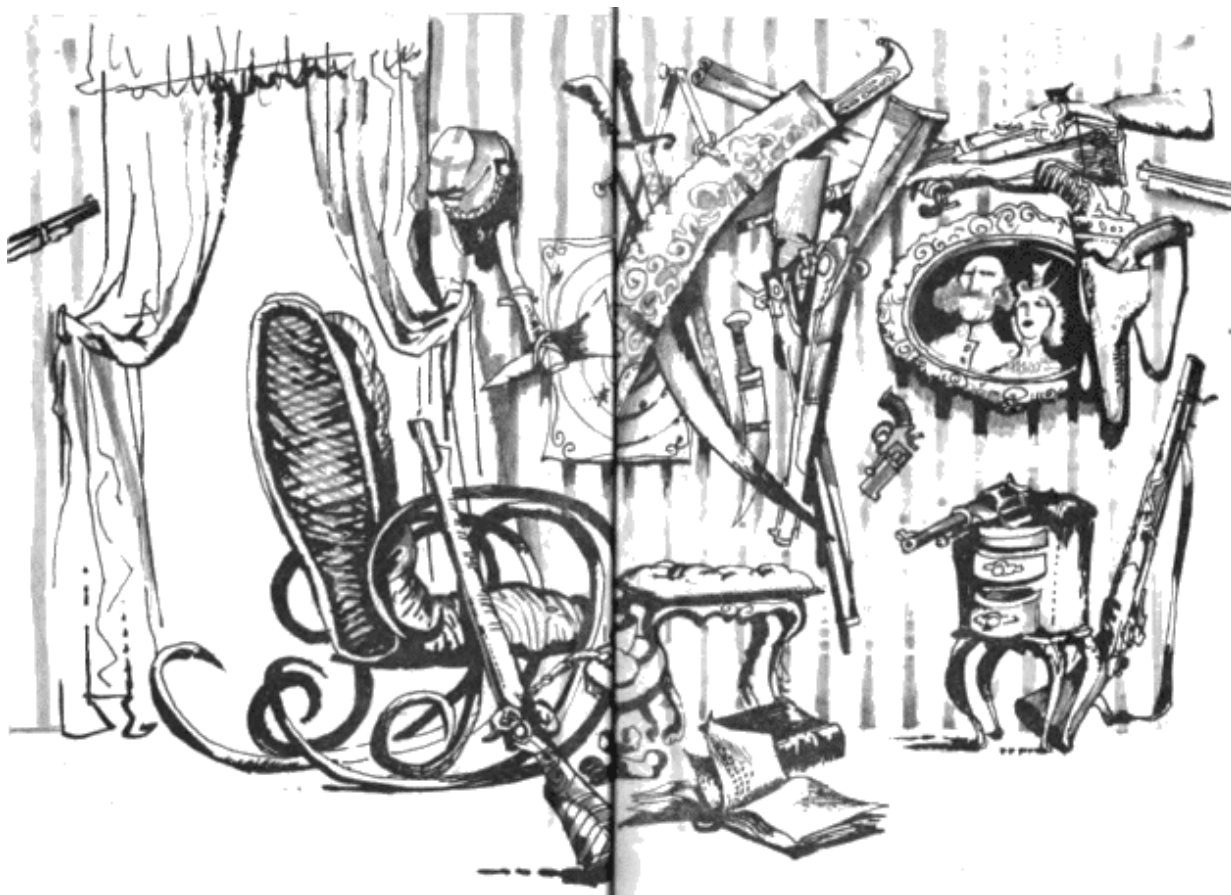
Ако не бяха тези надписи, никога не бих се осмелил да вляза вътре.

Посред кабинета имаше кръгла масичка, на нея шише с ром, турска кесия с тютюн, „Пътешествията на капитан Кук“, романите на Купър, на Гюстав Емар, разкази за лов на мечки, на соколи, на слонове и т.н. А зад масата седеше по риза и фланелени гащи четиридесет-четиридесет и пет годишен човек, нисък, пълен, набит, червендалест, с късо подстригана, гъста брада и искрящи очи; в едната си ръка държеше книга, а в другата размахваше огромна лула с желязно капаче, и докато четеше не знам какъв умопомрачителен разказ за ловци на скалпове, той издаваше напред долната си устна — страшна гримаса, която придаваше на симпатичното му лице на скромен тарасконски рентиер същия оттенък на благодушна жестокост, която лъхаше от цялата къща.

Този велик човек беше Тартарен. Тартарен Тарасконски, храбрият, великият, несравнимият Тартарен Тарасконски.

II ОБЩ ПОГЛЕД ВЪРХУ СЛАВНОТО ГРАДЧЕ ТАРАСКОН. ЛОВЦИТЕ НА КАСКЕТИ

По времето, за което ви разказвам, Тартарен Тарасконски не беше още днешният широко известен в цяла Южна Франция Тартарен. Но и тогава вече той беше истински крал на Тараскон...

Да си изясним откъде идваше това негово кралско величие.

Първо, трябва да знаете, че в този край всички, и стари, и млади, са ловци. Ловът е голямата страст на тарасконците от незапомнени времена, още когато ламята Тараска вилнеела из блатата край града, а тарасконците устройвали хайки срещу нея. От много, много отдавна, както виждате.

И тъй, всяка неделна утрин тарасконците до един грабват оръжието и излизат извън града с раници, с пушки на рамо, сред голяма шумотевица — кучешки лай, съскане на порчета за примамка на зайци, тръби, ловджийски рогове... Величествена гледка... За жалост обаче няма нито следа от дивеч.

Сами разбирате, че колкото и глупави да са глупавите животни, в края на краищата и те бяха станали предпазливи.

На пет левги от Тараскон леговищата са празни, гнездата запустели. Нито кос, нито пѣдпѣдък, нито дори зайче или мъничка стърчиопашка.

А пък хубавите тарасконски хълмчета са толкова привлекателни, така ухаят на мирта, лавандула и розмарин; и как дяволски вкусни са чудесните налени със сладък сок гроздове мискет в лозята по двата бряга на Рона... Да, но зад тях е Тараскон, а в малкия свят на пернатите и зъбатите Тараскон се ползува с лоша слава. Прелетните птици дори са си го отбелязали с голям кръст по маршрутните си карти и когато дивите патици на дълги триъгълни ята се спускат към Камарг, щом зърнат отдалеч градските камбанарии, водачът предупреждава с пълно гърло: „Там е Тараскон!... Там е Тараскон!“ и целият рояк прави завой.

С една дума, местният дивеч се състоеше само от един хитър, обигран заек, който се беше измъкнал по чудо от ловните забавления на тарасконците, и до днес заинатено си живее там. Този заек е много известен в Тараскон. Има си и прякор. Наричат го Бързоногия. Известно е, че леговището му се намира в землището на господин Бомпар — в скоби казано, това удвои и утрои цената на тази земя, — но никой досега не е успял да го улови.

Днес само двама-трима запалянковци все още търчат подир него.

Всички останали го зарязаха и Бързоногия отдавна премина в числото на местните суеверия, макар че тарасконците по природа не са кой знае колко суеверни и стига да им падне, ядат дори лястовича яхния.

— Добре де — ще ми кажете вие, — щом в Тараскон няма дивеч, какво ловят тогава в неделя тарасконските ловци?

Какво ли?

Боже мили! Те излизат на две-три левги извън града. Събират се на групички по пет-шест човека, настаняват се спокойно на сянка край някой извор, стара стена или под някое маслиново дърво, изваждат от

раниците чудесни парчета говеждо задушено, кромид лук, наденичка, солена рибка и започват безкраен обяд, полян с пивко ронско вино, от което те избива на смях и песни.

След като добре се натъпчат и напоят, те стават, свирват на кучетата, зареждат пушките и започват да ловуват. С други думи, всеки от господата взема каскета си, хвърля го с всичка сила нагоре и стреля по него във въздуха с пет, шест или две калибрени сачми, според уговорката.

Провъзгласят за крал на лова онзи, който най-много пъти улучи каскета си. Той се връща победоносно вечерта в Тараскон с надупчен каскет, закачен на цевта на пушката, сред лай на кучета и звуци на ловджийски рог.

Излишно е, мисля, да ви казвам, че в града въртят оживена търговия с каскети. Някои шапкари дори продават на по-схванатите ловци предварително надупчени и разкъсани каскети, но освен аптекаря Безюке никой друг не ги купува. Срамота е в края на краищата!

Тартарен Тарасконски нямаше равен на себе си в лова на каскети. Всяка неделна утрин той тръгваше с нов каскет, всяка неделна вечер се завръщаше с парцал. Таваните на малката къща с баобаба бяха претъпкани с тези победни трофеи. Ето защо всички тарасконци го признаваха за свой вожд и тъй като той знаеше дословно ловджийския устав и беше прочел всички научни трудове и ръководства по всички видове лов, от лова на каскети до лова на бирмански тигри, господата го бяха признали за върховен съдия по ловното изкуство и го викаха за арбитър при всички свои спорове.

Всеки ден от три до четири у търговеца на оръжие Косткалд можете да видите един пълен, сериозен мъж, захапал лулата си, седнал в зелено кожено кресло посред магазина, претъпкан със застанали прави, увлечени в разпалени спорове ловци на каскети. Този човек беше Тартарен Тарасконски, който раздаваше правосъдие — същински Немрод^[1], мъдър като Соломон.

[1] Немрод — Халдейски цар, известен като голям ловец. — Б.пр.

↑

III

НЪЕ! НЪЕ! НЪЕ! ОЩЕ ЕДИН ПОГЛЕД ВЪРХУ СЛАВНОТО ГРАДЧЕ ТАРАСКОН

Мощното тарасконско племе прибавя към ловджийската си страст още една — страстта към романсите. Просто да се чудите какъв порой романси се излива в това градче! В Тараскон ще намерите вечно млади, вечно свежи всички сантиментални вехтории, които жълтеят из старите нотни тетрадки. Всички, абсолютно всички са налице. Всяко семейство си има свой собствен романс и това е известно в града. Известно е например че романсът на аптекаря Безюке е „Обичана от мене, бляскава звезда“, на търговеца на оръжие Косткалд — „Ще дойдеш ли в страната на колибите“, на бирника от данъчното — „Да бях, да бях невидим аз, не щяха да ме видят“ (шеговита песничка).

И тъй нататък за целия Тараскон. Два-три пъти седмично се събират по къщите си и си ги пеят. Странно е, че тези романси са винаги едни и същи и че славните тарасконци от много време си ги изпълняват и през ум не им минава да ги променят. Предават си ги по наследство от баща на син и никой не се домогва до тях — те са светиня. Никога дори не си ги заемат. Никога не би хрумнало например на някой от рода Косткалд да запее романса на семейство Безюке или пък Безюке да запее романса на Косткалд. Сигурно си мислите, че са им дошли до гуша, след като си ги пеят четиридесет години. Нищо подобно, всеки си пази романса и всички са доволни.

По романсите, както и по каскетите, пръв в града пак беше Тартарен. Но той превъзхождаше съгражданите си в следното — Тартарен Тарасконски нямаше свой романс. Всички романси бяха негови.

Всичките!

Само че и дяволът не можеше да го накара да ги пее. Преситен от салонните успехи, тарасконският герой предпочиташе да се зарови сред ловджийските си книги или да прекарва вечерите си в клуба, вместо да се перчи пред някое немско пиано под блясъка на две тарасконски свещи. Да участва в тези музикални празненства му се

струваше под неговото достойнство и все пак понякога, когато в аптеката на Безюке имаше домашен концерт, той влизаше уж случайно и след дълги молби най-сетне се съгласяваше да изпее големия дует от „Робер Дявола“ с госпожа Безюке-майка... Който не е чувал това изпълнение, все едно че никога нищо не е чул... Дори още сто години да живея, цял живот ще виждам как великият Тартарен се приближава с тържествена стъпка до пианото, как се облакътява на него, прави познатата гримаса и под зеления отблясък на бурканите от витрината се опитва да придаде на добродушното си лице сатанинското и зверско изражение на Робер Дявола. Едва заемаше подходящата поза и салонът изтръпваше; всички усещаха, че ще се случи нещо велико... Миг тишина и госпожа Безюке-майка запяваше, като си акомпанираше на пианото:

*Робер, та аз те любя
със порив откровен,
виж моя страх смирен, (2 пъти)
поспри, не се погубвай,
недей погубва мен^[1]*

Тук тя прошепваше:

— Ваш ред е, Тартарен.

И Тартарен Тарасконски протягаше ръка, свил юмрук, с трептящи ноздри и изричаше три пъти със страхотен глас, който изтрещяваше като гръм в недрата на пианото: „Не!... Не!... Не!...“, което по южняшки звучеше: „Нъе!... Нъе!... Нъе!...“. Тогава госпожа Безюке-майка повтаряше още веднъж:

*поспри, не се погубвай,
недей погубва мен.*

— Нъе! Нъе! Нъе! — изреваваше още по-гръмовно Тартарен и тук дуетът свършваше...

Не беше дълго, както виждате, но беше толкова силно, толкова изразително, толкова демонично, че цялата аптека изтръпваше от ужас и всички го молеха да повтори още четири-пет пъти своето „Нъе, нъе“.

Накрая Тартарен изтриваше потта от челото си, усмихваше се на дамите, смигваше на мъжете, оттегляше се победоносно, отиваше в клуба и там небрежно подхвърляше:

— Току-що изпях у Безюке дуета от „Робер Дявола“.

И най-удивителното от всичко беше, че сам си вярваше!...

[1] Стиховете в книгата преведе Венелин Пройков ↑

IV ТЕ!!!

Именно поради тези си разнообразни таланти Тартарен Тарасконски се ползуваше с такова голямо влияние в града.

Не може да не се признае наистина, че този удивителен човек беше успял да покори всички.

Армията в Тараскон беше за него. Храбрият командир Бравида, интендантски капитан от запаса, казваше за него: „Юначага!“ — на вас оставям да прецените дали командирът разбираше от юначаги, след като толкова време ги беше обличал!

Съдебното съсловие също беше за Тартарен. Неведнъж председателят на съда Ладвез беше заявявал на заседание пред целия състав:

— Това се казва човек с характер.

И накрая народът също беше за Тартарен. Осанката му, походката му, напетата му външност — същински боен кон, нетрепващ от грохота на битките, славата му на герой, дошла неизвестно откъде, раздадените монети и приятелското потупване на ваксаджийчетата пред вратата му, бяха направили от него местен лорд Сеймур, любимец на тарасконските пазари. В неделя вечер, когато Тартарен се връщаше от лов в пристегнатата куртка, забучил каскета на цевта на пушката, носачите по кейовете на Рона му се кланяха с уважение, смигаха си, сочейки огромните му бицепси, които той свиваше и отпускаше, и си шепнеха възхитено:

— Силен е за десет души!... Има двойни мускули.

Двойни мускули!

Само в Тараскон е възможно да се чуят такива неща! Но при все това, сякаш напук на всичко, въпреки многобройните си дарби, въпреки двойните мускули, народната обич и безценното уважение на храбрия командир Бравида, интендантски капитан от запаса, Тартарен не беше щастлив; животът в малкия град му тежеше, угнетяваше го. Великият тарасконец се отегчаваше в Тараскон. Работата е там, че за героична натура като неговата, за душа, пламенна и жадна за

приключения, за човек, мечтаещ за сражения, за пребродени пампаси, за грандиозен лов, за пясъчни пустини, за урагани и тайфуни, да стреля всяка неделя по каскети, а през останалото време да раздава правосъдие у търговеца на оръжие Косткалд, наистина какво дребно съществуване... Горкият, милият велик човек, как да не линее, как да не гасне.

Напусто, за да разшири своите кръгозори, да изличи за малко от паметта си клуба и Пазарния площад, напусто се обграждаше с баобаби и други африкански растения, напусто трупаше оръжия върху оръжия, малайски ками върху малайски ками, напусто се тъпчеше с романтични четива и се мъчеше като безсмъртния Дон Кихот да се изтръгне със силата на своята мечта от ноктите на безпощадната действителност... Уви! Всичко, което правеше, за да утоли жаждата си за приключения, само я разпалваше още повече. Гледката на всичките тези оръжия поддържаше у него непрекъснат гняв и възбуда. Дългоцевите му пушки, стрелите, ласото го зовяха: „На бой! На бой!“. В клоните на неговия баобаб вятърът му навяваше копнеж за далечни пътешествия, даваше му лоши съвети. А отгоре на всичко пък Гюстав Емар и Фенимор Купър...

О, колко пъти в тягостните летни следобеди, когато четеше самотен сред своите мечове, Тартарен внезапно скачаше с рев! Колко пъти захвърляше книгата и се спускаше към стената, за да откачи бойните доспехи!

Горкият човек забравяше, че е у дома си в Тараскон, с шал на главата, по гащи; претворяваше в живота четивата си и възпламенен от собствения си глас, сновеше из стаята, размахвайки брадва или томахавка.

— Само да ми дойдат те!

Те, кои те!

И сам Тартарен не знаеше. Те олицетворяваше всичко, което напада, бие се, хапе, дера с нокти, скалпира, вие, ръмжи... *Те!* Това беше индианецът сиукс, който танцува около бойния стълб, където е привързан нещастният белокож.

Това беше сивата мечка от Скалистите планини, която се поклаща и се облизва с кървав език. Това беше туарегът от пустинята, малайският пират, абруцкият разбойник... Накратко казано, *те* бяха

чисто и просто *те!*... С други думи, войната, пътешествията, приключенията, славата.

Но, уви, храбрият тарасконец напразно ги зовеше, предизвикваше ги... *те* никога не идваха... Да му се не види макар! Пък и какво ли щяха да правят *те* в Тараскон?

Но въпреки това Тартарен продължаваше да *ги* чака, особено вечер, когато отиваше в клуба.

V

КОГАТО ТАРТАРЕН ОТИВАШЕ В КЛУБА

Кръстоносецът, който се готви да щурмува обсадилия го неверник, китайският боец, готвещ се за схватка, войнственият команч, поел пътеката на войната, не представляваха нищо в сравнение с Тартарен Тарасконски, въоръжил се от глава до пети, за да отиде в клуба в девет часа вечерта, един час след вечерната проверка.

„Пълна бойна готовност!“ — както казват моряците.

В лявата си ръка Тартарен вземаше един бокс с железни шипозе, в дясната — бастун с пъхната в него шпага; в левия джоб — топуз в десния — револвер. На гърдите, между жилетката и фланелата — малайска кама. Дума да няма обаче, никога отровни стрели, подобно вероломно оръжие!...

Преди да излезе, той правеше някое и друго упражнение в тишината и мрака на своя кабинет, поразкършваше се като на фехтовка, стреляше в стената, разиграваше мускулите си! После откачваше ключа и прекосяваше градината важно, без да бърза. По английски, господа, по английски! Ето това се казва истинска смелост. В края на градината той отваряше тежката желязна врата. Отваряше я внезапно, рязко, така че тя се блъскаше отвън в стената... Ако *те* бяха зад нея, представяте си как щеше да ги превърне на кайма!... Само че за съжаление *те* не бяха отзад.

Щом отвореше вратата, Тартарен излизаше, хвърляше бързо поглед наляво и надясно, превърташе енергично два пъти ключа. И хайде, напред.

По пътя за Авиньон ни жива душа. Затворени врати, тъмни прозорци. Всичко тънеше в мрак. Само тук-таме сред мъглата на Рона блещукаше фенер...

Величествен и непоколебим, Тартарен Тарасконски крачеше така в нощта и токовете му отмерено тракаха, а бастунът му с железен връх изтръгваше искри от паважа. По булеварди, главни улици или улички той винаги се стараеше да върви посред платното — чудесна предпазна мярка, която ви дава възможност да видите грозещата

опасност и най-вече да избегнете онова, което вечер пада от прозорците по тарасконските улици. Само да не се излъжете — цялото това благоразумие съвсем не означаваше, че Тартарен се страхува. Не! Той само се пазеше.

Най-доброто доказателство обаче за безстрашието на Тартарен беше, че той, вместо да отиде в клуба по Стъргалото, минаваше през града, тоест по най-дългия и най-тъмния път, през множеството затънтени улички, в края на които зловецъ проблясваше Рона. Горкият човек все се надяваше, че на завоя на някое от тези разбойнически свърталища *те* ще изскочат от сянката и ще се хвърлят на гърба му. Добре щеше да *ги* посрещне, можете да ми вярвате... Но уви, по някаква ирония на съдбата никога, абсолютно никога в живота на Тартарен Тарасконски не му провървя — той нямаше нито една лоша среща. Поне куче, поне някой пианица! Нищо!

Понякога обаче се вдигаше лъжлива тревога. Шум от стъпки, сподавени гласове... „Внимание!“ — казваше си Тартарен и се заковаваше на място, като се вглеждаше в тъмнината, душеше въздуха, допираше ухо до земята по индиански. Стъпките, гласовете ставаха поясни... Никакво съмнение! *Те* идваха. *Те* бяха вече тук. Тогава с пламнали очи, задъхан, Тартарен настръхваше като ягуар, готов да скочи с боен вик... и изведнъж в тъмнината се разнасяха приветливи тарасконски гласове, които спокойно подвикваха:

— Я глей!... Това бил Тартарен... Здравсти, Тартарен!

Проклятие! Беше аптекарят Безюке със семейството си, току-що изпял своя романс у Косткалд.

— Добър вечер! Добър вечер! — изръмжаваше Тартарен, вбесен от своята грешка, и изчезваше в тъмнината, размахал яростно бастуна си.

Стигнал веднъж до улицата на клуба, храбрият Тартарен изчакваше все пак малко, като сновеше надлъж и нашир пред вратата, преди да влезе. Най-сетне уморен да *ги* чака и сигурен, че *те* няма да се появят, той хвърляше последен предизвикателен поглед в тъмнината и измърморваше гневно:

— Нищо!... Нищо!... Никога нищо!...

Едва тогава юнакът влизаше в клуба, за да играе безиг с командира.

VI

ДВАМАТА ТАРТАРЕНОВЦИ

Но как така, дявол да го вземе, със своята страст към приключения, с вечната жажда за силни вълнения, с безумната мечта да пътешества, да броди вдън горите Тилилейски, как така Тартарен Тарасконски никога не беше напуснал Тараскон?

Защото това беше чистата истина. До четиридесет и пет години храбрият тарасконец не беше спал нито веднъж извън родния си град. Не беше направил дори прословутото пътешествие до Марсилия, което всеки добър провансалец си позволява, когато навърши пълнолетие. Пак е нещо, че едва познаваше Бокер, а Бокер не е кой знае колко далеч от Тараскон, дели ги само един мост. За съжаление силният вятър толкова често отнася този мост, той е толкова дълъг и неустойчив, а и Рона е толкова широка на това място, че, бога ми, нали сами разбирате... Тартарен Тарасконски предпочиташе твърдата земя.

Защото трябва да ви призная нещо — в нашия герой живееха две съвършено различни личности: „Чувствувам у себе си двама човека“ — е казал не знам кой си църковен отец. С пълно право може да се каже, че Тартарен притежаваше душата на Дон Кихот, същите рицарски пориви, същия героичен идеал, същата безумна жажда за романтичното и величавото; но за нещастие той нямаше тялото на прославения идалго, това кокалесто и мършаво тяло, това подобие на тяло, над което материалният живот нямаше никаква власт, способно да прекарва двадесет нощи, без да свали доспехите, и четиридесет и осем часа с шепа ориз... Напротив, тялото на Тартарен беше тяло на дебел, тежък, охранен, изнежен, кекав човек, изпълнен с еснафски желаниа и стремеж към домашни удобства — тумбестото късокрако тяло на безсмъртния Санчо Панса.

Дой Кихот и Санчо Панса в един човек! Сами разбирате колко е трудно подобно съжителство! Вечни разпавии! Вечни раздори!... Какъв хубав диалог може да се напише, диалог, достоен за Лукиан или Сент-Еврѐмон, диалог между двамата Тартареновци, Тартарен-Кихот

и Тартарен-Санчо! Тартарен-Кихот, разпален от разказите на Гюстав Емар, възкликва:

— Заминавам.

Тартарен-Санчо мисли само за ревматизма си и казва:

— Оставам.

Тартарен-Кихот (много възбуден): Покрий се със слава, Тартарен.

Тартарен-Санчо (много спокоен): Тартарен, покрый се с фланела.

Тартарен-Кихот (още по-възбуден): О, чудесни дългоцевки, о, шпаги, ласо, мокасина!

Тартарен-Санчо (още по-спокоен): О, чудесни плетени жилетки, дебели наколенници! О, прекрасни шапки с наушници!

Тартарен-Кихот (вън от себе си): Брадва, дайте ми брадва!

Тартарен-Санчо (звъни на прислужницата): Жанет, шоколада ми!

И Жанет се появява с чудесен шоколад, топъл, каймаклия, уханен, с хрупкави анасонови сладки, при вида на които Тартарен-Санчо се засмива щастливо, заглушавайки виковете на Тартарен-Кихот.

Ето защо Тартарен Тарасконски никога не бе напускал Тараскон.

VII

ЕВРОПЕЙЦИ В ШАНХАЙ. МЕЖДУНАРОДНА ТЪРГОВИЯ. ТАТАРИ. ЛЪЖЕЦ ЛИ Е ТАРТАРЕН ТАРАСКОНСКИ? МИРАЖЪТ

И все пак веднъж Тартарен едва не замина, и то на дълго пътешествие.

Тримата братя Гарсио-Камю, преселили се в Шанхай тарасконци, му бяха предложили да завежда една от техните кантори там. Ох, тъкмо за такъв живот беше мечтал той! Големи сделки, ръководство на цяла армия подчинени, връзки с Русия, Персия, Азиатска Турция, с други думи — международна търговия.

Представяте си колко приповдигнато звучаха думите международна търговия, изречени от Тартарен!

Търговското предприятие на Гарсио-Камю се ползуваше между другото с предимството от време на време да го нападат татари. Тогава бързо залостваха вратите, всички служители грабваха оръжие, издигаха консулското знаме и: „Бум-бум!“ през прозорците, право по татарите.

Не е необходимо да ви разказвам с какъв възторг прие това предложение Тартарен-Кихот; за нещастие Тартарен-Санчо си правеше оглушки и тъй като той беше по-силният, работата не стана. В града дълго говориха за това. Дали ще замине? Или няма да замине? Обзалагаме се, че да. Обзалагаме се, че не. Истинско събитие... В крайна сметка Тартарен не замина, но цялата тази история го издигна в очите на хората. За Тараскон е все едно дали си се канил да отидеш в Шанхай, или вече си бил там. Страшно много приказки се бяха изприказвали за пътешествието на Тартарен, затова накрая всички повярваха, че той вече се е завърнал от него. Вечер в клуба господата го разпитваха за живота в Шанхай, за нравите, за климата, за опиума, за международната търговия.

Много добре запознат, Тартарен на драго сърце даваше подробностите, които му искаха, и в края на краищата славният човек

сам започна да си вярва, че е ходил в Шанхай, ето защо, разказвайки за стотен път за нападенията на татарите, съвсем естествено обясняваше:

— Тогава раздавах оръжие на служителите си, издигах консулското знаме и бум-бум през прозорците, право по татарите!

При тези думи целият клуб изтръпваше...

— Тогава вашият Тартарен е бил лъжец и половина...

— Не! Хиляди пъти не! Тартарен не беше лъжец...

— И все пак нали отлично е знаел, че никога не е бил в Шанхай!

— Е, разбира се, знаеше го. Само че...

Само че, чуйте какво ще ви кажа. Време е да се разберем веднъж завинаги за лошата слава на лъжци, която северняците са създали за южняците. В целия Юг няма лъжци, няма лъжци в Марсилия, нито в Ним, нито в Тулуза, нито в Тараскон. Южнякът не лъже, той се заблуждава. Не казва винаги истината, но сам си вярва, че я казва. Неговата лъжа не е лъжа. Тя е нещо като мираж...

Да, мираж!... И за да ме разберете добре, идете на Юг и сами ще се уверите. Ще видите тази страна на чудесата, в която слънцето преобразява всичко и придава на всичко много по-големи размери от естествените. Ще видите, че провансалските хълмчета, не по-високи от възвишението Монмартр, ще ви се сторят огромни. Ще видите, че античният квадратен храм в Ним — същинско украшение за етажерка — ще ви се стори голям колкото „Парижката света Богородица“... Ще видите... Ах, единственият лъжец на Юг, ако въобще там има лъжци, е слънцето... То преувеличава всичко, до което се докосва!... Какво е била Спарта по време на своето великолепие? Селище... Какво е била Атина? Най-много околийски център. И въпреки това историята ни ги описва като два огромни града. Ето какво е направило слънцето от тях...

Така че няма защо да се чудите как същото слънце, огряло над Тараскон, е превърнало един интендантски капитан от запаса като Бравида в храбрив командир Бравида, една ряпа в баобаб и един човек, който едва не е отишъл в Шанхай, в човек, който вече е бил там.

VIII

МЕНАЖЕРИЯТА МИТЕН. АТЛАСКИ ЛЪВ В ТАРАСКОН. СТРАШНА И ТЪРЖЕСТВЕНА СРЕЩА

А сега, след като ви показахме Тартарен Тарасконски в неговия личен живот, преди още славата да го целуне по челото и да го увенчае с неувяхващи лаври, сега, след като ви разказахме героичния му живот в най-обикновена обстановка, с всичките му радости, скърби, мечти, надежди, да побързаме да разлистим ярките страници на неговата биография и да стигнем до онова необикновено събитие, което го тласна към несравнимата му съдба.

Една вечер у търговеца на оръжие Косткалд Тартарен Тарасконски тъкмо показваше на неколцина любители как се борави с пушка-игленка, последна новост за тогава... Изведнъж вратата се отваря и един ловец на каскети се втурва изплашено в магазина с вик:

— Лъв!... Лъв!...

Всеобщо смайване, ужас, смут, блъсканица. Тартарен препречва щика, Косткалд се спуска да затвори вратата. Заобикалят ловеца, разпитват го в надпревара и най-сетне разбират: менажерията Митен на връщане от панаира в Бокер приела да остане за няколко дни в Тараскон и се разположила на Дворцовия площад с всичките си тюлени, боа, крокодили и един великолепен атласки лъв.

Атласки лъв в Тараскон! Чудо невиждано, откак свят светува. А как гордо се заспоглеждаха нашите храбри ловци на каскети! Как засияха мъжествените им лица и какви силни ръкостискания си размениха безмълвно по тъглчетата в магазина на Косткалд! Вълнение, тъй голямо и неочаквано, че никой не можеше дума да продума...

Дори и Тартарен. Блед и треперещ, все още с пушката-игленка в ръце, той стоеше прав и замислен пред тезгяха. Атласки лъв тук, съвсем близо, на две крачки! Лъв! С други думи, истински звяр, силен и жесток, цар на животните, дивечът на неговите мечти, нещо като главния герой на бленуваната трупа, която разиграваше във въображението му такива чудесни драми.

Лъв, триста дяволи!...

И отгоре на всичко атласки лъв! Това вече беше свръх силите на великия Тартарен.

Изведнъж всичката кръв бликна в лицето му.

Очите му пламнаха. Той метна с трепереща ръка пушката-игленка на рамо и като се обърна към храбрия командир Бравида, капитан от запаса, каза гръмовно:

— Да идем да погледнем, а, командирю!

— Е! Ами!... Е! Ами! Ами пушката ми!... Моята пушка-игленка, дето е у вас — опита се срамежливо да възрази благоразумният Косткалд.

Но Тартарен беше вече на улицата, а зад него удряха напето крак всички ловци на каскети.

Когато стигнаха до менажерията, там се беше струпала цяла тълпа. Тарасконците, героично племе, прекалено дълго лишени от вълнуващи зрелища, се бяха втурнали в бараката Митен и я бяха превзели. Естествено огромната госпожа Митен беше много доволна... В дивашки костюм, разголила ръце до лактите, с железни гривни на глезените, с камшик в едната ръка, с живо, макар и доста проскубано пиле в другата, знаменитата дама посрещаше любезно тарасконците и тъй като и тя имаше *двойни мускули*, пожъна почти толкова голям успех, колкото и нейните питомци.

Появата на Тартарен с пушка на рамо смрази всички. Славните тарасконци, които се разхождаха напълно спокойно пред клетките, без оръжие, безгрижно, без дори през ум да им минава мисълта за някаква опасност, съвсем естествено се изплашиха, като видяха своя велик Тартарен да влиза в бараката със страшното си бойно оръжие. Имаше, значи, от какво да се страхуват, след като той, този герой... Само миг и пред клетките не остана жива душа. Децата запищяха от страх, дамите поглеждаха към вратата. Аптекарят Безюке се измъкна уж да си вземе пушката.

И все пак държането на Тартарен полека-лека успокои смелчаците. Невъзмутим, вирнал глава, храбрият Тартарен бавно обиколи бараката, мина, без да спре пред ваната с тюлена, изгледа презрително дългия сандък, пълен с трици, където боата преглъщаше сурово пиле, и най-сетне застана като закован пред клетката на лъва.

Страшна и тържествена среща! Тарасконският лъв и атлаският лъв лице срещу лице... От едната страна, Тартарен прав, напрегнат, с ръце на пушката; от другата — лъвът, огромен, овалян в слама, премигащ, затъпял, положил голямата си космата муцуна на предните лапи... Дватамата спокойно се гледаха.

Но да се не начудиш! Дали защото пушката-игленка го раздразни, дали защото надуши достоен враг, ето че лъвът, който до тогава гледаше тарасконците с господарско презрение и се прозяваше в лицата им, внезапно се размърда враждебно. Отначало изсумтя, изръмжа глухо, показва ноктите си и изпъна лапите си. После стана, вдигна глава, разтърси грива, раззина огромна уста и застрашително изрева срещу Тартарен.

Отговори му ужасен вик. Цял Тараскон се впусна обезумял към вратите. Всички — жени, деца, носачи, ловци на каскети, дори храбрият командир Бравида... Единствен Тартарен Тарасконски не помръдна... Стоеше пред клетката решителен и непоколебим, със святкащи очи и със страшната гримаса, известна на целия град... Когато след малко ловците на каскети, успокоени донякъде от неговото държане и от здравите решетки, се приближиха до своя вожд, те чуха как той шепне, загледан в лъва:

— Ето, на това му казвам лъв.

В този ден Тартарен Тарасконски не каза повече нито дума...

IX

ЧУДНИ ШЕГИ НА МИРАЖА

В този ден Тартарен Тарасконски не каза повече нито дума; но и така горкият човек беше казал вече твърде много.

На другия ден из града плъзна мълвата за близкото заминаване на Тартарен в Алжир на лов за лъвове. Всички вие, драги читатели, сте свидетели, че доблестният мъж дума не беше обелил за това; но нали разбирате, миражът...

С една дума, цял Тараскон говореше само за предстоящото пътешествие.

По Стъргалото, в клуба, у Косткалд хората развълнувано подхвърляха:

— Е, чухте ли новината?

— Е, какво бе?... За пътешествието на Тартарен ли, а?

Защото в Тараскон всяка фраза започва с „е“ и завършва с „а“. А в този ден повече от всеки друг път разните „е“ и „а“ така звънтяха, че от тях дори стъклата се разтрепериха.

Най-удивен в града беше Тартарен, когато узна, че ще заминава за Африка. Но сами преценете какво нещо е тщеславието! Вместо да отговори простичко, че никъде няма да заминава и изобщо никога не е имал намерение да заминава, горкият Тартарен — първия път, когато му заговориха за това пътешествие — отговори уклончиво:

— Е, ами че, възможно е... Още не мога да кажа.

Втория път, посвикнал вече с тази мисъл, подхвърли:

— Вероятно.

А третия път:

— Решено.

И най-сетне вечерта в клуба, а после и у Костланд, опиянен от пунша с яйца, от ръкоплясканията, от светлините, упоен от пожънатия успех след съобщението за заминаването му, нещастникът категорично заяви, че се е отегчил да ловува с каскети и много скоро ще се спусне след големите атласки лъвове.

Оглушително „ура“ посрещна това съобщение. И отново пунш с яйца, отново ръкостискания, прегръдки и серенада под светлината на факли до полунощ пред къщичката с баобаба.

Само Тартарен-Санчо не беше доволен. Предварително трепереше при мисълта за пътешествие в Африка и за лов на лъвове; и когато се прибра вкъщи, докато под прозорците му още звънтеше серенадата в негова чест, той направи на Тартарен-Кихот страшна сцена, като го нарече смахнат, фантазьор, безразсъден, трижди полудял, изтъквайки му подробно всички беди, които го застрашаваха през това пътешествие: корабкрушение, ревматизъм, тропически трески, дизентерия, черна чума, проказа и само това да е...

Напразно Тартарен-Кихот се кълнеше, че няма да върши глупости, че ще се облича топло, че ще вземе със себе си всичко необходимо — Тартарен-Санчо не искаше и да чуе. Горкият човек вече се виждаше разкъсан от лъвовете, засипан от пясъците на пустинята като покойния Камбиз; и другият Тартарен успя да го поуспокои само като му обясни, че няма да замине веднага, че не е необходимо да се бърза, пък и в края на краищата нали още не са тръгнали наникъде...

Ясно като бял ден е, че никой не тръгва на подобно пътешествие, без да вземе някои и други мерки. Дявол да го вземе, човек не се

втурва току-тъй, слепешката. Не е птица, та да литне.

Преди всичко тарасконецът сметна, че трябва да прочете разказите на всички знаменити пътешественици в Африка, пътеписите на Мунго-Парк, на Кайе, на доктор Ливингстън, на Анри Дювейрие.

От тях узна, че тези безстрашни пътешественици, преди да се впуснат в далечните си странствувания, дълго са се приучвали да понасят глад, жажда, тежки преходи, изобщо всякакъв вид лишения. Тартарен реши да последва примера им и от този ден започна да яде само попара. В Тараскон попара наричат зальчета хляб в топла вода със скилидка чесън, малко мащерка и дафинов лист. Строга диета, можете да си представите какви физиономии правеше горкият Санчо.

Към попарата Тартарен Тарасконски прибави и други разумни упражнения. Така, за да се приучи да изминава дълги преходи, той обхождаше всяка сутрин по седем-осем пъти града ту с ускорена крачка, ту с гимнастическа стъпка, с прибрани лакти до тялото и с две бели камъчета в устата според древния обичай.

После, за да привикне с нощния хлад, с мъглите и росата, той стоеше всяка вечер в градината си до десет-единадесет часа сам с пушката, в засада зад баобаба...

И най-сетне, тъй като менажерията Митен се задържа в Тараскон, закъснелите у Костланд ловци на каскети виждаха в мрака, прекосявайки Дворцовия площад, как един мъж тайнствено крачи надлъж и нашир пред бараката.

Това беше Тартарен Тарасконски, който се приучваше да слуша, без да трепне, ръмженето на лъва в нощния мрак.

X ПРЕДИ ОТПЪТУВАНЕТО

Докато Тартарен прилагаше така най-различни видове героични средства, очите на цял Тараскон бяха вторачени в него; никому и през ум не минаваше да се занимава с друго. Ловът на каскети съвсем беше западнал, романсите крееха. В аптеката на Безюке пианото линееше под зелена покривка, върху която съхнеха с коремите нагоре испански мухи... Пътешествието на Тартарен спря живота в града.

Да можехте да зърнете какъв успех жънеше тарасконецът в гостните! Просто го разкъсваха, оспорваха си го, отнемаха си го един от друг, похищаваха го. Нямаше по-голяма чест за дамите от честта да отидат до менажерията Митен под ръка с Тартарен и да послушат обясненията му пред клетката на лъва как се ходи на лов за такива диви зверове, къде ще се цели, от какво разстояние, има ли често нещастни случаи и т.н., и т.н.

Тартарен охотно отговаряше на всички въпроси. Той беше чел Жюл Жерар и знаеше на пръсти как се ходи на лов за лъвовете, сякаш сам беше ги ловил. Освен това наистина го биваше да разказва увлекателно.

Но най-хубаво беше след вечеря у председателя Ладвез или у храбрия командир Бравида, бивш интендантски капитан от запаса, когато поднасяха кафето и приближавайки столовете си, всички го молеха да разкаже за бъдещия си лов.

Тогава, облакът на масата, с чашката кафе пред него, героят изреждаше с развълнуван глас опасностите, които го очакваха там. Говореше за продължителни засади в безлунни нощи, за маларийни блата, за отровени от листата на зокума реки, за снегове, за палецо слънце, за скорпиони, за облаци от скакалци; разказваше още за навиците на атласките лъвовете, за нападенията им, за прословутата им жестокост в любовния период... После, възпламенен от собствения си разказ, ставаше от масата и изтичваше посред трапезарията, като подражаваше рев на лъв, изстрел на карабина — дум-дум-фиу-фиу! — ръкомахаше, ръмжеше, събаряше столове...

Около масата всички бледнееха. Мъжете се споглеждаха и клатеха многозначително глави, дамите затваряха очи и тихичко пискаха от ужас, старците размахваха войнствено дългите си бастуни, а в съседната стая приспаните рано-рано момченца, сепнати от рева и изстрелите, умираха от страх и молеха да запалят лампата.

А между другото Тартарен все не заминаваше.

XI

С ШПАГИ, ГОСПОДА, С ШПАГИ... НЕ С ТОПЛИЙКИ!

Дали наистина смяташе да замине?... Деликатен въпрос, на който биографът на Тартарен трудно би могъл да отговори.

Тъй или иначе, менажерията Митен беше напуснала Тараскон преди повече от три месеца, а изстребителят на лъвовете, както и преди, не помръдваше... Кой знае, може би простодушният герой, заслепен от нов мираж, си представяше искрено, че вече е ходил в Алжир. Може би от много приказки за бъдещия си лов си въобразяваше така чистосърдечно, че вече е ловувал, както си въобразяваше, че е издигал консулското знаме в Шанхай и е стрелял право по татарите — „Бум-бум!“.

За нещастие, ако и този път Тартарен Тарасконски беше жертва на миража, тарасконците съвсем не бяха му се поддали. Когато след тримесечно очакване разбраха, че ловецът не е приготвил още нито един куфар, започнаха да подмятат това-онова.

— Ще стане също като с Шанхай! — смееше се Косткалд.

И думите на търговеца на оръжие пожънаха голям успех из града, защото никой вече не вярваше на Тартарен.

Наивниците, бълзливците, хората като Безюке, които могат да избягат дори от бълха и стрелят с пушка само със затворени очи, бяха особено безмилостни. В клуба, на Стъргалото те пресрещаха горкия Тартарен и го питаха:

— Е, та кога ще пътешествуваме?

В магазина на Косткалд никой не се вслушваше в мнението му. Ловците на каскети се отричаха от своя вожд!

После полетяха епиграми. Председателят на съда Ладвез, който през свободното си време охотно правеше мили очи на провансалската муза, съчини на местното наречие песничка, която има голям успех. В нея се разказваше за един велик ловец, бачо Жерве, чиято страшна пушка трябвало да изстреби всички африкански лъвовете. За нещастие проклетата му пушка правела странна засечка. „Кога да пушне, все ще се запре.“

„Все ще се запре“, нали разбирате намека?

Докато се обърнеш, и песента стана популярна; когато Тартарен минаваше, носачите по кея и ваксаджийчетата пред вратата му пееха в хор:

*Пушкалото на бачо ми Жерве
е все запънато, запънато добре;
пушкалото на бачо ми Жерве
кога да пушне, все ще се запре.*

Само че пееха по-отдалеч поради двойните мускули.

О, изменчиви тарасконски прехласвания!...

Великият човек се преструваше, че нищо не вижда, нищо не чува, но дълбоко в душата си беше много огорчен от тази дребнава, подмолна и отровна война; той чувствуваше как Тараскон се изплъзва от ръцете му, как народната обич се прехвърля към други и му беше страшно тежко от това.

Ах, хубаво е да седнеш край голямата паница на популярността, но как ще се опариш, ако я разлееш!...

Затаил мъката си, Тартарен се усмихваше и си живееше мирно и тихо както преди, сякаш нищо не се беше случило.

Само от време на време маската на жизнерадостно безгрижие, която от гордост си беше лепнал на лицето, внезапно се смъкваше. И тогава вместо смях по него се изписваше негодувание и болка.

Така една сутрин, когато ваксаджийчетата пееха под прозорците му: „Пушкалото на бачо ми Жерве“, гласовете на тези нехранимайковци достигаха до стаята на клетия велик човек, който тъкмо се бръснеше пред огледалото (Тартарен беше с брада, но понеже тя растеше буйно, все трябваше да я подкъсява).

Изведнъж прозореца шумно се отвори и Тартарен се появи по риза, с кърпа на главата, насапунисан и размахвайки бръснача и сапунчето, той извика със страхотен глас:

— С шпаги, господа, с шпаги, не с топлийки!

Красиви думи, достойни да влязат в историята, но по погрешка отправени към тези малки сополанковци, високи колкото

ваксаджийските си сандъчета, рицари, напълно недостойни да въртят шпага.

XII

РАЗГОВОР В КЪЩИЧКАТА С БАОБАБА

Сред общата измяна единствена армията все още държеше на Тартарен.

Храбрият командир Бравида, интендантски капитан от запаса, му засвидетелствуваше същото уважение. „Юначага“ — упорито продължаваше да го нарича той и мисля, че неговото мнение не струваше по-малко от мнението на аптекаря Безюке... Нито веднъж храбрият командир не му намекна нито с дума за пътешествието в Африка, но когато видя, че общественото недоволство все повече нараства, той се реши да говори направо.

Една вечер горкият Тартарен седеше в кабинета си сам, потънал в тъжни мисли, и ето, изведнъж при него влезе командирът, сериозен, с черни ръкавици, закопчал сакото си догоре:

— Тартарен — изрече тежко-тежко бившият капитан, — крайно време е да заминете!

Той стоеше прав в рамката на вратата — неумолим и властен като повеляващия дълг.

Тартарен Тарасконски разбра чудесно какво съдържаха думите: „Тартарен, крайно време е да заминете!“.

Той стана пребледнял като платно, огледа с разнежен поглед хубавия си уютен кабинет, топъл и облян от мека светлина, удобния си широк фотьойл, книгите си, килима, дългите бели завеси на прозорците, зад които потрепваха тънките клончета от малката градина; после се приближи до храбрият командир, улови ръката му, стисна я силно и макар в гласа му да се доловиха сълзи, твърдо каза:

— Ще замина, Бравида!

И той сдържа думата си — замина. Само че не веднага... Необходимо му беше време да се подготви за път.

Преди всичко той поръча у Бомпар два големи сандъка, обковани с мед и с продълговата плочка със следния надпис:

Оръжие

Обковката и гравирването на надписа отнеха много време. Той си поръча пак у Таставен великолепен албум за пътеписи, в който да отбелязва като в дневник впечатленията си, защото ловът на лъвове си е лов, но дори и на път, човек има за какво да размишлява.

После поръча от Марсилия цял куп консерви, месна супа на таблетки, походна палатка, нов модел, която се опъваше и свиваше за минута, моряшки ботуши, два чадъра, мушама и сини очила, за да не му се възпаляват очите. Най-сетне аптекарят Безюке му приготви походна аптечка, натъпкана с лейкопласти, билки, камфор, оцет за обтриване.

Горкият Тартарен. Не ставаше въпрос за него, но той се надяваше с всичките тези предпазни мерки и с топлите си грижи да успокои гнева на Тартарен-Санчо, който не мириясваше ни денем, ни нощем, откакто отпътуването беше решено.

XIII ОТПЪТУВАНЕТО

Най-сетне дойде тържественият, великият ден.

Още от зори цял Тараскон беше на крак, задръстил пътя за Авиньон, заел позиция край къщичката с баобаба.

Хора по прозорците, по покривите, по дърветата; моряци от Рона, носачи, ваксаджийчета, еснафи, сновачки, тъкачки, членовете на клуба, с една дума, целият град; освен това и жителите на Бокер, които бяха преминали моста, градинари от околността, каруци с платнища, лозари, яхнали хубави мулета, нагиздени с панделки, пискюли, звънчета, фльонги, хлопатары и дори няколко красиви момичета от Арел, с небесносини панделки в косите, яхнали зад любимите си стоманеносиви камаргски кончета.

Цялата тази тълпа се блъскаше, притискаше се пред вратата на Тартарен, славния господин Тартарен, който отиваше да убива лъвове при турците.

За Тараскон Алжир, Африка, Гърция, Персия, Турция, Месопотамия представляват една и съща голяма, неопределена, кажиречи, приказна страна, която те наричат просто *турците*.

А сред цялата тая олелия ловците на каскети сновяха горди от тържеството на своя вожд и сякаш проправяха зад себе си браздите на славата.

Пред къщата с баобаба — две големи ръчни колички. От време на време вратата се отваряше и тогава виждаха как няколко души кръстосват важно-важно малката градина. Пренасяха куфари, сандъци, спални чували и ги товареха на количките.

Тълпата изтръпваше при всеки нов вързоп. Назоваваха предметите на глас: „Това е походна палатка!... Туй пък са консерви... аптечка... сандъци с оръжие...“. Ловците на каскети обясняваха.

Изведнъж към десет часа настъпи голямо раздвижване. Градинската врата се отвори с трясък.

— Ето го!... Той е! — развикаха се всички.

Наистина беше той.

Когато се появи на прага, от тълпата се разнесоха два удивени възгласа:

— Турчин!...

— С очила!...

Тартарен Тарасконски действително беше сметнал за свой дълг, щом заминава за Алжир, да облече алжирски костюм. Широки бухнали шалвари от бяло платно, пристегнато елече с метални копчета, две педи червен пояс около кръста, разголена шия, обръсната глава, а на нея огромен червен фес със страшно дълъг син пискюл!... Отгоре на това две тежки пушки, на всяко рамо по една, в пояса — голям ловджийски нож, на корема — патрондаш, на кръста — револвер, който се полюляваше в кожения кобур. Това е май всичко...

Ах, прощавайте, забравих очилата, огромни сини очила, чието предназначение явно беше да посмекчат твърде свирепия вид на нашия герой.

— Да живее Тартарен!... Да живее Тартарен! — ревна тълпата.

Великият човек се усмихна, но не се поклони — пречеха му пушките. Освен това сега той вече беше наясно колко мимолетна е народната обич; дълбоко в душата си може би дори проклинаше своите жестоки съграждани, които го принуждаваха да отпътува, да напусне своя хубав, уютен дом с бели стени и зелени капаци... Но външно нищо не му личеше.

Хладнокръвен и горд, макар и попребледнял, той излезе напред, огледа количките и след като установи, че всичко е наред, с бодра крачка се запъти към гарата, без да се обърне нито веднъж към къщата с баобаба. Зад него вървяха храбрият командир Бравида, интендантски капитан от запаса, председателят на съда Ладвез, търговецът на оръжие Косткалд и всички ловци на каскети, после количките и найсетне народът.

Пред станцията го посрещна началникът на гарата — бивш участник в африканската кампания от 1830 година; той няколко пъти прочувствено му стисна ръка.

Експресът Париж — Марсилия не беше пристигнал още. Тартарен и неговият генерален щаб влязоха в чакалнята. За да избегне бльсканицата, началникът на гарата накара да затворят решетъчната врата.

Четвърт час Тартарен се разхожда надлъж и нашир из залите на гарата сред ловците на каскети. Говореше им за своето пътешествие, за бъдещия лов, обещавахе да им изпрати лъвски кожи. Записваха се в бележника му за кожи като за кадрил.

Спокоен и ведър, подобно на Сократ, когато изпива отровата, храбрият тарасконец намери за всеки блага дума, за всеки усмивка. Говореше простичко, приветливо, сякаш искаше, преди да замине, да остави следи от своето обаяние, следи от съжаления, мили спомени. Заслушани в думите на своя вожд, всички ловци на каскети се просълзиха, някои дори бяха обзети от угризения на съвестта, да речем, председателят на съда Ладвез и аптекарят Безюке.

Тук-таме из чакалнята разни служители също плачеха. Навън народът гледаше през решетките и викаше:

— Да живее Тартарен!

Най-сетне се разнесе звън. Глухо пухтене, пронизителна свирка, от която затрепераха сводовете...

— Всички по местата си! Всички по местата си!

— Сбогом, Тартарен!... Сбогом, Тартарен!...

— Сбогом на всички!... — измърмори великият човек и като целуна по бузите храбрия командир Бравида, той сякаш целуна своя скъп Тараскон.

После скочи на стъпалото и се озова във вагон, пълен с парижанки, които просто примряха от ужас при вида на този странен човек с толкова много карабини и револвери.

XIV

МАРСИЛСКОТО ПРИСТАНИЩЕ. КАЧВАЙ СЕ! КАЧВАЙ СЕ!

На първи декември 186... година по обед под лъчите на зимното провансалско слънце, в един чудесен, ясен, светъл ден марсилците изумени видяха по улица Каньобиер някакъв *турчин*, и то какъв турчин!... Никога не бяха срещали като него, а, слава богу, в Марсилия турци под път и над път.

Въпросният *турчин* — обясненията, смятам, са излишни! — беше Тартарен, великият Тартарен Тарасконски, който крачеше по крайбрежните булеварди с всичките си сандъци, с аптекката си, с консервите си към пристанището на параходната компания „Туаш“, откъдето параходът „Зуав“ трябваше да го отведе *там далеч*.

В ушите му още шумяха тарасконските поздравления, слънчевото небе и дъхът на море го опияняваха и Тартарен пристъпваше сияещ с пушка на всяко рамо, вирнал глава, изпиващ с поглед прелестното марсилско пристанище, което виждаше за пръв път и което го заслепяваше... Горкият човек мислеше, че сънува. Струваше му се, че сам той е Синдбад Моряка, зареян в някой приказен град от „Хиляда и една нощ“.

Докъдето поглед стига, гора от мачти и реи, кръстосани във всички посоки. Знаменца на различни държави: руски, гръцки, шведски, туниски, американски... До кейовете параходи с насочени като щикове към бреговете носови стожери. Под тях русалки, богини, деви Марии и други резби от боядисано дърво, които дават името на кораба. И всичко това разядено от морската вода, подгизнало, плесенясало. Тук-там между корабите късче море — като голямо лъскаво маслено петно... В сплетените мачти облаци чайки, напръскали красиво на точки синьото небе, подвикващи си на най-различни езици юнги.

На кея сред зелените, гъсти, тъмни, смесени с мазнини и сода вади, изтичащи от сапуноварните, цял куп митничари, посредници, носачи с двуколките си, впрегнати в корсикански кончета.

Магазини с какви ли не чудесии, задимени бараки, където моряците си готвеха сами, търговци на лули, търговци на маймуни, на папагали, на въжа, на корабни платна, невиджани вехтории, бърканица от стари топове, големи позлатени фенери, стари мрежи, стари нащърбени котви, вехти въжа, вехти скрипци, вехти рупори, морски далекогледни от времето на Жан-Бар и Дюге-Труен. Продавачки на миди кряскаха, приклекли край стоката си. Моряци пренасяха котли с катран, димящи тенджери, големи кошници, пълни с октоподи, за да ги измият с не дотам прозрачната вода на чешмите.

Навред струпани всевъзможни стоки: копринени тъкани, руда, салове, кюлчета олово, платове, захар, рошкови, рапица, сладка папрат, захарна тръстика. Миш-маш от Изтока и Запада. Купчини холандско сирене, което генуезките собственооръчно боядисват в червено.

Малко по-надолу житното пристанище: носачи изсипват от високи скели чувалите си на брега, житните зърна се леят в светъл прах като златен поток. Мъже с червени фесове го пресяват равномерно с големи сита от магарешка кожа и го товарят на колички, зад които се изнизва върволица жени и деца с метлички и кошници в ръка... Още по-нататък ремонтният док: големи кораби, полегнали настрана, с мачти, потопени във водата — обгарят ги със запалени тръни, за да ги почистят от водораслите, мирис на смола, оглушителния шум на дърводелците, които обковат корабите с мед.

От време на време пролука между мачтите. Тогава Тартарен виждаше входа на пристанището, непрестанното движение на кораби, някаква накичена и добре измита английска фрегата, с офицери с жълти ръкавици, отпътуваща за Малта, или голяма марсилска гемия вдига котва сред викове, ругатни, а на кърмата едър капитан в редингот командува маневрата на провансалско наречие. Кораби тръгват на път, опънали всичките си платна. Други, в далечината, се насочват към пристанището бавно, облени от слънце, сякаш плуващи във въздуха.

И през всичкото време ужасна врява, грохот на коли, моряшки команди: „Хей, вдигай платната!“, ругатни, песни, параходни сирени, барабани, тръби от форт Сен-Жан, от форт Сен-Никола, звън на катедралните камбани, на църквата „Сен-Виктор“, на други църкви; и над всичко това мистралът, който събира разнообразните шумове, възгласи, завърта ги, подхвърля ги, те се сливат с неговия вой, превръщат се в безумна, дива, героична музика, напомняща зов на

мощен рог, които те подканва да отпътуваш, да се понесеш далеч-далеч, да литнеш.

Именно под звуците на този чуден рог храбрият Тартарен Тарасконски отплава за страната на лъвовете...

ВТОРИ ЕПИЗОД ПРИ ТУРЦИТЕ

I

ПО МОРЕ. ПЕТТЕ ПОЛОЖЕНИЯ НА ФЕСА. ТРЕТИЯТ ДЕН ВЕЧЕРТА. ПОМОЩ

Бих искал, драги читатели, да съм художник, и то велик художник, за да изобразя пред вашите очи в началото на втория епизод различните положения, които зае фесът на Тартарен Тарасконски по време на тридневното плаване на борда на „Зуав“ от Франция до Алжир.

Щях да ви го покажа първо при отплуването, на палубата, наистина героичен и великолепен, увенчал прекрасната тарасконска глава. Щях да ви го покажа и след това на излизане от пристанището, когато „Зуав“ започна да се люшка по вълните: щях да ви го покажа треперещ, изумен, сякаш предусетил, първите пристъпи на морската болест.

А после в Лионския залив, когато корабът все повече и повече се отдалечаваше от брега и морето все повече се мръщеше; щях да ви го покажа и под пристъпите на бурята, щръкнал изплашено на главата на героя, с настръхнал в морската мъгла и вихри голям вълнен син пискюл... Четвърто положение. Шест часът вечерта, на хоризонта — бреговете на Корсика. Злополучният фес се навежда през борда и жално гледа, вира се в морето... И най-сетне пето, последно положение — в тясна кабина, на малко легло, подобно на чекмедже, нещо безформено и отчаяно се търкаля и стене на възглавницата. Това е фесът, героичният фес от отплуването, превърнат сега в най-нищожна нощна шапка с пискюл, нахлупена до ушите над бледото, сгърчено лице на един болник.

Ах, ако тарасконците можеха да видят своя велик Тартарен, легнал в чекмеджето под бледата тъжна светлина, нахлуваща от прозорчетата, сред блудкавата миризма на кухня и влажно дърво — противната миризма на кораб; ако можеха да го чуят как пъшка при всяко завъртане на витлото, как през пет минути иска чай и се кара с

прислужника с писклив глас като дете, колко щяха да се разкаят, че са го накарали да замине... Давам ви честната си дума на негов биограф! Горкият *турчин* будеше съжаление. Изненадан внезапно от морската болест, нещастникът не се беше решил да разхлаби алжирския пояс, нито да свали бойните доспехи. Ловджийският нож с голяма дръжка притискаше гърдите му, кобурът на револвера му убиваше. А на всичко отгоре и вечното мрънкане на Тартарен-Санчо, който не преставаше да се вайка и да проклина:

— На ти, глупак с глупак!... Аз казвах ли ти!... В Африка ти се беше приискало да вървиш... На ти сега Африка! Хубава е, а!

Но най-жестокото беше, че докато лежеше сам и стенеше, нещастникът чуваше как другите пътници се смеят в каюткомпанията, ядат, пеят, играят на карти. На борда на „Зуав“ се беше събрало многобройно и весело общество. Офицери, прибиращи се в своите полкове, дами от марсилския „Алказар“, пътуващи артисти, богат мюсюлманин, който се връщаше от Мека, един черногорски княз, голям шегаджия, който подражаваше на Равел и Жил Пере^[1]. И нито един от тези хора не страдаше от морска болест и те прекарваха времето си, пиейки шампанско с капитана на „Зуав“, огромен веселяк от Марсилия, който имаше по едно семейство в Алжир и в Марсилия и носеше смешното име Барбасу.

Тартарен Тарасконски страшно го беше яд на всичките тези безобразни хора. От тяхното веселие му ставаше още по-зле.

Най-сетне следобед на третия ден необикновено оживление на борда на кораба измъкна нашия герой от дългото му вцепенение. Камбанката на носа звънеше. По палубата се чуваше тропот на тежки моряшки ботуши.

— Пълен напред!... Заден ход! — викаше хрипливо капитан Барбасу.

И най-сетне:

— Стоп машина!

Рязко спиране, силно разтърсване и повече нищо... Само корабът се полюшваше тихо надясно-наляво като балон във въздуха...

Това странно затишие изплаши тарасконеца.

— Помощ! Потъваме!... — извика той с див глас.

И възвърнал като по чудо силите си, скочи от леглото и се спусна към палубата с всичките си доспехи.

[1] Известни френски артисти. — Б.пр. ↑

II НА ОРЪЖИЕ! НА ОРЪЖИЕ!

Не потъваха, а просто пристигаха.

„Зуав“ току-що беше влязъл в пристанището, красиво, почти пусто пристанище с тъмни води. Отсреща на хълма се белееше Алжир с матовобелите си къщички, които се спускаха към морето, притиснати една то друга. Като проснато пране по хълма на Мьодон. А над тях — необятно атлазено синьо небе! Синьо, синьо небе!...

Знаменитият Тартарен, посъвзел се от уплахата, се оглеждаше и слушаше почитателно черногорския княз, който беше застанал до него и му назоваваше различните квартали на града: Казба, Горния град, улица Баб-Азун. Много възпитан беше този черногорски княз, а отгоре на всичко познаваше на пръсти Алжир и говореше свободно арабски. Затова Тартарен реши да поддържа познанството си с него. Двамата разговаряха облакътени на борда, когато изведнъж една до друга се появиха големи черни ръце, които се вкопчиха в перилата. Почти веднага пред него изникна къдрава негърска глава и преди да се опомни, палубата беше завладяна от всички страни от стотина пирати — черни, жълти, полуголи, грозни, страшни.

Тартарен чудесно познаваше тези пирати... Това бяха онези, прословутите, които толкова пъти беше търсил нощем по улиците на Тараскон. Най-сетне *те* се бяха осмелили да се появят.

... В първия миг така се изненада, че се закова на място, но когато видя как пиратите се хвърлят към багажа, издърпват брезента и се спускат да разграбят кораба, героят в него се пробуди, той измъкна ловджийския си нож, извика на пътниците: „На оръжие! На оръжие!“ и пръв се хвърли върху пиратите!

— Ей, кво става? Какво се е случило? Какво ви е? — запита капитан Барбасу, който излизаше от капитанската кабина.

— Ах, ето ви и вас, капитане! Бързо, бързо, въоръжете хората си!

— Ха, че защо, дявол да го вземе?

— Ама вие не виждате ли?...

— Какво?...

— Тук... Пред вас... Пиратите...

Капитан Барбасу го гледаше изумен. В този миг един грамаден негър минаваше пред тях тичешком с аптечката на героя на гръб.

— Мошенико!... Чакай!... — изрева тарасконецът и се хвърли напред, размахал своя кинжал.

Барбасу го догони и го дръпна за пояса.

— Стойте мирно, да му се не види макар... Това не са пирати... Отдавна вече няма пирати... Това са носачи.

— Носачи ли?...

— Ха, ама разбира се, носачи! Дошли са да вземат багажите, за да ги свалят на сушата. Така че скрийте ножа, дайте си билета и вървете след този негър, славен момък, който ще ви отведе до сушата и дори до хотела, ако желаете!...

Малко сконфузен, Тартарен даде билета си и следвайки негъра, се спусна по въжената стълба в една голяма лодка, която се полюляваше край кораба. Всичкият му багаж беше вече тук: куфарите, сандъците с оръжие, консервите; тъй като те запълваха цялата лодка, нямаше място за други пътници. Негърът се покатери върху куфарите и клекна като маймуна, обгърнал коленете си с ръце. Друг негър улови веслата... Двамата гледаха Тартарен засмяно, белите им зъби блестяха.

Прав на кърмата, присвил лице в страшната гримаса, която предизвикваше трепет у неговите съграждани, великият тарасконец нервно стискаше дръжката на своя нож; защото въпреки приказките на Барбасу той само наполовина беше убеден в добрите намерения на тези носачи с абаносова кожа, които тъй малко приличаха на славните тарасконски носачи.

Пет минути след това лодката доплава до брега и Тартарен стъпи на малкия мавритански кей, където преди триста години един испански каторжник на име Мигел Сервантес замисляше под бича на алжирските тъмничари безсмъртния роман, който щеше да нарече „Дон Кихот“ ...

III

ОБРЪЩЕНИЕ КЪМ СЕРВАНТЕС. ПРИСТИГАНЕТО. КЪДЕ СА ТУРЦИТЕ? НИКАКВИ ТУРЦИ. РАЗОЧАРОВАНИЕ

О, Мигел Сервантес Сааведра, ако е вярно това, което се разправя, че там, където някога са живели велики люде, винаги нещо от тях витае, носи се във въздуха, додето свят светува, то частица от твоя дух, останал на мавританския бряг, сигурно е затрептяла от радост при вида на пристигналия Тартарен Тарасконски, този изумителен образец на французина-южняк, превъплътил в себе си двамата герои от твоята книга — Дон Кихот и Санчо Панса...

Жарък ден. На заляния от слънце кей петима-шестима митничари, алжирци, очакващи новини от Франция, неколцина маври, седнали по турски, които пушеха дългите си лули, малтийски моряци издърпваха грамадни мрежи, в чиито бримки блещукаха като сребърни парички сардини.

Но една Тартарен стъпи на сушата и кеят се оживи, преобрази се. Цяла банда диваци, още по-безобразни от пиратите на кораба, изскочи иззад крайбрежните скали и се юрна към пристигналия пътник. Едри араби, съвсем голи под вълнените бурнуси, дребни парцаливи маври, негри, тунизийци, махони, хотелски прислужници в бели престилки и всички те викаха, ревяха, дърпаха го за дрехите, оспорваха си багажа му, един докопал консервите, друг грабнал аптекката, като крещяха сред фантастична неразбория най-невероятни имена на разни хотели.

Зашеметен от цялата тази врява, горкият Тартарен се мятеше насам-натам, чумосваше, ругаеше, беснееше, тичаше след багажа си и като се чудеше как да се разбере с тези варвари, той ги заливаше с приказки на френски, на провансалски и дори на латински, латинския език на Пурсоняк: *rosa, la rose, bonus, bona, bonum*, всичко, което знаеше... Нахалост. Никой не го слушаше... За щастие един дребен човек, облечен в мундир с жълта яка и въоръжен с тояга, се намеси като Омировски бог в бъркотията и разгони цялата тази паплач, раздавайки удари наляво и надясно. Това беше алжирски полицаи. Той

посъветва много учтиво Тартарен да отседне в „Европа“ и го повери на прислужници от този хотел, които да го отведат с багажа му, натоварен в няколко колички.

Още при първите си стъпки в Алжир Тартарен Тарасконски ококори очи. Преди всичко той си беше представял, че ще се озове в източен град, вълшебен и приказен, нещо средно между Константинопол и Занзибар... А попадна сякаш посред Тараскон... Кафенета, ресторанти, широки улици, четириетажни къщи, малък павиран площад, където военна музика свиреше полки от Офенбах, разхождаха се дами, леки жени и военни, много военни, един до друг военни... но нито един *турчин!*... С изключение на него... Така че, прекосявайки площада, той дори се посмути. Всички го гледаха, военната музика спря и полката на Офенбах просто увисна във въздуха.

С двете пушки на всяко рамо, с револвер на кръста, суров и величествен като Робинзон Крузо, Тартарен премина важно сред тълпата, но когато стигна до хотела, силите му го напуснаха. Отпътуването от Тараскон, марсилското пристанище, пътуването по море, черногорският княз, пиратите, всичко се смесваше и объркваше в главата му... Наложиха се да го отнесат на ръце в стаята му, да го разоръжат, да го разсъблекат... Вече се чудеха дали да не извикат лекар; но щом сложи глава на възглавницата, нашият герой захърка така гръмко и блажено, че собственикът на хотела сметна медицинската помощ за излишна и всички безшумно се оттеглиха.

IV ПЪРВА ЗАСАДА

Градският часовник удари три часа, когато Тартарен се събуди. Той беше спал цялата вечер, цялата нощ, цялата сутрин и голяма част от следобед; нищо чудно, след като от три дни фесът здравата се беше напатил...

Първата мисъл на героя, щом отвори очи, беше: „Аз съм в страната на лъвовете!“ И защо да не си го кажем? При мисълта, че лъвовете са толкова наблизко, само на две крачки, дето се казва, съвсем подръка, и той ще трябва да се бие с тях, брррр — прониза го смъртен студ и той безстрашно се мушна под завивката.

Но миг след това веселата улична глъчка, синьото небе, яркото слънце, заляло стаята му, хубавата закуска, която му поднесоха в леглото, широко отвореният прозорец към морето и всичко поляно с шише чудесно екзотично вино, бързо му възвърнаха загубената храброст.

— За лълове! За лълове! — извика той, като отметна завивката и бързо се облече.

Ето какъв беше неговият план: да излезе извън града, без да се обади на никого, да отиде право в пустинята, да изчака там нощта в засада и — бум!-бум! — по първия лъв, който мине!... На другия ден да се върне на закуска в хотел „Европа“, да приеме поздравленията на алжирците и да наеме количка, за да докара убития звяр.

Той се въоръжи набързо, нагласи на гърба си походната палатка, чийто дебел кол се подаваше една педя над главата му и гордо изпъчен като истукан излезе на улицата. Не искаше да пита никого за пътя от страх да не разкрие плановете си, затова сви надясно, достигна до аркадите на Баб-Азун, където множество алжирски евреи, притаени и дебнещи като паяци, го наблюдаваха от тъмните си дюкянчета, като минава, прекоси площада пред театъра, навлезе в предградията и най-сетне тръгна по прашното шосе за Мустафа.

Този път беше страшно задръстен. Омнибуси, файтони, двуколки, фургони, волски коли със сено, ескадрони африкански

стрелци, стада съвсем дребни магаренца, негърки, продавачки на банички, коли на елзаски преселници, спахии с червени наметала и всички се нижеха сред облаци от прах, викове, песни, тръбни звуци, между два реда схлупени бараки, пред чиито врати пищни махонки решеха косите си, кръчми, пълни с войници, месарници, касапи...

„Какви ми ги дрънкат за техния Изток? — мислеше великият Тартарен. — Та тук има по-малко *турци*, отколкото в Марсилия.“

Но изведнъж той видя съвсем близо до себе си, изпънала дългите си крака, издула шия като пуйка, една великолепна камила. Сърцето му заби.

Ето ги камилите! И лъвовете сигурно не са далеч; и действително след пет минути той видя насреща си с пушка на рамо група ловци на лъвове.

„Страхливци! — каза си нашият герой, разминавайки се с тях. — Страхливци! Тръгнаха на лов на хайки, че и с кучета!...“

Защото и през ум не му беше минала мисълта, че в Алжир могат да ловят нещо друго освен лъвове. Но тези ловци имаха такъв добродушен вид, толкова приличаха на търговци, приключили вече с търговията, пък и ловът на лъвове с кучета и с ловджийски чанти беше толкова патриархална отживелица, че тарасконецът, поозадачен, не се сдържа и попита един от тези господа:

— Е, приятелю, падна ли добър лов?

— Не беше лош — отговори човекът, като погледна стреснато внушителното въоръжение на тарасконския воин.

— Много ли ударихте?

— И още как... бива си ни... я вижте.

И алжирският ловец му показа чантата си, издута от зайци и бекаси.

— Как така! Нима в чантата... Нима ги слагате в чантата?

— Има дребни, има и едри — отговори ловецът.

И понеже бързаше да се прибере вкъщи, бързо настигна другарите си.

Безстрашният Тартарен остана като закован от удивление посред пътя. После поразмисли и си каза: „Ами, тия се шегуват. Не са ударили нищо...“ И продължи напред.

Къщите, както и минувачите, ставаха все по-редки и по-редки. Нощта се спускаше, предметите губеха очертанията си. Тартарен

Тарасконски повървя още половин час. Най-сетне се спря... Беше се стъмнило. Безлунна нощ, небе, осяно със звезди. По пътя ни жива душа... Въпреки това нашият герой си каза, че лъвовете не са пощенски коли, та да се разхождат по пътя. И тръгна през полето... На всяка крачка дупки, шубраци, тръни. Какво от това! Той продължаваше да върви... После изведнъж, стой! „Мирише ми на лъв“ — каза си нашият човек и започна да души силно надясно и наляво.

V

БУМ! БУМ!

Пред него се разстилаше дива пустиня, обрасла с чудновати растения, източни растения, прилични на свирепи зверове. Под плахата светлина на звездите сенките им се уголемяваха и играеха по земята във всички посоки. Вдясно смътно се извисяваше огромна планина, може би Атлас!... Вляво глухо бучеше невидимото море. Истинско свърталище на диви зверове...

Поставил едната пушка пред себе си, стиснал другата в ръце, Тартарен Тарасконски опря коляно на земята в очакване... Остана така час, два, три. Нищо!...

Тогава си спомни, че в неговите книги известните ловци на лъвовете ходеха на лов с козлета, които завързваха на няколко крачки пред себе си и дърпаха от време на време връвчицата, пристегнала крака им, за да врецят. Тъй като нямаше козле, тарасконецът си науми сам да опита и завряска с треперлив глас.

— Ме-е-е! Ме-е-е!...

Отначало съвсем тихо, защото дълбоко в душата си малко се страхуваше да не би лъвът наистина да го чуе... После, като видя, че нищо не идва, започна да вреци по-силно:

— Ме-е-е!... Ме-е-е!...

Пак нищо!... Тогава, изгубил търпение, той извреця няколко пъти с пълно гърло:

— Ме-е-е!... Ме-е-е!... Ме-е-е!...

Такова силно врецение, че козлето накрая заприлича на вол.

Изведнъж на няколко крачки от него се раздвижи нещо черно и огромно... Той се притаи... „Нещото“ се навеждаше, душеше земята, отскачаше, въртеше се, притичваше в галоп, после пак се връщаше и рязко се спираше... това беше лъвът, никакво съмнение!... Сега се виждаха съвсем ясно късите му крака, огромната му шия и очите му, грамадни очи, които святкаха в мрака. Прицел! Огън! Бум!... Готово. После скок назад, с ловджийския нож в ръка.

В отговор на изстрела на тарасконеца — страшен рев.

— Улучен — извика славният Тартарен.

И застана както подобава, за да пресрещне звяра; но на звяра явно не му беше до това и той избяга светкавично с рев... Тартарен обаче не помръдна. Чакаше лъвицата... Точно както в книгите!

За нещастие лъвицата не дойде. След като чака два-три часа, тарасконецът се изтощи. Земята беше влажна, нощта прохладна, морският вятър пронизваше.

„Защо да не си подремна до разсъмване“ — помисли си той.

И за да не го хване ревматизъм, реши да опъне палатката... Да ѝ се не види и палатката, тя беше толкова хитроумно направена, толкова хитроумно и изкусно, че изобщо не можа да я разтвори.

Напразно се мори и се поти цял час, проклетата палатка не се отвори... Има такива идиотски чадъри, които заяждат и ви погаждат подобни номера в проливни дъждове... Изтощен до краен предел, тарасконецът захвърли палатката на земята и легна върху нея, ругаейки като истински провансалец, какъвто си беше.

„Тра-та-та-та!...“

— Туй пък кво е? — подскочи Тартарен стреснат.

Африканските стрелци тръбяха утринна заря в казармите в Мустафа... Изстребителят на лъвовете разтърка удивено очи... Нали уж се намираще посред пустинята... А знаете ли всъщност къде беше?... В една леха с ангинари, между карфиол и цвекло.

В неговата Сахара растяха зеленчуци... Съвсем близо до него на хубавия зелен хълм, в горния край на Мустафа, блестяха облени от изгряващото слънце, посипани с роса, ослепително бели алжирски вили — все едно че беше в околностите на Марсилия сред многобройните дачи и хижи.

Тази задрямала природа с еснафско градинарския си вид изненада много клетия човек и страшно му развали настроението.

„Тия хора са луди — мислеше си той, — щом садят ангинари в съседство с лъвовете... защото в края на краищата аз не съм сънувал... Лъвовете идват дотук... Ето доказателството...“

Доказателството бяха кървавите петна, които животното беше оставило зад себе си, като бягаше. Наведен над тази кървава диря, оглеждайки се на всички страни, с револвер в ръка, храбрият тарасконец се приближи от ангиносар на ангиносар до малка нива с овес...

Утъпкана трева, локва кръв и сред кръвта полегнал настрана с голяма рана на челото... отгатнете какво!...

— Лъв, разбира се, дявол да го вземе!...

Не! Не лъв, а магаре, едно от тези магаренца, които се срещат често в Алжир, чисто и просто едно дългоухо магаренце.

VI

ПОЯВА НА ЛЪВИЦАТА. СТРАШНА БИТКА. „ЮНАШКА СРЕЩА“

При вида на нещастната жертва Тартарен първо се ядоса. Къде ти лъв, къде ти *дългоухо магаренце!*... След това му дожаля. Горкото магаренце, толкова хубавичко и явно толкова добричко! Кожата на хълбоците му, още топла, се вдигаше и спадаше като вълна. Тартарен коленичи и с края на алжирския си пояс се опита да спре кръвта на клетото животно; не можете да си представите каква вълнуваща гледка представляваше великият мъж, наведен загрижено над магаренцето.

Усещайки приятния допир на пояса, дългоухото, което вече беше с един крак в гроба, отвори големи сиви очи, клепна два-три пъти с дългите си уши, сякаш казваше: „Благодаря!... Благодаря!“, после силна тръпка го разтърси от главата до краката и то вече не шавна.

— Сивчо! Сивчо! — разнесе се изведнъж приглушен от тревога глас.

И в същото време клонките в близкия храсталак се размърдаха... Тартарен едва имаше време да скочи и да се приготви за отбрана... Появи се лъвицата!

Тя долетя страшна и ръмжаща в образа на една стара елзаска със забрадка и с голям червен чадър, която зовеше така мощно своето магаре, че ехото и отговаряше от всички краища на Мустафа. Естествено Тартарен би предпочел да има работа с разгневена лъвица, отколкото с тази зла баба... Напусто нещастникът се мъчеше да ѝ обясни как е станало, че взел Сивчо за лъв... Старицата сметна, че той ѝ се подиграва и като крещеше с все сила: „Да пукнеш дано!“, взе да налага героя с чадъра си. Малко объркан, Тартарен се защищаваше, както може, обливаше се в пот, задъхваше се, подскачаше, викаше:

— Ама, госпожо... госпожо...

Разправяй ги на вехтата ми шапка! Госпожата беше глуха и силните ѝ удари добре го доказваха.

За щастие на полесражението се появи трето лице. Това беше мъжът на елзаската, също елзасец, кръчмар и сметкаджия и половина.

Като видя с кого има работа и че убиецът е готов да заплати цената на жертвата, той обезоръжи съпругата си и на бърза ръка се разбраха.

Таратарен даде двеста франка, магарето все пак струваше десет. Обикновено така се продават тези дългоухи магаренца по арабските пазари. После погребяха клетия Сивчо до една смокиня и елзасецът, в чудесно настроение, след като пипна тарасконските парици, покани героя да похапне в кръчмата му, която била само на няколко крачки, край шосето.

Алжирските ловци идвали на почерпка всяка неделя при него, тъй като долината била пълна с дивеч и на две левги от града нямало по-добро място за лов на зайци.

— А лъвове? — запита Тартарен.

Елзасецът го изгледа изумен.

— Лъвове ли!

— Да... Лъвове... Не се ли мяркат понякога? — запита горкият човек малко неуверено.

Кръчмарят избухна в смях.

— Хайде бе! Само това ни липсваше... Лъвове ли... откъде ти тука лъвове?...

— Нима в Алжир няма лъвове?...

— Дявол да го вземе! Аз никога не съм виждал... А пък живея тук от двадесет години. И все пак май съм чувал, като че ли пишеше във вестниците... Ама далеч оттук, някъде си на Юг...

Те стигнаха до кръчмата. Кръчма от предградията, каквито се срещат на всяка крачка във Ванв или Пантен, с увехнала клонка над вратата, с нарисувани билиардни щеки по стените и безобидна табелка:

ЮНАШКА СРЕЩА

„Юнашка среща“... О, Бравида, какъв мил спомен!

VII

ПРИКЛЮЧЕНИЕ В ОМНИБУСА. МАВРИТАНКАТА И ЖАСМИНОВАТА БРОЕНИЦА

Това първо приключение би могло да обезсърчи мнозина; но мъже, закалени като Тартарен, не се дават лесно.

„Лъвовете са на Юг — помисли си нашият герой. — Какво толкова! Ще отида на Юг...“

И щом глътна последния залък, той стана, благодари на стопанина, разцелува се без злоба със старицата, проля още няколко сълзи над злочестия Сивчо и бързо се понесе към Алжир с твърдото намерение да прибере куфарите си и още същия ден да замине на Юг.

За нещастие шосето за Мустафа сякаш беше станало по-дълго през нощта: припичаше жарко слънце, всичко тънеше в прах! Палатката страшно му тежеше... Тартарен почувствува, че няма сили да се върне пеш до града, затова направи знак на първия минаващ омнибус и се качи в него...

Ах, горкият Тартарен Тарасконски! Колко по-добре щеше да бъде за доброто му име, за славата, да не беше се озовавал в тази злополучна таратайка, а да беше продължил пешком пътя си с риск да се задуши от жегата, натоварен с палатката и тежките двуцевни пушки.

Тартарен се качи, омнибусът се напълни. В дъното седеше, забил нос в молитвеника си, алжирски свещеник с дълга черна брада. Отсреща млад мавритански търговец пушеше дебели цигари. Освен това имаше един малтийски моряк и четири-пет мавританки с бели яшмаци, от които се виждаха само очите. Тези дами отиваха да се помолят на гроба на Абд-ел-Кадер, но мрачното пътешествие явно никак не ги натъжаваше. Те непрекъснато се смееха, чуруликаха помежду си под яшмаците и хрускаха курабийки.

На Тартарен му се стори, че те го заглеждат. Особено едната, която седеше срещу него, беше впила поглед в неговия и не го отмести през целия път. Макар че дамата беше забулена, живите големи, черни, полегати очи, изящната и прелестна китка със златни гривни, която се подаваше от време на време под булото, звънливият глас, грациозните,

почти детински движения на главата, всичко показваше, че под воалите се крие младост, красота, изящество...

Горкият Тартарен се чудеше къде да се дене. Безмълвната милувка на тези красиви източни очи го смущаваше, вълнуваше го, сърцето му просто примираше; избиваше го ту огън, ту студ...

И като капак на всичко, усети допира на дамска пантофка: тя пробяга трепкаща като червена мишчица по големите му ловджийски ботуши... Какво да прави? Дали да отговори на този поглед, на притискането? Да, ама после... Любовно похождение на Изток е страшна работа!... И с романтичното си южняшко въображение славният тарасконец вече се виждаше в ръцете на евнуси, обезглавен, а може би дори зашит в кожена торба и запратен сред морските вълни с отрязаната глава до него. Това малко го охлаждаше... В същото време пантофката продължаваше да шари, а големите очи срещу него се отваряха все по-широко, две огромни черни кадифени цветя и сякаш го подканяха: „Откъсни ни!“.

Омнибусът спря. Бяха стигнали до площада пред театъра, в началото на улица Баб-Азун. Една по една, омотани в дългите си шалвари, загръщайки воалите с дива прелест, мавританките слязоха. Съседката на Тартарен стана последна и когато се изправи, лицето ѝ се доближи толкова до лицето на нашия герой, че дъхът ѝ го облъхна... Същински букет от младост, жасмин, мускус и сладкиш.

Тарасконецът не издържа. Опиянен от любов и готов на всичко, той се спусна след мавританката... При шума от неговите доспехи тя се обърна, сложи пръст под яшмака си сякаш да му каже: „Шт!“ и бързо му хвърли с другата ръка малка благоуханна молитвена броеница, изплетена от жасминови цветчета. Тартарен Тарасконски се наведе да я вземе, но тъй като нашият герой беше малко непохватен и прекалено отрупан с оръжия, тази операция се проточи повечко...

Когато се изправи, притиснал до сърцето си жасминовите цветчета, мавританката беше изчезнала.

VIII

СПЕТЕ, ЛЪВОВЕ АТЛАСКИ!

Спете, лъвовете атласки, спете спокойно във вашите леговища сред алое и диви кактуси... Още няколко дни Тартарен Тарасконски няма да ви изтребва. Засега всичките му бойни снаряжения — сандъци с оръжие, аптечка, походна палатка, консерви — почиват мирно и тихо струпани в хотел „Европа“ в един ъгъл на стая №36.

Спете безметежно, огромни рижи лъвовете! Тарасконецът търси своята мавританка. След срещата в омнибуса нещастникът през всичкото време усещаше върху крака си, върху грубия си ловджийски ботуш пробягването на червената мишчица; а в морския ветрец, докоснал устните му, вечно вдъхваше уханието — все едно какво правеше, — любовното ухане на сладкиши и анасон.

Той желаше своята мавританка!

Но това съвсем не е проста работа! Да намериш в един град със сто хиляди жители лице, на което познаваш единствено дъха, обувките и цвета на очите — само обезумял от любов тарасконец е способен да се хвърли в подобно приключение.

Най-ужасното е, че под белите яшмаци всичките мавританки ужасно си приличат; освен това тези дами рядко излизат от къщи и когато човек иска да ги види, трябва да отиде в Горния град, тоест в арабския квартал, в града на *турците*.

Истинско разбойническо свърталище е този Горен град. Тъмни, тесни, стръмни улички, а от двете им страни тайнствени къщи, чиито покриви образуват нещо като тунел. Ниски врати, малки, безмълвни, тъжни прозорци с решетки, а отдясно и отляво мрачни бараки, истински бордеи, където свирепи *турци* с разбойнически лица — блъскайки с очи и зъби — пушат дълги лули и разговарят тихо, сякаш кроят тъмни заговори...

Да кажем, че нашият Тартарен преминаваше без вълнение тази ужасна част от града, ще излъжем. Напротив, славният човек беше страшно неспокоен и вървеше през тъмните улички, в които едва вместваше огромния си корем, с най-голяма предпазливост, очите му

шареха на четири, а пръстът му беше на спусъка на револвера. Точно както отиваше към клуба в Тараскон. Той очакваше всеки миг да се хвърлят на гърба му цяла банда евнуси и еничари, но желанието да види отново дамата на сърцето си му вдъхваше смелост и великанска сила.

Цяла седмица безстрашният Тартарен не излезе от Горния град. Ту го виждаха да стърчи пред мавританските бани, очаквайки часа, в който дамите излизаха на групи, тръпнещи и ухаещи на чистота; ту присядаше пред вратите на джамиите, където се потеше и пухтеше, докато събуе големите си ботуши, преди да влезе в светилището...

Понякога, когато се свечеряваше и той се връщаше съкрушен, че не е открил нищо нито в банята, нито в джамията, като минаваше край мавританските къщи, тарасконецът чуваше монотонни песни, приглушени звуци на китара, дрънкане на дайре, звучни смехове на жени и сърцето му забиваше.

„Може би тя е тук!“ — казваше си той.

И ако улицата беше безлюдна, се приближаваше до някоя от къщите, улавяше тежкото чукче на ниската порта и плахо почукваше... Песните и смеховете веднага секваха. Зад стената се чуваха само приглушени шушукания като в заспал птичарник.

„Дръж се! — мислеше си нашият герой. — Сега ще ми се случи нещо!“

Обикновено му се случваше едно и също — плисваха му голяма кофа студена вода върху главата или пък го замеряха с портокалови кори и берберийски смокини... Никога нищо по-сериозно...

Спете, лъвовете атласки!

IX КНЯЗ ГРИГОРИЙ ЧЕРНОГОРСКИ

Цели две безкрайни седмици търси злочестият Тартарен своята алжирска дама и по всяка вероятност щеше още да я търси, ако провидението на влюбените не му беше дошло на помощ в лицето на един черногорски благородник. Ето как стана.

Зиме всяка събота вечер в големия алжирски театър даваха маскен бал — ни повече, ни по-малко като баловете в Парижката опера. Вечният безвкусен провинциален бал с маски. Малко хора в залата, изметът от Бюлие и Казиното, леконравни хубавици, последвали армията, повехнали франтове, безпътни хамали и пет-шест малки махонски перачки, впуснали се във вихъра на живота, но все още запазили лекия мирис на чесън и яхния от годините на своята добродетел. Тук няма кой знае какво за гледане. По-интересно е във фоайето, превърнато за случая в игрална зала... Пъстро трескаво множество се тълпи край дългите зелени маси: пехотинци отпускари залагат цялата си заплата, маври търговци от горната част на града, негри, малтийци, заселници от най-затъntenите краища, извървели четиридесет левги, за да проиграт парите за едно рало или чифт волове... всички треперещи, бледи, стиснали зъби, с онзи странен поглед на играчите — помътнял, вторачен, разкривен от непрекъснатоизиране в една и съща карта.

Малко по-нататък — алжирските евреи, дошли да играят със семействата си. Мъжете, облечени в източни дрехи, безвкусно съчетани със сини чорапи и кадифени каскети. Жените, дебели и бледи, седят като препарирани, пристегнати в златоткани елечета. Струпан около масите, целият род безспир креци, съветва се, брои на пръсти и едва-едва играе. Само от време на време след дълги тайни съвещания някой стар патриарх с брада на Йехова се отделя от другите и отива да заложи семейната пара... И тогава, докато завърши играта, впити в масите блестят юдейски очи, страшни черни очи, същински черен магнит, от които златните монети започват да пърхат по зеленото сукно, докато ги измъкнат лекичко, сякаш с конец.

После кавги, побоища, ругатни на всички езици, безумни крясъци, вадене на ножове, полиция, изчезнали пари!...

Именно в такава една разгулна вечер великият Тартарен дойде да се поразтуши, да търси забрава и покой за сърцето си.

Нашият герой си пробиваше път в тълпата сам, с мисли по своята мавританка, когато изведнъж сред крясъците на една игрална маса и сред звъна на златни монети се издигнаха два гневни гласа:

— Казвам ви, че ми липсват двадесет франка, господине!...

— Господине!...

— Господине не господине, това е!...

— Знаете ли с кого разговаряте, господине!

— Умирам от желание да чуя, господине.

— Аз съм княз Григорий Черногорски, господине!...

При това име Тартарен, силно развълнуван, си пробви път в тълпата и застана отпред, щастлив и горд да срещне своя княз, толкова възпитания черногорски княз, запознанството с когото така го беше очаровало на кораба.

За нещастие височайшата титла, която направо беше заслепила простодушния тарасконец, не направи никакво впечатление на офицера от стрелковия полк, нанесъл жестока обида на княза.

— Страшно съм щастлив — изсмя се той и като се обърна към присъстващите, добави: — Григорий Черногорски... Някой да го познава? Никой...

Тартарен пристъпи възмутено.

— Извинете, аз познавам кнейза — каза той твърдо, с най-подчертан тарасконски акцент.

Офицерът от стрелковия полк го измери за миг с поглед и сви рамене.

— Тъй ли! Чудесно... В такъв случай поделете си двадесетте франка, които липсват, и считайте разговора за приключен.

При тези думи той им обърна гръб и изчезна в тълпата. Буйният Тартарен понечи да се хвърли след него, но князът го възпря.

— Оставете го... Аз ще се оправя с него.

И улавяйки тарасконеца под ръка, той бързо го измъкна навън.

Когато се озоваха на площада, княз Григорий Черногорски свали шапката си, протегна ръка на нашия герой и припомняйки си смътно името му, заговори с развълнуван глас:

— Господин Барбарен...

— Тартарен — подсказа му срамежливо той.

— Тартарен, Барбарен, все едно!... Сега сме свързани на живот и смърт.

И благородният черногорец раздруса здраво ръката му... Можете да си представите колко горд беше тарасконецът. — Кнейже!... Кнейже!... — повтаряше той прехласнато.

Четвърт час по-късно двамата господа се настаниха в ресторанта „Под яворите“, уютно нощно заведение, чиито тераси се спускаха до морето, и там пред вкусна руска салата, поляна с прекрасно отлежало вино, те подновиха познанството си.

Не можете да си представите по-чаровен човек от този черногорски княз. Тънък, изящен, с къдрава коса, навита на маша, гладко избръснат, окичен с чудновати ордени, той имаше лукави очи, ласкави движения и лек италиански акцент, който му придаваше вид на Мазарини без мустаци; много подкован в латинския език, той сипеше непрекъснато цитати от Тацит, Хораций и от „Коментариите“.

Потомък на стар род, той разправяше, че братята му го прогонили още десетгодишен поради свободололюбивите му убеждения и оттогава странствувал по света като философствуващ благородник, просто така — от любознателност и за удоволствие... Странно съвпадение! Князът беше прекарал три години в Тараскон и тъй като Тартарен се изненада, че никога не го е срещал в клуба или на площада, негова светлост отговори уклончиво:

— Аз излизах малко...

Тарасконецът благовъзпитано не се осмели да пита повече. В живота на важните личности има толкова тайнствени неща!...

Тъй или иначе, този благородник Григорий се оказа чудесен княз. Наливайки се с отлежалото винце, той изслуша търпеливо разказа на Тартарен за неговата мавританка и отиде дори по-далеч — предложи му да я издири на бърза ръка, понеже познавал всички дами тук.

Пиха дълго, пиха здраво. Чукаха се за алжирските дами и за свободна Черна гора.

Долу под терасата се плискаше морето и вълните му тихо докосваха в мрака брега, сякаш вятърът развяваше прострени чаршафи. Въздухът беше топъл, небето — обсипано със звезди.

В яворите пееше славей...

Тартарен плати сметката.

X

КАЖИ МИ КАК СЕ КАЗВА БАЩА ТИ И АЗ ЩЕ ТИ НАЗОВА ИМЕТО НА ТОВА ЦВЕТЕ

Бива си ги тези черногорски князе да те хванат на въдицата!

На другия ден след вечерята в „Под яворите“ княз Григорий рано-рано долетя в стаята на Тартарен.

— Бързо, бързо, обличайте се... Вашата мавританка е намерена... Нарича се Байа. Двадесетгодишна, хубава като зората и отгоре на това вдовица...

— Вдовица!... Какво щастие! — възкликна радостно славният Тартарен, който малко се боеше от източните мъже.

— Да, ама брат й все е след нея.

— Ах, дявол да го вземе!

— Свиреп мавър, който продава чибуци на Орлеанския пазар.

Мълчание.

— Хайде де! — продължи князът. — Вие не сте от тия, дето ще се стреснат от такава дреболия. Освен това можем да подкупим този разбойник, като ни продаде някой и друг чибук... Бързо, обличайте се... щастливец такъв!

Блед, развълнуван, с пламнало от страст сърце, тарасконецът скочи от леглото си и закопчавайки набързо широките си фланелени гащи, запита:

— Какво трябва да направя?

— Чисто и просто ще пишете на дамата и ще й определите среща!

— Значи, тя знае френски... — разочаровано каза простодушният Тартарен, който мечтаеше за Ориент без примеси.

— Не знае нито дума — отговори невъзмутимо принцът, — вие ще ми продиктувате писмото, а аз ще го превода на бърза ръка...

— О, княже, колко сте добър!

И тарасконецът закрочи из стаята мълчалив, вгълбен в себе си.

Нали разбирате, на алжирска мавританка не се пише като на бокерска гризетка. За най-голямо щастие обаче нашият герой помнеше

чудесно многобройните си четива и сега, смесвайки пищното красноречие на апахите на Гюстав Емар с „Пътешествие в Изтока“ на Ламартин и няколко далечни възпоминания от „Песен на песните“, той съчини възможно най-източното писмо, което човек може да си представи.

То започваше така:

„Както щраусът в пясъците...“

И завършваше:

„Кажми ми как се казва баща ти и аз ще ти назова името на това цвете...“

Към това послание романтичният Тартарен искаше да прибави букет многозначещи цветя по източен обичай; но княз Григорий разсъди, че е по-добре да купят няколко чибука от брата, за да посмекчат дивия нрав на този господин, а в същото време щели да доставят голямо удоволствие на дамата, която много пушела.

— Бързо да отидем за чибуци! — възкликна пламнал от нетърпение Тартарен.

— Не!... Не!... Аз ще отида сам. Така ще ги купя по-евтино...

— Как! Нима искате... О, княже, княже...

И доблестният мъж, крайно смутен, подаде кесията си на услужливия черногорец, като му поръча нищо да не жали, за да остане доволна дамата.

За съжаление работата — колкото и добре да беше замислена — се позапъна. Явно силно трогната от красноречието на Тартарен и, кажи-речи, съблазнена, мавританката копнееше да го приеме, но братът беше несговорчив и за да приспят съвестта му, трябваше да купят дузини, купчини, товари с чибуци...

„За какъв ли дявол й са на Байа толкова чибуци?“ — питаше се понякога горкият Тартарен, но плащаше, без да се скъпи.

Най-сетне, след като накупи планини от чибуци и изля море от източна поезия, му определиха среща.

Няма да ви разказвам как биеше сърцето на тарасконеца, когато се готвеше за тази среща, колко трепетно и грижливо подстрига, пригладя и напарфюмира твърдата си брада на ловец на каскети, без да забравя — човек трябва всичко да предвиди — да пъкне в джоба си един топуз с шипове и два-три револвера.

Вечно услужливият княз го съпроводи на тази първа среща, за да превежда. Дамата живееше в горната част на града. Пред вратата ѝ един млад тринадесет-четиринадесетгодишен мавър пушеше цигари. Това беше прословутият Али, въпросният брат. Като видя двамата посетители, той чукна два пъти на вратичката и безшумно се оттегли.

Вратата се отвори. Появи се негърка и без дума да продума, преведе господата през тесен вътрешен двор в малка прохладна стая, където дамата чакаше полуизлегната на нисък диван... На пръв поглед тя се стори на тарасконеца малко по-дребна и по-закръглена от мавританката от омнибуса... Всъщност дали беше тя? Но това подозрение проблесна само като светкавица през ума на Тартарен и бързо угасна.

Дамата беше толкова красива с босите си крака, с пухкавите си пръстчета, обсипани с пръстени, розова, изящна, а под сърменото елече и под пъстрата пола на цветчета се очертаваше такова съблазнително тяло, малко пълничко, пищно, закръглено навсякъде... Кехлибареният край на наргилето димеше между устните ѝ. Тя сияеше в благоуханен син облак.

Щом влезе, тарасконецът сложи ръка на сърцето си и се поклони колкото може по мавритански, като въртеше страстно очи... Байа го изгледа за миг безмълвна; после изпусна кехлибарения мундщук на наргилето, падна по гръб, скри лицето си в ръце и само по бялата ѝ шийка, разтърсвана като торбичка с бисери, личеше, че просто умира от смях.

XI

СИДИ ТАРТ'РИ БЕН ТАРТ'РИ

Ако някоя вечер по здрач се отбиете в алжирските кафенета в горната част на града, ще чуете как маврите разговарят помежду си, като си намигат и се подсмиват за някой си Сиди Тарт'ри бен Тарт'ри, приятен богат европеец, който преди няколко години живял в Горната махала с една местна дамичка на име Байа.

Въпросният Сиди Тарт'ри, оставил толкова весели спомени в Казба, както се досещате, беше лично нашият Тартарен.

Какво да се прави? В живота на светците и на героите има такива часове на заслепление, на смут, на малодушие. И знаменития Тартарен като всеки друг не правеше изключение, ето защо, забравил лъвовете и слава, цели два месеца той се опияняваше от източна любов и си почиваше като Анибал в Капуа сред насладите на белия Алжир.

Славният мъж беше наел в сърцето на арабския квартал хубава местна къщичка с вътрешен двор, банани, прохладни прустове и фонтани. Той живееше там далеч от всякакъв шум със своята мавританка, самият той мавър от главата до петите, пушеше по цял ден наргиле и похапваше мускусови сладка.

Излегната на миндера срещу него, Байа подръпваше струните на китара и напяваше монотонни песни или пък, за да развлече своя повелител, кършеше ключек, държейки в ръка малко огледало, в което оглеждаше белите си зъби и му правеше мили муцунки.

Тъй като дамата не знаеше нито дума френски, а Тартарен нито дума арабски, разговорът често замираше и бърбивият тарасконец изтърпяваше така наказание за безкрайните си многоглаголствувания, с които беше прегрешавал в аптеката на Безюке и у търговеца на оръжие Косткалд.

Но дори на това покаяние не липсваше известен чар; то беше нещо като сладостна досада — да стои по цял ден безмълвен, заслушан в бълбукането на наргилето, в тихия звън на китарата и в ромоленето на шадравана върху плочките в двора.

Наргилето, банята, любовта изпълваха целия му живот. Излизаха рядко. Понякога Сиди Тарт'ри, яхнал кротко муле, с дамата зад него, отиваше да яде нарове в малката градина, която си беше купил в околностите... Но никога, абсолютно никога той не слизаше в европейската част на града. С гуляещите зуави, с натъпканите с офицери заведения и с вечното чаткане на саби под аркадите, този Алжир му изглеждаше непоносим и грозен като европейски гарнизон.

Общо взето, тарасконецът беше много щастлив. Особено Тартарен-Санчо, който си умираше за турски сладкиши, беше страшно доволен от това ново съществуване. Тартарен-Кихот, като се сетеше от време на време за Тараскон и за обещаните кожи, изпитваше по някое и друго угризение на съвестта... Но това не траеше дълго и тъжните му мисли се разсейваха от един поглед на Байа и от една лъжица от тези дяволски уханни и омайващи сладка като питиетата на Цирцея.

Вечер княз Григорий идваше да поговорят за свободна Черна гора... Неуморно любезен и услужлив, този господин изпълняваше в къщата длъжността на преводач, а в случай на нужда и на домоуправител и всичко това просто така, за удоволствие... Като изключим него, Тартарен приемаше само *турци*. Всичките тези пирати със свирепи лица, които до неотдавна му вдъхваха страх в своите тъмни дюкянчета, се оказаха, след като ги опозна, добри безобидни търговци, везачи, бакали, чибукчии, хора отлично възпитани, скромни, лукави и играчи на карти от първа класа. Четири-пет пъти седмично тези господа идваха да прекарат вечерта при Сиди Тарт'ри, обираха му парите на карти, ядяха му сладката и в десет часа се оттегляха смирено, славейки пророка.

След като си отидеха гостите, Сиди Тарт'ри и неговата вярна любима завършваха вечерта на терасата — голяма бяла тераса, която представляваше покрива на къщата и откъдето се виждаше като на длан целият град. Наоколо хиляди други такива бели тераси блестяха спокойно под лунната светлина и се спускаха стъпаловидно до морето. Ветрецьт донасяше звуци на китара...

И внезапно в небето се отронваше тихо като рой звезди чиста мелодия и на минарето на съседната джамия се появяваше хубав мюезин, чиято бяла сянка се очертаваше в тъмносинята нощ — той славеше аллах с прекрасен глас, който се разнасяше надалеч.

Байа изпускате китарата и големите ѝ очи, отправени към мюзина, сякаш поглъщаха с наслада молитвата. Докато се лееше песента, тя оставаше така тръпнеца, прехласната, същинска източна света Тереза... Тартарен я гледаше развълнуван как се моли и си мислеше колко силна и красива е вярата, която може да предизвика такава пламенна молитва.

Тараскон, забули лицето си! Твоят Тартарен се канеше да стане вероотстъпник.

XII ПИШАТ НИ ОТ ТАРАСКОН

В един хубав следобед със синьо небе и прохладен ветрец Сиди Тарт'ри, яхнал своето муле, се връщаше сам-самичък от градинката си... Поразкрячен над широките чували, натъпкани с китри и дини, полюляван приспивно от подрънкването на големите стремена, поклащайки се — „люш, люш“, заедно с мулето, славният наш герой пътуваше сред тая живописна природа, почти задрямал от благополучие и жега.

Изведнъж, тъкмо когато влизаше в града, го стресна гръмък глас: — Хей, чудо на чудесата! Не виждам ли господин Тартарен?

Като чу името Тартарен и веселия южняшки изговор, тарасконецът вдигна глава и на две крачки от себе си зърна добродушното, опърлено от слънцето лице на достопочтения Барбасу, капитана на „Зуав“, който пиеше абсент и пушеше лулата си пред малко кафене.

— Я, здрасти, Барбасу — каза Тартарен и спря мулето.

Вместо да му отговори, Барбасу се втренчи в него, а после изведнъж прихна да се смее, и то така, че Сиди Тарт'ри от смущение съвсем се смъкна от седлото върху дините.

— Ама че чалма, клетки ми господин Тартарен!... Значи, вярно е това, дето разправят, че сте станали *турчин*?... А малката Байа пее ли ви както винаги „Красавицата Марко“?

— „Красавицата Марко“ ли? — извика възмутено Тартарен. — Запомнете, капитане, че личността, за която говорите, е почтена мавританка и не знае нито дума френски.

— Байа не знаела нито дума френски?... Ама вие да не падате от Марс?...

И славният капитан се закикоти още по-силно.

Но като видя, че лицето на горкия Сиди Тарт'ри се удължи, той се овладя.

— Всъщност, може би не е същата... Да предположим, че съм сбъркал... Само че да ви кажа ли, господин Тартарен, съветвам ви да

не се доверявате много на алжирските мавританки и на черногорските князе!...

Тартарен се изправи на стремената с познатата свирепа гримаса.

— Князът е мой приятел, капитане!

— Добре! Добре! Няма да се караме, я... Ще пийнете ли един абсент! Не? Какво да предам в нашия край?... Пак нищо... Е, хубаво. На добър ви час... Между другото, приятелю, донесъл съм чудесен френски тютюн, искате ли да ви отсипя малко?... Вземете! Вземете! Ще ви подействува добре... От тоя проклет източен тютюн съвсем ви се е размътила главата.

И капитанът пак отпи от своя абсент, а Тартарен замислен се затръска с мулето към къщичката си... Въпреки че душевното благородство му пречеше да проявява недоверие, намеците на Барбасу го разтревожиха, пък и тарасконските ругатни и провансалският изговор събудиха в душата му смътни угризения.

Вкъщи не завари никого. Байа беше на баня... Негърката му се стори грозна, къщата тъжна... В плен на необяснима меланхолия той седна до шадравана и натъпка лулата си с тютюна на Барбасу. Тютюнът беше загънат в парче от вестник „Семафор“. Когато го разгърна, пред очите му се мярна името на неговия роден град.

ПИШАТ НИ ОТ ТАРАСКОН

Градът е в ужасна тревога. Тартарен, изстребителят на лъвовете, заминал за Африка на лов за тези големи хищници, не изпраца вести за себе си от няколко месеца... Какво ли е станало с нашия юначен съгражданин?... Никой не смее да се запита, защото всички знаем каква буйна глава е той, колко е смел и как жадува за приключения... Дали като толкова други пътешественици е погълнат от пясъците на пустинята, или е бил разкъсан от смъртоносните зъби на атласките хищници, чиито кожи беше обещал на общината? Страшна неизвестност! И все пак негри търговци, дошли на панаира в Бокер, разправят, че са срещали сред самата пустиня някакъв европеец, който по

описанието много прилича на него и който се отправил към Томбукту... Бог да пази нашия Тартарен!

Като прочете това, тарасконецът почервения, пребледня, потрепери. Цял Тараскон изплува пред него: клубът, ловците на каскети, зеленото кресло у Косткалд, а над тях се появиха, сякаш разперил криле орел, страхотните мустаци на храбрия командир Бравида.

И тогава, като осъзна докъде е стигнал, като се видя малодушно приклепнал на рогозката, след като мислеха, че убива зверове, Тартарен Тарасконски се засрами от себе си и заплака.

После изведнъж героят скочи:

— За лъвовете! За лъвовете!

Втурна се в прашния килер, където дремеха походната палатка, аптечката, консервите, сандъкът с оръжията и ги измъкна посред двора.

Тартарен-Санчо издъхна. Остана само Тартарен-Кихот.

Безстрашният тарасконец едва прегледа снаряженията си, въоръжи се, навлече доспехите, обу големите ботуши, драсна две думи на княза, за да му повери Байа, пъхна в плика няколко сини банкноти, навлажнени от сълзите му, и ето го вече в пощенската кола на път за Блидах, оставил вкъщи изумената негърка пред наргилето, чалмата, елениите, пред всичките тия мюсюлмански пъртушини на Сиди Тарт'ри, които се ваяха жалки над белите трилистни детелини на пруста...

ТРЕТИ ЕПИЗОД ПРИ ЛЪВОВЕТЕ

I

СТАРИТЕ ПОЩЕНСКИ КОЛИ

Допотопна пощенска кола, тапицирана по старата мода с грубо синьо избеляло сукно, с огромни вълнени ресни, които след няколко часа път изпотяват гърба... Тартарен Тарасконски седеше отзад в колата; той се настани колкото може по-удобно и в очакване да вдъхне напоените с мускус изпарения на големите африкански хищници, героят трябваше да се задоволи с познатата стара миризма на пощенската кола, странна смесица от хиляди миризми — на хора, коне, жени, кожи, храна и мухлясала слама.

В колата имаше всякакви пътници. Един монах-трапист, двама търговци евреи, две проститутки, които догонваха полка си — трети хусарски, един фотограф от Орлеанвил... Но колкото и очарователна и разнообразна да беше компанията, на тарасконеца не му се говореше и той седеше замислен, пъхнал ръка в кожената дръжка, с карабини между коленете. Бързото заминаване, черните очи на Байа, страшният лов, който го чакаше, всичко това объркваше мислите му, без да се смята, че с достопочтения си патриархален вид тази европейска пощенска кола, в която беше попаднал посред Африка, смътно му напомняше Тараскон от неговата младост, разходките в околността, чудесните закуски на брега на Рона, рой спомени.

Полека-лека се смрачи. Кочияшът запали фенерите. Ръждясалата пощенска кола се друсаше и скърцаше със старите си яйове^[1]; конете потропваха, звънчетата звънтяха... От време на време горе под платнището се чуваше страшно дрънкане на железария... Това бяха бойните съоръжения.

Полузадрямал, Тартарен Тарасконски погледа известно време комично друсачите се пътници, които сякаш танцуваха пред очите му като чудновати сенки, после всичко се замрежи пред очите му, мисълта му сякаш се забули и той чуваше вече само смътно стенанията на осите на колелата и жалбата на пощенската кола...

Изведнъж един глас, дрезгав, прекършен, немощен глас на стара вълшебница, извика тарасконеца по име:

— Господин Тартарен! Господин Тартарен!

— Кой ме вика?

— Аз, господин Тартарен, не ме ли познавате?... Аз съм старата пощенска кола, която преди двадесет години пътуваше между Тараскон и Ним... Колко пъти съм ви отнасяла вас и вашите приятели, когато отивахте на лов за каскети към Жонкиер или Белгард!... Не ви познах отначало поради вашия турски фес и защото малко сте понапълнели; но щом захъркахте, дяволска работа, веднага ви познах.

— Добре! Добре! — съгласи се малко нацупено тарасконецът.

Но после се разнежи.

— Добре, ама кажи ми, стара приятелко, какво правиш тук?

— Ах, добрички ми господин Тартарен, дойдох тук съвсем не по мое желание, уверявам ви. Щом построиха железопътната линия на Бокер, решиха, че не ставам вече за нищо и ме изпратиха в Африка... И не само мене! Заточиха почти всички френски пощенски коли. Решиха, че сме много назадничави и ето ни сега на каторга... Това вие във Франция наричате „алжирски железници“.

Тук старата пощенска кола дълбоко въздъхна, после продължи:

— Ах, господин Тартарен, колко съжалявам за моя хубав Тараскон! Славно време беше тогава за мен. Млади години! Как тръгнах само сутрин измита обилно с вода, блестяща, с излъскани като нови колела, с фенери като две слънца, с винаги намазания с масло гюрук! А колко хубаво беше, когато пощальонът размахваше камшика си под звуците на: „Хей, Тараска, брей, Тараска, тра-ла-ла-ла“, а кондукторът с праметнат през рамо рог, с извезаната фуражка, кривната над ухото, все мятеше вечно ръмжащото си кученце отгоре на колата, покатерваше се и той и викваше: „Карай, карай!“. Тогава моите четири коня политаха под дрънкането на звънчетата, кучешкия лай, звуците на рога; прозорците се отваряха и цял Тараскон гледаше гордо как пощенската кола се понася по големия главен път.

Чудесен път, господин Тартарен, широк, добре поддържан, с означени километри — купчинки чакъл, поставени на еднакво разстояние, отдясно и отляво китни равнини с мастикови дръвчета и лозя... Странноприемници на всеки десет крачки, смяна на конете всеки пет минути... А пътниците, какви славни хора! Кметове, свещеници, пътуващи за Ним при префекта или епископа; търговци на коприна, връщащи се благоприлично от Мазе, ученици във ваканции,

селяни с везани ризи, гладко обръснати сутринта, а отгоре на колата вие, господа ловците на каскети, винаги в добро настроение, всеки запял своя романс вечер под звездите, на връщане!...

Сега са други времена. Бог знае кого возя! Сбирщина нечестивци, от кол и от въже, които ме пълнят с въшки, негри, бедуини, стари войници, нехранимайковци от всички страни, дрипави преселници, които ме отравят с лулите си, и всички разговарят на език, дето и дяволът не може да го разбере... Пък и нали виждате как се отнасят с мен! Нито изчеткана, нито измита. Свиди им се дори да ми смажат осите... Вместо моите някогашни едри кротки коне — дребни арабски кончета, в които сякаш дявол се е вселил, та вечно се блъскат, хапят се, подскачат, тичат като кози и с ритниците си чупят стръките ми... Ай!... Ай!... Ето!... Пак започва... Ами пътищата! Тук още се ядва, защото сме близо до началството, ама по-нататък, нищо, няма следа от път. Да върви кой накъдето ще. През планини и равнини, сред палми-джуджета и мастикови дървета... Нито една определена спирка, отдих по прищявка на кондуктора ту в един, ту в друг чифлик.

Понякога този негодник ме кара да заобикалям по две левги, за да се отбие у някой приятел на чашка абсент или пенливичко... А след това шибай с камшика, пощальон! Трябва да се навакса загубеното време. Слънцето жари, прахът пари. Препускай, не спирай! Спъваш се, ще се прекатуриш! Дий, по-силно! Прекосяваш реки, хремясваш, мокриш се, затъваш... Дий! Дий! Дий! А после вечер вир-вода — само това ми липсва на възрастта и на ревматизма! — трябва да спя на открито в двора на някой хан, дето се гонят всички ветрове. Нощем чакали и хиени идват да ме душат, а злосторници, които искат да се предпазят от росата, се мушкат да спят на топло в купето... Ето такъв живот водя, клетки ми господин Тартарен. И ще го водя, докато изгоря от слънцето, изгния от влажните нощи и падна — какво друго ме чака — на някой отвратителен път, където арабите ще си варят кускуса върху старите ми кокали...

— Блидах! Блидах! — извика кондукторът, като отвори вратичката.

[1] Яй — пружина, ресор (тур.). — Б.ел.кор. ↑

II ПОЯВА НА ДРЕБНИЯ ГОСПОДИН

През запотените от дишането стъкла Тартарен Тарасконски смътно видя хубав общински площад, правилен, обкръжен с аркади и портокалови дръвчета, посред който дребни войници, същински оловни войничета, правеха упражнения в светлорозовата утринна мъгла. Кафеджиите разтваряха кепенците. В единия край имаше зеленчуков пазар... Очарователно, но нито следа от лъв.

— На юг!... Още по на юг! — прошепна простодушният Тартарен, като се сгуши в ъгъла си.

Свежа струя въздух нахлу в колата и заедно с аромата на разцъфнали портокали в нея се качи дребен господин в бежов редингот, стар, сух, сбръчкан, с отмерени движения, с лице колкото юмрук, с черна копринена връзка, дълга пет пръста, с кожена чанта и чадър — истински селски нотариус.

Като видя бойните доспехи на тарасконеца, дребният господин, който беше седнал срещу него, много се изненада и започна да гледа Тартарен притеснително и настойчиво.

Разпрегнаха, впрегнаха и колата потегли... Дребният господин продължаваше да гледа Тартарен. Най-сетне тарасконецът кипна.

— Май нещо ви учудва, а? — запита той, като изгледа дребния господин.

— Не! Пречи ми — отговори той напълно спокойно.

И истината е, че с палатката, револвера, с двете пушки в калъфи, с ловджийския нож, да не говорим за природната обемистост, Тартарен Тарасконски заемаше много място...

Отговорът на дребния господин го ядоса.

— Да не мислите, че ще тръгна на лов за лъвове с вашия чадър? — запита гордо великият човек.

Дребният господин погледна чадъра си, усмихна се миролюбиво; после все така равнодушно запита:

— Вие кой сте, господине?...

— Тартарен Тарасконски, изстребител на лъвове!

Произнасяйки тези думи, безстрашният тарасконец разтърси като грива пискюла на своя фес.

В пощенската кола настана изумление.

Монахът-трапист се прекръсти, проститутките плахо изпискаха, а фотографът от Орлеанвил се приближи до изстребителя на лъвовете, мечтаейки вече за неочакваната чест да му направи снимка.

Само дребният господин никак не се развълнува.

— Много ли лъвовете сте убили досега, господин Тартарен? — запита той спокойно.

Тарасконецът прие въпроса съвсем сериозно.

— Дали съм убил много лъвовете ли, господине!... Пожелавам ви толкова косми на главата.

И цялата кола прихна да се смее на трите жълти палечковски косъма, щръкнали на главата на дребния господин. На свой ред и фотографът от Орлеанвил се намеси:

— Опасен занаят е вашият, господин Тартарен!... Случват се страшни работи... Така например горкият господин Бомбонел...

— А, да, изстребителят на пантери — каза Тартарен пренебрежително.

— Познавате ли го? — запита дребният господин.

— Има си хас... Дали го познавам... Повече от двадесет пъти сме ходили на лов заедно.

Дребният господин се засмя.

— Нима ходите и на лов за пантери, господин Тартарен?

— Понякога, колкото да се намирам на работа — отвърна побеснял тарасконецът.

И добави, като вдигна героично глава, жест, който разпали сърцата на двете проститутки:

— Съвсем друго е лъвът!

— Естествено — каза фотографът от Орлеанвил, — пантерата е само голяма котка...

— Точно така — съгласи се Тартарен, който нямаше нищо против да понамали славата на Бомбонел, особено пред дамите.

В този момент колата спря, кондукторът отвори вратичката и се обърна много почтително към дребния господин:

— Пристигнахте, господине.

Дребният господин стана, слезе от колата и преди да затвори вратичката, каза:

— Ще ми позволите ли да ви дам един съвет, господин Тартарен?

— Какъв съвет, господине?

— Боже мой, послушайте ме. Вие сте свестен човек, затова ще ви кажа истината... Върнете се веднага в Тараскон, господин Тартарен... Само си губите времето тук... Останали са само някоя и друга пантера в провинциите, но защо ви са. Това е дребен дивеч за вас... А колкото до лъвовете, с тях е свършено. Няма ги вече в Алжир... Моят приятел Шасен неотдавна уби последния.

И дребният господин поздрави, затвори вратичката и си тръгна смеейки се с чантата и чадъра.

— Кондуктор — запита Тартарен, като направи своята свирепа гримаса, — кой беше тоя чичко?

— Как, не го ли познавате? Това беше господин Бомбонел!

III ЛЪВСКА ОБИТЕЛ

В Милианах Тартарен Тарасконски слезе, а колата продължи своя път на Юг.

Два дни друсане, две нощи, без да мигне, загледан през вратичката дали край полята, край пътя няма да зърне зловещата сянка на лъв, толкова бодърствуване заслужава няколко часа отдих. И после защо да не си кажем истината. След недоразумението с Бомбонел честният тарасконец се чувствуваше малко неловко пред фотографа от Орлеанвил и двете дами от трети хусарски въпреки оръжията, страшната гримаса и феса.

И така, той тръгна по широките улици на Милианах с красиви дървета и чешми; но докато търсеше подходящ хотел, горкият човек не можеше да не си мисли върху думите на Бомбонел... Дали не беше наистина така? Ами ако нямаше вече лъвове в Алжир?... За какво му бяха тогава толкова скитания, толкова умора?...

Внезапно на ъгъла на една улица нашият герой се озова лице в лице... с кого? Отгатнете... С един великолепен лъв, който чакаше пред вратата на едно кафене, седнал царствено, с огряна от слънцето златиста грива.

— Какви ми ги дрънкат, че нямало вече лъвове? — извика тарасконецът и отскочи назад.

Като чу това възклицание, лъвът наведе глава, захапа дървената гаванка, поставена пред него на тротоара, и смирено я поднесе към Тартарен, който се вцепени от удивление... Един арабин, който минаваше оттам, хвърли голяма монета в гаванката; лъвът размаха опашка... Тогава Тартарен разбра. Видя това, което в първия момент не забеляза от вълнение — тълпата, струпана край нещастния сляп опитомен лъв, и двамата грамадни негри с тояги, които го развеждаха из града, както савоярците разхождат съселите си.

Кръвта на тарасконеца кипна:

— Негодници — извика той с гръмовен глас, — да унижават така тези благородни животни!

И като се хвърли върху лъва, той измъкна позорната гаванка от царствените му челюсти... Двамата негри, смятайки, че имат работа с крадец, се хвърлиха върху тарасконеца с вдигнати тояги. Страшна олелия... Негрите удряха, жените кряскаха, децата се смееха. Един стар обуцар евреин викаше от дюкянчето си.

— При мировия шъдия, при мировия шъдия!

Дори лъвът в своята вечна нощ се опита да изръмжи, а клетият Тартарен се стовари след неравна борба на земята сред монети и боклуци.

В този миг един човек се втурна сред тълпата, разблъска негрите с една дума, жените и децата с един жест, вдигна Тартарен, изчетка го, разтърси го и го сложи да седне силно запъхтян на един камък.

— Как, кнейже, вие ли сте?... — възкликна добродушният Тартарен, като потъркваше кръста си.

— Да, мой храбри приятелю, аз съм... Щом получих писмото ви, поверих Байа на брат й, взех си билет за пощенската кола, извървах петдесет левги без почивка и ето ме тъкмо навреме, за да ви отърва от грубостите на тези простаци... Какво сте направили, боже мой, та така сте се подредили?

— Какво можех да направя, кнейже?... Като видях този нещастен лъв с гаванка между зъбите, унижен, покорен, подигран, станал за посмешище на цялата тая мюсюлманска измет...

— Грешите, благородни приятелю... Напротив, те уважават и боготворят този лъв. Той е свещено животно от една голяма лъвска обител, основана преди триста години от Мохамед-бен-Ауда; тази обител е нещо като трапистки манастир, страшен и злокобен, изпълнен с ръмжене и мирис на зверове, където чудновати монаси обучават и опитомяват стотици лъвове, а после ги разпращат из цяла Северна Африка, придружени от монаси-послушници... Милостинята, която получават монасите, служи за издръжка на обителта и на джамията; а двамата негри така са се разярили срещу вас, защото са убедени, че за едно петаче, едно-единствено петаче от тази милостиня, откраднато или изгубено по тяхна вина, лъвът веднага ще ги разкъса.

Докато слушаше този невероятен и все пак правдив разказ, Тартарен Тарасконски сладостно и шумно душеше въздуха.

— Важното за мене е — каза той като заключение, — че каквито и да ги разправи оня Бомбонел, все пак в Алжир има лъвове...

— Има и още как! — възторжено възкликна князът. — Още утре ще отидем в Шелифската равнина и ще видите!...

— Какво чувам, княже... Нима и вие ще дойдете на лов?

— Дявол да го вземе, да не мислите, че ще ви оставя да бродите сам из цяла Африка сред тия жестоки племена, на които не знаете нито езика, нито нравите... Не, не! Знаменити Тартарен, аз няма вече да ви напусна... Където сте вие, там съм и аз.

— О, кнейже, кнейже!...

И Тартарен притисна сияещ до сърцето си юначния Григорий, мислейки с гордост, че подобно на Жюл Жерар, на Бомбонел и на други прочути изстребители на лъвовете и той ще отиде на лов, придружаван от чуждестранен княз.

IV КЕРВАНЪТ НА ПЪТ

На другия ден още в зори безстрашният Тартарен и не по-малко безстрашният княз Григорий, следвани от половин дузина носачи негри, напуснаха Милианах и тръгнаха към Шелифската равнина по живописен стръмен склон, засенен с жасмин, туя, рожкови и диви маслини, между плетищата на местни градинки, сред хиляди весели игриви поточета, които подскачаха от скала на скала, ромолейки... Истински ливански кът.

Въоръжен до зъби като великия Тартарен, княз Григорий се беше снабдил и с великолепна чудновата фуражка със златни ширити и извезани със сърма дъбови листа, която придаваше на негова светлост известна прилика с мексикански генерал или с началник-гара от някоя крайдунавска страна.

Тая дяволска фуражка интригуваше страшно тарасконеца и тъй като най-сетне се реши да запита какво представлява, князът му отговори съвсем сериозно:

— Шапка, абсолютно необходима за пътешествията в Африка.

И като лъсна с ръкав козирката, той осведоми своя наивен спътник за огромната роля, която играе фуражката в нашите отношения с арабите, за страха, който този военен знак единствен им вдъхвал, поради което властите сметнали за необходимо да сложат такива шапки на всички свои служители — от кантонера до бирника. Накратко, за да се управлява Африка, според княза, не беше нужна нито умна глава, нито изобщо каквато и да е глава. Достатъчно била една фуражка, хубава фуражка с ширити, която да лъщи набучена на тояга, като шапката на Геслер.

Докато приказваха и философствуваха така, те напредваха. Босоногите носачи подскачаха от скала на скала и кряскаха като маймуни. Минаващите туземци се кланяха до земята пред вълшебната фуражка... Горещо, в укрепленията на Милианах, комендантът арабин, който се разхождаше на хладина с дамата си, като чу необичайните звуци и видя да лъскат оръжия между дърветата, помисли, че ги

нападат, заповяда да вдигнат подвижния мост, да бият тревога и веднага обяви града в обсадно положение.

Чудесно начало за кервана!

За нещастие, преди края на деня нещата тръгнаха още по-зле. Единият от носачите-негри получи болки в стомаха, защото беше изял лейкопласта от аптечката. Друг се строполи посред пътя мъртво пиян от камфоровия спирт. Третият, който носеше албума за пътеписите, съблазнен от позлатените закопчалки и убеден, че задига съкровищата на Мека, избяга в Закар...

Трябваше да обсъдят положението... Керванът се спря на съвещание под шарената сянка на стара смокиня.

— Аз съм на мнение — каза князът, като се опитваше безуспешно да разтвори една таблетка месна супа в усъвършенствуваната тенджерка с три дъна, — аз съм на мнение още тази вечер да се откажем от носачите-негри. Тъкмо наблизко има арабски пазар. По-добре да спрем там и да купим магаренца...

— Не!... Не!... Никакви магаренца!... — прекъсна го живо великият Тартарен, който се изчерви до ушите при спомена за Сивчо. И добави лицемерно: — Как такива дребни животни ще носят толкова много багаж.

Князът се усмихна.

— Лъжете се, знаменити приятелю. Колкото и слабо и хилаво да изглежда алжирското магаренце, то има яка гърбина... Така и трябва да бъде, за да носи и понася всичко... Попитайте арабите... Те ще ви обяснят нашето колониално устройство. Горе, казват, седи господин губернаторът с голяма тояга, с която удря генералния щаб; генералния щаб, за да си отмъсти, удря с тоягата войника; войникът удря арабина, арабинът удря негъра, негърът удря евреина, а евреинът на свой ред удря магаренцето; и горкото магаренце като няма кого да удря, превива гръб и носи всичко. Както виждате, ще може да носи и вашите сандъци.

— Все едно — каза Тартарен Тарасконски, — мисля, че те ще развалят общия вид на нашия керван. Няма да прилича на нищо с магарета... Искане ми се нещо по-източно. Ако можехме например да вземем някоя камила...

— Колкото искате — заяви негова светлост.

И те се отправиха към арабския пазар.

Пазарът ставаше на няколко километра, на брега на река Шелиф... Там имаше пет-шест хиляди дрипави араби, които гъмжаха под слънцето и шумно търгуваха с делви, пълни с черни маслини, гърнета с мед, торби с подправки и купчини пури; на буйни огънове се печеха цели телета с цвъртящо по тях масло; касапници на открито, където голи негри газиха в кръвта и с окървавени ръце режиха с ножчетата си окачените на колове кози.

В един кът изкърпена с пъстроцветни кърпки палатка, където мавритански писар с очила драскаше нещо в голям тефтер. По-нататък блъсканица, бесни викове: играеха на рулетка, закрепена на шиник, а наоколо се промушваха камили... Недалеч тропот, веселие, смехове — някакъв търговец евреин паднал с мулето си в река Шелиф... Освен това скорпиони, кучета, врани и мухи!... Облаци мухи!...

Да, ама камили нямаше. Най-сетне намериха една, от която мзабитите се чудеха как да се отърват. Тя беше истинска камила от пустините, класическа камила, плешива, тъжна, с дълга бедуинска глава и гърбица, меланхолично увиснала настрана от дългите пости.

Тартарен толкова я хареса, че пожела да натовари всичко на гърба ѝ... Вечното източно безумие!...

Камилата приклепна, вързаха куфарите.

Князът се настани на врата на животното, а Тартарен за по-величествено кацна отгоре на гърбицата между два сандъка; и оттам, горд и удобно настанен, той поздрави с благороден жест целия пазар, стекъл се да гледа, и даде сигнал за тръгване... Гръм и мълния! Да можеха да го видят в Тараскон!

Камилата се надигна, изпъна възлестите си крака и полетя...

О, ужас! Само след няколко крачки Тартарен пребледня и героичният фес зае едно от положенията от времето на „Зуав“! Дяволската камила се люшкеше като фрегата.

— Кнейже, кнейже — прошепна смъртно блед Тартарен, като се вкопчи в сухата кожа на гърбицата, — кнейже, да слезем... Чувствам, че ще посрамя Франция...

Приказвай си на вятъра! Камилата препускаше и никой не можеше да я спре. Зад нея тичаха четири хиляди боси араби, ръкомахаха, смееха се като луди и под слънцето блестяха шестстотин хиляди бели зъби.

Великият човек на Тараскон трябваше да се примири. Отпусна се унило на гърбицата... Фесът зае най-различни положения... и Франция беше посрамена.

V

ВЕЧЕРНА ЗАСАДА В ОЛЕАНДРОВАТА ГОРИЧКА

Колкото и живописно да беше новото превозно средство, нашите изтребители на лъвове трябваше да се откажат от него от уважение към феса.

Продължиха пътя си пеш, както преди, и керванът се движеше спокойно на Юг на къси преходи — тарасконецът на чело, черногорецът отзад, а помежду им камилата със сандъците с оръжие.

Пътуването трая близо месец.

Цял месец, по следите на неуловимите лъвове, опасният Тартарен се скита от селище на селище сред огромната Шелифска равнина през страшния и забавен френски Алжир, където уханията на стария Изток се сливат с острия мирис на абсент и казарма, смесица от Авраам и Зузу, нещо приказно и простодушно смешно като страница от Вехтия завет, разказано от сержант Ла Раме или бригадира Питу... Любопитно зрелище за очите, които знаят да гледат... Див и вече покварен народ, който ние цивиливаме, като го заразяваме с нашите пороци. Жестоката и безконтролна власт на чудноватите башаги, които важно-важно си бършат носовете с широките ленти на „Почетния легион“ и за щяло и не щяло нареждат да бият хората с тояги по ходилата. Безсъвестното правосъдие на кадиите с големи очила, лицемерни служители на Корана и на закона, които мечтаят под палмите само за 15 август и за повишение и продават присъдите си, както Исав първородството си за паница леща или кускус със захар. Безпътни и вечно пияни каиди, бивши вестовои на някой си генерал Юсуф, които се наливат с шампанско заедно с махонските перачки и се тъпчат с печени телета, докато пред шатрите им туземците мрат от глад и се мъчат да измъкнат от устата на хрътките останките от господарския пир.

А наоколо неразорани целини, обжарена трева, проскубани храсталаци, кактусови и мастикови дървета — житницата на Франция!... Празна житница, уви! Пълна само с чакали и дървеници. Изоставени селища, наплашени племена, които бродят, без сами да

знаят накъде, бягат от глада и осейват пъти си с трупове. Тук-таме френски села с разрушени къщи, с неплодни ниви, с настървени скакалци, които изгризват дори завесите на прозорците, а заселниците седят по кафенетата, пият абсент и спорят по разни проекти за реформи и конституция.

Ето какво би могъл да види Тартарен, ако си беше дал поне малко труд, но изцяло обзет от лъвската си страст, тарасконецът вървеше право пред себе си, без да поглежда ни надясно, ни наляво, втренчил поглед във въображаемите зверове, които все не се появяваха.

Тъй като палатката не можеше да се разпъне и таблетките със супа да се разтворят, керванът беше принуден да спира сутрин и вечер в местните селища. Навсякъде благодарение на фуражката на княз Григорий посрещаха нашите ловци с отворени обятия. Те се настаняваха у агите, в техните чудновати дворци, големи бели чифлици без прозорци, където бяха струпани безразборно наргилета и скринове от акажу, смирненски килими и усъвършенствувани лампи, кедрови ковчезета, пълни с турски лири, и часовници с махала в стил Луй-Филип... Навсякъде устройваха в чест на Тартарен разкошни празненства, вечери, джигитовки... В негова чест цели племена гърмяха, а бурнусите им блестяха на слънцето. После след стрелбите добрият ага идваше и представяше сметката... Това се нарича арабско гостоприемство.

Но още никакви лъвове... Толкова, колкото и на Пон-Ньоф. При все това тарасконецът не падаше духом. Навлизаше безстрашно все по на Юг, по цели дни тършуваше из гъсталаците, ровеше с върха на карабината си в палмите-джуджета и викаше „къш-къш“ при всеки храст. После всяка вечер, преди да си легне, правеше по една кратичка засада от два-три часа. Напразен труд! Лъвът не се появяваше.

Една вечер обаче към десет часа, когато керванът прекосяваше гора от теменужни мастикови дървета, където едри пъдпъдъци, натезали от жегата, подскачаха тук-таме из тревата, на Тартарен Тарасконски му се стори, че чува — толкова отдалеч, тъй неясен, тъй прекъсван от вятъра — онзи великолепен рев, който беше чувал безброй пъти в Тараскон зад бараката Митен.

Отначало героят помисли, че сънува... Но след миг, все така далечен, макар и по-ясен, до него достигна отново рев; и този път му

отговориха от всички краища с вой селските кучета, а гърбицата на камилата се затресе от страх и всички консерви и сандъци с оръжие зазвънтяха.

Никакво съмнение. Това беше лъв... Бързо, бързо, засада! Нито минута за губене.

Тъкмо наблизко имаше стар марабу (гробница на светия) с бял купол, а в една ниша над вратата бяха поставени жълтите еминии на покойника и смесица от най-чудновати приношения: парче от бурнус, сърмени нишки, червеникави коси, които висяха по стените... Тартарен Тарасконски подслони там своя княз и своята камила, и сам отиде да търси място за засада. Княз Григорий искаше да го последва, но тарасконецът отказа. Искаше му се да излезе сам срещу лъва. За всеки случай той поръча на негова светлост да не се отдалечава и като предпазна мярка му повери портфейла си, дебел портфейл, натъпкан с ценни книжа и банкноти — страхуваше се да не би лъвът да ги разкъса с нокти. След това героят отиде на разузнаване.

На сто крачки от гроба във вечерния здрач, на брега на почти пресъхнала река, трептеше олеандрова горичка. Там Тартарен устрои засада по всички правила: отпусна се на едно коляно на земята с карабина в ръка и с голям ловджийски нож, гордо забит пред него в пясъчния бряг.

Нощта се спусна. Розовият залез стана виолетов, после тъмносин... Надолу сред камъчетата на реката малка локва с бистра вода блестеше като ръчно огледало. Водопоят на хищниците. По склона на отсрещния бряг смътно се очертаваше бяла пътека, утъпкана от огромните им лапи между мастиковите дървета. Този тайнствен склон предизвикваше тръпка. Прибавете и смътния шепот на африканските нощи, шумолене на леко раздвижена клонка, приглушени стъпки на скитащи животни, пронизителен вой на чакали, а горе, в небето, на всеки сто-двеста метра огромни ята жерави, прелитащи с писък, сякаш колят деца; признайте, че имаше от какво да се смути човек.

И Тартарен беше смутен. При това много силно. Горкият човек, зъбите му тракаха! А цевта на пушката му и дръжката на забития в земята ловджийски нож се удряха като кастанети... Какво да се прави! Има вечери, когато човек не може да се овладее, пък и каква ще бъде заслугата на героите, ако никога не са изпитвали страх.

Е, добре де? Да, Тартарен се страхуваше, и то през цялото време. Въпреки това издържа час, два, но дори и героизмът си има граници... Наблизо, в пресъхналото корито на реката, тарасконецът изведнъж чу шум от стъпки, търкулнати камъчета. Този път той скочи ужасен. Стреля два пъти наслука в мрака, плю си на петите и хукна към марабуто, оставяйки ножа си в пясъка като паметен кръст за най-ужасната уплаха, овладявала някога душата на змиеукротител.

— Кнейже, насам!... Лъвът!...

Мълчание.

— Кнейже, там ли сте?

Князът не беше там. На бялата стена на марабуто единствена кротката камила хвърляше чудноватата сянка на своята гърбица под лунната светлина. Княз Григорий беше офейкал с портфейла и банкнотите. Цял месец негова светлост беше чакал удобния случай.

VI НАЙ-СЕТНЕ

На другия ден след тази наситена със събития и драматизъм нощ, когато нашият герой се събуди още в зори и се убеди, че князът и парите му действително са изчезнали безвъзвратно; когато се видя сам до малкия бял гроб, измамен, ограбен, изоставен посред дивата Африка, само с едногърбата камила и няколко дребни монети в джоба, тарасконецът за първи път се разочарова. Разочарова се от Черна гора, от приятелството, от славата, разочарова се дори от лъвовете; и като Христос в Гетсиманската градина великият човек горко заплака.

И както си седеше замислен пред вратата на марабуто, обхванал главата си с ръце, с карабина между краката и с камилата, която го гледаше, внезапно гъсталакът пред него се разтвори и Тартарен удивен видя на десет крачки пред него огромен лъв, вдигнал глава, надаващ страхотен рев, от който затрепериха не само стените на марабуто, накичени с какви ли не дреболии, но и еминиите на светеца в нишата.

Единствен тарасконецът не трепна.

— Най-сетне! — извика той, скочи и се прицели.

Бум!... Бум!... Фиу! Фиу! Готово. В главата на лъва попаднаха два куршума дум-дум. За миг на фона на огненото африканско небе пламна ужасна ракета от пръснат мозък, димяща кръв и разхвърчала се рижа козина. После всичко се разсея и Тартарен видя... как двама грамадни негри тичат като побеснели срещу него с вдигнати тояги. Двата негри от Милианах!

О, беда! Тарасконските куршуми бяха повалили питомния лъв, горкия слепец от обителта на Мохамед.

Този път, кълна се в Мохамеда, Тартарен леко се отърва. Побеснели от фанатична ярост, двамата негри-послушници сигурно щяха да го накъсат на парчета, ако християнският бог не му беше изпратил на помощ един ангел спасител, полския пазач на орлеанвилската община, който пристигна със сабя под мишница по една пътечка.

Общинската фуражка успокои начаса гнева на негрите. Спокоен и важен, бюстителят на реда състави протокол за произшествието, нареди да натоварят върху камилата останките от лъва, заповяда на тъжителите, както и на виновника да го последват и се отправи към Орлеанвил, където предаде всичко на съдебните власти.

Дълга и мъчителна процедура!

След Алжир на дивите племена, които беше опознал, Тартарен Тарасконски видя и друг един Алжир, не по-малко забавен и не по-малко страшен — Алжир на градовете, Алжир на съдилищата и адвокатите. Той опозна съмнителното правосъдие, което сключва тъмни сделчици в дъното на кафенетата, безпътните представители на закона, папките, вмирисани на абсент, изпокапаните с пенливо вино бели връзки; опозна съдебните пристави, посредниците, пълномощниците, всичките тези скакалци на обгербваната хартия, изгладнели и хилави, които изрѣфват преселника чак до ботушите му и го обелват лист по лист като царевичен кочан.

Преди всичко трябваше да се изясни дали лъвът е бил убит на гражданска или на военна територия. В първия случай делото щеше да се гледа в търговски съд, а във втория Тартарен трябваше да се яви пред военен съд и впечатлителният тарасконец вече се виждаше разстрелян до крепостната стена или гниещ в мрачно подземие...

Страшното беше, че границата между тези две територии в Алжир е твърде неопределена. Най-сетне след цял месец разкарване, сплетни, висене на слънце в дворовете на арабските канцеларии беше установено, че ако, от една страна, лъвът е бил убит на военна територия, от друга страна, когато Тартарен е стрелял, се е намирал на гражданска територия. Така че делото се гледа от граждански съд и нашият герой се отърва с две хиляди и петстотин франка обезщетение, без съдебните разноски.

Как да заплати всичко това? Няколкото пиастра, останали след обира на княза, се бяха свършили отдавна за гербови марки и абсент за съдиите.

Горкият изстребител на лъвовете беше принуден да продаде сандъците с оръжие на парче, карабина по карабина. Той продаде камите, малайските ханджари, топузите... Един бакалин купи консервите. Един аптекар — остатъка от лейкопластите. На свой ред големите ботуши последваха усъвършенствуваната палатка и

преминаха у един вехтошар, който ги издигна до разните кохинхински рядкости... Когато се разплати, на Тартарен му останаха само лъвската кожа и камилата. Той опакова грижливо кожата и я изпрати на адреса на храбрия командир Бравида. (Скоро ще видим какво предизвика тази прословута кожа.) Колкото до камилата, смяташе да се добере с нея до Алжир, но не на гърба ѝ, а като я продаде, за да си купи билет за пощенската кола; това е най-хубавият начин да се пътува с камила. За нещастие такова животно се продаваше трудно и никой не му даде за него нито стотинка.

Тартарен обаче искаше да се върне на всяка цена в Алжир. Бързаше да види отново синьото елече на Байа, къщичката си, фонтаните, да си почине на белите трилистни детелини в своята малка обител, докато чака пари от Франция. И нашият герой не се поколеба: изтерзан, но не сломен, той тръгна пеш, без пари, на малки преходи.

И сега камилата не го напусна. Това странно животно се беше привързало към своя господар с необяснима нежност, и щом видя, че той напуска Орлеанвил, тръгна смирено подире му, като изравняваше стъпките с неговите и не изоставаше нито крачка.

В първия момент Тартарен се трогна: такава вярност, такава преданост във всички изпитания умиляваше сърцето му, още повече че животното не му създаваше затруднения и се хранеше с каквото намери. Но след няколко дни тарасконецът се отегчи да гледа вечно по петите си тая печална спътница, която му напомняше всичките злополучия; после започна да се ядосва, намрази я заради тъжния ѝ вид, заради гърбицата ѝ, заради спънатия ѝ патешки вървеж. С една дума, тя му стана непоносима и той вече се чудеше как да се отърве от нея; но животното здраво се държеше... Тартарен се опита да я изгуби, камилата го намери; опита се да тича, камилата се разтича още по-бързо... Викаше ѝ: „Махай се оттук“ и я замерваше с камъни. Камилата се спираше и го гледаше жално, но после пак тръгваше и накрая го настигаше. Тартарен трябваше да се примири.

Но когато след цяла седмица безкрайно ходене тарасконецът, прашен, капнал от умора, видя в далечината блесналите сред зеленината първи бели тераси на Алжир, когато се озова пред градските врата на шумния път за Мустафа, сред зуави, бикрийци,

махонци, които гъмжаха край него и го разглеждаха как върви със своята камила, търпението му се изчерпа и той си каза: „Не, не! Не е възможно... Не мога да вляза в Алжир с такова животно!“.

И възползувайки се от едно струпване на коли, той кривна към полето и се хвърли в един трап!...

След миг видя над главата си, посред пътя, камилата, която тичаше с големи крачки, като протягаше разтревожено шия.

Тогава сякаш товар му беше паднал от гърба, героят излезе от скривалището си и се вмъкна в града по една околна пътека, минаваща край стената на градинката му.

VII

БЕДА СЛЕД БЕДА

Когато стигна пред мавританската си къщичка, Тартарен се спря изумен. Здрачаваше се, улицата беше пуста. През ниската сводеста порта, която негърката беше забравила да затвори, се чуваха смехове, звънтяха чаши, гърмяха тапи на шампанско и над цялата тази чудесна врява един женски глас пееше весело и ясно:

*Обичаш ли, красавице Марко,
танц във зали, пъстри от цветя...*

— Що за дяволия! — възкликна тарасконецът пребледнял. И се втурна в двора.

Горкият Тартарен! Каква гледка го чакаше... Под сводовете на малката обител, сред бутилки, сладкиши, разхвърляни възглавници, чибуци, тамбурини и китари, стоеше правя Байа, без дрешка, без елече, само по риза от сребрист газ и широки бледорозови шалвари, и пее „Красавицата Марко“, кривнала моряшка офицерска фуражка... В краката ѝ, на една рогозка, преситен от любов и сладка, Барбасу, коварният капитан Барбасу, примираше от смях, като я слушаше.

Появата на Тартарен, блед, изпит, потънал в прах, с горящи очи и настръхнал фес, прекъсна рязко тази прелестна турско-марсилска оргия. Байа изписка и като подплашена хрътка се шмугна в къщата... Барбасу не трепна, а още по-гръмко се разсмя.

— Ехе-хе, господин Тартарен, какво ще кажете? Убедихте ли се сега, че тя знае френски?

Тартарен Тарасконски пристъпи разярен:

— Капитане!...

— Не се впрягай, мой мили — извика мавританката съвсем по марсилски, като се наведе през перилата и му махна прелестно и безсрамно.

Клетият човек се плъсна сломен право върху един барабан. Неговата мавританка знаеше дори марсилските приказки!

— Нали ви казвах да не вярвате на алжирките — назидателно каза капитан Барбасу. — И те са също като вашия черногорски княз.

Тартарен вдигна глава.

— Знаете ли къде е князът?

— О! Не е далеч. Отиде да поживее пет години в уютния затвор на Мустафа. Този глупчо се оставил да го уловят точно с ръката в торбата... Впрочем той не за пръв път попада в пандиза. Негова светлост е осъден на три години... я чакайте! Мисля дори, че е било в Тараскон.

— В Тараскон!... — извика Тартарен, внезапно просветлен. —
Затова той познаваше само една част от града...

— Ех, разбира се, Тараскон, гледан от централния затвор... Ах,
драги господин Тартарен, човек трябва да си отваря хубаво очите в
тази дяволска страна, иначе е изложен на какви ли не ужасни
неприятности... Ето например вашата история с мюезина...

— Каква история? Какъв мюезин?

— Ама, дявол да го вземе... мюезинът отсреща, оня, който
задиряше Байа... Акбар разказа онзи ден случката и цял Алжир още
умира от смях... Страшен майтапчия е тоя мюезин от минарето, който,

докато си пеел молитвите, под носа ви се обяснявал в любов на малката и ѝ определял срещи, призовавайки я в името на аллаха.

— Ама в тази страна всички ли са мошеници?... — изрева нещастният тарасконец.

Барбасу поклати дълбокомислено глава.

— Драги приятелю, какво да ви разправам, новите страни... Но карай да върви! Послушайте моя съвет, върнете се веднага в Тараскон.

— Да се върна... лесно е да се каже... Ами пари?... Нима не знаете как ме оскубаха там в пустинята?

— Голяма работа — изсмя се капитанът. — „Зуав“ заминава утре и ако искате, аз ще ви отведа. Разбрахме ли се, приятелю?... Чудесно. Остава ви само едно... Има още някое и друго шише шампанско и половин тава баклава... Сядайте тук и да не си гоним карез!

След минутно колебание, както го изискваше достойнството му, тарасконецът с чест излезе от неудобното положение. Той седна и се чукна с капитана; Байа, като чу звъна на чашите, изпя края на „Красавицата Марко“ и пиршеството продължи до късна нощ.

Към три часа сутринта с леко замаяна глава и натежали крака простодушният Тартарен се завръщаше вкъщи, след като беше изпратил приятеля си капитана и когато мина край джамията, изведнъж се сети за мюезина и за неговите шеги и се разсмя; изведнъж му хрумна чудесна идея да си отмъсти. Вратата беше отворена, той влезе, премина по дългите коридори, постлани с рогозки, изкачи се по всички стъпала и най-сетне се озова в ниска турска молитвена стаичка, където на тавана се люшкеше фенер от ковано желязо и хвърляше чудновати сенки по белите стени.

Мюезинът седеше там на един миндер, с голяма чалма, в бял бурнус, с дълъг чибук, пред голяма чаша изстуден абсент, който си пиеше благоговейно, очаквайки часа, когато щеше да призове правоверните на молитва... Като видя Тартарен, той изпусна от ужас чибуката си.

— Да не си гъкнал, попе — каза му тарасконецът, който си имаше план. — Дай ми бързо чалмата и бурнуса си.

Турският поп даде разтреперан чалмата, бурнуса, всичко, което му поискаха. Тартарен облече дрехите му и излезе тържествено на минарето.

В далечината блестеше морето. Белите покриви искряха на лунната светлина. Морският ветрец донасяше звуците на нощни китари... Тарасконският мюзин съсредоточи мислите си за миг, а после вдигна ръце и започна да нарежда пискливо:

— Ла аллах ил аллах!... Мохамед е стар мошеник... Изтокът, Коранът, башагите, лъвовете, мавританките не струват пукната пара!... Няма вече турци... Има само обирници... Да живее Тараскон!

И докато на странно наречие, смесица от арабски и провансалски, знаменитият Тартарен отправяше веселото тарасконско проклятие към четирите краища на хоризонта, над морето, над града, над равнината, над планината, ясните и тържествени гласове на другите мюзини му отговаряха от минаре на минаре, така че дори правоверните в най-горната част на града набожно се удряха в гърдите.

VIII

ТАРАСКОН! ТАРАСКОН!

Пладне. „Зуав“ вдига пара, ще отплува. Горе на терасата на кафене „Валантин“ господа офицерите насочват далекогледите и се изреждат по старшинство, с полковника начело, да погледат щастливия малък параход, който отива във Франция. Това е най-голямото развлечение на генералния щаб... Долу заливът искри. Затворите на старите турски топове, зарити по кея, блестят на слънцето. Пътниците бързат. Бискрийци и махони трупат багажите си в лодките.

Тартарен Тарасконски няма багаж. Ето го, слиза по Морската улица през малкия пазар, пълен с банани и дини, придружен от своя приятел Барбасу. Злочестият тарасконец остави на мавританския бряг сандъка си с оръжие и своите мечти и сега с голи ръце и празни джобове се готви да се върне в Тараскон... Едва беше скочил в капитанската лодка, когато от горната страна на площада задъхано се смъкна едно животно и в галоп се понесе към него — камилата, вярната камила, която от двадесет и четири часа търсеше своя господар по цял Алжир.

Като я видя, Тартарен пребледня и се престори, че не я познава; но камилата се заинати. Тя се въртеше по кея. Зовеше своя приятел и го гледаше нежно, сякаш искаше да му каже с тъжните си очи: „Отведи ме, отведи ме с лодката далеч, далеч от тая изкуствена Арабия, от тоя смешен Изток, пълен с локомотиви и пощенски коли, където за изпаднала едногърба камила като мен няма място в живота. Ти си последният турчин, аз съм последната камила... Да не се разделяме, о, мой скъпи Тартарен...“

— Тая камила да не е ваша? — запита капитанът.

— Нищо подобно — отговори Тартарен, изтръпнал при мисълта да влезе в Тараскон с такъв смешен конвой.

И като се отрече безсрамно от своята приятелка в злочестините, той блъсна с крак алжирската земя и лодката се отдалечи... Камилата подуши водата, протегна шия, ставите ѝ изпукаха и тя се хвърли отчаяно след лодката и заплува с нея към „Зуав“, с гърбицата си,

носеща се като кратуна, и с дългата си шия, подаваща се над водата като вълнорез на трирема.

Лодката и камилата пристигнаха едновременно до кораба.

— Ама най-сетне дожаля ми за тая камила — каза капитан Барбасу развълнуван. — Ще я взема на борда... В Марсилия ще я подаря на зоологическата градина.

Издърпаха на палубата с много скрипци и възета камилата, натежала от морската вода, и „Зуав“ потегли на път.

Първите два дни от плаването Тартарен прекара сам в кабината не защото морето беше бурно, нито защото фесът се чувствуваше зле. Но щом господарят ѝ се появи на палубата, оная дяволска камила започваше да му се умилква страшно смешно... Никой не беше виждал камила така да излага някого!...

С всеки изминат час Тартарен, който поглеждаше от време на време през прозорчето на кабината си, виждаше как побледнява синьото алжирско небе. И най-сетне една сутрин в сребрилата мъгла той чу щастлив как пеят всички камбани на Марсилия. Бяха пристигнали. „Зуав“ хвърли котва.

Нашият човек нямаше багаж, той слезе мълчаливо от „Зуав“, прекоси набързо Марсилия, като все се боеше камилата да не го последва и си отдъхна едва когато се настани в третокласен вагон и се понесе към Тараскон... Измамна безопасност! Само на две левги от Марсилия всички глави се подадоха през прозорците. Викове, удивления. Тартарен също погледна и какво да види?... Камилата, драги читателю, неизбежната камила, която препускаше зад влака по релсите, из равнината Кро, и не изоставаше. Тартарен отчаяно се сгуши в ъгъла и затвори очи.

След злополучното пътешествие той се надяваше да се върне вкъщи незабелязано. Но присъствието на досадното четвероного объркваше плановете му. А как се връщаше той, боже мой, без пукната пара, без лъвовете, без абсолютно нищо. Само с една камила!...

— Тараскон!... Тараскон!...

Трябваше да слиза.

О, чудо! Още не се показал фесът на героя на вратата и силни викове: „Да живее Тартарен! Да живее изстребителят на лъвовете!“. И гръмнаха фанфари, запяха хорове...

Тартарен едва не получи разрив на сърцето; помисли че му играят лоша шега. Нищо подобно! Цял Тараскон беше тук, всички приветливо му махаха с шапки. Ето ги храбрия командир Бравида, търговеца на оръжие Косткалд, председателя на съда, аптекаря и цялата благородна дружина ловци на каскети, която се спуска към своя вожд и победоносно го понася по стълбите...

Странно въздействие на миража! Кожата на слепия лъв, изпратена до Бравида, беше причина за цялата тая шумотевица. Скромната кожа, изложена в клуба, разпали въображението на тарасконците, а след тях и на целия Юг. „Семафор“ писа за това. Съчиниха цяла драма, Тартарен не беше убил вече само един лъв, а десет лъва, двадесет лъва, безброй лъвове! Така че когато той слезе в Марсилия, беше вече знаменитост, без сам да го знае, и една възторжена телеграма го беше изпреварила с два часа в родния му град.

Но народната радост достигна връхната си точка, когато всички видяха едно чудновато животно, потънало в прах и пот, да се появява зад героя и да слиза куцук-куцук по стълбата на гарата. Тараскон повярва за миг, че неговата Тараска отново се връща.

Тартарен успокои съгражданите си.

— Това е моята камила.

И вече под влияние на тарасконското слънце, това чудно слънце, което те кара да лъжеш простодушно, той добави, като галеше гърбицата на камилата:

— Благородно животно! Пред неговите очи убих всичките си лъвове!

И при тези думи той улови приятелски под ръка командира Бравида, почервенял от щастие. И следван от своята камила, заобиколен от ловците на каскети, приветствуван от народа, той се отправи спокойно към къщата с баобаба и докато крачеше, започна своя разказ за великите си ловджийски приключения:

— Представете ли си — казваше той. — Една вечер в сърцето на Сахара...

**ТАРТАРЕН В АЛПИТЕ
НОВИ ПОДВИЗИ НА ТАРАСКОНСКИЯ
ГЕРОЙ**

I
ПОЯВА НА НЕПОЗНАТ В „РИГИ-КУЛМ“.
КОЙ Е ТОЙ?! КАКВО СЕ КАЗА ОКОЛО
ЕДНА МАСА, ПОДРЕДЕНА ЗА
ШЕСТСТОТИН ДУШИ. ОРИЗ И СИНИ
СЛИВИ. ИМПРОВИЗИРАН БАЛ.
НЕПОЗНАТИЯТ ВПИСВА ИМЕТО СИ В
АДРЕСНИЯ РЕГИСТЪР НА ХОТЕЛА. П. К.
А.

На 10 август 1880 година в приказния час на слънчевия залез в Алпите, хвален и прехвален от пътеводителите на Жоан и Бедекер, непрогледна жълта мъгла (още по-неприятна поради виелицата — сняг се сипеше на едри спираловидни парцали) обвиваше върха Риги (Regina montium^[1]) и огромния хотел, наистина необичайно кацнал сред тези пустинни висоти, хотел „Риги-Кулм“, остъклен като обсерватория и як като крепост, където за едно денонощие се стичат множество туристи, почитатели на слънцето.

Докато чакаха втория звънец за обяд, обитателите на този огромен и разкошен кервансарай сгучаеха в стаите си или се въргалиха по диваните в читалните, под влажната топлина на запалените калорифери, и гледаха по липса на обещаните дивни зрелища как във въздуха кръжат бели пеперуди и как на площадката пред хотела светват големите фенери, чиито двойни стъклени стени поскърцваха на вятъра.

Да се изкачиш толкова високо, да дойдеш от четирите краища на света, за да видиш това... Ех, Бедекер!...

Внезапно нещо изплува от мъглата и се насочи към хотела, задрънчаха сякаш куп железарии, странни шумове, предизвикани от необикновени приспособления.

Отегчените туристи, прилепили нос до стъклата, и английските мис, забавно подстригани по момчешки, на разстояние двадесет крачки, през снега, сметнаха, че се е появила заблудена крава или някой калайджия със сечивата си.

Но на десет крачки фигурата промени вида си — показва се арбалет, праметнат през рамо, и средновековен шлем със спуснато забрало, явление много по-невероятно на тези височини, отколкото една крава или някой калайджия.

На площадката обаче стана ясно, че притежателят на арбалета е чисто и просто пълен, набит, тантурест човек, който се спря, за да си поеме дъх, изтърси снега от наколенниците си, жълти като каскета му, от плетената качулка, изпод която се подаваха само някой и друг кичур посивяла брада и огромни зелени очила, изпъкнали като стереоскоп. Ледосекачът, алпенщокът, раницата на гърба, навитото въже през рамо, железните „котки“ и куките на пояса, пристягащ английско яке с широки коланчета с копчета, допълваха снаряжението на този съвършен алпинист.

По усамотените върхове Монблан или Финстераархорн това облекло би изглеждало естествено, но в „Риги-Кулм“, на две крачки от железницата!...

Вярно е, че алпинистът идваше от противоположната страна на гарата, а състоянието на наколенниците му свидетелствуваше за дълъг път в сняг и кал.

За миг той погледна хотела и неговите пристройки удивен, че намира на две хиляди метра над морското равнище такова внушително здание с остъклени веранди, с колони, с огромни прозорци и широка площадка с фенери от двете страни, от които планинският връх приличаше на площада пред Операта в зимен здрач.

Но удивлението на новодошлия беше нищо в сравнение със смайването на обитателите на хотела и когато той влезе в огромното фойе, от всички зали нахлуха любопитни: господа с щеки за билиард, други с разгърнати вестници, дами с книга или ръкоделие в ръка, а в дъното, през веригите на асансьора, през перилата на стълбата също занадничаха хора.

Алпинистът каза високо, много силно, с дълбок бас, с южняшка дълбочина, кънтящ като цимбал:

— Дяволска работа! Ама се е отворило едно временце!...

И тук той замлъкна и свали каскета и очилата си.
Задушаваше се.

Ослепителните светлини, горещината на газта и калориферите, пълна противоположност на студения мрак навън, както и цялата тази пищна обстановка, високите тавани, портиерите, нагиздени с адмиралски фуражки с надпис: „Regina montium“, белите връзки на метрдотелите и долитащите при най-леко докосване на звънеца цял батальон швейцарки в народни носии, всичко това го зашемети за секунда, но само за секунда.

Той почувствува, че го гледат, и начаса си възвърна самообладанието, като артист пред пълните ложи.

— Какво обича господинът?...

Питаше го, тоест процеди през зъби управителят, твърде изискан управител с раирано сако, с копринени бакенбарди, с физиономия на дамски шивач.

Без ни най-малко да се смущава, алпинистът поиска стая, „една удобна стаичка“, при това я поиска така свойски от величествения управител, сякаш той му беше стар училищен другар.

И едва не избухна, когато прислужницата, бернчанка, пристегната в обточено със сърма елече и с бухнати тюлени ръкави, притича със свещ в ръка и запитва дали господинът желае да се изкачи с асансьора. Не би се възмутил повече, ако му бяха направили предложение да извърши престъпление.

— С асансьор... аз!... Аз!...

Възклицание и жест, от който всичките железарии по него задрънчаха.

Внезапно смекчен обаче, той каза приветливо на швейцарката:

— Аз съм по пешото ходене, хубаво маце...

И тръгна след нея, а широките му рамене заприщиха стълбището, и той разбутваше всички по пътя си, докато из целия хотел се чудеха и маеха: „Това пък какво е?“, шушукано и повтаряно на най-различни езици от четирите краища на света. После вторият звънец за обяд прозвъни и всички престанаха да се занимават с необикновената личност.

Трапезарията на „Риги-Кулм“ наистина е неповторимо зрелище.

Шестстотин прибора около огромна маса във вид на подкова, с поставени в дълги редици сред зеленина купички с ориз и сини сливи, в чиято тъмна или светла повърхност се отразяваха неподвижните пламъчета на полилеите и позлатата на писания таван.

Както във всички швейцарски столови, оризът и сините сливи разделяха сътрапезниците на два враждуващи лагера и само по отвращения или по лакомия поглед, отправен към купичките с десерта, веднага можеше да се определи кой накъде клони. Оризлюбците бяха посърнали и бледи, сливолубците — пълнокръвни и пращящи от здраве.

Тази вечер сливолубците бяха повече и при това все важни личности, европейски знаменитости, като например известния историк Астие-Рею от Френската академия, барон фон Шолц, бивш австро-унгарски дипломат, лорд Чипъндайл (?), член на Жокейклуб, с племенницата си (Хм! Хм!), прочутия професор доктор Шванталер от Бонския университет, един перуански генерал с осемте си дъщери.

Оризлюбците можеха да противопоставят срещу всички тях само такива светила като един белгийски сенатор и семейството му, госпожа Шванталер, съпругата на професора, и един италиански тенор, завръщач се от Русия, който размахваше по покривката големите си като чинии копчета за риза.

Очевидно на тези две противоположни веяния се дължаха притеснението и изтегнатата атмосфера. Как иначе да се обясни мълчанието между тези шестстотин души, надути, намръщени, недоверчиви, сякаш изпълнени със самомнително презрение един към друг. Някой повърхностен наблюдател би могъл да го припише на глупавото англосаксонско високомерие, което сега дава тон на пътешествениците от всички страни.

Но не! Не е възможно съществува, все още незагубили човешкия си облик, да се намразят така от пръв поглед, да вирят нос, да

присвиват устни и да се гледат отвисоко само защото не са били запознати предварително. Явно тук се криеше нещо друго.

Аз вече ви казах — ориз и сини сливи. И така, ето ви обяснението за мрачното мълчание, натегнало в трапезарията на „Риги-Кулм“, където, ако се вземат пред вид числото и различната националност на сътрапезниците, би трябвало да бъде оживено и шумно, нещо като обяд в подножието на Вавилонската кула.

Когато алпинистът влезе малко смутен в тази трапезария с бляскави полилеи, изпълнена сякаш с обречени мълчаливци, той се изкашля шумно, без никой да му обърне внимание и понеже беше дошъл последен, седна в края на масата. Без доспехите си, той беше турист като всички други, но много по-приветлив, плешив, с изпъкнал корем, с остра и гъста брада, с величествен нос и с добродушни очи изпод гъсти свирепи вежди.

Ориз или сини сливи? Неизвестно.

Щом седна, той неспокойно се раздвижи, а после изведнъж скочи уплашен.

— Фуй!... Течение!... — каза той много високо и се отправи към един свободен стол, облегал до масата.

Една прислужница от кантона Юра, с бяла престилка и сребърна верижка, го спря:

— Господине, заето е...

Но някаква девойка, от която се виждаха само русата коса и белоснежната шия, каза с чужд акцент, без да се обръща:

— Мястото е свободно... Брат ми е болен, няма да слезе!

— Болен ли?... — запита алпинистът сърдечно, почти разтревожен, като сядаше. — Болен? Надявам се, не тежко, а?

Това „а“ беше част от всичките му фрази заедно с някои други паразитни думи, като: „у, ами, тю, бре, хайде де, виж ти, ха, аха“, които още повече подчертаваха южняшкия му изговор, а това очевидно не се хареса на русокосата девойка, защото тя му отправи само един леден поглед с бездънно дълбоките си сини очи.

Съседът му отдясно също никак не го предразполагаше; той беше италианският тенор, здравеняк с ниско чело, с мазно лъскави очи, наперено вирнати мустаци, които сучеше яростно, откакто го бяха разделили от хубавата му съседка. Но славният алпинист беше свикнал да разговаря, докато яде, и смяташе, че това е полезно за здравето му.

— Виж ти! Какви красиви копчета — заговори той сам на себе си, като погледна крадешком копчетата за риза на италианеца. — Тези ноти, инкрустирани в ясписа, са наистина чудесни...

Металният му глас отекна в тишината, без да събуди ни най-малък отзвук.

— Господинът сигурно е певец. Е?

— Non capisco^[2] — изръмжа италианецът под мустак.

Новият сътрапезник се примири за миг и започна да яде безмълвно, но зальците засядаха в гърлото му. Най-сетне, когато седящият срещу него австро-унгарски дипломат се помъчи да достигне с треперещите си старчески ръце горчицата, той му я подаде вежливо с думите: „Заповядайте, господин барон“, както беше чул да го наричат.

За съжаление горкият господин фон Щолц, въпреки че правеше впечатление на ловък, умен и обигран в дипломатическите игри, отдавна беше загубил и думите, и мислите си и пътуваше сега из планината специално за да си ги възвърне. Той отвори безжизнените си очи, погледна непознатото лице и пак ги затвори, без дума да каже. Необходими му бяха поне десет бивши дипломати с неговите умствени способности, та да измислят заедно формулата на най-обикновена благодарност.

При този нов неуспех алпинистът направи свирепа гримаса и така грубо грабна бутилката, че сякаш щеше да прасне с нея смахнатата глава на стария дипломат. Нищо подобно! Той я беше взел чисто и просто, за да я предложи на съседката си, която не го чу, погълната от полугласния разговор, от нежното и оживено непознато чуруликане с двамата млади хора, седнали до нея. Тя се навеждаше, говореше разпалено. На светлината над мъничките ѝ прозрачни розови уши блестяха къдрици... Каква ли беше: полякиня, рускиня, норвежка?... Сигурно е някъде от Север. И спомняйки си неволно една прекрасна песничка от своя роден край, южнякът преспойноно затананика:

*О, графиньо нежна,
северна звезда,
сребърна сред скрежа,
златна в любовта.^[3]*

Всички на масата се обърнаха; помислиха, че е полудял. Той се изчерви, кротна се, забил нос в чинията, и наруши мълчанието си само за да се откаже от купичката с десерт, която му поднесоха.

— Пак сини сливи!... За нищо на света!...

Това вече беше прекалено.

Затракаха столове. Академикът лорд Чипъндайл (?), професорът от Бон и няколко други важни личности от привържениците на сините сливи станаха и напуснаха трапезарията в знак на протест.

Почти веднага ги последваха оризолубците, щом видяха, че той отблъсна и втората купичка също така енергично, както, първата.

Нито ориз, нито сини сливи!... Какво тогава?...

Всички се оттеглиха; и наистина имаше нещо вледеняващо в това безмълвно шествие — забити в земята носове, надменно подвити уста — спрямо клетника, който остана смазан от всеобщото презрение, сам в огромната ярко осветена трапезария, тъкмо когато се канеше да си надrobi попара според обичая на своя роден край.

Приятели мои, да не презираме никого. Презрението е хватка на парвенютата, позъорите, уродливите и глупците, маска, зад която се таи нищожеството, са понякога и низостта, и която прикрива липсата на ум, собствено мнение и доброта. Всички гърбави се държат презрително; всички кривоноси, се мръщят и вирят нос при вида на правилните носове.

Простодушният алпинист знаеше това. Преминал четиридесетте, „златната среда“, когато човек намира и прибира вълшебния ключ, който отваря потайните дълбини на живота и показва еднообразния му и измамлив вървеж, той отлично знаеше цената си, важността на своята мисия и на известното име, което носеше, ето защо мнението на тези хора слабо го засягаше. Само да се назовеше, да им извикаше: „Това съм аз“, и всичките тия надменно подвити устни щяха да се разлеят в почтителни усмивки; но инкогнитото му го забавляваше.

Измъчваше се само защото не можеше да говори, да шуми, да си излива душата, да говори откровено, да стиска ръце, да се обляга свойски на нечие рамо, да нарича хората по имената им. Ето какво го притесняваше в „Риги-Кулм“.

О, особено пък, дето не можеше да говори!

„Езикът ми ще залинее“ — мислеше си горкият човек, като се мъкнеше из хотела и се чудеше с какво да се занимава.

Той влезе в кафенето, обширно и пусто като черква в делник, нарече келнера „драги приятелю“, поръча си „кафе, но без захар, кво пък!“. Келнерът не го запита: „Защо без захар?“, но алпинистът въпреки това побърза да обясни: „Този навик ми остана от Алжир, от времето, когато бях там на лов за хищници“.

Искаше му се да разкаже подвизите си, но келнерът вече беше изчезнал като призрак с меките си пантофи, за да полети към лорд Чипъндайл, който беше се тръшнал на един диван и викаше унило: „Шимпейнско, шимпейнско!“. Тапата гръмна като по поръчка, уж гуляйджийски, а след това се чуваше само как вятърът свисти на пристъпи в голямата камина и снегът трепка и шушне по стъклата.

Още по-мрачно беше в читалнята: всички с вестник в ръка, стотици наведени глави над дългите зелени маси под лампите. От време на време някоя прозявка, окашляне, шумолене на разгърнат вестник и витаещи над тишината над тази своего рода класна стая, прави и неподвижни, с гръб към печката, тържествени и еднакво плесенявали, двамата жреци на официалната история — Шванталер и Астие Рею, събрани по някаква странна прищявка на съдбата на върха Риги, след като цели тридесет години се плюеха и се изяждаха в разни обяснителни бележки, като се наричаха: „Шванталер, този кръгъл тъпак, *vir ineptissimus*^[4] Астие Рею“.

Можете да си представите как приеха те приветливия алпинист, който придърпа един стол, за да си побърби и да клъвне малко знания край огъня. От двете кариатиди над него ненадейно го лъхна точно такава студено течение, от каквото най се боеше. Той стана, обходи залата не толкова за да замаже неудобството, колкото да се стопли, и отвори библиотечния шкаф. Вътре се търкаляха разбъркано няколко английски романа, дебели библии и орфани томове на Швейцарския алпийски клуб. Той взе една книга, за да почете в леглото, но на вратата го спряха, трябваше да я върне, тъй като правилникът не позволяваше да се носят библиотечни книги по стаите.

Тогавя продължи да обикаля из хотела и откряна вратата на билиардната зала, където италианският тенор играеше съвсем сам, като се пъчеше и размахваше маншетите си пред своята красива сътрапезница, седнала на един диван между двама младежи, на които четеше някакво писмо. Когато алпинистът влезе, тя прекъсна четенето, а единият от тях, високият, същински исполин, човекоподобен пес, с

космати ръце, с дълги мазни и прави черни коси, преплитащи се със занемарената му брада, стана. Той направи две крачки към новодошлия, изгледа го, сякаш го предизвикваше, и то така свирепо, че добродушният алпинист, без да иска обяснения, благоразумно и достойно се въртна надясно.

— Ама наистина не са кой знае колко общителни тия северняци! — каза той високо и тръшна шумно вратата, за да покаже на този дивак, че не се страхува от него.

Оставаше салонът — последно убежище; той влезе. Дяволска работа!... Морилня, мили хора! Морилня като в манастира „Сен-Бернар“, където монасите излагат изровените изпод снега нещастници, замръзнали в най-различни пози, точно така изглеждаше салонът на „Риги-Кулм“.

Дамите седяха сковани и безмълвни на групи по наредените край стените дивани или пък в креслата. Разните мис, неподвижни под лампите на кръглите масички, коя с албум, коя със списание, коя с везба в ръка, сякаш студът така ги беше връхлетял; както и дъщерите на генерала, осемте малки перуанки, със златисто мургавите си подвижни личица и с ярките панделки по роклите си, пълна противоположност на измитите цветове, според английската мода; горките момиченца от топлите страни, които човек си представяше как правят весели муцунки и се катерят по върховете на кокосови палми, също като другите жертви будеха жалост, застинали в мълчание и мраз. А в дъното пред пианото — зловещият силует на стария дипломат; малките му ръце в ръкавици без пръсти, докоснали клавишите, хвърляха жълтеникави отблясъци по лицето му...

Силите и паметта му бяха изневерили и заплетен в една полка, собствено съчинение, която започваше винаги с едни и същи тактове, тъй като не му беше възможно да сътвори края, клетият фон Щолц беше заспал, свирейки, а заедно с него и всичките дами в „Риги“, които поклащаха в съня си романтичните си прически и дантелените бонета, надиплени като баница, толкова любими на англичанките и признак на добър тон у пътешествениците.

Появата на алпиниста не разбуди никого, а и сам той се строполи на един диван, покорен от леденото униение, но ето че изведнъж в преддверието гръмко и весело избликнаха звуци; трима „свирачи“ — на арфа, флейта и цигулка, жалки на вид, омотани в дълги рединготи,

скитници-музиканти, които обикалят швейцарските хотели, току-що се бяха настанили с инструментите си в „Риги-Кулм“. Още при първите тактове нашият човек рипна като наелектризиран.

— А тъй, браво!... Насам музиката!

И хукна, разтвори широко всички врати, спусна се да угощава музикантите, да ги пои с шампанско и сам се опияни, но не от пиене, а от музиката, която му възвръщаше живота. Подражаваше свирнята на флейтата, на арфата, щракаше с пръсти над главата си, въртеше очи, правеше танцови стъпки пред удивените туристи, стекли се от всички страни при този шум. После внезапно под звуците на един валс от Щраус, който разгорещените музиканти засвириха бясно, по цигански, алпинистът, като зърна на вратата жената на професор Шванталер, дребна, закръглена виенчанка със закачливи очи, бляскащи младежки под сивите напудрени коси, хвърли се към нея, сграбчи я през кръста и я увлече във вихъра на валса, викайки на останалите:

— Е, хайде де, размърдайте се!...

Началният гласък беше даден, целият хотел се размрази, завъртя се, понесе се буйно. Танцуваха в преддверието, в салона, край дългата зелена маса в читалнята. Този опасен човек направо им запали главите, а сам спря да танцува, задъха се след няколко кръга; но поддържаше оживлението, подканваше музикантите, събираше на двойки танцьорите, в ръцете на професора от Бон се озова една стара англичанка, а при надутия Астие-Рею — най-буйната перуанка. Всяка съпротива беше излишна. Ужасният алпинист сякаш излъчваше някакви токове, от които всички скачаха от местата си, ставаше им леко на душата. И на ти сега, на ти сега! Нито презрение, нито омраза. Край на оризлюбците, край на сливолюбците, всички са танцьори. Скоро безумието се разпространи, обхвана всички етажи и от подножието на стълбището се виждаше чак до шестия етаж как по площадките се въртят като автоматични кукли пред шарманка швейцарските прислужници в надиплените си пъстри поли.

Ах, нека вятърът вие навън, нека разтърсва фенерите, нека скърцат телеграфните жици, нека навява снежни вихрушки на пустинния връх. Тук е топло, тук е хубаво и цяла нощ ще бъде така.

„Само че аз ще отида да си легна“ — каза си простодушният алпинист, човек благоразумен и идващ от край, където хората бързо пламват и бързо угасват. И като се подсмиваше в сивата си брада, той

се промуши, прокрадна се, за да се измъкне от мама Шванталер, която след първия валс го търсеше, вкопчваше се в него и непрекъснато искаше да „танцирен... валсирен“.

Той взе ключа си, свещта; после се спря за минута на първия етаж, за да се порадва на своето дело, да погледа купчината истукани, които беше накарал да се веселят, да се отпуснат.

Задъхана след валса, една швейцарка се приближи до него и му подаде перо и хотелския регистър.

— Ако обича господинът да напише името си.

Той се поколеба за миг. Дали да запази, или да не запази своето инкогнито?

В края на краищата какво толкова. Дори вестта за неговото присъствие в „Риги“ да се разчуе, никой няма да знае за какво е дошъл той в Швейцария. Пък и забавно ще бъде на другия ден сутринта да види удивлението на всички тези „inglishemans“, когато научат... Защото това момиче няма да може да се сдържи... Каква изненада за целия хотел, как всички ще се смаят. „Как? Нима е той... Той!...“

Тези разсъждения преминаха през ума му бързи и трепетни като почукването на лъка — сигнал за започване на концерта. Той взе перото и вписа небрежно под Астие-Рею, Шванталер и другите знаменитости името, което щеше да затъмни всички — своето име; после се отправи към стаята си, без дори да се обърне, за да види какво впечатление е направил — беше сигурен в ефекта.

Бернчанката погледна и прочете:

ТАРТАРЕН ТАРАСКОНСКИ

И отдолу:

П. К. А.

Прочете го и никак не ахна. Нямахше представа какво означава П. К. А. Никога не беше чувала да се говори за „Дардарен“.

Ама че дивачка!

- [1] Царицата на планините (лат.). — Б.пр. ↑
- [2] Не разбирам (ит.). — Б.пр. ↑
- [3] Фредерик Мистрал. — Б.а. ↑
- [4] Дръвник (лат.). — Б.пр. ↑

II

**ТАРАСКОН — ПЕТ МИНУТИ ПРЕСТОЙ.
КЛУБЪТ НА АЛПИНИСТИТЕ. ОБЯСНЕНИЕ
НА П. К. А. ДИВИ И ПИТОМНИ ЗАЙЦИ.
ТОВА Е МОЕТО ЗАВЕЩАНИЕ.
УМЪРТВИТЕЛЕН СИРОП. ПЪРВО
ПОКОРЯВАНЕ. ТАРТАРЕН ИЗВАЖДА
ОЧИЛАТА СИ**

Когато името „Тараскон“ прокънти в трептящата и прозрачна синева на провансалското небе по линията Париж-Лион-Средиземно море, от всички прозорци на експреса се показват любопитни лица и пътниците си предават от вагон на вагон: „А, ето го и Тараскон!... Я да видим Тараскон“.

А всъщност това, което се вижда, е ни повече, ни по-малко най-обикновено — едно спокойно и чисто градче, кули, покриви, мост над Рона. Но тарасконското слънце и чудодейните миражи, тъй богати на изненади, на измислици, на безумни смехории; жизнерадостният народец, не по-голям от шепа нахут, но който отразява и въплъщава инстинктите на цяла Южна Франция, жив, подвижен, приказлив, преувеличаващ, смешничък, впечатлителен — ето какво търсят пътниците от експреса на минаване и какво създава популярността на този край.

В паметни страници, които скромността му пречи да припомни по-ясно, летописецът на Тараскон на времето се опита да обрисова щастливите дни на градчето, водещо свой затворен живот, пеещо своите романси всеки своя — и по липса на дивеч, устройващо невероятен лов на каскети. После, когато дойде войната, онези черни дни, той разказа за Тараскон, за неговата героична защита, за

бомбардирания площад, за непревземаемия клуб и кафенето при театъра, за всички жители, които образуваха доброволни групи, нашиха си кръстосани кости и черепи, пуснаха си буйни бради и се запасиха с такива купища брадви, абордажни саби и американски револвери, че горките хора накрая започнаха да се плашат едни други и направо не смееха да се събират по улиците.

Много години минаха от войната, много календари бяха изгорени; но Тараскон нищо не забрави и като се отказа от вятърничавите забавления на миналото, сега мислеше само как да стегне мускули и да пролее кръвта си в бъдещата разплата. Дружества по стрелба и по гимнастика, с униформи, екипирани, всяко с музика и флаг; зали по фехтовка, по бокс, бой с тояги, бягане; състезания, всички видове борба замениха дори сред хората от най-доброто общество лова на каскети и невинните ловджийски разговори у търговеца на оръжие Косткалд.

И накрая клубът, дори старият клуб, отказвайки се от различните игри на карти, се превърна в Клуб на алпинистите по подобие на известния Елпайн клуб в Лондон, който се бе прославил чак в Индия със своите катерачи. С тази разлика, че вместо да напуснат родината си в търсене на чуждестранни върхове за покоряване, тарасконците се задоволиха с това, което им беше под ръка или по-просто под крака, дето се казва, пред вратите на градчето.

Нима има Алпи в Тараскон?... Не, но има Алпини — верига от хълмове, ухаещи на мащерка и лавандула, не особено трудни за изкачване, нито пък високи (сто и петдесет-двеста метра над морското равнище), които надиплят на сини вълни хоризонта на провансалските пътища и които местното въображение е украсило с баснословни и изразителни имена: връх Страшни, Краят на света, Връх на великаните и т.н.

Удоволствие е да видиш тарасконците през неделните утрини, с гети, с алпенцок в ръка, с палатка и раница на гръб, как поемат, водени от тръбачи, да покоряват върхове, които „Форум“, местният вестник, описва извънредно точно с художествено многословие и бомбастични епитети — „опасни пропасти, бездни, проходи“, сякаш става дума за пътешествия из Хималаите. Не бива да забравяте обаче, че благодарение на тази игра местните жители получиха нови сили, онези

„двойни мускули“, които някога имаше само Тартарен, добродушният, безстрашният, героичният Тартарен.

Ако Тараскон е олицетворение на Южна Франция, Тартарен е олицетворение на Тараскон. Той не е просто първи гражданин на града, той е неговата душа, неговият гений, той притежава всичките му чудесни налудничавости. Известни са неговите стари подвизи, неговите успехи като певец (О, дуеът „Робер Дявола“ в аптеката на Безюке!) и удивителната одисея на неговия лов на лъвовете, откъдето доведе великолепната камила, последна в Алжир, която умря впоследствие натежала от годините и от почестите и чийто скелет бе запазен в музея на града между другите тарасконски рядкости.

Тартарен обаче дори не е мръднал; здрави зъби, здрави очи, въпреки петдесетака, и все предишното невероятно въображение, което приближава и увеличава предметите като телескоп. Той си остана човекът, за когото храбрият командир Бравида казваше: „Юнак!“.

Разбира се, юнак, но юнак не като всички! Защото у Тартарен както у всеки тарасконски юнак, се съчетават две ясно обособени породи: на див и на питомен заек; дивият заек — подвижен, смелчага, луда глава; питомният заек — домошар, болнав, с адски страх от умората, от течението и от всички приключения, които биха могли да го погубят.

Знаем отлично, че тази предпазливост не му пречеше да бъде смел и дори героичен, според случая; но все пак позволено е да се запитаме какво ли бе дошъл да прави той на Риги (Regina montium) на тези години, когато тъй трудно си бе извоювал правото на почивка и благоденствие.

На този въпрос би могъл да отговори единствено подлият Косткалд.

Търговецът на оръжие Косткалд е рядко срещан тип в Тараскон. Завистта, низката и черна завист, която личеше в злобната гънка на тънките му устни и в особената жълта мъгла, която на кълба се надигаше от черния му дроб и заливаше широкото му и правилно, добре обръснато лице, набраздено от двете страни, сякаш изчукано в метал като изображенията на Тиберий или Каракала върху старинните медали. Завистта у него беше болест, която той дори не се опитваше да

скрие и както си беше с буен тарасконски темперамент, случваше се сам да заговори за своя недъг:

— Не можете да си представите колко е болезнено...

Естествено Тартарен все едно че беше палач за Косткалд! Толкова слава за един-единствен човек! Той, навсякъде, винаги той! И бавно, тихо като термит, проникнал в позлатеното дърво на идола, цели двадесет години той подкопаваше изотдолу прочутото име, гризеше го, дълбаеше го. Когато вечер в клуба Тартарен разказваше за засадите си по време на лова на лъвовете, за своите пътешествия в неизбродимата Сахара, Косткалд тихичко се подсмиваше и недоверчиво клатеше глава.

— И все пак кожата, Косткалд... лъвските кожи, които той ни изпрати и които са тук в залата на клуба?...

— Ами, ами!... Къде ти в Алжир продавачи на кожи?

— А следите от куршуми, дупките в главите?

— Е, стига де, да не би, когато ходехме на лов за каскети, да нямаше у нашите шапкари пробити с куршуми и разкъсани каскети за нескопосните стрелци?

Без съмнение старата слава на Тартарен — изтребителя на хищници, оставаше над подобни нападки; но като алпинист той даваше повод за всякакъв род критики и Косткалд често си ги позволяваше, бесен, че за председател на Клуба на алпинистите е бил избран човек, очевидно „натежал“ от възрастта и когото старият алжирски навик да носи чехли и широки дрехи предразполагаше още повече към леност.

Наистина Тартарен рядко участваше в катеренето; той се задоволяваше да дава напътствия и да чете на събиранията, като въртеше очи и изричаше думите с интонация, от която дамите бледнееха, трагични съобщения за разни експедиции.

Косткалд, напротив, сух, подвижен, „Петльов крак“, както го наричаха, се катереше винаги начело; той бе изкачил Алпините от край до край, бе побил на недостижимите върхове знамето на клуба — ламята Тараска на фон, обсипан със сребърни звезди. Но въпреки това беше само заместник-председател, З. П. К. А.; той обаче си проправяше път така добре, че си личеше как Тартарен ще пропадне на следващите избори.

Предупреден от верните си приятели — аптекаря Безюке, Екскурбаниес, храбрия командир Бравида, — героят изпърво бе обзет от мрачно отвращение, онази бунтуваща се омраза, която неблагодарността и несправедливостта надигат във великите души. Доця му се да зареже всичко, да напусне родния край, да премине моста и да отиде отсреща, в Бокер, при волските^[1], после се успокои.

Да напусне своята къщичка, своята градинка; скъпите си навици, да се откаже от председателското кресло в Клуба на алпинистите, създаден от него, от величавите инициали П. К. А., украса и отличителен знак на визитните му картички, на листовете за писма, та дори на подплатата на шапката му! Невъзможно, тц! И изведнъж му хрумна умопомрачителна идея.

В края на краищата подвизите на Косткалд се ограничаваха с катерене по Алпините. Защо Тартарен да не предприеме велико пътешествие през трите месеца, които оставаха до изборите; да побие *например* знамето на клуба върху някой от най-високите върхове на Европа — Юнгфрау или пък Монблан? Какво тържество би било завръщането му, каква плесница ще бъде за Косткалд разказът на изкачването, който „Форум“ ще отпечата! Как след това ще се осмелят да му оспорват креслото?

Той веднага премина към дело. Поръча си тайно от Париж купчина специални трудове: „Покоряване на върхове“ от Хуаймпър, „Ледниците“ от Тайндъл, „Монблан“ от Стефен д'Арв, статии, публикувани от Английския и Швейцарския клубове на алпинистите, натъпка си главата с какви, ли не алпинистки изрази, „гърла, коридори, мелнички, фирнове, сераки, морени, ребра“, без да му е съвсем ясно какво означават.

През нощта сънуваше страхотии — безкрайни плъзгания, внезапни проваляния в бездънни пропасти. Лавините го търкаляха, ледени висулки се забиваха в тялото му; и дълго след събуждането и след утринния шоколад, който имаше навик да пие в леглото, той оставаше тръпнещ и потиснат от своя кошмар; това обаче не му пречеше, щом стане, да посвети своята утрин на трудни тренировъчни упражнения.

Тараскон е опасан околоръст от една улица, насадена с дървета, която в местния речник е означена с името „Градската обиколка“. Всяка неделя следобед тарасконците, които въпреки своето

въображение са хора на навика, правят обиколка на своя град, и то винаги в една и съща посока. Тартарен се упражняваше да я прави по осем и по десет пъти на ден, понякога дори и обратно. Той вървеше с ръце зад гърба, със ситна планинска крачка, бавна и сигурна, и дюкянджиите, потресени от това нарушение на местните обичаи, се губеха в догадки от всякакъв род.

У дома си, в своята екзотична градинка, той се приучваше да минава през пропасти, като прескачаше своя басейн, където между водораслите плуваха шарани; на два пъти падна и бе принуден да се преоблече. Тези неуспехи го дразнеха и тъй като лесно му се замайваше главата, упражняваше се да върви по тесния перваз на басейна за най-голям ужас на старата прислужница, която нищо не разбираше от тези маймунджилъци.

Същевременно поръча на един добър ключар от Авиньон „котки“, система „Хуаймпър“, за обувките си и ледосекач, система „Кенеди“; достави си също така спиртник, два непромокаеми чувала и въже, изобретено от него — дълго двеста стъпки и изплетено от тел.

Пристигането на тези различни предмети, тайнствените отпътувания и завръщания, необходими за тяхното производство, силно заинтригуваха тарасконците; в града се говореше: „Председателят замисля удар“. Но какво по-точно? Нещо велико, разбира се, тъй като според хубавия израз на храбрия и склонен към мъдруване командир Бравида, интендантски капитан от запаса, който говореше само с поговорки: „Орелът не гони мухи“.

Дори за своите най-близки Тартарен оставаше неразгадаем; само на събиранията в клуба забелязваха трепета в неговия глас и погледите, излъчващи мълнии, които той мятеше, когато заговореше с Косткалд, косвен повод за това ново пътешествие, чиито опасности и трудности му ставаха все по-ясни, колкото повече приближаваше то. Злочестият човек не ги скриваше от себе си и дори ги виждаше в такава мрачна светлина, че счете за необходимо да сложи работите си в ред и да напише своето завещание — изява, която струва толкова много на влюбените в живота тарасконци, че те почти всички умират, без да са изказали последната си воля.

Да, да, представете си в една лъчезарна юнска утрин под безоблачното небе, високо и прекрасно, отворил вратата на кабинета си към спретнатата градинка, посипана с пясък, където екзотичните

растения хвърляха своите виолетови сенки, където фонтанът звънко пееше сред веселите викове на савоярчетата, които играеха на дама пред вратата, представете си Тартарен по чехли, в широки фланелени дрехи, удобно настанен, щастлив, с добре натъпкана лула в устата, как пише и чете едновременно на глас:

„Това е моето завещание“.

Така си е, колкото и да е спокойно сърцето ти, колкото и да се владееш, това са жестоки мигове. И все пак нито ръката, нито гласът му трепнаха, докато той раздаваше на своите съграждани събраните от цял свят богатства, с които бе пълна малката къща, чисти и поддържани във възхитителен ред.

„На Клуба на алпинистите — баобаба (*arbos gigantea*), за да краси камината в заседателната зала;

на Бравида — карабините, револверите, ловджийските ножове, малайските ками, томахащите и другите смъртоносни оръжия;

на Екскурбаниес — всички лули, чибуци, наргилета и лулички за пушене на хашиш и опиум;

на Косткалд — да, дори и Косткалд получаваше своя дял! — знаменитите отровни стрели (Не пипайте!).“

Може би това последно благодеяние криеше тайната надежда председателят да се нарани и да умре; но нищо подобно не се излъчваше от завещанието, завършващо с тези думи на божествено благодушие:

„Моля скъпите ми алпинисти да не забравят своя председател... искам да простят на моя враг, както му прощавам аз, въпреки че именно той е причина за моята смърт...“

Тук Тартарен бе принуден да спре, заслепен от бликналите сълзи. За един миг той се видя разбит на парчета в подножието на висока планина, видя как го събират в количка, представи си безформените останки, донесени в Тараскон. О, сила на провансалското въображение! Той присъствуваше на собственото си погребение, слушаше зауспокойните молитви, надгробните речи: „Горкичкият Тартарен, тц, тц, тц!...“ и скрит в тълпата на своите приятели, се самооплакваше.

Но почти веднага видът на кабинета, залян от слънцето, с наредени блестящи оръжия и лули, песничката на водната струя посред градината го върнаха към действителността. А всъщност защо

да умира? Защо да отпътува дори? Кой го кара да прави това, що за глупаво самолюбие? Да си рискуваш живота за едно председателско кресло и за три инициала!...

Това бе слабост, която не трая повече от предишната. Пет минути по-късно завещанието бе завършено, подписано, подпечатано с огромен черен печат и великият човек вече правеше последните приготовления за заминаването си.

Още веднъж дивият Тартарен бе победил питомния Тартарен. И за тарасконския герой можеха да се кажат думите, казани за Тюрен^[2]: „Тялото му невинаги бе готово за борба, но волята му го извеждаше на този път въпреки него самия“.

Същия ден вечерта, когато последният удар на десетия час се разнесе от часовниковата кула на кметството, улиците опустяха, сякаш се разшириха, и само тук-там се чуваше закъсняло почукване, сподавени и пресипнали от уплаха гласове си подвикваха в мрака: „Е, та лека нощ, значи!“ ... а после внезапно се захлопваше врата и някой минувач потъваше в угасналия град, където вече единствено уличните стълбове осветяваха фасадите на сградите и боядисаните в розово и зелено буркани на аптека „Безюке“ хвърляха тесни сенки върху площадчето заедно с фигурата на облакътлия се зад тезгяха аптекар, който дремеше над своята фармакопея. Това беше един малък аванс от почивката, които той си открадваше всяка вечер от девет до десет часа, като твърдеше, че така ще бъде по-бодър през нощта, ако стане нужда да послужи на някого. Между нас казано, това беше най-обикновена тарасконада, тъй като никой никога не го будеше и за да спи спокойно, той самият бе прерязал шнурчето на звънеца.

Изведнъж влезе Тартарен, натоварен със спални чували, с пътна чанта в ръката и толкова блед и разстроен, че аптекарят със своето буйно местно въображение, от което билкарството не бе го предпазило, си представи някакво ужасяващо приключение и се уплаши:

— Нещастнико!... Какво е станало?... Да не са ви отровили?... Бързо, бързо, очистително...

И той се спусна да го търси, като събаряше бурканите си. За да го спре, Тартарен бе принуден да го хване с две ръце, а в гласа му се усещаше сдържаното недоволство на актьор, комуто са провалили излизането на сцената.

— Ама чуйте ме де, дявол да го вземе!

Когато аптекарят замря зад тезгяха, стегнат от желязната му ръка, Тартарен тихо го попита:

— Сами ли сме, Безюке?

— А че да!... — отговори аптекарят, като се оглеждаше с неясен ужас. — Паскалон си легна (Паскалон бе неговият помощник), мама също, но защо?

— Спуснете капациите — заповяда Тартарен, без да отговори. — Могат да ни видят отвън.

Безюке се подчини разтреперан. Той беше стар ерген, живееше с майка си, която никога не беше напуснал, и бе кротък и срамежлив като млада госпожица, което противоречеше напълно на тъмната му кожа, на пълните му устни, на големия му орлов нос, надвиснал над буйни мустаци и на изражението на алжирски пират преди завоюването на Алжир. Подобни противоречия са често срещани в Тараскон, където хората имат твърде характерни лица — римски, сарацински, лица, достойни да бъдат модели на художници, но чиито притежатели всъщност са станали дребни буржоа, и то със свръхмиролюбивите нрави, присъщи на това градче.

Така например Екскурбаниес, който има вид на конквистадор, сподвижник на Писаро, е търговец на галантерия и мята пламтящи погледи, за да ви предложи конец за две су, а Безюке, когато залепва етикет на прекипялата сладка папрат и на *sirupus gummi*, прилича на стар пират от берберските брегове.

Когато капациите бяха затворени и закрепени с железни болтове и напъряно поставени летви, Тартарен, който обичаше да назовава хората с малкото им име, каза:

— Чуйте, Фердинан...

И той се разкри, изля своето накипяло от злост сърце срещу неблагодарността на съгражданите си, разказа за низостите на „Петльовия крак“, за номера, който той искаше да му изиграе на следващите избори, и за начина, по който смяташе да отбие неговото нападение.

Преди всичко цялата работа трябваше да бъде държана в най-строга тайна, да бъде разкрита точно в онзи момент, когато ще бъде решителна за успеха, освен ако някое непредвидено нещастие, някоя ужасна катастрофа...

— Ей, дявол го взел, Безюке, стига сте подсвирквали така, когато ви се говори!

Това беше станало като тик на аптекаря. Мълчалив по природа, нещо, което никак не се среща в Тараскон и което бе причина за доверието на председателя, той винаги свиваше устни във формата на буквата „о“ и едно непрекъснато подсвиркване, сякаш насмешка над света, дори в най-важен разговор, се бе превърнало в навик за него.

Докато героят намекуваше за бъдещата си смърт и поставяше на тезгяха обемист запечатан плик с думите:

— Последната ми воля е тук, Безюке, аз ви избрах за изпълнител на моето завещание...

— Фю, фю, фю — подсвиркуваше аптекарят, обзет от своята мания, въпреки че дълбоко в душата си беше развълнуван и разбираше величието на своята роля.

После, когато наближи часът на заминаването, той реши да пийнат по случая „нещо хубавичко, така де... чашка еликсир Гарюс“. Много шкафове бяха отворени и огледани, и той изведнъж си спомни, че ключовете са у майка му. Налагаше се да я събужда, да каже кой е тук. Еликсирът бе заместен от чашка калабрийски сироп, лятно питие, скромно и безобидно, чийто изобретател беше сам Безюке, който го рекламираше във „Форум“ с думите: „Освежителен калабрийски сироп, десет су бутилката заедно с чашата“. — „Умъртвителен, червеите безплатно“ — казваше дяволският му злобар Косткалд, който се мъчеше да оплюе всички успехи; впрочем тази отвратителна игра на думи бе полезна за продажбата и тарасконците лудееха по умъртвителния сироп.

След тези излияния, след още няколко последни думи те се прегърнаха и Безюке тихичко подсвиркуваше през мустаците си, напоени от сълзи.

— Сбогом, значи... — каза Тартарен с рязък глас, защото чувствуваше, че също ще се разплаче; и тъй като рулетката на вратата бе спусната, героят бе принуден да излезе от аптеката на четири крака.

Изпитанията на пътешествието започваха.

Три дни по-късно той слезе във Фицнау, в подножието на Риги. Риги го беше примамил като пръв етап — един вид тренировка — поради малката височина (хиляда и осемстотин метра, горе-долу десет пъти по-голяма от връх Страшни, най-високия връх на Алпините!), а

също и с прекрасната панорама, която се откриваше от билото — целите Бернски Алпи, бели и розови, събрани около езерата в очакване алпинистът да спре на някоя от тях своя избор и да забие своя ледосекач.

Убеден, че ще го познаят по пътя и дори да тръгнат по следите му, тъй като негова слабост беше да вярва, че е известен в цяла Франция, както в Тараскон, той направи голяма обиколка, преди да влезе в Швейцария, и се преоблече чак на границата. Това беше умна постъпка: никога неговите доспехи не биха могли да се поберат във френски вагон.

Но колкото и да са удобни швейцарските купета, алпинистът, оплетен в приспособленията, с които не бе свикнал, бодеше краката с върха на своя алпенщок, ръгаше хората около себе си с железните „котки“ и където и да влезеше — по гари, фоайета на хотели или на презокеански кораб, — събуждаше колкото удивление, толкова и проклетия, отдръпване, гневни погледи, които не можеше да си обясни и от които страдаше, защото по природа беше сърдечен и общителен. Сякаш за да го довърши, небето бе сиво, облачно и плющеше яростен дъжд.

Валеше в Базел, над белите къщички, непрекъснато измивани от ръката на прислужниците и от небесната вода; валеше в Люцерн върху кея, където сандъците и вързопите изглеждаха като спасени от корабокрушение, и когато пристигна на гарата Фицнау на брега на Езерото на четирите кантона, над зелените склонове на Риги, възседнати от черни мъгли, се лееше същият потоп и пороите се стичаха по скалите с водопади влажен прах, а от всички камъни, от всички елови клонки капеше вода. Никога тарасконецът не бе виждал толкова много вода.

Той влезе в една странноприемница, поръча си кафе с мляко, мед и масло — единственото наистина хубаво нещо, което бе ял по време на това пътешествие; после, заситен, с брада, лепнеца от мед, който изчисти с тъгълчето на кърпата, реши да предприеме първото си изкачване.

— Всъщност — попита той, докато вдигаше раницата си, — колко време е необходимо да се изкача на Риги?

— Час, час и четвърт, господине. Но побързайте, влакът заминава след пет минути.

— Влак за Риги!... Да не се шегувате!

През прозореца с железни рамки на стъклата му показаха влака, който потегляше. Два големи покрити вагона без проветрение се движеха, теглени от локомотив с къс и издут комин във форма на тенджера — чудовищно насекомо, пъплецо по планината, задъхано от замайващите склонове.

Двамата Тартареновци, и дивият, и питомният, се възмутиха едновременно от мисълта да се качат на подобна отвратителна машина. Единият намираше за смешно да се катериш по Алпите с асансьор; на другия пък всичките тези, увиснали във въздуха мостове, където минаваше линията и където и най-малкото излизане от релсите означаваше падане от хиляда метра, му навяваха тъжни размишления, подсилени от малкото гробище на Фицнау с белите гробове, долепени един до друг в подножието на склона като пране, проснато в двора на перачница. Очевидно тук имаше гробище, за да могат да отнасят пътниците в случаи на нещастие.

— Я да си отида пеша — каза си смелият тарасконец, — хем така ще се поупражня!...

И той пое, като внимаваше къде опира алпенцока си, изпратен от персонала на странноприемницата, който се бе стекъл на вратата; всички му даваха съвети, но на вятъра, защото той не слушаше. Най-напред тръгна по един стръмен път, настлан с големи нееднакви и остри камъни, напомнящи уличка в Южна Франция, и заобиколен от двете страни с отточни тръби от борово дърво за дъждовната вода.

Вдясно и вляво се ширеха големи овощни градини, влажни и богати полета, пресечени от водоснабдителни канали, направени също от дървета. От всичко това се носеше безкраен плисък на вода, който изпълваше цялата планина, и всеки път, когато ледосекачът на алпиниста закачаше по пътя ниските клони на някой дъб или орех, каскетът му издаваше звук, сякаш се намираше под струята на лейка.

— Боже мили! Колко много вода! — въздишаше южнякът.

Но когато каменната настилка се свърши, стана още по-лошо и той трябваше да шляпа из потоците и да подскача от камък на камък, за да не измокри обувките си. После заваля и дъжд, напоителен, неспирен дъжд, който с изкачването ставаше все по-студен. Когато спираше, за да си поеме дъх, той чуваше вече само един всепоглъщащ шум от стичаща се вода, в която се чувствуваше като удавен, а когато

се обръщаше, виждаше как облаците се носят към езерото като дълги и тънки стъклени пръчици, а през тях хижите на Фицнау блестяха като току-що лакирани играчки.

Хора, деца минаваха край него с наведени глави, изгърбени под едни и същи сандъци от бяло дърво, пълни с продукти за някоя вила или почивен дом, чиито балкони изникваха посред склона.

— „Риги-Кулм“? — питаше Тартарен, за да бъде сигурен, че е на прав път.

Но невероятното му облекло, преди всичко плетената маска, която криеше лицето му, хвърляха минавачите в ужас и те с ококорени очи ускоряваха крачка, без да му отговорят.

Скоро тези срещи станаха по-редки; последното човешко същество, което той видя, бе една старица, натопила своето пране в един кух дънер, скрита под огромен червен чадър, забит в земята.

— „Риги-Кулм“? — попита алпинистът.

Старицата вдигна към него своето тъпо и бледо лице; гушата ѝ, голяма почти колкото пасторалните хлопатарчета на швейцарските крави, се люшкеше; след като дълго го гледа, тя изведнъж бе обзета от неудържим смях, който разпаряше устата ѝ чак до ушите, сбръчкваше малките ѝ очи и всеки път, когато отново ги отваряше, видът на застаналия пред нея с алпенщок на рамо Тартарен сякаш я развеселяваше още повече.

— Гръм и мълния — изръмжа тарасконецът, — ако не беше жена.

И кипящ от гняв, той продължи своя път и се заблуди в една елова гора, където ботушите му се плъзгаха по влажния мъх.

По-нагоре пейзажът се измени. Нямаше вече пътеки, дървета и пасища. Мрачни оголени склонове, купчини скални отломъци, които той изкачваше на колене от страх да не падне; мочурища, пълни с жълта кал, които прекосяваше бавно, опитвайки пътя си със своя алпенщок и вдигайки крака като точилар. Всеки миг той поглеждаше своя компас, закачен като часовник на широка верижка; но дали от височината или от промените на температурата, стрелката сякаш бе полудяла. Нямаше начин да се ориентира в гъстата жълта мъгла, непрогледна на десет крачки, пронизвана на всичко отгоре от преди малко от ситна ледена лапавица, която правеше изкачването още по-трудно.

Изведнъж той спря — почвата пред него се белееше...
Внимание, прочете!...

Навлизаше в района на снеговете...

Той веднага извади очилата си от калъфа и добре ги нагласи на носа си. Тържествен миг. Малко развълнуван, но горд въпреки всичко, Тартарен се чувствуваше тъй, сякаш с един скок бе се издигнал с хиляда метра към хребетите и страшните опасности.

Продължи пътя си предпазливо, мечтаейки за пропастите и пукнатините, за които пишеше в книгите му, като дълбоко в душата си проклинаше хората от странноприемницата, дали му съвет да се изкачва направо без водач. Всъщност може би дори е сбъркал планината! Вървеше повече от шест часа, а Риги бе на три часа път. Свиреше вятър, студен вятър, който въртеше снега в мъглияв здрач.

Нощта щеше да го завари. Къде да намери хижа или дори някоя скала, за да се подслони? Изведнъж забеляза пред себе си на дивата и гола площадка нещо като дървена колиба, на която бе закачена табелка с огромни букви, които той едва-едва мъчително разчете:

Фо-то-гра-фия на „Риги-Кулм“.

И в същото време малко по-далеч пред него се издигаше огромен хотел с триста прозореца, празнично осветен от фенери, пламнали в мъглата.

[1] Намек за римския пълководец Кориолан, който напуснал Рим, недоволен от новите порядки, и преминал към враждебно настроеното племе — волски. — Б.пр. ↑

[2] Маршал на Франция (1611–1675). — Б.пр. ↑

III

ТРЕВОГА НА РИГИ. ХЛАДНОКРЪВИЕ! ХЛАДНОКРЪВИЕ! АЛПИЙСКИЯТ РОГ. ТОВА, КОЕТО ТАРТАРЕН ВИДЯ В ОГЛЕДАЛОТО, КОГАТО СЕ СЪБУДИ. ОБЪРКВАНЕ. ВОДАЧ. ИЗВИКАН ПО ТЕЛЕФОНА

— К'во стана?... Кой е там?... — чудеше се тарасконецът с наострени уши, широко отворил очи в мрака.

В хотела отекваха стъпки, тряскаха се врати, чуваше се задъхано дишане, викове: „По-бързо! По-бързо!...“ Навън се носеха нещо като тръбни звуци, а по стъклата и завесите припламваха огньовете...

Пожар!...

Той скочи от леглото, обу се, облече се и се смъкна по стълбището, където газта все още гореше и се беше събрал шумен рой от набързо сресани мис, увити в зелени шалове и червени вълнени забрадки — всичко, което им бе попаднало под ръка, когато са ставали.

За да се самоободри и да успокои госпожиците, Тартарен крещеше, тичайки и блъскайки всичко живо: „Хладнокръвие! Хладнокръвие!“ — същински глас на чайка, подплашен и отчаян, глас, какъвто чуваме насън и който би могъл да накара дори най-големите смелчаци да настръхнат. Как да разбере човек тези малки мис, които се смееха, като го гледаха, и очевидно го намираха много забавен. На тази възраст човек не си дава сметка за опасностите!

За щастие старият дипломат също беше зад тях, скромно облечен в палто, под което се подаваха бели гащи и жартиери.

Най-после истински мъж!...

Размахвайки ръце, Тартарен изтича при него:

— Ах, господин барон, какво нещастие!... Знаете ли нещо?...
Къде е?... Как е започнал?...

— Кой? Какво?... — заекна слисан баронът, без да разбира.

— Ами пожарът...

— Какъв пожар?...

Горкият човек имаше толкова потиснат и глупав вид, че Тартарен го остави и се втурна бързо навън, за да „даде помощ“...

— Помощ! Помощ! — повтаряше баронът, а заедно с него и пет-шест прислужници, които дремеха прави в антрето и се спогледаха напълно объркани... „Помощ!...“

Още щом направи първите крачки навън, Тартарен разбра грешката си. Нямаше никакъв пожар. Навън беше кучешки студ и бездънна нощ, едва осветена от насмолени факли, които колебливо пронизваха мрака и разливаха по снега кървави петна.

Долу на площадката един алпийски тръбач извиваше мощно своята мелодия, еднообразна пастирска песен, от три ноти, с които е прието в „Риги-Кулм“ да събуждат поклонниците на слънцето и да им известяват за появяването на светилото.

Твърдят, че първите му отблясъци се появяват понякога на връх планината зад хотела. За да се ориентира, Тартарен просто трябваше да върви по посока на безкрайните смехове, с които разните мис го подминаваха. Сега той вървеше бавно, обзет от сънливост, с натежали крака от шестчасовото катерене.

— Вие ли сте, Манилов?... — каза изведнъж в сумрака звънък женски глас. — Помогнете ми... Загубих си обувката.

Той позна чуждестранното гукане на своята мъничка съседка по маса и потърси нейния тънък силует в бледия отблясък на снега.

— Не е Манилов, госпожице, но ако мога да ви бъда полезен...

Тя леко изписка от удивление и страх и се опита да отстъпи, но Тартарен не забеляза това, тъй като вече се бе навел и опипваше сухата окосена трева около себе си.

— Е, а, ето я... — извика той радостно.

И изтръска мъничката обувка, покрита със ситен сняг, после подви коляно по най-галантен начин във влагата и студа и помоли за награда честта да обуе Пепеляшка.

Тя пък, по-плашлива, отколкото е в приказката, отговори с едно твърде сухо „не“ и се опита, подскачайки, да напъха крачето си в

копринен чорап в златистожълтата обувка; но никога не би успяла да се obuе без помощта на героя, извънредно развълнуван от едноминутния допир на нейната ръчичка до рамото му.

— Имате добро зрение... — добави тя вместо благодарност, докато, вървейки един до друг, търсеха пътя.

— Навик, придобит от засадите, госпожице.

— А, вие сте ловец?

Тя каза това с насмешлив, недоверчив тон. Тартарен можеше просто да се назове, за да я убеди, но като всички хора с известни имена той бе кокетно скромнен и за да подсили изненадата, каза:

— Ловец съм, разбира се...

Тя продължи със същия ироничен оттенък в гласа:

— А какъв дивеч преследвате обикновено?

— Големи хищници, големи зверове — обясни Тартарен, който смяташе, че ще я възхити.

— Много ли ги намирате на Риги?

Винаги галантен и за да не остане назад, тарасконецът щеше да отговори, че на Риги среща само газели, когато изведнъж думите му бяха прекъснати от приближаването на две сенки, които викаха:

— Соня!... Соня!...

— Идвам... — каза тя и като се обърна към Тартарен, чиито очи, привикнали вече с мрака, различаваха нейното бледо и хубаво лице, скрито под испанска наметка, добави вече сериозно: — Ловът, с който се занимавате, е опасен, любезни... Пазете се да не оставите костите си тук...

И в миг изчезна в мрака със своите другари.

По-късно подчертано заплашителният оттенък на тези думи щеше да смуцава въображението на южняка; но в момента той бе докачен само от думата „любезни“, съдържаща сякаш намек за пълнотата му и за посивялата му коса, и от внезапното изчезване на девойката точно когато се канеше да се назове и да се полюбува на нейното удивление.

Той направи няколко крачки по посока на отдалечаващата се група и чу неясен шум, кашлиците и кихавиците на събралите се туристи, които с нетърпение чакаха слънчевия изгрев, като някои от най-смелите се бяха покатерили на една малка площадка, чиито подпори, побелели от снега, се открояваха в гаснещата нощ.

На изток вече светлееше зарево, посрещнато с нов зов на алпийски рог и с облекчената въздишка (Уф!), която предизвиква в театъра третият удар на гонга, обявяващ вдигането на завесата. Тънка като процеп под неплътно прилягащ капак, тази светлинка се разпростираше, разширяваше хоризонта; в същото време от долината се издигаше плътна жълта мъгла, пара, която ставаше все по-дразнеща и по-гъста с приближаването на деня. Тя беше като воал между сцената и зрителите.

Трябваше да се откажат от великолепните гледки, обещани от пътеводителите. В замяна на това разнообразните фигури на вчерашните танцьори, току-що вдигнати от сън, се открояваха като смешни и чудни китайски сенки: всички бяха се омотали в шалове, одеяла, та дори и в завеси от балдахините на леглата. На главите им се виждаха най-разнообразни неща — копринени и памучни нощни шапчици, качулки, каскети, шапки с наушници, а под тях — озадачени подпухнали лица, лица на корабокрушенци, залутани на малко островче в открито море, вперили широко ококорените си очи, с надеждата да видят на хоризонта някое платно.

За съжаление — нищо, абсолютно нищо!

Въпреки това някои се мъчеха най-добросъвестно да различат планински вериги и горе, високо от площадката, се чуваха кудкудяканията на семейството от Перу, наобиколило някакъв усукан от глава до пети в дългото си карирано палто юначага, който невъзмутимо описваше невидимата панорама на Бернските Алпи, назовавайки високо и посочвайки загубените в мъглата върхове:

— Вляво виждате Финстераархорн — четири хиляди двеста седемдесет и пет метра... А там Шрекхорн, Ветерхорн, Монахът, Юнгфрау, чиито изящни очертания моля да забележат госпожиците...

„На този пък хич не му липсва нахалство!... — каза си тарасконецът и като размисли, забележа: — Тоя глас тук ми е познат“.

Познато му беше преди всичко произношението, това южняшко *произношение*, което се чувствува отдалеч като миризма на чесън; но зает в търсене на младата непозната, той не спря, а продължи да оглежда безуспешно групите. Сигурно се беше прибрала в хотела като всички други, уморени да тъпчат с крака и да зъзнат.

Шотландски наметала върху изгърбени фигури метяха с ресните си снега и отдалечавайки се, изчезваха във все по-сгъстяващата се

мъгла. Скоро върху студената и тъжна в сивата утрин площадка останаха само Тартарен и човекът с алпийския рог, който продължаваше мрачно да го надува като куче, виещо срещу луната.

Тръбачът беше едно старче с дълга брада, на главата с тиролска шапчица със зелени пискюли, спускащи се на гърба му, и с надпис със златни букви „Regina montium“, като фуражките на прислугата в хотела. Тартарен се приближи, за да му даде бакшиш, както бе видял да правят другите туристи.

— Хайде да спим, старче — тупна го той по рамото свойски, по тарасконски, и добави: — Голям майтап е слънцето на Риги.

Старецът продължи да надува своя рог, завършвайки тринотния припев с ням смях, като присвиваше очите си и разтърсваше зелените пискюлчета на шапката си.

Въпреки всичко Тартарен не съжaliaваше за безсънната нощ. Срещата с русокосата красавица го възнаграждаваше за прекъснатия сън; макар че приближаваше петдесетака, той имаше горещо сърце, романтично въображение — това пламтящо огнище на живот. Когато се качи в стаята си и вече затваряше очи в леглото, той сякаш още чувствуваше в ръката си тъй мъничката и лека обувка, чуваше кръшното гласче на девойката: „Вие ли сте, Манилов?...“

Соня... Какво хубаво име!... Сигурно е рускиня; а младите хора, които пътуваха с нея, несъмнено са приятели на брат й... После всичко се обърка, хубавото лице, увенчано от къдрава златна коса, се смеси с разлетите и смътни видения на склоновете на Риги, на разпенени водопади; скоро, героичният дъх на великия човек звучно и ритмично изпълни малката стая и доста голяма част от коридора...

След първия звънец за закуска, тъкмо когато се готвеше да слиза и още веднъж пожела да се увери, че брадата му е добре сресана и че няма лош вид в своя алпинистки костюм, Тартарен изведнъж трепна. Пред него се белееше залепено на огледалото с две парчета восък за печати анонимно писмо със следната заплаха:

„Дяволски французино, твоите парцали не могат да те скрият. Този път ще ти простим, но ако още веднъж се изпречиш на пътя ни, пази се!“

Слисан, той го прочете два-три пъти, без да разбира. От кого, от какво да се пази? Как бе дошло тук това писмо? Очевидно по време на съня му, тъй като той не бе го забелязал, когато се завърна от

утринната си разходка. Повика камериерката, която имаше широко, дебело и бледо сипаничаво лице, прилично на швейцарско сирене, но не успя да измъкне от нея нищо интересно, освен че е от „топро семейство“ и никога не влиза в стаи, където спят непознати господа.

— Странна история, дете се казва! — мислеше си Тартарен, като обръщаше и преобръщаше писмото извънредно развълнуван.

За един миг през ума му мина мисълта за Косткалд: узнал за неговите планове да покори върховете, Косткалд може би се опитва да го разубеди с шашми и заплахи. Това размишление му се стори правдоподобно и той съвсем свикна с мисълта, че писмото е шега... Може би дори на малките мис, които се смееха под носа му така сърдечно... тези английски и американски млади момичета са тъй свободни в държането си!

Удари вторият звънец. Той прибра писмото в джоба си:

— Ще я видим тая работа...

И страшната гримаса, с която той подкрепи тази своя мисъл, свидетелствуваше за героизма на неговата душа.

Когато седна на масата — нова изненада. Вместо хубавата съседка, „златна в любовта“, той видя същинска шия на лешояд — до него се беше настанила стара английска дама, чиито огромни букли метяха покривката. Край него се говореше, че младата госпожица и компанията ѝ заминали с един от първите сутрешни влакове.

— Мръсна работа! Успяха да ме минат — извика високо италианският тенор, който вчера така грубо обясни на Тартарен, че не разбира френски.

Изглежда, че го беше научил през нощта! Тенорът се изправи, хвърли кърпата си и побягна, с което напълно изуми южняка.

От вчерашните гости бе останал само той. В „Риги-Кулм“ винаги е така. Тук рядко някой престоява повече от двадесет и четири часа. Впрочем декорът оставаше непроменен. Сливолюбците и оризолубците образуваха своите два враждебни лагера. Тази сутрин оризолубците имаха числено превъзходство, което се подсилваше от няколко знатни личности, и сливолюбците, както се казва, бяха пониски от тревата.

Без да застава нито на страната на едните, нито на страната на другите, Тартарен се качи в стаята си преди разправиите по десерта,

закопча раницата си и поиска сметката; глухонемите от трапезарията на „Regina montium“ му бяха дошли до гуша.

Внезапно обзет от своята алпийска лудост при съприкосновението на ледосекача, „котките“ и въжетата, които бе нарамил отново, той пламна от желание да превземе някоя истинска планина, чиито хребети нямаше да имат асансьори и фотографии под открито небе. Колебаеше се още между по-високия връх Финстераархорн и по-известния Юнгфрау^[1], чието хубаво име, излъчващо девствена белота, му припомняше за малката руския.

Прехвърляйки всички „за“ и „против“, докато приготвяха сметката, той се забавляваше, като разглеждаше закачените по стените на огромния мрачен и тих хол на хотела големи цветни снимки, на които се виждаха ледници, заснежени склонове, известни и опасни планински проходи: там алпинисти, изкачващи се в редица като мравки по остър, син, покрит с ледове гребен; по-далеч — огромна пропаст със зелено синкави стени, с прехвърлена през нея стълба, а на нея пълзяща по колене дама и един абат, повдигнал своето расо.

Тарасконският алпинист, опрял ръце на алпенщока, никога не бе си представял подобни трудности; няма как, трябваше да се мине оттук!...

Изведнъж той пребледня ужасно.

Пред него в черна рамка висеше гравюра, направена по прекрасната рисунка на Гюстав Доре и изобразяваща злополуката на връх Сервен: четири човешки тела, които се търкаляха по корем и по гръб върху почти отвесния ледников склон, с разперени ръце, опипващи, ловящи въздуха, търсеци скъсаното въже, което бе държало тази огърлица от съществувания и което сега само спомагаше за ускоряване на тяхната смърт, влечеше ги към бездната, където те щяха да се скупчат безразборно със своите въжета, алпенщоци, зелени покривала, с всички тези забавни алпинистки принадлежности, станали изведнъж трагични.

— Брей да му се не види! — каза тарасконецът гласно в своя страх.

Твърде учтивият метрдотел чу неговото възклицание и се опита да го успокои. Подобни нещастия ставали все по-рядко; най-важното било да не се извършват безразсъдни неща и преди всичко да се намери добър водач.

Тартарен попита дали не биха могли да му посочат тук някой наистина надежден... Не че го е страх, но все пак добре е да има сигурен човек със себе си.

Метрдотелът помисли с важен вид, като подръпваше бакенбардите си:

— Надежден... Ах! Ако господинът бе ми казал по-рано, тази сутрин тук имахме човек, който отлично щеше да свърши работа... Водачът на едно семейство от Перу...

— Познава ли планината? — попита Тартарен с многознаещ вид.

— Разбира се, господине, всички планини... Швейцарските, Савойските, Тиролските, Индийските, той се е качвал по всички планини в света, знае ги наизуст и ги описва чудесно, направо нещо изключително!... Мисля, че лесно ще го убедим... С такъв човек дори дете би могло да отиде навсякъде в безопасност.

— Къде е той? Къде бих могъл да го намеря?

— В Калтбад, господине, където той приготвя стаите на своите хора... Ще му се обадим по телефона.

— Телефон на Риги!

Това беше върхът. Но Тартарен вече не се учудваше от нищо.

След пет минути келнерът дойде и му съобщи отговора.

Водачът на перуанците току-що заминал за Телсплате, където сигурно щеше да пренощува.

Това Телсплате е нещо като възпоменателен параклис, един от тези паметници, посветени на Вилхелм Тел, каквито често се виждат в Швейцария. Много го посещаваха, за да гледат стенописите, които тъкмо привършваше един известен базелски художник... С кораб пътят беше не повече от час, час и половина, но Тартарен не се колеба нито миг. Щеше да пропилее един ден, но все пак трябваше да отдаде почит на Вилхелм Тел, когото изключително обичаше, а освен това голям късмет щеше да е, ако хване този тъй добър водач и го накара да се изкачи на Юнгфрау заедно с него.

И тъй, давай, на път!...

Той плати сметката си, където поотделно се брояха изгревът и залезът на слънцето, свещта и обслужването, и предшествуван от ужасен звън на железария, който извикваше удивление и уплаха по пътя му, се отправи към гората, понеже да слиза от Риги пеш, както се

бе изкачил, беше загуба на време, пък и не си струваше да оказва такава чест на тази изкуствена планина.

[\[1\]](#) Дева (нем.). — Б.пр. ↑

IV

НА КОРАБА. ВАЛИ. ТАРАСКОНСКИЯТ ГЕРОЙ СЕ ПРЕКЛАНЯ ПРЕД ДУШИТЕ НА УМРЕЛИТЕ. ИСТИНАТА ЗА ВИЛХЕЛМ ТЕЛ. РАЗОЧАРОВАНИЕ. ТАРТАРЕН ТАРАСКОНСКИ НИКОГА НЕ Е СЪЩЕСТВУВАЛ. „ВИЖ ТИ! БОМΠΑР!“

Бе оставил снега при „Риги-Кулм“; долу на езерото намери ситен, напоителен, неразличим дъжд, водна пара, която замъгляваше далечните потънали планини, подобни на облаци.

Духаше фьон и бърчеше повърхността на езерото, над което ниско, сякаш понесени от вълните, летяха чайки; човек се чувствуваше като в открито море.

Таратарен си припомняше своето отпътуване от Марсилия преди петнадесет години, когато бе тръгнал на лов за лъвове, онова чисто, блеснало в сияние небе, онова синьо, синьо като водна боичка море, раздвижено от мистрала, осеяно с искри като солниците, със звуците на тръбите от фортовете, с разлюлените камбани — с опиянението, щастието, слънцето и феерията на първото пътешествие!

Каква противоположност с тази почти пуста, потъмняла от влагата палуба, върху която се открояваха в мъглата, сякаш зад омазнена хартия, няколко пътници, облечени в дълги палта, в безформени мушамы, а кормчията, застанал неподвижно отзад, загърнат в своя плащ, строг и злокобен под табелата с надпис на три езика:

Забранено е да се говори с кормчията!

Всъщност ненужна препоръка, тъй като и без това никой на „Винкелрид“ не говореше — нито на палубата, нито в салоните на първа и втора класа, натъпкани с мрачни пътници, които дремеха, четяха и се прозяваха сред чантите и пакетите, разхвърляни по пейките. Така навярно би изглеждала група изгнаници, изпратена на заточение след някой държавен преврат.

От време на време сирената изреваваше глухо, за да съобщи, че се приближават до някое пристанище. И веднага тупуркане, разместени багажи по палубата. Брегът излизаше от мъглата, приближаваше се, появяваха се тъмнозелени склонове, зъзнеци сред подгизнали храсталаци вили, върволици тополи край калните пътища, един до друг хотели с позлатени надписи: „Майер“, „Мюлер“, „При езерото“, а иззад мокрите стъкла — скупаещи лица.

Спираха на пристана, хора слизаха, качваха се, изпръскани с кал, вир-вода, мълчаливи. По малкото пристанище сновяха напред-назад чадъри, бързо изчезващи в мъглата омнибуси. После колелата се завъртаха, водата се разпенваше под техните перки и брегът се отдалечаваше, сякаш се стопяваше в мъглата заедно с хотелите „Майер“, „Мюлер“, „При езерото“, а по всички етажи прозорците се отваряха за миг, размахваха се кърпички, протягаха се ръце, които като че ли казваха: „Смилете се, съжалете ни, отведете ни... ако знаете!...“.

Понякога „Винкелрид“ се разминаваше с друг кораб с означено с черни букви върху бялата обшивка име: „Германия“, „Вилхелм Тел“... Същата мрачна палуба, същите лъскави мушамы, същото жалко плаване, все едно дали призрачният кораб се движеше в тази или в обратната посока, същите отчаяни погледи, все едно дали от едната, или от другата палуба.

И като си помисли човек, че всички тези хора пътуваха за свое собствено удоволствие и също за свое собствено удоволствие се затваряха като пленници в хотелите „При езерото“, „Майер“ и „Мюлер“!

И тук, както в „Риги-Кулм“, за Таратарен по-угнетяващо, потчайващо и по-смразяващо от студения дъжд и тъмното небе бе това, че не можеше да говори. Наистина той бе видял долу познати лица: члена на Жокейклуб със своята племенница (Хм! Хм!), академиката Астие-Рею и професор Шванталер, двамата заклетни врагове, осъдени

да живеят цял месец един до друг, оковани в един и същ определен маршрут на компанията „Кук“, и някои други; но всички тези знаменити сливолюбци се правеха, че не познават тарасконеца, чийто шлем, железарии и въжето през рамо в известен смисъл го отличаваха, отделяха го от останалите. Всички сякаш се срамуваха от вчерашния бал, от необяснимото веселие, в което ги бе хвърлил този буен пълничък човек.

Единствена госпожа Шванталер с розовото и засмяно личице на малка закръглена фея се приближи до своя кавалер и уловила с два пръста полата си, сякаш щеше да танцува менует, милата дама повтаряше:

— Валсирен... танцирен... много хюбаво...

Дали само си спомняше, или пак ѝ се искаше да се повърти в танца? Тъй или иначе, тя не го оставяше на мира и за да се измъкне от нея, Тартарен се качи на палубата — предпочиташе да се измокри до кости, отколкото да стане смешен.

А валеше такъв проливен дъжд и небето беше толкова мръсно сиво! И сякаш за проклетия в добавка цял отряд от „Армията на спасението“ — десетина дебелани с тъпи лица, в морскосини рокли и с пътнически шапки; те се бяха качили на кораба и сега се бяха събрали под три огромни червени чадъра и пееха псалми, акомпанирани от някакъв акордеонист, същински Давид Ла Гам, дълъг, хилав, с безумни очи. Пискливите им слаби и фалшиви гласове хъхреха и се провличаха като крясъци на чайки в дъжда и в черния пушек от комина, който вятърът непрекъснато връщаше. Никога в живота си Тартарен не бе чувал по-плачевни песни.

В Брунен групата слезе, след като натъпка джобовете на пътниците с малки брошури с духовно-нравствено съдържание; почти веднага щом замлъкнаха акордеонът и песните на тези нещастни същества, небето просветна и тук-таме дори се прокраднаха сини късчета.

Сега корабът навлезе в езерото Ури, засенено и притиснато от високи непристъпни планини, а вдясно, в подножието на Зеелисберг, туристите се загледаха в Грютлийското поле, където Мелхтал, Фюрст и Щауфахер са дали клетва да освободят родината си.

Дълбоко развълнуван, без да го е грижа за изумлението на околните, Тартарен благоговейно свали шапка и дори я размаха във

въздуха три пъти, за да отдаде почит на героите. Неколцина от пътниците неправилно изтълкуваха този жест и учтиво отговориха на неговия поздрав.

Най-сетне корабът нададе дрезгав рев, повторен няколко пъти от ехото в тесния проход. Табелката, която окачваха на палубата при всяка спирка, подобно на надписа, обявяващ следващия танц на градските балове, извести Телсплате.

Пристигаха.

Параклисът се намираше на пет минути път от пристана, на брега на езерото, на същата скала, където Вилхелм Тел бе скочил по време на бурята от лодката на Геслер. Докато следваше пътниците от обиколния маршрут на агенцията „Кук“, Тартарен изпитваше сладко вълнение да тъпче тази историческа земя, да си припомня, да възкресява епизодите на великата драма, която познаваше като своята собствена история.

Във всички времена Вилхелм Тел си беше останал негов любим герой. Когато в аптеката на Безюке играеха преферанс и всеки написваше на лист, поставен в запечатан плик, поета, дървото, аромата, героя, жената, които предпочита, то на един от листите неизменно отговорите бяха:

Любимо дърво — баобаб.

Любим аромат — на барут.

Любим писател — Фенимор Купър.

Какъв бих искал да бъда? — Вилхелм Тел.

И всички в аптеката в един глас възкликваха: „Това е Тартарен!“.

Можете да си представите колко щастлив беше той сега и как биеше сърцето му, когато се приближи до паметния параклис, издигнат от благодарния народ. Струваше му се, че сам Вилхелм Тел, с лък и стрели в ръка, ще му отвори вратата, все още пропита от езерната вода.

— Никой да не влиза... Работя... Днес музеят е затворен... — чу се отвътре силен глас, който прокълнтя още по-силно поради сводовете.

— Господин Астие-Рею от Френската академия!...

— Хер доктор професор Шванталер!...

— Тартарен Тарасконски!...

Горе на прозорчето на портала се появи почти до кръста художникът, в престилка, с палитра в ръка, кацнал на скелята.

— Моят *famulus*^[1] ще слезе да ви отвори, господа — каза той и в гласа му прозвуча уважение.

„Знаех си аз, да му се не види макар! — помисли Тартарен. — Стигаше само да си кажа името.“

Все пак от добро възпитание той се отдръпна скромно, за да пропусне другите.

Художникът, истински красавец, с пламтяща златиста коса като живописците от Ренесанса, посрещна посетителите от дървената стълба, водеща към площадката, издигната горе, пред иконописите. Фреските, представляващи най-важните епизоди от живота на Вилхелм Тел, бяха почти привършени с изключение на една, изобразяваща сцената с ябълката на площада в Алтдорф. Той тъкмо работеше върху нея, а младият *famulus*, както го наричаше, с коси на архангел, с голи крака, в средновековна дреха, му позираше за сина на Вилхелм Тел.

Всичките тези древни личности в червено, зелено, жълто, синьо, изобразени по-високи от естествен ръст, в тесни улички под старинни сводове, и то така, че да се виждат от разстояние, правеха малко тъжно впечатление на посетителите, но те идваха тук, за да се възхищават, и затова се възхищаваха. Впрочем никой от тях не разбираше нищо от живопис.

— Според мен това наистина е много колоритно! — каза важно Астие-Рею със спалния си чувал в ръка.

А Шванталер, със сгъваем стол под мишница, не желаейки да остане по-назад, издекламира два стиха от Шилер, половината от които не се чува, защото потънаха в гъстата му разперена брада. След тях започнаха да възклищават и дамите и известно време се чуваше само:

— Schon!... Oh! Schon!^[2]

— Yes... lovely...^[3]

— Чудно, прелестно...

Да си рече човек, че е попаднал в сладкарница. И внезапно се разнесе един глас, който разкъса като рог благоговейното мълчание:

— Ама не се стреля тъй, казвам ви... Арбалетът не е сложен правилно...

Можете да си представите изумлението на живописеца при вида на невероятния алпинист, който с ледосекач в ръка, с алпенщок на рамо, заплашващ при всяко движение да убие някого с многобройните си съоръжения, се впусна да му доказва по най-простия начин, нагледно, че движението на неговия Вилхелм Тел не е правилно.

— Разбирам ги аз тези работи... Можете да ми вярвате...

— Кой сте вие?

— Как така кой съм аз?... — запита смаяно тарасконецът.

Значи, не пред него се беше разтворила вратата на параклиса. И като се изпъчи величествено, той добави:

— Идете да попитате за моето име пантерите на Сахара, лъвовете на Атлас, може би те ще ви отговорят.

Всички отстъпиха, всеобщо слисване.

— И какво точно не съм нарисувал както трябва? — запита художникът.

— Я ме погледнете!

Тартарен удари два пъти с крак, при което от дъските се вдигна пушилка, улови своя алпенщок като арбалет и застана неподвижно.

— Чудесно! Той е прав... Не мърдайте...

После се обърна към своя *famulus* и извика:

— Бързо, картон и въглен!

Наистина тарасконецът беше прекрасен модел — набит, широкоплещест, наклонил глава във вълнения шлем с подбрадник, с пламтящи очи, вперени в уплашения *famulus*.

О, възшебство на въображението! Струваше му се, че е на площад Алтдорф, срещу своя син, а той никога не бе имал дете; с арбалета се готви да пусне стрела, друга е затъкната в колана му — с нея ще прониже сърцето на тиранина. И така силно се вживя в тази роля, че зарази и околните.

— Това е Вилхелм Тел!... — повтаряше приседнал на едно столче художникът и трескаво нахвърляше своята скица. — Ах, господине, как не съм ви срещнал по-рано! Щяхте да ми бъдете модел...

— Така ли? Наистина ли намирате прилика?... — попита поласканият Тартарен, без да променя позата.

Да, живописецът точно тъй си представял своя герой.

— И в лицето ли?

— О, лицето не е важно... — Художникът поотдалечи от себе си скицата. — Мъжествени, енергични черти, ето какво трябва, още повече че нищо не се знае за Вилхелм Тел, пък и той кой знае дали някога е съществувал.

— Хайде бе!...^[4] Не бил съществувал!... Какви ми ги разправяте?

— Попитайте тези господа...

Астие-Рею, като дуплеше тройната си брада над бялата връзка, заяви тържествено:

— Това е датска легенда.

— Islandische^[5]... — каза Шванталер, не по-малко убедително.

— Саксон Граматик^[6] разказва, че някакъв смел стрелец на име Тоб или Палтанок...

— Es ist in der Vilkinasaga geschrieben^[7]...

Двамата заедно:

... бил осъден от датския... dass der Islandische крал Харолд със сините зъби... König Needing...^[8]

Зареяли поглед, разперили ръце, сякаш застанали на катедра, без да се виждат и без да се слушат, те говореха едновременно, с назидателния, безапелационен тон на професори, сигурни, че никога не могат да бъдат опровергани. Двамата се палеха, крещяха имена и дати: „Юстингер Бернски! Йохан Винтертурски!...“.

Малко по малко спорът стана общ, загубя, разгорещи се. Всички размахваха сгъваеми столчета, чадъри, куфари, а горкият художник ги молеше ту едного, ту другото да се помирят и трепереше да не се счупи скелята. Когато бурята утихна, той реши да довърши скицата си и потърси тайнствения алпинист, чието име биха могли да кажат само сахарските Пантери и атласките лъвове; алпинистът бе изчезнал.

Той се изкачваше гневно, с широки крачки по една пътека сред букове и брези към хотела на Телсплате, където водачът на перуанците трябваше да прекара нощта и просто поразен от разочарование, говореше на глас, като забиваше яростно своя алпенщок във влажната земя.

Вилхелм Тел никога не бил съществувал! Вилхелм Тел бил легенда! И не някой друг, а художникът, който трябваше да украси Телсплате, му казваше това, и то преспокойно. Той беше отвратен от

него заради светотатството, отвратен от учените, от този отрицащ, разрушаващ, безбожен век, който не почиташе нищо — нито слава, нито величие, да го вземат дяволите!

И тъй, значи, след двеста, след триста години, когато се заговори за Тартарен, ще се намерят разни астие-реювци, разни шванталеровци, които ще доказват, че той никога не е съществувал, че е провансалска или берберийска легенда! Той просто се задъха от възмущение и от стръмния склон и седна на една дървена пейка.

Оттук между клоните се виждаше езерото и белите стени на параклиса, който приличаше на току-що построен мавзолей. Свистене на пара и плисък на спуснатата във водата котва известяваха за пристигането на нови посетители. Те се събираха край езерото с пътеводители в ръце, сочеха пред себе си, разказваха си легендата. И изведнъж мислите му промениха своя ход и той видя всичко от комичната му страна.

Представи си цялата история на Швейцария, възхваляваща този въображаем герой, издигаща статуи и параклиси в негова чест по площадчетата на малките градове и в музеите на големите, организираща патриотични празненства, където всички се стичаха със знамето начело, хора от всички кантони; банкети, тостове, речи, викове „ура“, песни, сълзи, бликнали в очите, и всичко това за великия патриот, за когото всички знаеха, че никога не е съществувал.

Приказват си какво ли не за Тараскон, а ето тук една тарасконада, и то такава, каквато там никога не е била измисляна!

Като си възвърна доброто настроение, Тартарен след една-две минути бърз ход достигна до главния път за Флуелен, край който се точеше дългата фасада на хотела на Телсплате със своите зелени капаци. Докато чакаха звънеца за вечеря, почиващите се разхождаха напред-назад по разровения път пред каменния фонтан сред върволица разпрегнати коли и локви, обагрени от медночервения залез.

Тартарен попита за своя човек. Казаха му, че си похапва.

— Я ме заведете при него!

Тези думи бяха изречени със заповеднически тон, затова въпреки уважението и неудобството, че ще обезпокои такава важна личност, една прислужница преведе през целия хотел алпиниста, чието преминаване предизвика леко смайване, до малка стая с изглед към двора, където изключителният водач ядеше отделно от другите.

— Господине — каза, влизайки, Тартарен с алпенцок на рамо, — моля да ме извините, че...

Но изведнъж спря изненадан, а водачът, висок, сух човек, с кърпа на врата, обгърнат от облак благоуханна пара, надигащ се от чинията с топла супа, изпусна лъжицата си.

— Я виж, господин Тартарен...

— Я гледай, Бомпар.

Пред него наистина седеше Бомпар, бившият домакин на клуба, приятен човек, но надарен с баснословно въображение, така че не можеше да изрече нито дума истина и в Тараскон му казваха Ментърджията. Да те нарекат Ментърджия в Тараскон, сами преценете какво означава това! Ето, значи, кой бил несравнимият водач, изкачил Алпите, Хималаите и Лунните планини!

— А, сега разбирам... — каза Тартарен, леко разочарован, но щастлив все пак, че вижда познато лице и чува милия, любим роден изговор.

— Е, хайде, господин Тартарен, нали ще хапнете с мен?

Тартарен прие веднага, предвкусвайки удоволствието да седне на отделна масичка с два прибора един срещу друг, без да участва в свадите при десерта, да се чука, да говори, докато яде, и при това прекрасни неща, добре приготвени и пресни, тъй като съдържателите на хотелите гледат отлично господата водачите, тях ги обслужват отделно, поднасят им най-хубавите вина и най-вкусните гозби.

Да не ви разправам колко много „е та, та значи, ама нали, а че, разбира се“ се изляха тук!

— Та значи, драги приятелю, тази нощ вас съм чул там, на площадката?...

— А че, разбира се!... Показвах гледката на госпожиците... Ама нали е красиво слънцето, като изгрява над Алпите?

— Разкошно! — съгласи се Тартарен, отначало не особено убедено, просто за да не му противоречи, но много скоро и сам се разгорещи; беше просто главомайващо да слуша човек как двамата тарасконци въодушевено възхваляват красотите, които предлага Риги. Просто да си речеш, че Жоан и Бедекер се надпреварват.

После, колкото по-добре си похапваха, толкова по-задушевен ставаше разговорът, заваляха изповеди, излияния, уверения, които предизвикваха сълзи на умиление в провансалските очи, блестящи и

живи, но запазващи винаги, въпреки голямата чувствителност, искрица шеговитост и насмешка. Само по това си приличаха двамата; единият — толкова сух, спечен, обгорял, набразден с бръчките на професията си, другият — нисичък, набит, загладен и червендалест.

Какви премеждия бе преживял горкият Бомпар, откакто бе напуснал клуба; ненаситното въображение, което му пречеше да се задържи на едно място, го бе отвело под толкова чужди небосводи, бе му поднесло толкова превратности на съдбата! Той разказваше приключенията си, разказваше за безбройните възможности да забогатее, пропуснати ей така, от глупост, като например последното му изобретение за икономии във военния бюджет чрез намаляване броя на войнишките обувки...

— Знаете ли как щеше да стане?... Боже мой, от просто по-просто... Трябваше само да се подковат военните.

— Брех!... — ахна ужасено Тартарен.

Но Бомпар продължи съвсем спокойно, кротък и занесен както обикновено:

— Опасна идея, нали? Ама там е работата, че от министерството дори не ми отговориха... Ах, скъпи господин Тартарен, толкова беди ми минаха през главата, толкова си стягах колана, преди да постъпя на служба в Компанията...

— Компанията ли?

Бомпар тайнствено понижи глас:

— Шт, после, не тук... — После продължи високо: — Е, какво ново из Тараскон? Все още не сте ми разказали как попаднахте в нашите планини...

Дойде ред на Тартарен да си излее душата. Незлобливо, но с тихата тъга на залеза, с досадата, която завладява с годините великите хора на изкуството, големите красавици, всички покорители на народи и сърца, той разказа за измяната на своите съграждани, за заговора, скроен, за да му отнемат председателския пост, за своето желание да прояви героизъм, да забие тарасконското знаме най-високо, както никога до ден-днешен, да докаже най-сетне на тарасконските алпинисти, че винаги е бил достоен... винаги достоен... Вълнението го задушаваше, той замлъкна, но се овладя и продължи:

— Вие ме познавате, Гонзаг...

И никой не би могъл да предаде колко сърдечност, колко сближаваща нежност бе вложил той в трубадурското име на Бомпар. Сякаш бяха си стиснали ръце, бяха се разбрали...

— Познавате ме, я! Знаете дали се стреснах, когато трябваше да преследвам лъвовете; ами по време на войната, когато заедно организирахме отбраната на клуба...

Бомпар поклати глава с мрачно изражение — и сега още виждаше онези дни.

— Да, да, приятелю мой, това, което лъвовете и топовете „Круп“ не можах да постигнат, го постигнаха Алпите... Аз се страхувам.

— Не говорете така, Тартарен!

— Защо? — запита тихо героят. — Казвам го, защото...

И спокойно, без преувеличения, той си призна какво впечатление му е направила рисунката на Доре и как катастрофата в Сервен още му е пред очите. Каза си, че го е страх от подобни опасности и именно затова, като чул за изключителния водач, с когото нямало грешка, дошъл да го намери.

И с най-естествен тон той добави:

— Вие никога не сте били водач, нали, Гонзаг?

— Е, напротив, бил съм — отговори усмихнато Бомпар. — Само дето не съм направил всичко, което разказвам...

— Има си хас — кимна Тартарен.

Бомпар тихо предложи:

Да излезем за малко на пътя, там ще можем спокойно да поприказваме.

Нощта се спускаше, топъл, влажен ветрец гонеше разпокъсаните черни облаци по небето, където още гаснеше сивата пепел на залеза. Те вървяха рамо до рамо към Флуелен, безмълвни, като сенки, и се разминаваха с други сенки — изгладнелите туристи, които се прибираха в хотела; и така, чак до дългия тунел, който пресича пътя и на места се открива терасовидно към езерото.

— Да спрем тук — прогърмя гласът на Бомпар, който отекна под свода като пушечен изстрел.

Те седнаха на парапета и дълго се любуваха на прелестния изглед към езерото, на разбъркано спускащите се пред тях гъсти черни ели и букове; на високите планини зад тях със смътно очертани върхове; и още много-много планини, преливащи се като синкави

облаци; а между тях едва забележим замрял в падините ледник, който изведнъж пламна с всички цветове на дъгата; жълти, червени, зелени. Осветяваха планината с бенгалски огньове.

Ракетите излитаха от Флуелен и се разпръскваха в многоцветни звезди, невидими корабчета святкаха с венецианските си фенерчета напред-назад по езерото, разнасяйки музика и смях на празнуващи хора.

Чудесен фееричен декор, за рамка на който служеха правилните студени гранитни стени на тунела.

— Що за забавна страна е тази Швейцария!... — възкликна Тартарен.

Бомпар се разсмя.

— Ами, Швейцария!... Ако искате да знаете, никаква Швейцария не съществува!

[1] Прислужник (лат). — Б.пр. ↑

[2] Прекрасно!... О, прекрасно! (нем.). — Б.пр. ↑

[3] Да... прекрасно... (англ.). — Б.пр. ↑

[4] „Хайде бе!“, „Я стига!“ са възклицания, често употребявани в Тараскон и са с твърде неясен смисъл. Казват ги дори дамите, като добавят: „Хайде бе! Да прощавате за израза!“. — Б.а. ↑

[5] Исландска (нем.). — Б.пр. ↑

[6] Датски летописец XII в. — Б.пр. ↑

[7] Във „Вилкинасага“ е написано... (нем.). — Б.пр. ↑

[8] ... че исландският крал Некдинг... (нем.). — Б.пр. ↑

V

ОТКРОВЕНИЯ В ТУНЕЛА

— В сегашно време, господин Тартарен, Швейцария значи, не е нищо повече от едно просторно заведение, отворено от юни до септември, чисто и просто казино с панорами, където идват да се забавляват хора от всички краища на света, собственост на страшно богата Компания, гъбава с не знам колко милиона, която се управлява от Женева и Лондон. Представете ли си какви пари се похарчиха, за да наемат, пригладят и нагиздят цялата тази земя с нейните езера, гори, планини и водопади, за да се поддържа такова огромно множество от служители и статисти и за да бъдат издигнати до най-високите върхове всичките тези чудесни хотели с газ, телеграфи и телефони!...

— Така си е — помисли си на глас Тартарен, като си припомни Риги.

— Как да не си е така!... Пък вие още нищо не сте видели. Пообиколете тук-там, никъде няма да намерите нито едно кътче без разни шашми и машинарии, също като кулисите в операта; водопади, осветени *a giorno*^[1], въртящи се врати пред ледниците, а за изкачванията — куп хидравлични двигатели и възжени железници. Естествено, Компанията не е забравила своите английски и американски клиенти, които обичат да покоряват пеш върховете, и е запазила опасния и див вид на някои от по-известните върхове — Юнгфрау, Монахът, Финстераархорн, макар всъщност рискът там да не е по-голям, отколкото навсякъде другаде.

— И все пак, драги приятелю, пропастите, ужасните пропасти... Ако паднеш там?

— Ще паднете в снега, господин Тартарен. И ни най-малко няма да ви заболи; долу на дъното винаги има портиер, ловец или друг някой, който ви помага да станете, изчетква ви, изтърсва ви и най-любезно ви пита: „Господинът има ли багаж?...“.

— Какви ми ги приказвате, Гонзаг?
Бомпар продължи още по-сериозно:

— Компанията харчи най-много за поддържането на тези пропасти.

За миг пълно мълчание в тунела, наоколо също всичко притихва. Край на разноцветните огънове, на ракетите, никакви лодки в езерото; затова пък луната се издига и осветява нов нагласен пейзаж, синкав и неясен, тук-там потънал в непроницаем мрак...

Тартарен се чуди да вярва ли на думите на приятеля си. Но като размисля за всичките невероятни неща, видени през тези четири дни — слънцето на Риги, комедията с Вилхелм Тел, — започва да му се струва, че приказките на Бомпар са съвсем правдоподобни, още повече че всеки тарасконец, освен дето е самохвалко, винаги е и малко лапнимуха.

— Добре де, ами тогава, драги приятелю, как обяснявате тези ужасни катастрофи, например оная, в Сервен!...

— Оттогава са минали шестнадесет години, Компанията още не съществуваше, господин Тартарен.

— Да, ама миналата година стана злополука на Ветерхорн, двама водачи изчезнаха под снеговете със своите пътници!...

— Е, то трябва да се правят и такива работи, та да се радват алпинистите... Планина, дето никой не си е счупил главата, не може да привлече англичаните... От известно време Ветерхорн западаше. Щом стана това малко произшествие, доходите веднага се увеличиха.

— А двамата водачи?...

— Те са не по-зле от пътниците; само изчезнаха срещу заплащане в чужбина за шест месеца... Това е скъпа реклама, но Компанията е достатъчно богата, за да си го позволи.

— Слушайте, Гонзаг...

Тартарен стана и сложи ръка на рамото на бившия домакин:

— Нали не искате да ми се случи нещо лошо, а?... Добре тогава. Говорете ми откровено... вие знаете моите възможности като алпинист, те са посредствени.

— Съвсем посредствени, така си е.

— И как ви се струва, при това положение мога ли, без да е много опасно, да се опитам да се изкача на Юнгфрау?

— Ще ви отговоря, господин Тартарен... Слагам ръката си в огъня, доверете се на водача си и това е то!

— Ами ако ми се завие свят?

— Затворете очи.

— Ами ако се плъзна?

— Какво от това?... Всичко е като в театъра... Всичко е декори...
Не рискувате нищо...

— Ах, ако сте с мен да ми го казвате, да ми го повтаряте...
Хайде, драги приятелю, направете едно добро, елате с мен...

Дявол да го вземе, Бомпар не би пожелал нищо по-добро, но перуанците му били на главата до края на сезона; и тъй като приятелят му се изненада, че той е приел да върши работа на водач, на прислужник, той обясни:

— Какво да се прави, господин Тартарен?... Това влиза в задълженията ни... Компанията има право да ни използва, както ѝ е удобно.

И той изброи на пръсти всичките най-разнообразни длъжности, които бе заемал през тези три години: водач в Оберланд, тръбач с рог в Алпите, стар ловец на диви кози, бивш войник на Шарл X, протестантски пастор в горските усои...

— Туй пък какво е? — запита Тартарен изненадано.

Бомпар му отговори с невъзмутимия си вид:

— Ха, ами такава. Ако пътувате из немска Швейцария, често виждате на шеметни височини пастор, който проповядва на открито, застанал на някоя скала или на някой дънер като на катедра. А край него в живописни пози няколко овчари, сиренари с калпаци в ръка, жени с носии и забрадки от този край; хубава гледка, обрасли с трева или току-що окосени пасища, водопади, спускащи се чак до пътя, стада със звучни хлопатари, които звънтят из цялата планина. И всичко това, хе-хе, е чист декор с фигуранти. Само че то е известно единствено на чиновниците от Компанията, на водачите, на пасторите, на хотелджиите и те го пазят в тайна, защото в техен интерес е да не дрънкат много, тъй като ще се лишат от клиентите си.

Алпинистът остана зашеметен, онемял — връхната точка на изненада при него. Дълбоко в душата си той все още се съмняваше донякъде в правдоподобността на Бомпаровите думи, но все пак се поободри, почувствува се по-спокоен при мисълта за алпинистките изкачвания и скоро разговорът им стана по-весел. Двамата приятели говореха за Тараскон, за шегите от по-младите им години.

— Като стана дума за разните номера — каза Тартарен внезапно, — та се сетих за една чудесна шега в „Риги-Кулм“... Представете ли си една сутрин... — И той разказа за писмото, залепено на огледалото, като подчерта дамите: „Дяволски французино“. — Голяма мистификация, а?

— Кой знае... Може би — забеляза Бомпар, който сякаш прие по-сериозно от него това.

После запита Тартарен дали по време на пребиваването си в „Риги“ не е имал някаква разправа с някого, дали не е казал нещо излишно.

— Ами, да кажа нещо излишно! Може ли човек да си отвори устата с всичките тия англичани, немци, неми като риби, и на това му викат „добро държане“.

И все пак, като си помисли, той си спомни, че се е спречкал, и то здравата, с някакъв си казак, един Ми...

— Манилов — поправи го Бомпар.

— Познавате ли го?... Между нас казано, струва ми се, че този Манилов ми се ядоса заради една малка рускиня...

— Да, Соня — промълви загрижено Бомпар...

— И нея ли познавате? Ах, приятелю, същинска перла, малка сива гълъбица!

— Соня Василиева... Тя е убила посред улицата с револвер председателя на военнополовия съд генерал Фелянин, който осъдил брат ѝ на доживотна каторга.

Соня убийца! Това мило русо дете... Тартарен не можеше да повярва. Но Бомпар уточни, разказа подробностите на тази история, доста добре известна впрочем. От две години Соня живеела в Цюрих, където отишъл и брат ѝ Борис, болен от туберкулоза, избягал от Сибир; през цялото лято тя го водела на чист въздух в планината. Бомпар често ги срещал заедно с техни приятели — всички емигранти и заговорници. Василиеви били умни, енергични, все още притежаващи известно богатство, и стояли начело на нихилистката партия заедно с Болибин, който убил един полицейски началник, и Манилов, който миналата година взривил Зимния дворец.

— Брей! — каза Тартарен. — Чудесни съседи има човек в „Риги“!

Но да оставим това настрана. Бомпар вече бе стигнал до извода, че прословутото писмо е изпратено от тези млади хора; той познавал методите на нихилистите. Всяка сутрин царят намирал подобни предупреждения в тоалетната под кърпата си за лице...

— Добре де — каза преbledнял Тартарен, — защо са тези заплахи? Какво съм им направил?

Бомпар считаше, че са го взели за шпионин.

— Аз, шпионин!

— А че, да!

Във всички седалища на нихилистите — Цюрих, Лозана, Женева — Русия поддържала с големи суми множество тайни агенти, от известно време тя наела дори бившия началник на имперската френска полиция, заедно с десетина корсиканци, които следели и наблюдавали всички руски изгнаници и дори се преобличали по най-различни начини, за да ги заловят на местопрестъплението. Видът на алпиниста, очилата му, произношението му сигурно са накарали тези хора да го помислят за някой от агентите.

— Да го вземат дяволите! Сега си спомних — каза Тартарен, — по петите им непрекъснато вървеше някакъв италиански тенор... Разбира се, той е ченге... Както и да е, какво да правя сега?

— Преди всичко не им се навирайте в очите, щом са ви предупредили, че ще ви се случат лоши неща.

— Хайде бе, лоши неща... На първия, който се приближи, ще му пръсна главата с ледосекача.

И очите на тарасконеца проблясват в мрака на тунела. Но Бомпар съвсем не е така спокоен, той знае, че омразата на тези нихилисти е страшна, тя напада в гръб, дълбае и крои заговори. Дори да си смелчага като председателя, как ще се опазиш от хотелското легло, където спиш, от стола, на който сядаш, от парапета на корабната палуба, който изведнъж се счупва и облегналият се на него потъва в бездната. А освен това ястията, чашата, намазана с невидима отрова.

— Пазете се от кирша във вашата манерка, от гъстото мляко, което ви носи пастирът с дървени обувки. Те не се спират пред нищо, казвам ви го.

— Ами тогава? Свършено е с мен! — изломоти Тартарен.

После хвана ръката на своя другар.

— Посъветвайте ме, Гонзаг.

След едноминутно размишление Бомпар му предложи план. Да отпътува утре рано, да прекоси езерото, да мине през прохода Брюниг, да преспи вечерта в Интерлакен. На другия ден — Гринденвалд и Малката Шайдек. По` другиден — Юнгфрау! А после без забавяне назад към Тараскон.

— Утре заминавам, Гонзаг — каза героят мъжествено, с уплашен поглед, отправен към тайнствения потъващ в нощта хоризонт, към езерото, което сякаш таи в себе си, в своето ледено спокойствие и бледи отблясъци всички предателства на света...

[1] Като на дневна светлина (ит.). — Б.пр. ↑

VI

**ПРОХОДЪТ БРЮНИГ. ТАРТАРЕН ПОПАДА
В РЪЦЕТЕ НА НИХИЛИСТИТЕ.
ИЗЧЕЗВАНЕТО НА ЕДИН ИТАЛИАНСКИ
ТЕНОР И НА ЕДНО ВЪЖЕ, ПРОИЗВЕДЕНО
В АВИНЬОН. НОВИ ПОДВИЗИ НА ЛОВЕЦА
НА КАСКЕТИ. БУМ! БУМ!**

— Качете се... Качете се де!

— Къде да се кача, да го вземат дяволите? Всичко е заето...
Никъде не ме щат...

Действието се развиваше в самия край на Четирите кантона на брега на Алпанах, влажен и блатист като делта, където пощенските коли се събираха на кервани и поемаха туристите при слизането им от кораба, за да ги преведат през Брюниг.

От сутринта валеше ситен дъжд, като иглички; славният Тартарен, заплетен в своите снаряжения, блъскан от пощальони и митничари, търчеше от кола на кола, шумен и притеснителен като смешник-музикант по нашите панаири, който при всеки жест раздвижва някой ударен инструмент, тъпан, звънчета или чинели. От всички вратички го посрещаха с един и същ ужасен вик: „Заето!“, изръмжан не приветливо на всевъзможни езици, навсякъде едни и същи наежени, разперили се пътници, заели колкото може повече място и решени да не пуснат този опасен и шумен човек да се качи.

Нещастникът се потеше, задъхваше се, възклищаваше: „Да ви вземат мътните!“ и махаше отчаяно в отговор на нетърпеливите подвиквания от всички коли: „Да вървим!“, „All right^[1]!“, „Andiamo^[2]“, „Vorwartz!^[3]“, конете пръхтяха, кочияшите ругаеха. Най-сетне един от кондукторите, червендалест мъжага в униформа и плоска фуражка, се намеси, отвори насила вратичката на една полузакрита кола, бутна

вътре Тартарен, просто го напъха като пакет и после застана прав и величествен до калника, протегнал ръка за trinkgeld^[4].

Унижен, бесен срещу хората от колата, които го приемаха *mapu militari*^[5], Тартарен се правеше, че не ги забелязва, напъха портмонето по-дълбоко в джоба си, нагласи ледосекача до себе си, с подчертано лошо настроение, грубо, сякаш току-що бе слязъл от кораб, вървящ по рейса Дувър-Кале.

— Добър ден, господине... — каза един нежен, познат глас.

Той вдигна очи и остана зашеметен и ужасен пред хубавото заоблено розово лице на Соня, седнала срещу него, под гюрука на колата, където се беше настанил също така един висок младеж, увит в шалове и одеяла, изпод които се виждаше само мъртвешки бледото му чело, с надвиснали кичурчета коса, златна като рамките на очилата, скриващи късогледите му очи; несъмнено братът! С тях беше и едно трето лице, което Тартарен извънредно добре познаваше — Манилов, подпалвачът на Зимния дворец.

Соня, Манилов, чудесен капан за мишки!

Значи, тук, в този стръмен проход Брюниг, окръжен от бездни, бяха решили те да осъществят заплахата си. И в пристъп на внезапен, проблеснал като светкавица ужас, който му разкри на каква опасност е изложен, героят се видя проснат в някое каменисто усое, хвърлен от високите клони на някой дъб. Да бяга? Къде, как? Колите вече потегляха в редица под звуците на тръбата, а по вратите им се тълпяха рой деца, които предлагаха букетчета еделвайс. Изпадналият в ужас Тартарен вече се питаше дали да изчака, или да повали с един удар на алпенцока седналия до него казак; но размисли и реши, че е по-благоразумно да се въздържа. Вероятно тези хора щяха да го нападнат по-далеч, в някои по-безлюдни места; може би щеше да има време да слезе. Пък и намеренията им сега не му се виждаха толкова лоши. Соня нежно му се усмихваше с хубавите си тюркоазени очи, високият блед младеж любопитно го поглеждаше, а Манилов, очевидно добре настроен, учтиво се отдръпна, за да може той да смести чантата си. Дали не бяха разбрали грешката си, прочитайки в списъците на „Риги-Кулм“ славното име на Тартарен?... Той реши да провери това и с добродушна непринуденост започна:

— Каква приятна среща, мили млади хора... само че позволете ми да ви се представя... вие май, май не знаете с кого имате работа,

докато аз прекрасно знам кои сте вие.

— Шт! — докосна с пръст устни (тя беше с шведски ръкавици) прелестната, усмихваща се Соня и му показа седнали на капрата до кочияша тенора с маншетите и другия млад русин, които се криеха под един чадър, смееха се и си приказваха на италиански.

Тартарен нито за миг не се поколеба в избора между полицаия и нихилистите.

— Ама вие, значи, познавате този човек? — каза той тихо, като приближи лицето си до свежото личице на Соня и се огледа в нейните светли очи, които изведнъж станаха сурови и строги, когато тя му отговори утвърдително, притваряйки леко клепачи.

Героят потръпна, но като в театър; усети онова прелестно неспокойство, от което ви полазват тръпки, когато действието се завързва и човек се намества по-удобно на стола, за да слуша и да гледа по-добре. Сам той беше във от тази игра и освободен от преживените през нощта мъки, които му бяха попречили да се наслади на швейцарското кафе, на меда и маслото и да се облакът на парапета на корабната палуба, сега дишаше свободно, дълбоко, намираше, че животът е хубав и че тази мъничка руския е невъобразимо мила със своята пътна шапчица, със затворената до шията прилепнала блуза, очертаваща ръцете ѝ и нейната тъничка, но извънредно изящна талия. Какво дете беше тя! Дете с чистия си звънък смях, с мъха по бузите, с милата грация, с която оправяше шала върху коленете на своя брат: „По-добре ли си?... Не ти ли е студено?“. Как да повярва човек, че тази ръчица, тъй нежна под кожената ръкавица, е имала сила и воля да убие човек!

Другите също не изглеждаха кръвожадни; всички се смееха най-непосредствено, болният малко по-сдържано и по-страдалчески, Манилов, под чиято гъста брада личеше, че е съвсем млад, шумно като ученик във ваканция — буйно и весело.

Третият спътник, когото наричаха Болибин и който разговаряше на капрата с италианеца, също здравата се забавляваше и често се обръщаше, за да превежда на своите приятели разказите на мнимия певец за неговите успехи в петербургската опера, за похожденията му, за копчетата за риза, които му били подарък от поклонничките му и на които имаше гравирани три ноти „Ла, до, ре“ — *l'adore*^[6]; тази игра на думи, повтаряна от цялата кола, предизвикваше такова веселие, че

дори тенорът започна да се пъчи и да суче мустаците си с глупав и победоносен вид, поглеждайки Соня, и всичко бе до такава степен истинско, че Тартарен започна да се пита дали не пътува с най-обикновени туристи и със съвсем редовен тенор.

В това време колите с пълна скорост преминаваха мостове, пътуваха край малки езера, край потънали в цветя поля край окъпани от дъжда безлюдни овощни градини — беше неделя, срещаша селяни в празнични дрехи, жени с дълги плитки и със сребърни верижки. Пътят се виеше между дъбови и букови гори; при всеки завой една над друга се разкриваха прелестни гледки — реки, долини, където се извисяваха камбанарии, а в дъното под невидимото слънце искреше ослепително бял връх Финстераархорн.

Скоро пътят стана усоеен и пуст. От едната страна — дълбоки сенки, безразборно поникнали по склона дървета, преплетени, криви, а сред тях бучеше разпенен планински поток; вдясно — огромна надвесена скала, като настръхнала от клоните, стърчащи в пукнатините ѝ.

В колата вече никой не се смееше; всички гледаха, мъчеха се да открият къде завършва този гранитен тунел.

— Досущ като Атласките гори!... Все едно че сме там... — каза важно Тартарен, но тъй като никой не обърна внимание на забележката му, добави: — Разбира се, без рева на лъвовете.

— А вие чували ли сте ги как реват, господине? — запита Соня.

Дали е чувал рева на лъвовете, хайде де!... Любезно и снизходително усмихнат, той каза:

— Аз съм Тартарен Тарасконски, госпожице!...

Варвари с варварите им! Ако беше им казал: „Наричам се Дюпон“, щеше да е все същото. Те изобщо не знаеха името Тартарен.

Въпреки това той не се обиди и отговори на девойката, която го питаше дали се е уплашил от лъвския рев:

— Не, госпожице... Камилата под мен трепереше като трескава, а аз оглеждах примките си така спокойно, сякаш пред мен стоеше стадо крави... От разстояние ревят звучи горе-долу така!

За да даде на Соня точна представа, той изръмжа гръмогласно: „Хр-р-р!“, страшен рев, който се разнесе, повторен още по-силно от ехото от скала на скала. Конете се изправиха на задните си крака: във всички коли пътниците наскочаха от местата си, ужасени, зачудени

какво ли е станало, какъв ли е този шум, когато изведнъж видяха алпиниста, тъй като полувдигнатият гюрук на колата не можеше да скрие шлема и стърчащите му снаряжения, и за кой ли път се запитаха: „Откъде се взе пък това говедо?“.

А той преспокойно продължаваше да разказва с подробности как трябва да бъде нападнат, убит и одран хищникът, описваше диамантената мушка, поставена на карабината му, за да се прицелва точно и през нощта. Девойката го слушаше наведена, внимателно, с леко трептящи ноздри.

— Разправят, че Бомбонел още ходел на лов — каза братът, — познавате ли го?

— Да — отговори Тартарен не особено възторжено, — той е сърчно момче... Виждали сме ги и по-добри...

Нали разбирате намека, тъй де! После той продължи малко тъжно:

— Да, да. Вълнуващи са засадите на големи хищници. Когато ги няма, пусто ти става в душата и няма с какво да запълниш тази пустота.

Тук Манилов, който, макар да не говореше френски, разбираше всичко и явно слушаше тарасконеца много любопитно, защото голяма бръчка прорязваше мъжественото му чело, каза с усмивка няколко думи на своите приятели.

— Манилов разправя, че всички сме от занаята... — обясни Соня на Тартарен. — И ние като вас преследваме големи хищници.

— А че, да, разбира се... вълци, бели мечки...

— Да, вълци, бели мечки и други вредни животни...

И смеховете отново се разляха шумни, нестихващи, но този път в тях звучеше жестока и остра нотка — смехове, които много приличаха на зъбене и напомняха на Тартарен в каква не особено весела и странна компания пътува.

Изведнъж колите спряха. Пътят ставаше още по-стръмен и правеше на това място остър завой към най-високата точка на Брюниг, докъдето се стигаше за двадесет минути по един пряк път, минаващ през прекрасна букова гора. Въпреки утринния дъжд и хлъзгавата и влажна земя, щом малко просветна, почти всички пътници слязоха и тръгнаха в редица по пътеката за шейните.

Тартарен беше в последната кола, от която мъжете също слязоха, но Соня намираще, че пътищата са прекалено кални, затова се настани още по-удобно и понеже снаряженията на алпиниста му попречиха да последва веднага другите, тя му каза полугласно:

— Останете да ми правите компания...

И то с тъй гальовен глас! Горкият човек цял изтръпна, съчини си веднага прелестен и твърде неправдоподобен роман и старото му сърце лудо заби.

Но много бързо разбра грешката си, като видя как тревожно се навежда и следи с поглед девойката Болибин и италианеца, които оживено разговаряха в началото на пътеката за шейните, докато Манилов и Борис вече бяха тръгнали по нея. Мнимият тенор се колебаеше. Той сякаш чувствуваше инстинктивно, че е опасно да се движи сам в компанията на тези трима мъже. Все пак накрая се реши и Соня го гледаше как се изкачва, като галеше заоблената си бузка с букет лилави минзухари — тези планински теменужки, чиито цветчета още по-ярко се открояват на тъмните листа.

Колата се движеше бавно, кочияшът бе слязъл и вървеше отпред с други кочияши и петнадесетте коли от кервана се нижеха празни, в пълна тишина, близо една до друга поради стръмнината. Силно развълнуван, обзет от предчувствие за нещо зловещо, Тартарен не смееше да погледне съседката си, толкова се страхуваше да не би някоя дума или поглед да го превърнат ако не в главно действащо лице, то поне в съучастник в драмата, чието приближаване предусещаше. Но Соня не му обръщаше внимание, очите ѝ бяха безизразни и тя все така галеше разсеяно с цветята нежната си пухкава буза.

— И така — каза тя след дълго мълчание, — вие вече знаете кои сме ние, аз и моите приятели... Е? Какво мислите за нас? Какво мислят за нас французите?

Героят пребледня, после се изчерви. Не му се искаше с някоя непредпазлива дума да настрои срещу себе си такива отмъстителни хора; от друга страна, как да се съюзи с убийци? Той реши да се измъкне и го заусуква:

— Вие казахте преди малко, госпожице, че всички сме от занаята: ловци на хидри и чудовища, на деспоти и хищници... Затова ще ви отговоря като член от братството на свети Юбер^[7]... Лично моето мнение е, че дори срещу хищниците трябва да си служим с

честни средства... Нашият знаменит изстребител на лъвове Жюл Жерар използваше взривни патрони... Аз не одобрявам това и никога не съм ги употребявал... Когато ходех на лов за лъвове или за пантери, заставах право пред звяра и — бум! бум! — по един куршум във всяко око.

— Във всяко око! — възкликна Соня.

— Никога не ми се е случвало да не уцеля.

Той приказваше, сякаш вчера се е върнал оттам.

Девојката го гледаше с наивен възторг и си помисли на глас:

— Ето нещо сигурно.

Внезапно се чу шум от счупени клонки, шумолене и над тях храсталакът се разтвори тъй бързо и внезапно, че Тартарен, прехласнат в мечти по ловни приключения, за миг се почувствува като на засада в Закар. Манилов скочи безшумно от склона и се озова до колата. Присвитите му очички блестяха на одраното в трънака лице, по брадата и по рошавите му коси се стичаше вода, изтръскана от клоните. Той се задъхваше, улови вратичката с късите си космати ръце, каза на руски нещо на Соня и тя припряно се обърна към Тартарен:

— Въжето ви... Бързо...

— Мо... моето въже?... — заекна героят.

— Бързо, бързо... веднага ще ви го върнем.

Без да се впуска в други обяснения, тя започна да му помага с малките си пръстчета да измъкне прословутото въже, произведено в Авиньон. Манилов грабна кълбото с радостно ръмжене и с два скока се мушна в храсталака ловко, като дива котка.

— Но какво става? Какво ще правят?... Колко е свиреп... — промълви Тартарен, но не посмя да завърши мисълта си.

Манилов и свирепост! Ами, личало, че не го познава. Нямало подобър, по-нежен и по-отзивчив човек от него и като доказателство за изключителния му характер Соня разказа, гледайки го с ясните си очи, как той, след като изпълнил опасна задача, възложена му от Революционния комитет, и веднага скочил в шейната, с която трябвало да избяга, заплашил кочияша, че като нищо ще слезе, ако той продължава да удря и да насилва животното, от чиято бързина зависело дали ще се спаси.

Тартарен намери тази проява достойна за древността; но след като поразмисли за всички човешки съществувания, погубени

безразсъдно, сякаш е станало земетресение или е изригнал вулкан, от същия този Манилов, който не можеше да изтърпи да измъчват пред него едно животно, попита девойката с простодушен вид:

— Много ли хора умряха от взрива в Зимния дворец?

— Прекалено много — тъжно отговори Соня. — А единственият човек, който наистина трябваше да умре, оцеля.

Тя замълча, сякаш огорчена, и бе тъй прелестна, навела глава, с дългите си златисти ресници, трепкащи по бледорозовите ѝ бузи, че Тартарен ужасно съжали за мъката, която ѝ бе причинил, запленил от чара на младостта и свежестта на това странно малко създание.

— И тъй, господине, значи, вие смятате борбата, която ние водим, за несправедлива, нечовешка?

Тя му каза тези думи, като се наклони съвсем близо до него, погали го с дихание, с поглед; героят усещаше как започва да се предава...

— Не мислите ли, че всяко оръжие е добро и законно, щом трябва да бъде освободен един народ, който стене, задъхва се...

— Несъмнено, несъмнено...

Девойката забелязваше слабостта на Тартарен и ставаше все по-настойчива:

— Вие ми казахте, че ви се иска да запълните някаква пустота в сърцето си; не ви ли се струва по-благородно, по-интересно да пожертвувате живота си в името на една велика кауза, отколкото да го рискувате, като изстребвате лъвове или изкачвате ледници?

— Там е работата, че... — замънка Тартарен опиянен, съвсем загубил разум, изтръпнал от лудото и неудържимо желание да грабне и да целуне тази малка, гореща ръка, която настойчиво докосваше неговата ръка, също както в онази нощ горе на „Риги-Кулм“, когато беше намерил обувката на Соня. Накрая не издържа, сграбчи с две ръце малката ръка в ръкавица и каза с добродушния си плътен глас, в който се прокрадваха бащински и интимни нотки:

— Слушайте, Соня...

Колата рязко спря, той не можа да довърши мисълта си. Бяха стигнали до най-високата част на Брюниг; пътниците и кочияшите се качиха в колите, за да наваксат загубеното време; щяха да карат в галоп до следващото село, за да нахранят и сменят конете. Тримата руси също се върнаха, но мястото на италианеца остана незаето.

— Господинът се качи в една от предните коли — обясни Борис на въпроса на кочияша и като се обърна към Тартарен, който проявяваше явно безпокойство, добави: — Ще трябва да му поискате възето си, той го взе със себе си.

След тези думи в колата се разнесоха смехове, а храбрият Тартарен бе обзет от най-ужасни съмнения; чудеше се какво да мисли и какво да вярва, като гледаше хубавото настроение и невинното изражение на тези предполагаеми убийци. Докато завиваше своя болник с безброй палта и одеяла, тъй като планинският студ ставаше още по-рязък от височината и от бързото движение, Соня разказваше на руски какво са приказвали с Тартарен, като произнасяше „Бум! Бум!“ с миловидна интонация, а другарите ѝ повтаряха след нея, възхищавайки се на героя; единствено Манилов клатеше недоверчиво глава.

Станцията!

Тя се намираще на площада в едно голямо село и представляваше стара странноприемница с прогнил дървен балкон и ръждясал железен надпис. Върволицата коли спря и докато разпрягаха конете, изгладнелите пътници нахлуха в една боядисана в зелено стая на първия етаж, която миришеше на мухъл; на единствената маса можеха да се поберат най-много двадесетина души. А те бяха шейсетина и за пет минути настъпи невъобразима блъсканица, чуваха се викове и разгорещени спорове над купичките между оризолюбци и сливолюбци, за най-голямо удивление на съдържателя, който се видя в чудо, сякаш всеки ден в този час не минаваха оттук пощенски коли, и започна да се кара на суетящите се както винаги сервитьорки — чудесен предлог да поднасят само половината от ястията, вписани в менюто, и да връщат символичен остатък, в който бялото швейцарско су се броеше за петдесет сантима.

— Дали не би могло да се нахраним в колата?... — предложи Соня, която се дразнеше от тази бъркотия.

И тъй като никой не им обръщаше внимание, младите хора решиха да се оправят сами. Манилов се върна, като размахваше един студен бут, Болибин — хляб и наденици; но най-добрият снабдител се оказа Тартарен. Разбира се, това беше чудесен случай за него да се измъкне в шумотевицата или поне да провери дали италианецът е сред пътниците, но той изобщо не помисли за това, изпълнен единствено с

желанието да нахрани „момичето“ и да покаже на Манилов и на другите на какво е способен един енергичен тарасконец.

Когато се появи на площадката пред странноприемницата с важен и безизразен поглед, уловил в здравите си ръце голям поднос, отрупан с чинии, кърпи, добре подредени продукти и швейцарско шампанско с позлатена тапа, Соня изръкопляска възхитено:

— Как успяхте да направите всичко това?

— Сам не знам... просто съм си оправен!... В Тараскон всички сме такива.

О, щастливи минути! За цял живот нашият герой ще запази спомена от тази прекрасна закуска лице с лице със Соня, кажи-речи, на коленете ѝ, сред оперетния декор: селският площад с насадената в шахматен ред зеленина, златната везба и муселините на националните костюми на швейцарките, които се разхождаха две по две като кукли.

Какъв хубав хляб, какви вкусни наденици! Самото небе сякаш е с тях — кротко, нежно, млечно; разбира се, вали, но толкова ситен дъждец, просто някоя и друга загубена капчица, колкото да разрежи швейцарското шампанско, опасно за южняшките глави.

Под верандата на странноприемницата един тиролски квартет — двама гиганти и две жени-джуджета, облечени в ярки, груби парцали, сякаш оцелели след разтурянето на някой панаир — смесваше своите подвиквания „хойла-ри-пии“ с тракането на чиниите и чашите. Нека да са грозни, тъпи и сковани, с опънати жили на тънките вратове. На Тартарен му се виждат прелестни, той им хвърля с шепи монети, за най-голяма изненада на селяните, наобиколили разпрегнатата кола.

— Да шифее Вранция! — обажда се от тълпата треперлив глас и напред излиза висок старец, облечен в странна синя дреха със сребърни копчета и с гигантска военна шапка, същинска паница с кисело зеле, при това толкова тежка с високата си украса, че той е принуден да върви с разперени ръце като еквилибрист.

— Зтар фойник... кралска кфардия... Шарл тесети.

Припомняйки си разказите на Бомпар, тарасконецът избухва в смях и казва тихо, като му намига:

— Ясен си ми, старче...

Но въпреки това му подава сребърна монета и му налива чаша, която старецът поема смеейки се и също му намига, без да знае защо. После, като изважда от устата си огромна порцеланова лула, той вдига

чашата и пие за здравето на компанията, което още повече убеждава Тартарен, че си има работа с някой колега на Бомпар.

Голяма работа! Всеки тост е добре дошъл.

И като се изправя в колата, с висок глас, вдигнал чаша, Тартарен пие просълзен „за Франция, своята родина“, после за гостоприемна Швейцария, щастлив, че може да я похвали на всеуслушание и да ѝ благодари от името на всички за щедрия прием, който тя дава на победените, на изгнаниците. Накрая, понижавайки глас, пожелава на своите спътници скоро да се завърнат в родината си и да намерят там сърдечни роднини, верни приятели, почтена работа и край на всички раздори; защото в края на краищата хората не живеят, за да се изяждат непрекъснато помежду си.

По време на тоста братът на Соня се усмихва хладно и насмешливо зад златните си очила; Манилов, опънал врат, сбърчил вежди, се пита кога ли дебелият „барин“ ще свърши най-сетне с приказките си, а Болибин, кацнал на седалката, криви бледото си жълто и ужасно набръчкано лице, лика-прилика с грозна маймуна, седнала на раменете на тарасконеца.

Единствено Соня го слуша сериозно и се опитва да проумее странния характер на този човек. Дали мисли за това, което казва? Направил ли е всичко, което разправя? Дали не е луд, актьор или просто бърбивец, както твърди Манилов, които, като човек на действието, влага в тази дума голямо пренебрежение?

Скоро нещата ще се изяснят. Тартарен, току-що завършил своя тост, сяда, когато изведнъж един изстрел, после още един и още един, прозвучали някъде наблизко до странноприемницата, го карат да скочи на крака развълнуван, с наострени уши, надушил миризмата на барут.

— Кой стреля?... Къде!... Какво става?

В неговата изобретателна глава се ражда цяла драма, въоръжено нападение на кервана, случай да защити честта и живота на тази прелестна госпожица. Нищо подобно обаче, изстрелите идват от стрелбището, където селската младеж, като всяка младеж, се упражнява да уцелва точно. Конете още не са впрегнати и Тартарен небрежно предлага да отскочат дотам. Той си има нещо на ум, Соня — също, когато се съгласява. Водени от стареца, служил в кралската гвардия, който се поклаща с тежката шапка на глава, те прекосяват площада и минават през тълпата, която ги наблюдава любопитно. Под

сламения покрив и прясно одяланите борови дъски стрелбището прилича на нашите селски стрелбища по панаирите, с тази разлика, че е по-сбутано и желаещите носят собствените си оръжия — стари пушки с шомпол, с които боравят доста добре. Безмълвен, скръстил ръце, Тартарен преценява изстрелите, критикува високо, дава съвети, но не стреля. Русите го следят и си правят знаци.

— Бум... бум... — хили се Болибин с акцента на тарасконеца и уж се прицелва.

Тартарен се обръща червен като домати и кипящ от гняв.

— Ами, да, точно тъй, млади човече... Бум... бум!... И то колкото пъти пожелаете.

Той зарежда една стара двуцевна карабина, сигурно служила вярно на няколко поколения ловци на диви кози и — бум!... бум!... Готово. Двата куршума улучват целта — възторжени възгласи се раздават от всички страни. Соня тържествува, Болибин вече не се смее.

— Нищо не е това — казва Тартарен, — сега ще видите...

Стрелбището му е тясно, той търси цел, търси да помете нещо и тълпата стреснато отстъпва пред този набит и свиреп чудноват алпинист с пушка в ръка, който предлага на стария кралски гвардеец да му пръсне от петдесет крачки лулата в зъбите. Старецът надава страхотни викове и се шумгува в множеството, над чиито глави стърчи и трепти пищната му шапка. Но тъй или иначе, Тартарен трябва да забие в нещо своя куршум.

— Хай да му се не види, също като в Тараскон!...

И бившият ловец на каскети хвърля във въздуха с всичката сила на двойните си мускули шапката си и я прострелва във въздуха.

— Браво! — възкликва Соня и забожда в дупчицата от куршума на каскета планинския букет, с който преди малко галеше бузата си.

Тартарен се качва отново в колата с този прелестен трофей. Рогът затръбвява, керванът тръгва, конете се понасят с всички сили по надолнището на Бриенц — красив път, прокаран с взрив като корниз през тези скали и отделен само с крайпътни камъни, разположени на два метра един от друг, от хилядафутова бездна, но Тартарен не вижда опасностите, не гледа пейзажа — Мейрингенската долина, окъпана в роса, реката с прави брегове, езерото, селата, скупчени в далечината, а на фона на всичко това: планини, ледници, сливащи се понякога с

облаците, които се местят с всеки завой на пътя, разтварят се, разкриват се, като движещи се декори.

Разнежен от своите чувства, героят се възхищава на Прекрасната девойка пред него и размишлява, че славата е само половин щастие, че е тъжно човек да старее в самотно величие като Мойсей и че това крехко северно цвете, присадено в малката тарасконска градинка, би оживило нейното спокойствие с много по-големи красота и ухание от вечния баобаб, *arbos gigantea*, посаден в саксия. Соня също го гледа с детинските си очи, блестящи под широкото ѝ замислено и волево чело, и мечтае; но кой би могъл да знае за какво мечтаят девойките?

[1] Чудесно! (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Да тръгваме! (ит.). — Б.пр. ↑

[3] Давай! (нем.). — Б.пр. ↑

[4] Бакшиш (нем.). — Б.пр. ↑

[5] Враждебно, войнствено (лат.). — Б.пр. ↑

[6] Обожаемия (фр.). — Б.пр. ↑

[7] Свети Юбер (VIII в.) бил покровител на ловците. — Б.пр. ↑

VII

**ТАРАСКОНСКИ НОЩИ. КЪДЕ Е ТОЙ?
ТРЕВОГА. ЩУРЦИТЕ ОТ СТЬРГАЛОТО
ВИКАТ ТАРТАРЕН ДА СЕ ВЪРНЕ. СВЕТИ
ВЕЛИКОМЪЧЕНИК ТАРАСКОНСКИ. КЛУБ
НА АЛПИНИТЕ. КАКВО СТАВАШЕ В
АПТЕКАТА НА ПЛОЩАДЧЕТО. ПОМОЩ,
БЕЗЮКЕ!**

— Писмо, господин Безюке!... От Швейцария, ей!... От Швейцария! — викаше радостно от другия край на площадчето раздавачът, като размахваше нещо забързан, защото денят вече преваляше.

Аптекарят, който се наслаждаваше на прохладата, седнал по риза пред врата си, скочи, грабна с треперещи ръце писмото и го отнесе в своята обител, изпълнена с разнообразни миризми на еликсири и билки, но го отвори чак когато раздавачът си отиде, оживен и подкрепен от чаша умъртвителен сироп, като награда за добрата новина.

Цели две седмици чакаше Безюке това писмо от Швейцария, две седмици, изпълнени с тревога! Най-после ето го! И само като зърна дребния, закръглен и твърд почерк на плика, името на пощенската станция — „Интерлакен“ — и широката лилава марка с надпис „Хотел «Юнгфрау», собственост на Майер“, сълзи изпълниха очите му и тежките му мустаци на берберийски корсар, през които се промъкваше тихичко добродушно подсвиркване, затрепериха.

„Поверително. Да се унищожи след прочит.“

Тези думи, едро написани в горния край на листа, в телеграфно-аптекаарски стил, който напомняше на: „Външно, да се разклати преди

употреба“, толкова го смутиха, че той прочете на висок глас, както човек говори в кошмарите си:

„С мен стават ужасни неща...“

От съседната стая можеше да го чуе госпожа Безюке-майка, която си подремваше след вечеря, или пък чиракът му, чийто чук звънтеше отмерено в големия мраморен хаван в дъното на лабораторията. Безюке продължи да чете на тих глас, после препрочете писмото още два-три пъти, пребледнял, с буквално настръхнали коси. После един бърз поглед на всички страни и — храс, храс — писмото е накъсано, вече е в кошчето за боклук; ами ако го намерят, ако съберат парчетата... тъкмо се навежда да го вдигне, един треперлив глас се обажда:

— Фердинан, там ли си?

— Да, мамо — отговаря нещастният корсар, застинал от ужас в момента, в който лази под бюрото.

— Какво правиш, съкровище мое?

— Ами-и-и, правя капките за очи на госпожица Турнатоар.

Мама отново заспива, чукът на помощника, утихнал за миг, продължава да потраква като часовник и упойва къщата и площадчето, замрели в негата на лятната вечер. Сега Безюке се разхожда с широки крачки пред вратата си и става ту розов, ту зелен в зависимост от това пред кои от своите буркани минава. Той размахва ръце, бъбри несвързани думи: „Нещастният... загубен... фатална любов... как да го измъкнем?“, но въпреки смущението си придружава с бодро подсвиркване маршируващите драгуни, които се отдалечават под яворите на Градската обиколка.

— Ей! Здравсти, Безюке... — казва една сянка, изплувала от пепелния мрак.

— Къде отивате, Пеголад?

— А че в клуба, къде другаде!... На вечерното заседание... Ще се говори за Тартарен и за председателството... Трябва да се отиде.

— Ми да взема да дойда и аз!... — отговаря аптекарят, внезапно озарен от гениална идея.

Той влиза вътре, слага си редингота, опипва джобовете, за да се увери, че шперцът и американският бокс, без които никой тарасконец не излиза на улицата привечер, са там. После извиква тихичко от страх да не събуди старата дама:

— Паскалон... Паскалон...

Почти дете, но вече плешив, сякаш всичката му коса беше се събрала в къдравата му руса брада, помощникът Паскалон имаше възторжената душа на фанатик, изпъкнало чело, очи на дива коза, а румените му бузи бяха пухкави и златисти като препечено бокерско хлебче. В дните на големи алпийски празници клубът му поверяваше своя флаг и това дете страстно, пламенно и мълчаливо благоговееше пред П. К. А. като свещ, която изгаря пред олтара на Великден.

— Паскалон — каза тихо аптекарят, толкова близо до него, че му пъхаше твърдите си мустаци в ухото, — имам новини от Тартарен... Те са тревожни...

Събеседникът му пребледня, а той добави:

— Смелост, момче, може би всичко ще се оправи... Както и да е,верявам ти аптеката. Ако ти поискат арсеник, не давай, опиум — също, нито пък равен... Нищо не давай. Не се ли върна до десет часа, спусни капациите и си легни. Хайде!

И той изчезна с решителна крачка, тръгна по Стъргалото в нощта, без да се обърне нито веднъж, което даде възможност на Паскалон да се хвърли към кошчето, да го претърси алчно с треперещи ръце, да го преобърне върху бюрото, за да види дали не са останали няколко парченца от тайнственото писмо, донесено от раздавача.

За този, който знае колко лесно се палят тарасконците, не е трудно да си представи какъв смут цареше в градчето след внезапното изчезване на Тартарен. „Ами ако, и все пак, тъй де“ — всички бяха загубили ума и дума, още повече че беше средата на август и мозъците тъй кипяха под слънцето, сякаш щяха да пръснат черепите. От сутрин до вечер в града се говореше едно и също, навред се чуваше само името „Тартарен“, по присвитите устни на почтените дами с шапчици, по цъфтящите устни на гризетките с копринени панделки в косите: „Тартарен, Тартарен“ — и в яворите на Стъргалото, натежали от белезникав прах, подлуделите щурци трепкаха в зноя и сякаш се задушаваша, повтаряйки звучните срички: „Тар... тар... тар... тар... тар...“.

Тъй като никой не знаеше нищо, естествено всички бяха отлично осведомени и даваха обяснения за заминаването на председателя. Разнасяха се най-невероятни слухове. Според някои той бе отишъл при трапистите, бе отвлякъл дамата Дюгазон^[1]; според други бе заминал за

тихоокеанските острови да основе колония на име Порт-Тараскон или обикалял Централна Африка, за да намери Ливингстън.

— Хайде бе, Ливингстън!... Че нали той умря преди две години...

Но тарасконското въображение не се съобразяваше с времето и пространството. А най-интересното беше, че приказките за трапистите, за колонията, за далечните пътешествия бяха измислени все от Тартарен, бяха мечти на този бодърствуващ сънливец, споделени някога с добрите му приятели, които сега се чудеха какво да мислят, и твърде обидени дълбоко в душите си, че не знаят нищо, се държаха извънредно сдържано с тълпата, като помежду си се гледаха лукаво с вид на многознаещи. Екскурбаниес подозираше, че работата е известна на Бравида, а Бравида от своя страна твърдеше:

— Безюке сигурно знае всичко. Той гледа все настрани, като куче, отмъкнало кокал.

Наистина аптекарят изживяваше адски мъки поради тайната, която пазеше, тя го гореше отвътре, разяждаше го, караше го да бледнее и да се изчервява в един миг и непрекъснато да свежда очи. Помислете си, горкият човек беше тарасконец, а кажете, измежду всички мъки на света съществува ли по-страхотно изтезание от това на великомъченика Безюке, който знаеше нещо, а не биваше нищо да каже.

Затова, въпреки ужасните новини, когато отиваше на събранието тази вечер, в походката му се долавяше някакво облекчение, освобождение. Най-сетне!... Щеше да говори, да сподели, да каже това, което толкова му тежеше; и в своето желание да свали товара от плещите си, той подхвърляше намеци на разхождащите се. Денят беше преминал в такава жега, че въпреки необичайния час и ужасния мрак — осем часът, и то *без четвърт* според градския часовник, навън беше пълно с народ, цели семейства, насядали по пейките на прохлада, докато къщите им се проветряват, тълпи тъкачки, които се разхождаха под ръка по пет, по шест и сред чиито нестройни редици се носеха смях и бърбене. Във всички групички говореха за Тартарен.

— Е та как е, господин Безюке, още ли не е дошло писмото?... — питаха аптекаря, като го спираха по пътя.

— Ще видите, деца, ще видите... Четете утрешния „Форум“...

Той ускоряваше крачка, но всички продължаваха да го следват, да му се натрапват, по Стъргалото се носеше неясен шум и тропот като от стадо, който заглъхна под широко отворените светли правоъгълници на прозорците на клуба.

Заседанията се провеждаха в бившата зала за игра на карти, чиято дълга маса, покрита със същото зелено сукно, сега се бе превърнала в заседателна. В средата се издигаше председателското кресло с извезаните на облегалката инициали П. К. А., а в единия край, сякаш присъединил се, беше сложен столът на секретаря. Отзад на стената, над една релефна карта, на която бяха означени Алпините с вдъхващите уважение имена и височини, висеше знамето. По ъглите, разположени на снопове като билиардни щеки, имаше красиви, инкрустирани със слонова кост почетни алпенщози, а в една витринка бяха събрани любопитните неща, намерени в планината — кристали, кремък, вкаменелости, два морски таралежа и една саламандра.

Докато Тартарен отсъствуваше, подмладилният се и сияещ Косткалд заемаше креслото, а столът беше за Екскурбаниес, който изпълняваше длъжността секретар; но този къдрокос, космат и брадат дявол изпитваше желание да шуми и да всява безредие, нещо невъзможно с неговите тихи задължения. При най-малък предлог той размахваше ръце, тропаше с крака, надаваше ужасяващи крясъци, див, преливащ от жизнерадост смях — ха-ха-ха! — който завършваше със страхотния боен тарасконски вик: „Айде да шмим! Хайде да шумим!...“. Наричаха го Гонга заради гръмкия му металически глас, способен с ужасната си сила да ви спуска тъпанчетата.

Тук-таме, покрай стените, на плетени дивани седяха членовете на ръководството.

Най-отпред беше капитанът от запаса Бравида, когото всички в Тараскон наричаха Командира; този дребен и чистичък човечец се опитваше да скрие своя дребен ръст, като си беше пуснал огромни буйни мустаци като на Верцингеторикс.

После се виждаше изпитото и болнаво лице на Пегулад, данъчния агент, последния корабокрушенец от „Медуза“^[2]. Всички знаят, че в Тараскон винаги е имало някой последен корабокрушенец от „Медуза“. По едно време се бяха появили дори трима, които се наричаха един друг самозванци и никога не се съгласяваха да ги съберат заедно. От тримата единственият истински беше Пегулад. Той

беше претърпял катастрофата на шест месеца, като пътувал на „Медуза“ с родителите си, което обаче не му пречеше да разказва de visu^[3] с най-малки подробности за гладуването, за спасителните лодки, за сала и за това как стиснал за гърлото капитана, който искал да избяга: „Връщай се на поста си, подлецо!“. На шест месеца, хайде бе!... Наистина беше станал отегчителен до смърт с тази своя вечна история, която всичко живо знаеше и предъвкваше от петдесет години и от която той бе придобил навика да си придава отчаян и безучастен вид. „След всичко, което преживях!“ — казваше той не особено справедливо, тъй като благодарение на това беше получил поста данъчен агент и го беше запазил при всички режими.

До него седяха братята Руньонас, шестдесетгодишни близнаци, които никога не се разделяха и винаги се караха, говорейки най-отвратителни неща един за друг; те толкова си приличаха, че двете им старчески, плешиви и ъглести физиономии, които от неприязън гледаха все на различни страни, биха могли да послужат за модел на някой художник на медали, желаещ да изсече двуликия Янус.

Малко по-нататък — председателят Бедарид, адвокатът Баржавел, нотариусът Камбалалет и страшният доктор Турнатоар, за когото Бравида казваше, че би могъл да пусне кръв дори на ръпа.

Сгорещени от ужасната жега, засилена от газовото осветление, господата заседаваха по ризи, от което заседанието губеше много от своята тържественост. Освен това бяха в намален състав и подлият Косткалд искаше да се възползува от това, за да ускори изборите, без да чака Тартарен. Сигурен в успеха си, той тържествуваше предварително и дяволска усмивка подръпваше тънките му устни, когато се изправи, за да започне да плете козни, след като Екскурбаниес прочете дневния ред.

— Не се доверявай на този, който се усмихва, преди да заговори!
— измърмори Командира.

Без да обръща внимание на тези думи, смигвайки на верния Турнатоар, Косткалд започна със злъчен тон:

— Господа, неокачествимото държане на нашия председател и неизвестността, в която той ни изостави...

— Не е вярно!... Председателят ни пише!...

Безюке се изправи разтреперан и се приближи към масата; но осъзна, че постъпката му е нарушение на правилника, промени тона,

вдигна ръка според изискванията и поиска думата, за да съобщи нещо много важно.

— Говорете! Говорете!

Прежълтял, със свито гърло, Косткалд му кимна да говори. И едва тогава Безюке започна да обяснява:

— Тартарен е в подножието на Юнгфрау... Той ще се изкачва... Той иска знамето!...

Възцари се мълчание, нарушавано от хриптящото дишане и пращенето на газта; след това гръмна възторжено „ура“, възгласи „браво“, всички затропаха с крака и над целия този шум прокъркна гонгът на Екскурбаниес, надал бойния си вик: „Ха! Ха! Ха! Айде да шмим!“. А отвън възбудената тълпа му пригласяше.

Все по-жълт и по-жълт, Косткалд отчаяно тръскаше председателското звънче; в края на краищата Безюке продължи, като бършеше челото си и пъхтеше, сякаш е изкачил пет етажа.

Както и да е, можеха ли те да завият, да опаковат и да изпратят като обикновен колет знамето, което председателят искаше, за да го забие в девствените хребети?

— Никога... Ха!... Ха!... Ха!... — ревна Екскурбаниес.

Дали няма да е по-добре да определят делегация, да изберат с жребие трима членове от ръководството?...

Не го оставиха дори да довърши. Докато изречеш „хоп“, предложението на Безюке бе гласувано, прието с аплодисменти и имената на тримата делегати бяха назовани в следния ред: 1. Бравида; 2. Пегулад; 3. Аптекарят.

Номер две се възпротиви. Това пътешествие го плашеше, толкова слаб и болнав се чувствуваше той, да му се не види макар, след крушението на „Медуза“.

— Ще ида вместо вас, Пегулад — ревна Екскурбаниес, целият наелектризиран.

Безюке пък не можел да напусне аптеката. Той отговаряше за целия град. Една непредпазливост на чирака и Тараскон може да бъде изстребен.

— Брей! — каза ръководството и се изправи като един човек.

Разбира се, аптекарят не можеше да тръгне, но можеше да изпрати Паскалон, а Паскалон щеше да се грижи за знамето. Той поне знаеше как да върши тази работа! И нови възклицания, ново боботене

на Гонга и около клуба се надигна такава народна буря, че се наложи Екскурбаниес да се покаже на прозореца пред ревящата тълпа, чийто шум скоро бе заглушен от неповторимия му глас:

— Приятели, Тартарен се намери. Славата пак ще го целуне.

Той успя да добави още: „Да живее Тартарен!“ и да нададе своя гръмогласен боен вик и вкуси за миг блаженството от страхотния рев на тълпата, който отекваше и трептеше сред пушилката по дърветата на Стъргалото, а по клончетата малките кречетала на щурците трепкаха като посред бял ден.

Чувайки всичко това, Косткалд, който заедно с другите се бе приближил до прозореца, се върна залитащ в своето кресло.

— Я! — каза някой. — Какво му е на Косткалд?... Какъв е прежълтял!

Всички се хвърлиха към него; страшният Турнатоар вече вадеше своята чантичка, но търговецът на оръжие, разкъсан от болката, със страхотна гримаса на малодушие промълви:

— Няма нищо... Нищо... Оставете ме... Знам какво е това... Това е завистта!

Бедният Косткалд, колко ли се измъчваше!

Докато тези събития се развиваха, в другия край на Градската обиколка, в аптеката на площадчето, помощникът на Безюке, седейки зад тезгяха на шефа си, търпеливо подреждаше и слепваше забравените в дъното на кошчето парчета; но много късчета липсваха и ето тайнствената и непроницаема загадка, която се разстла пред него, подобна на карта на Централна Африка, с бели петна и terra incognita^[4], която наивният знаменосец изследваше с трепет:

		безумно влюбен
спиртн	чикагски консерви	
не мога да се откъс		нихилист
на смърт	ужасни усл	вместо
неговото	Вие ме познавате, Ферди	
	знаете моите либерални схващания,	
но да стигна до цареубийство		жасни последствия
Сибир	обесен	обожавам я

Ах!
Тар

стисна честната ти р
Тар

- [1] Известна певица (1755–1821). — Б.пр. ↑
- [2] Френски кораб, претърпял катастрофа на път за Сенегал на 2 юли 1817 година. — Б.пр. ↑
- [3] Като очевидец (лат.). — Б.пр. ↑
- [4] Неизвестна земя (лат.). — Б.пр. ↑

VIII

ПАМЕТЕН ДИАЛОГ МЕЖДУ ЮНГФРАУ И ТАРТАРЕН. ГОСТНАТА НА НИХИЛИСТИТЕ. ДУЕЛ С ЛОВДЖИЙСКИ НОЖ. УЖАСЕН КОШМАР. „МЕН ЛИ ТЪРСИТЕ, ГОСПОДА?“ СТРАНЕН ПРИЕМ НА ТАРАСКОНСКАТА ДЕЛЕГАЦИЯ ОТ СЪДЪРЖАТЕЛЯ НА ХОТЕЛА МАЙЕР

Както всички луксозни хотели на Интерлакен, хотелът на Майер „Юнгфрау“ е построен на Хьохевег, широка двойна алея с орехови дървета, която смътно напомняше на Тартарен неговата скъпа Градска обиколка, само че тук нямаше слънце, прах и щурци, защото от цяла седмица неспирно валеше.

Той заемаше хубава стая с балкон на първия етаж; и сутрин, докато се бръснеше пред малкото огледало, закачено на прозореца, стар навик от пътешествията му, първото нещо, което се набиваше в очите му, бяха житата, люцерната, еловите гори, терасовидният кръг от тъмна зеленина — Юнгфрау, който изплуваше белоснежен като рог от облаците, а на него винаги се закачваше мимоходом невидим слънчев лъч. Тогава между розово-белите Алпи и алпиниста от Тараскон започваше кратък диалог, на който не липсваше величие.

— Тартарен, скоро ли ще го бъде? — питаше строго Юнгфрау.

— Сега, сега... — отговаряше героят, докосвайки с пръст носа си и бързаше да привърши бръсненето; после веднага измъкваше карирания си костюм на катерач, увиснал безцелно от няколко дни на закачалката, обличаше го и сам се ругаеше: — Ах, мръсна работа! Вярно, че това на нищо не прилича...

Но изведнъж отдолу, от прозореца на партера, през митрите се разнасяше тих, ясен и мил глас:

— Добър ден... — казваше Соня, щом го видеше да се появява на балкона. — Колата ни чака, побързайте, мързеливецо...

— Идвам, идвам...

Само за минута той заменяше дебелата вълнена риза с тънко колосано бельо, грубите планински обувки — knickersbockers — с отровназеления жакет, с който в неделя на музикалните вечери вземаше ума на тарасконските дами.

Конете риеха нетърпеливо пред хотела, а в колата вече се настаняваха Соня и брат ѝ, все по-блед и по-слаб с всеки изминат ден въпреки благотворния климат на Интерлакен; но точно когато потегляха, Тартарен редовно виждаше как стават от една пейка на алеята и се приближават с тежка походка, като мечки, двамата прочути гринделвалдски водачи Родолф Кауфман и Кристиан Инебнит, с които той се беше уговорил да се изкачи на Юнгфрау и които всяка сутрин идваха да проверят кога ще бъде удобно на господина да тръгне.

Появата на тези двама мъже с подковани обувки, с протрити от раницата и въжетата за спускане и закърпени на гърба и раменете дрехи, техните наивни и сериозни лица, няколкото френски думи, които едва бърбеха, въртейки големите си плъстени шапки, бяха истинско мъчение за Тартарен. Много му се искаше да им каже: „Не се безпокойте... Аз ще ви предупредя...“

Всеки ден той ги срещаше на същото място и се освобождаваше от тях, като им пускаше някоя монета, право пропорционална на силата на неговите угризения. Възхитени от този начин „да покоряват Юнгфрау“, планинарите пъхваха със сериозен вид в джоба си този trinkgeld и с примирена крачка се отправяха под ситния дъжд по пътя към своето село, оставяйки Тартарен смутен и отчаян от проявената безхарактерност. А след това чуден въздух, разцъфнали ливади, отразяващи се в прозрачните зеници на Соня, докосването на едно краче до ботуша му... По дяволите Юнгфрау! Героят мислеше само за своята любов или по-скоро за своята цел да изведе на прав път клетата малка Соня, неволна престъпница, захвърлена поради сестринската си преданост извън закона и обществото.

Това беше причината, която го задържаше в Интерлакен в същия хотел, където бяха отседнали Василиеви. На неговата възраст, при

неговия почтен и солиден вид, той не можеше дори да мечтае да бъде обикнат от това дете; но Соня беше тъй нежна, тъй смела, тъй отзивчива към всички нещастни свои съмишленици, тъй предана към своя брат, когото ѝ бяха върнали от сибирските мини с проядено тяло, отровен от газа гризу, осъден на по-сигурна смърт от туберкулозата, отколкото от всички военни съдилища! Имаше от какво да се разнежи човек, така си е, де!

Тартарен им предлагаше да ги заведе в Тараскон, да ги настани в малка, слънчева къща извън града, извън този чуден градец, където никога не валеше и животът преминаваше в песни и празненства. Той се разпалваше, запяваше весела игрива народна песен и барабанеше в такт по шапката си:

*Хей Тараска, брей Тараска,
тра-ла-ла-ла-ла,
хей Тараска, брей Тараска,
с твоите патила.*

Но болният свиваше още повече устни в иронична усмивка, а Соня поклащаше глава. За нея не съществуваха нито празненства, нито слънце, докато руският народ стенеше под властта на тирана. Щом брат ѝ оздравее — неговите измъчени очи говореха съвсем друго, — нищо нямало да я спре да се върне там, да страда и да умре за светото дело.

— Ама, дявол да го вземе — възклицаваше тарасконецът, — нали ако му хвърлите бомба на този тиранин, ще дойде друг... И пак ще трябва да се започне отначало... А годините си минават, тъй де, времето на щастието и на младежката любов...

Неговият начин да произнася „времето“ с три „р“, изпъкналите му очи забавляваха девойката; но тя веднага ставаше сериозна и заявяваше решително, че би могла да обича само човека, който ще освободи родината ѝ. О, дори той да е по-грозен от Болибин, по-недодялан и по-груб от Манилов, готова била да се отдаде на такъв човек, да живее до него в свободна любов дотогава, докато трае младостта ѝ и тя го привлича като жена, дотогава, докато той я харесва.

„Свободна любов“ нихилистите наричаха незаконната връзка, в която по взаимно съгласие встъпваха мъжете и жените. И за тази примитивна форма на брака Соня говореше най-спокойно, със своя невинен девически израз, на тарасконеца, порядъчен буржоа, мирен и тих избирател, готов между другото да прекара дните си до тази обожаема девойка, дори и в тъй наречената „свободна любов“, стига тя да не поставяше за това такива убийствени, чудовищни условия.

Докато те двамата си говореха за такива изключително деликатни неща, край тях се нижеха поля, езера, гори, планини и на всеки завой през хладното сито на непрекъснатия дъжд, който преследваше героя през неговите странствувания, Юнгфрау издигаше своя бял връх, сякаш за да му развали с угризения прелестната разходка. Връщаха се да закусят, сядоха в голямата трапезария на хотела, където оризолубците и сливолубците продължаваха мълчаливата си вражда, от която Тартарен изобщо не се интересуваше вече, седнал до Соня, загрижен да не би да има отворен прозорец зад Борис и да му духа в гърба, изобщо проявявайки всичките си чарове на светски човек и домашните си навици на питомен заек.

След това те пиеха чай у русите, в малката гостна на първия етаж, край алеята. Още един прелестен час за Тартарен, задушевни разговори с тих глас, докато Борис дремеше на дивана. Топлата вода кипеше в самовара, аромат на мокри цветя нахлуваше през полуотворената врата заедно със синия блясък на глициниите, които я обкръжаваха. Малко повече слънце, топлина и мечтата на тарасконеца щеше да бъде осъществена — малка рускиня край него, грижеща се за градинката с баобаба.

Изведнъж Соня подскочаше.

— Два часът!... А пощата?

— Ще отида — казваше добродушният Тартарен и само по тона и по решителния му театрален жест, с който закопчаваше жакета и вземаше бастуна си, можеше да се отгатне колко важна е тази задача, която той външно приемаше така просто — да отиде да вземе от пощата писмата „до поискване“ на Василиеви.

Зорко наблюдавани от местните власти и руската полиция, нихилистите, особено водачите им, трябваше да прибегват до предпазни мерки, например да пращат писмата и вестниците „до поискване“, и то само с инициали.

Откакто се бяха настанили в Интерлакен, Борис се чувствуваше още по-зле и Тартарен, за да спести на Соня досадата от дългото чакане пред гишето под любопитните погледи, се беше задължил на свой риск и отговорност с тази ежедневна ангария. Пощата беше на две минути от хотела на една широка и шумна улица, продължение на алеята, с много кафенета, кръчми и магазинчета за чужденци, пълни с алпенщоци, гети, каиши, бинокли, тъмни очила, манерки, пътни торби, изложени тук, сякаш за да накарат алпиниста отстъпник да потъне в земята от срам. По улиците минаваха върволици туристи, коне, водачи, мулета, мяркаха се сини воали, зелени воали, в такт със звънчетата на мулетата по камъните потропваха железните върхове на бастуните, но този вечен празник оставяше безразличен Тартарен. Той дори не усещаше свежата целувка на ветреца, който подухваше от планината на талази — цялото му внимание беше насочено как да наведе на лъжлива следа шпионите, които предполагаше, че са по петите му.

Първият войник от авангарда, стрелецът, който е достигнал до стените на вражески град, не пристъпва напред толкова недоверчиво, колкото нашия тарасконец по време на този кратък преход от хотела до пощата. При най-малкия звук на стъпки зад гърба му той се спираше уж загледан внимателно пред изложените картички, разгръщаше някоя английска или немска книга, за да накара полицая да мине пред него; или пък внезапно се обръщаше и заставаше жесток и настръхнал, очи в очи с някоя едра девойка, гостилничарска прислужница, тръгнала по покупки, или с някой безобиден турист, стар сливолюбец от трапезарията, който слизаше уплашено от тротоара, вземайки го за обезумял.

Стигнал до пощата, чиито гишета са, кажи-речи, на улицата, Тартарен минаваше назад-напред, дебнеше лицата, преди да се доближи, после се втурваше, пъхаше главата и раменете си в отвора, прошепваше неясно няколко думи, които за негово отчаяние вечно го караха да повтаря, и сдобил се най-сетне с тайнствената пратка, той се връщаше в хотела, заобикаляйки откъм кухните, стиснал с ръка в джоба си пакета писма и вестници, готов всичко да разкъса, всичко дори да изгълта при най-малката опасност.

Манилов и Болибин почти винаги чакаха новините у своите приятели; те не живеяха в хотела за икономия и от предпазливост. Болибин беше постъпил на работа в една печатница, а Манилов, много

изкусен мебелист, работеше по поръчка при разни собственици. Тарасконецът не ги обичаше, единият го притесняваше с гримасите и подигравателното си изражение, другият го плашеше със свирепия си вид. Освен това те и двамата заемаха твърде много място в сърцето на Соня.

— Той е герой — казваше тя за Болибин и му разправяше как цели три години е печатал сам революционен вестник в центъра на Петербург. Три години, без да излезе нито веднъж, без да се покаже дори на прозореца; спал в един голям стенен долап, където хазайката му го затваряла всяка вечер заедно с тайната печатница.

А пък Манилов шест месеца беше преживял в подземията на Зимния дворец в очакване на подходящия случай, спейки през нощта над своя взрив, от което накрая получил ужасно главоболие и нервно разстройство, подсилващи се още повече от непрекъснатия страх и от внезапните проверки на полицията, която смътно се досещала, че се крои нещо и непрекъснато се мъчела да спипа на място работниците, наети в Зимния дворец. По време на редките си излизания Манилов се срещал на Адмиралтейския площад с представител на Революционния комитет, който го питал шепнешком, без да се спира:

— Готово ли е?

— Не още... — отговарял Манилов, без дори да помръдва устни.

Най-сетне една февруарска вечер на същия въпрос той отговорил изключително хладнокръвно:

— Готово...

Почти в същия миг страхотен взрив потвърдил думите му и всички светлини в двореца изгаснали внезапно, площадът потънал в пълен мрак, разкъсван от викове на болка и уплаха, от тръбни звуци, тропот на войници и пожарникари, които дотичали с носилки.

Тук Соня прекъсваше разказа си с думите:

— Не е ли ужасно толкова човешки жертви, толкова усилия, смелост, интелигентност и всичко това на вятъра?... Не, не, лошо средство са масовите убийства... Точно този, който трябва да бъде убит, винаги се изплъзва... Най-правилното, най-човечното решение е да се отиде при царя, както вие сте отивали срещу лъва — твърдо решен, добре въоръжен, притаен зад вратичката на колата... и когато той мине...

— Ех, да!... Тъй е то... — казваше Тартарен смутено, преструвайки се, че не е доловил намека, и веднага се впускаше в някакъв философски спор или на отвличена тема с някой от многобройните гости.

Защото не само Болибин и Манилов идваха у Василиеви. Всеки ден у тях се явяваха нови лица, млади хора, мъже и жени, с вид на бедни студенти, възторжени учителки, руси и розови, със същото упорито изражение и по детски жестоко мислещи като Соня, нелегални, емигранти, някои дори осъдени на смърт, което въпреки това никак не охлаждаше младежкия им жар.

Те се смееха, говореха високо, повечето знаеха френски, Тартарен много скоро започна да се чувства прекрасно сред тях. Те го наричаха „чичо“, усещаха в него нещо детинско, наивно, което им допаднаше. Може би мъничко прекаляваше с разказите си за лов, с това, че вдигаше ръкави, за да покаже белезите от ноктите на някоя пантера, или пък ги караше да напипват под брадата му вдлъбнатините, останали от зъбите на атлаския лъв; може би също се сближаваше малко по-бързо, отколкото е необходимо, с хората, като ги прегръщаше през талията, облягаше се на раменете им, наричаше ги с малките им имена пет минути след като са се запознали.

„Вижте какво ще ви кажа, Дмитрий... Нали ме познавате, Фьодор Иванович...“ Но тъй или иначе, не за дълго; той все пак им се нравеше какъвто си беше тантурест, приветлив, доверчив, изпълнен с желание да се харесва. Те четяха писма пред него, крояха планове, измисляха пароли, за да измамят полицията, и цялата тая конспиративна игра забавляваше и разпалваше твърде много въображението на тарасконецата; и макар на неговата природа да беше чуждо всяко насилие, той не можеше понякога да се въздържа да не поспори по техните човекоубийствени планове, като одобряваше, критикуваше, даваше съвети, продиктувани от опита му на голям пълководец, изминал пътищата на войната, свикнал да борави с всякакви оръжия, влизащ в бой с диви зверове.

Един ден дори, когато говореха в негово присъствие за убийството на някакъв полицай, намушкан с нож в театъра от един nihilist, той им показва, че ударът е бил неправилно нанесен и им изнесе урок по бой с ножове.

— Ей тъй, от долу на горе, де. По този начин не е опасно да се самонараниш...

И се вдъхновяваше, вживяваше се в тази роля:

— Да предположим, ей тъй, че се срещам с вашия деспот на четири очи при лов на мечки. Той е там, където стоите вие, Фьодор, а аз съм тук, до масичката, всеки държи своя ловджийски нож... „И тъй, господарю, сега ще си видим сметките с вас в ръкопашен бой...“

Той заставаше в средата на стаята, прав, стъпил здраво с късите си крака, сякаш готов да скочи, задъхан като дървар или хлебар, който меси хляб, и им разиграваше истинска битка, завършваща с победния му вик, когато нанасяше удар от долу на горе, дявол да го вземе, право във вътрешностите на противника си.

— Ето как стават тия работи, мили мои деца!

Но какви угризения след това, какви страхове, когато, далеч от магнетичното влияние на Соня и на нейните сини очи, от опиянението, възпламенило го сред всичките тези луди глави, останеше сам с нощната си шапчица, потънал в размишления пред традиционната чаша с подсладена вода, която си приготвяше за нощта.

Както и да е, какво го интересуваше всичко това. Нали този цар не беше негов цар в края на краищата и всичките тези истории никак не го засягаха... А представяте ли си някой ден да го задържат, да го изпъдят от страната и да го предадат на московското правосъдие... Само това липсваше! Тези казаци хич не се шегуват... И в мрака на хотелската стая, подсилена от хоризонталното му положение, неговата развихрена фантазия заработваше още по-усилено и рисуваше пред очите му, както навремето пред книгата с картинки, която му подаряваха за Нова година по време на детството му, всякакви мъчения, от страшни по-страшни, на които щеше да се изложи; Тартарен в мините, изпълнени с гризу, работещ като Борис, във вода до кръста, с разядено тяло, отровен. Успява да се изплъзне, скрива се сред снежни гори, преследван от татари с кучета, обучени за лов на хора. Изтощен от студ и глад, той най-сетне е заловен и обесен между двама каторжници, а преди изпълнение на смъртната присъда поп с мазни коси, дъхащ на водка и тюленова мас, му прочита молитва, докато там, в Тараскон, слънцето изгрява и под звуците на неделната музика тълпата, неблагодарната, непомнеща никого тълпа, отвежда сияещия Косткалд към креслото на П. К. А.

Именно в такава една тревожна утрин, след страшните сънища, той бе надал своя отчаян вик: „Помощ, Безюке!...“ и все още изпотен от кошмара, бе изпратил поверителното си писмо до аптекаря. Но достатъчно беше Соня да му каже само „Добър ден“, като го срещне, за да попадне отново под нейното обаяние и в плен на нерешителност и слабост.

Така една вечер, след като два часа бяха слушали божествена музика в „Курзал“ и се връщаха в хотела с Василиеви и Болибин, нещастникът забрави всякаква предпазливост и думите, които отдавна съдържаше: „Соня, обичам ви“, се изтръгнаха от устата му, докато той притисна Соня, която го беше уловила под ръка. Тя не се изненада, изгледа го втренчено, бледа под светлината на газта на входната площадка, където бяха спрели, и каза със загадъчна усмивка, която разкри красивите ѝ бели зъби:

— Е, добре! Трябва да ме заслужите...

Тартарен щеше да отговори, да произнесе клетва, да се задължи да извърши престъпна лудост, когато при него се доближи един от служителите на хотела.

— Горе ви чакат... Някакви господа... Търсят ви.

— Мене ли търсят!... Дявол да го вземе!... Че за какво?

И пред него изникна изведнъж картина номер едно: Тартарен заловен, изгонен... Разбира се, той се уплаши, но се държа героично. Първо се отдели от Соня и ѝ каза с глух глас:

— Бягайте, спасявайте се...

После се изкачи по стълбата с високо вдигната глава, с горд поглед, сякаш отиваше на ешафода, така развълнуван, че се наложи да се улови за перилата.

Когато тръгна по коридора, забеляза някакви хора, струпани в дъното, пред вратата на неговата стая, които оглеждаха ключалката, чукаха и викаха:

— Хей, Тартарен...

Той направи две крачки и запита с пресъхнала уста:

— Мен ли търсите, господа?

— Тъй я, дявол да го вземе, да, скъпи председателю!...

Един дребен старец, забързан и мършав, облечен в сиво, който сякаш носеше по шапката, по жакета, по гетрите и по дългите си увиснали мустаци всичкия прах на Градската обиколка, се хвърли на

шията на героя и потърка към неговите гладки и нежни бузи сухата си кожа на капитан от запаса.

— Бравида... Невъзможно!... И Екскурбаниес?... Ами там кой е?...

В отговор се разнесе блеене.

— Скъпи, скъпи учи... учи... телю...

И към него се приближи помощникът на аптекаря, тракайки по стените с нещо като дълга въдица, завита в горната част и овързана в синя хартия и мушама.

— Я гледай, Паскалон... Дай да те целуна, момченце... Но какво носи той? Остави го де!...

— Хартията, махни хартията! — подсказа Командира.

Момчето махна бързо обвивката и тарасконското знаме се развя пред очите на зашеметения Тартарен.

Делегатите свалиха шапки.

— Уважаеми председателю — изрече Бравида и тържественият му и твърд глас потръпна, — вие сте поискали знамето и ние ви го носим, ама ха!...

Председателят опули очи като паници:

— Аз ли съм го искал?...

— Как, нима не сте го искали?...

— А, да, вярно бе — каза Тартарен бързо, досещайки се за Безюке.

Той разбра всичко, отгатна останалото и се разнежи от простодушната шега на аптекаря, с която той го връщаше към дълга и честта, така че промърмори, заеквайки:

— Ах, скъпи приятели, колко хубаво е това, каква добрина ми правите.

— Да живее председателят! — изджафка Паскалон, развявайки знамето.

Гонгът на Екскурбаниес отекна, до избите на хотела се разнесе бойният му вик:

— Ха, ха, ха, айде да шмим!

По всички етажи се заотваряха врати, показваха се любопитни лица, които веднага изчезваха уплашени при вида на знамето, на тези черни космати мъже, които ревяха непознати думи, размахали ръце. Никога тихият хотел „Юнгфрау“ не беше преживявал такава врява.

— Да влезем в стаята ми — каза Тартарен малко смутен.

Те започнаха да опипват всичко в тъмната стая, търсейки кибрит, когато някой чукна господарски по вратата и тя се отвори сама пред жълтото, надменно, надуто лице на собственика на хотела Майер. Той се канеше да влезе, но се спря пред този мрак, в който святкаха страшните очи, и прецеди от прага през стиснатите си зъби с неприятния си немски акцент:

— Стойте по-тихо... или ще извикам полицията да фи залофи.

При грубата дума „залови“ от тъмнината на стаята се разнесе нещо като рев на бик. Собственикът отстъпи крачка, но подхвърли:

— Знаем ви кои сте! Следят фи и не желая пофече хора като вас в хотела си!...

— Господин Майер — каза тихо и учтиво, но твърдо Тартарен, — пригответе ми сметката, тези господа и аз тръгваме утре сутрин за Юнгфрау.

О, бащина земя, скъп роден край, кътче от голямата татковина! Достатъчно беше да чуе тарасконски изговор, да го полъхне от лазурните гънки на знамето родният вятър и ето Тартарен се освободи от любовта и нейните примки, върна се към приятелите си, към задълженията си, към славата.

А сега, хайде, напред!...

IX

В „ПРЕДАНАТА ДИВА КОЗА“

На другия ден направиха очарователна разходка пеш от Интерлакен до Гринделвалд, където трябваше да се отбият, за да вземат водачи за Малката Шайдек; очарователно беше това тържествуващо шествие на П. К. А., с гамаши, с пътния костюм, облягащ се от едната страна на мършавото рамо на командира Бравида, а от другата на яката ръка на Екскурбаниес, горди и двамата да водят, да подкрепят своя скъп председател, да носят неговия ледосекач, раницата му, алпенцока му, докато фанатикът Паскалон се катереше ту пред тях, ту зад тях, ту край тях като младо куче, завил и затегнал здраво знамето, за да избегне неприятните сцени от вечерта.

Радостта на неговите спътници, усещането за изпълнен дълг, чисто белият връх Юнгфрау, издигнал се като дим до небето, какво повече му трябваше на нашия герой, за да забрави всичко онова, което оставяше зад себе си може би завинаги, без дори да каже „сбогом“. Когато стигнаха последните къщи на Интерлакен, очите му се изпълниха със сълзи; и докато крачеше напред, той си поплакваше поред ту в обятията на Екскурбаниес: „Слушайте, Спиридион“, ту в обятията на Бравида: „Вие ме познавате, Пласид...“, защото по някаква ирония на съдбата необузданият воин се наричаше Пласид, а тлъстокожият вол с първични инстинкти — Спиридион^[1].

За съжаление тарасконците, по-скоро галантни, отколкото сантиментални, не приемат сериозно сърдечните работи: „Този, който губи жена и петнадесет су, губи само парите...“ — наставнически обичаше да казва Пласид, а Спиридион мислеше точно като него; колкото до невинния Паскалон, той се страхуваше ужасно от жените и пламваше чак до ушите само като споменяха пред него името Малката Шайдек, понеже мислеше, че става дума за жена с леко поведение. Горкият влюбен, по неволя трябваше да запази своите излияния за себе си и сам да се утешава, което всъщност беше най-сигурният начин за това.

Пък и всъщност коя мъка не би се стопила пред живописния път, който минаваше през тясна, дълбока и мрачна долина, където те вървяха по течението на лъкатушна река, побеляла от пяна и тътнеща като гръмотевица сред еловите горички, които я заобикаляха, спускайки се стръмно между двата бряга!

Тарасконските делегати вървяха и се оглеждаха с ужас, с богоговение; така са се чувствували спътниците на Синдбад Моряка, когато за пръв път са се озовали пред разните мангови дървета, пред пищната гигантска природа на бреговете на Индия. Познаващи досега само своите голи и каменисти планинички, тарасконците никога не бяха помисляли, че е възможно във високите планини да има събрани на едно място толкова дървета.

— А това още нищо не е... чакайте само да видите Юнгфрау! — говореше П. К. А., като се наслаждаваше на тяхното изумление и чувствуваше как израства в очите им.

В същото време, сякаш за да се оживи декорът, да се смекчи суровата нотка, те срещаха по пътя си кавалкади, големи коли, от чиито прозорчета се развяваха воали и любопитни лица надничаха да разгледат делегацията, сплотена около своя вожд; от време на време се мяркаха сергии с изложени по тях дреболии, изработени от дърво, а край пътя, сериозни, със сламени шапки с панделки и в пъстри поли, стояха момиченца, които пееха на три гласа и предлагаха букетчета от малини и еделвайс. Понякога алпийски рог изпращаше в планините своя меланхоличен напев, силен и приповторен от планинските усои или заглъхващ бавно като облак, преминал в пара.

— Колко е хубаво, също като орган... — шепнеше Паскалон с овлажнели очи, в екстаз, като светец от стъклопис.

Екскурбаниес ревеше с пълно гърло, а ехото повтаряше колкото може по-дълго неговия тарасконски вик:

— Ха! Ха! Ха! Айде да шмим!

Но след двучасов ход сред еднообразния декор, сред сякаш нарочно подредения зелено-син пейзаж с ледници в дъното и музика като от пеещ часовник, те се умориха. Грохотът на потоците, тригласните песни, търговците на дървени резби, малките цветопродавачки започнаха да стават непоносими на нашите герои и особено влагата, мъглата в дълбините на туй планинско гърло, мократа

почва, обраснала с водни растения, където никога не проникваше слънце.

— Тук човек като нищо може да пипне някой плеврит — каза Бравида, вдигайки яката на жакета си.

После към всичко се примесиха умората, гладът, лошото настроение. Не виждаха никъде странноприемница; а Екскурбаниес и Бравида, които се бяха натъпкали с малини, започнаха ужасно да се измъчват. Дори Паскалон, този ангел, натоварен не само със знамето, но и с раницата и алпенцоците, от които другите подло се освобождаваха, като му ги прехвърляха, дори Паскалон беше загубил веселото си настроение и не подскачаше вече жизнерадостно.

На един от завоите на пътя, когато преминаваха Лучин по един от покритите мостове, каквито се строят в краища, където има големи снежни преспи, ги посрещна страхотен рев на рог:

— А, стига бе!... Стига!... — изрева ужасена делегацията.

Някакъв човек, същински великан, застанал като в засада край пътя, държеше огромна борова тръба, спускаща се чак до земята и завършваща с резонатор, което придаваше на този доисторически инструмент звучността на артилерийско оръдие.

— Попитайте го не знае ли наблизко някоя гостоприемница — каза председателят на Екскурбаниес, който с огромно самочувствие и съвсем малък речник в джоба се переше, че е преводач на делегацията, откакто бяха влезли в немска Швейцария.

Но още преди да извади той своя речник, тръбачът отговори на много добър френски:

— Гостоприемница ли търсите, господа?... Разбира се, че има. „Преданата дива коза“ е много близо, позволете ми да ви заведа.

И докато вървяха, той им обясни, че е живял дълги години в Париж, бил търговски посредник на ъгъла на улица Вивиен.

„Още един от Компанията, дявол да го вземе!“ — помисли си Тартарен, но остави приятелите си в неведение. Колегата на Бомпар всъщност много им помогна, защото въпреки табелата на френски, собствениците на „Преданата дива коза“ говореха само на някакво отвратително немско наречие.

Скоро след това членовете на тарасконската делегация, насядали край огромни омлети с картопки, си възвърнаха силите и доброто настроение, необходими за южняците като слънцето на тяхната страна.

Пиха здраво, ядоха обилно. След много тостове за председателя и за неговото изкачване, Тартарен, на когото още като пристигнаха, му се прииска да узнае нещо за надписа на кръчмата, запита тръбача, похапващ си в едно кътче на същата зала.

— Значи, тук имате диви кози?... Аз пък мислех, че вече не съществуват в Швейцария.

Човекът премигна и отговори:

— Няма ги много, но все пак бихте могли да видите някоя и друга.

— Прищя му се да постреля, тъй де! — извика възторжено Паскалон. — Председателят удря право в целта.

Тартарен изказа съжаление, че не си е донесъл карабината.

— Почакайте, ще поговоря със съдържателя — предложи тръбачът.

Оказа се, че съдържателят е стар ловец на диви кози; той предложи пушката си, барут, сачми и дори да отведе господата до едно подходящо за лов място.

— Напред, хайде! — извика Тартарен, отстъпвайки на своите алпинисти, щастливи, че вождът им ще блесне с ловкостта си. В края на краищата едно малко закъснение; Юнгфрау можеше да почака, какво пък толкова!...

Те излязоха през задния вход на гостоприемницата и щом преминаха през дървената портичка на овощната градина, не по-голяма от градинката на някой началник-гара, се озоваха в дълбока планинска теснина с пропасти от двете страни, обрасли с борове и къпинаци.

Съдържателят ги беше изпреварил и тарасконците го видяха високо горе — той размахваше ръце и хвърляше камъни, очевидно за да накара животното да стане. Много трудно беше да се стигне до него по каменистите и стръмни склонове, особено пък за хора, които бяха станали току-що от масата и нямаха навик да се катерят като нашите чудесни тарасконски алпинисти. На всичко отгоре въздухът беше тежък, предвещаваше буря, вятърът носеше бавно облаци по върховете, извисили се, кажи-речи, над главите им.

— Дявол! — охкаше Бравида.

Екскурбаниес ръмжеше:

— Ай да му се не види!

— Извинявайте, ама дето се казва... — блееше кроткият Паскалон.

Внезапно водачът им направи мълчаливо знак да не говорят и да не шумят.

— С оръжие в ръка не се разговаря — заяви Тартарен Тарасконски строго и всички се подчиниха, макар единствен председателят да беше въоръжен.

Те останаха там прави, съдържащи дъха си. Изведнъж Паскалон извика:

— Я! Ето я козата, я!

На сто метра над тях, с наперени рога, със светлорижава козина, събрала четирите си крака в края на една скала, се открояваше, сякаш издялана от дърво, красива коза, която ги гледаше без никакъв страх. Тартарен грижливо се прицели, както му беше навикът, и тъкмо щеше да стреля, козата изчезна.

— Вие сте виновен... — каза командирът на Паскалон. — Вие изсвистяхте и тя се уплаши.

— Аз ли съм изсвистял?

— Е, тогава сигурно е бил Спиридион...

— Хайде де, нищо подобно!

И все пак бяха чули едно рязко, продължително изсвистяване. Председателят ги успокои, като им разказа, че дивата коза, щом усети приближаването на неприятел, издава рязък и продължителен сигнал с ноздрите си. Този дявол Тартарен познаваше основно лова на кози, както всички видове лов, ей! Повикани от водача, те отново тръгнаха на път; но склонът ставаше все по-стръмен скалите все по-отвесни, пропасти зееха отляво и отдясно. Тартарен вървеше начело и непрекъснато се обръщаше да подпомага приятелите си, като им подаваше ръка или карабината си.

— Ръката, ръката, ако нямате нищо против — казваше храбрият Бравида, който много се страхуваше от заредени оръжия.

Нов знак на водача, ново спиране на делегацията, всички вдигнаха глави и се загледаха нагоре.

— Капна ми една капка — промърмори силно обезпокоен Командира.

В същия миг се разнесе гръмотевица, а още по-мощно от гръмотевицата екна гласът на Екскурбаниес:

— Внимание, Тартарен!

Козата подскочи съвсем близо до тях, плъзна се по склона като златиста светлина, прекалено бързо, за да може Тартарен да се прицели, но не толкова бързо, така че всички чуха как изсвистя през ноздрите си.

— Ей сега ще ѝ видя сметката, дявол да я вземе! — извика председателят, но делегатите се възпротивиха.

Екскурбаниес дори го запита твърде кисело дали не смята да ги изтреби всичките.

— Скъпи учи-чи-чителю — изблея срамежливо Паскалон, — чувал съм да разправят, че когато притиснат козата до пропастите, тя се нахвърля на ловеца и става опасна.

— Тогава да не я притискаме! — каза Бравида страшно и кривна войнствено каскета си.

Тартарен ги нарече мокри кокошки. Но внезапно, в разгара на спора, ги обвини гъста влажна мъгла, която миришеше на сяр, и те започнаха да се търсят и да се викат:

— Ей, Тартарен!

— Вие ли сте, Пласид?

— Учи-чи-телю!

— Спокойствие, спокойствие!

Настъпи истинска паника. После вятърът налетя, същински вихър, разкъса облака и го отнесе като воал над къпините, проблесна зигзагообразна светкавица и едновременно с нея страшен гръм изтрещя в краката на нашите пътешественици.

— Каскетът ми! — извика Спиридион, на когото бурята беше отнесла шапката, косите му бяха щръкнали и в тях пукаха електрически искри.

Бяха попаднали в центъра на бурята, в ковачницата на самия Вулкан. Бравида пръв хукна да бяга колкото може по-бързо; останалите се хвърлиха подир него, но един вик на П. К. А., който мислеше за всичко, ги задържа.

— Нещастници, пазете се от мълнията!...

Всъщност работата беше, че дори да не съществуваше реалната опасност, за която той ги предупреждаваше, беше просто невъзможно да се спуснат по стръмните склонове, издълбани и превърнати в порои, във водопади, през цялата тая вода, която се изливаше от небето.

Завръщането бе ужасно, вървяха бавно под проливния дъжд сред мълнии, съпроводени от гръмотевици, плъзгаха се, падаха, спираха. Паскалон се кръстеше и призоваваше високо като в Тараскон: „Света Марта, света Елена, света Мария Магдалена!“, Ескурбаниес ругаеше: „Мръсна работа!“, а вървящият в ариергарда Бравида все се обръщаше и питаше неспокойно:

— Кой, дявол да го вземе, върви зад нас?... Свисти, галопира, после се спира...

Мисълта за побеснялата коза, която се хвърля върху ловците, не излизаше от главата на стария воин. Съвсем тихичко, за да не изплаши другите, той сподели страховете си с Тартарен, който храбро зае неговото място в ариергарда и закрачи с гордо вдигната глава, измокрен до кости, с безмълвната решителност, породена от съзнанието за неизбежната опасност. Чак когато влязоха в гостоприемницата, когато видя скъпите си алпинисти на завет, да се разтриват и сушат край огромната кахлена печка в залата на първия етаж, където се разнасяше уханието на поръчания грог, председателят усети, че трепери и заяви пребледнял:

— Нещо май не ми е добре...

„Нещо май не ми е добре“ — израз страшен и зловец по своята неопределеност и краткост, означава за тарасконците много неща: чума, холера, жълти трески, туберкулоза, паралич, разни болести, от които тарасконецът се смята засегнат при най-леко неразположение.

Тартарен нещо не беше добре! И дума не можеше да става да потеглят и делегацията мечтаеше вече само за почивка. Бързо затоплиха леглото, поръчаха греяно вино и след втората чаша председателят почувствува как по цялото му отпуснато тяло се разлива благодат и нещо сякаш го пощипва — добро предзнаменование. Пъхнал две възглавници под гърба си, с пух на краката, сложил плетената си шапка като шлем на главата, той се разтопяваше от сладостно блаженство, заслушан в ръмженето на бурята, вдъхващ приятния мирис на бор сред селската стая с дървени стени и залостени прозорчета, загледан в скъпите си алпинисти, суетящи се около леглото му с чаша в ръка, накачулени с покривки за легла, завеси, килими, придаващи още по-странен вид на галските им, сарацински и римски физиономии, докато дрехите им димяха край печката. Забравяйки за себе си, Тартарен ги питаше загрижено:

— Как сте, Пласид?... Спиридион, май не ви е добре?

Не, Спиридион вече бил добре; всичко му минало, като видял, че председателят е болен. Бравида, който знаеше поговорки от своя край за всеки случай, добави цинично:

— Чуждото зло, твое добро.

После си поговориха за лов, разпалиха се при спомена за някои опасни положения, когато животното се беше обърнало разярено към тях, и без да се наговарят да лъжат, те съвсем простодушно започнаха да изплитат историята, която щяха да разкажат, като се върнат вкъщи.

Внезапно в стаята изплашено се втурна Паскалон, който беше слязъл долу да донесе нова порция грог — голата му ръка се подаваше срамежливо изпод завесата със сини цветчета, също като ръката на Полийокт. Той остана цяла секунда безмълвно, докато най-сетне успя да каже съвсем тихо и задавено:

— Козата!... Козата!...

— Какво козата?

— Тя е в кухнята... Грее се...

— Хайде бе...

— Шегуваш се!

— Идете да видите, Пласид.

Бравида се колебаеше. Екскурбаниес слезе на пръсти, после почти веднага се върна страшно смутен... Това вече беше прекалено!... Козата пиела топло вино.

Заслужило си го беше горкото животно, след като така лудо бе търчало из планината, ту гонено, ту викано от господаря си, който обикновено се задоволяваше да покаже с него няколко фокуса в залата, за да видят пътниците колко лесно се поддава на дресировка.

— Нечувано! — възкликна Бравида, без вече нищо да разбира.

А в това време Тартарен нахлупи чак до очите си вълнения шлем, за да скрие от приятелите си добродушната насмешка, която все по-често и по-често проблясваше в тях, като откриваше на всяка крачка в разните ефекти и статисти безопасната Швейцария на Бомпар.

[1] Пласид на френски значи кротък, тих. Спиридион — герой от едноименния роман на Жорж Санд, монах, борец за правда. — Б.пр. ↑

Х

**ПОКОРЯВАНЕТО НА ЮНГФРАУ. „ЕЙ,
БИКОВЕ!“ КОТКИТЕ „КЕНЕДИ“ НЕ ГИ
БИВА ЗА НИЩО, СПИРТНИКА СЪЩО.
ПОЯВА НА МАСКИРАНИ ХОРА В ХИЖАТА
НА АЛПИЙСКИЯ КЛУБ. ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ
ПАДА В ПРОПАСТТА. ТАМ ПО ВЪРХОВЕТЕ
ГУБИ ОЧИЛАТА СИ! ТАРТАРЕН СЕ
ПРЕВРЪЩА В БОГ.**

Тази сутрин в хотел „Белвю“ на Малката Шайдек имаше голям наплив от туристи. Въпреки дъжда и вятъра бяха сложили маси отвън на завет на верандата, сред купчини алпенщочи, манерки, далекогледни, часовници с кукувички, така че туристите можеха, докато похапват, да съзерцават вляво чудната Гринделвалдска долина на две хиляди метра под тях, вдясно — Лаутербрунен, а насреща, сякаш на разстояние не повече от пушечен изстрел, чистите величествени склонове на Юнгфрау, нейните фирнови поля, ледниците ѝ, цялата тази искряща белота, която озаряваше околността и правеше чашите още по-прозрачни, а покривките на масите още по-бели.

Но от известно време вниманието на всички беше привлечено от шумна група брадати мъже, които бяха пристигнали кой на кон, кой на муле, кой на магаре, а някои даже на носилки и сега се готвеха да се изкачат на върха след обилна закуска и шумно оживление — пълна противоположност на скучните и тържествени физиономии на оризолубците и сливолубците, събрани на Малката Шайдек и сред които имаше такива важни клечки като: лорд Чипъндайл, белгийския сенатор със семейството си, австро-унгарския дипломат и някои други. Можеше дори да се помисли, че тези насядали заедно брадати мъже се

готвят дружно да се изкачат на върха, защото всеки от тях проверяваше поотделно приготвленията; те ставаха, сновяха, даваха нареждане на водачите, преглеждаха провизиите и се викаха гръмогласно от единия до другия край на терасата:

— Хей, Пласид, проверете в раницата ли е купата!

— И не забравяйте спиртника, да му се не види макар!

Едва пред самото отпътуване се разбра, че от всички тях ще се изкачи един-единствен човек, ама какъв!

— Е, момчета, готови ли сме? — запита добродушният Тартарен с тържествуващ и радостен глас, в които не се долавяше и сянка от безпокойство пред опасностите на пътешествието, тъй като и последните му съмнения, отнасящи се до швейцарските сделки, се бяха разсеяли тази сутрин, когато беше видял пред двата ледника на Гринделвалд по една каса с гишета и желязна въртележка с надпис: „Вход за ледника — един франк и петдесет сантима“.

Така че той можеше да се наслаждава без страх на тържественото изпращане, да вкусува радостта, че го гледат, завиждат му, възхищават се от него всичките тези безочливи, ниско подстригани като момчета малки мис, които се подиграваха тъй мило с него в „Риги-Кулм“, а сега умираха от възторг, като сравняваха дребния човек с огромната планина, по която той щеше да се изкачи. Една рисуваше портрета му в албума си, друга смяташе, че е чест за нея да докосне алпенщочка му.

— Шимпейнско!... Шимпейнско!... — извика изведнъж мрачният върлинест англичанин с керемиденочервено лице, като се приближи с чаша и бутилка в ръце, а после, след като се чукна с героя, се представи:

— Лорд Чипъндайл, сър, а вие?

— Тартарен Тарасконски.

— О, йес, Тартрайн, много хубаво име за кон — каза лордът, който очевидно беше заклет спортсмен отвъд Ламанш.

Австро-унгарският дипломат също дойде да стисне ръка на алпиниста с двете си ръце в ръкавици без пръсти, спомняйки си смътно, че го е виждал някъде.

— Много ми е приятно!... Много ми е приятно!... — изпелтечи той няколко пъти и като се чудеше какво още да каже, добави: —

Поздравете съпругата си — светска фраза, която винаги пробутваше, когато се представяше.

Но водачите губеха търпение, трябваше да стигнат вечерта до хижата на Алпийския клуб, където се преспиваше след първия етап. Нямаше нито минута за губене. Тартарен ги разбра, направи общ поклон, усмихна се бащински на лукавите мис, а после извика гръмко:

— Паскалон, знамето!

Знамето се развя, южняците свалиха шапки, тъй като в Тараскон си умират да театралничат, и под нестихващите викове: „Да живее председателят!... Да живее Тартарен!... Ха!... Ха!... Ха!... Айде да шмим!“ колоната се люшна с двамата водачи начело, носещи раницата, провизиите и наръчи дърва, след тях — Паскалон със знамето и най-сетне П. К. А. и делегатите, които трябваше да го придружат до ледника Гуги. Това шествие с развяващото се от вятъра знаме във влажното подножие на ледника, по неговите голи и заснежени гребени смътно напомняше селска процесия за поменуване на покойниците.

Изведнъж командирът уплашено извика:

— Ей, бикове!

Действително бикове щипеха ниската трева в падинките. Бившият военен не можеше да се пребори със страха си и да овладее нервите си пред тези животни и понеже нямаше как да го оставят сам, делегацията трябваше да спре. Паскалон подаде знамето на един от водачите; последна прегръдка, набързо изречени препоръки, всички погледи обаче бяха вторачени в биковете.

— Е, хайде, довиждане!

— И бъдете внимателен най-вече!

И те се разделиха. Да предложат на председателя да го придружат — такова нещо и през ум не им мина, прекалено високо беше, дявол да го вземе! Колкото повече се приближаваха, толкова по-огромна ставаше планината, толкова по-дълбоки пропастите, а върховете бяха като настръхнали в този бял хаос, който сигурно беше непроходим. По-добре да наблюдават изкачването от Шайдек.

Естествено през целия си живот председателят на Клуба на алпинистите не беше стъпвал върху ледник. Нищо подобно нямаше в малките тарасконски планини, ухаещи и сухи като пакет с билки; и все пак склоновете на Гуги му напомняха нещо вече видяно, будеха спомени за лова в Прованс, в Камарг, край морето. Същата трева, която

ставаше все по-ниска, по-опърлена, сякаш обжарена от огън. Тук-там локви, малки блата с крехки тръстики, а по-нататък — морена като подвижна пясъчна дюна, счупени миди или купчина въглища, и в далечината ледникът на синьо-зелени талази, с бели гребени, застинали като безмълвни, замръзнали вълни. Вятърът, който духаше оттам, леден и свистящ, пронизваше и носеше здрава свежест също както морският бриз.

— Не, благодаря... Аз си имам котки — каза Тартарен на водача, който му предлагаше вълнени чорапи, за да ги нахлузи на обувките си. — Котки „Кенеди“, усъвършенствувани и много удобни...

Той викаше, сякаш говори на глух, за да бъде по-добре разбран от Кристиан Инебнит, който знаеше френски не по-зле от приятеля си Кауфман; в същото време, седнал на морената, нашият герой връзваше с каиши трите огромни железни шипа. Сто пъти беше проверявал котките „Кенеди“ в градината с баобаба, но въпреки това ефектът беше съвсем неочакван. Под неговата тежест те се забиха в леда така силно, че всички опити да ги измъкне бяха напразни. И ето че Тартарен беше прикован към земята, потеше се, ругаше, размахваше ръце и алпенщок и в края на краищата отчаян, се видя принуден да извика водачите, които бяха минали напред, убедени, че имат работа с опитен алпинист.

Понеже беше невъзможно да го „изкоренят“ от земята, трябваше да развържат ремъците и да ги оставят в леда, а да ги заместят с чифт плетени чорапи, с които председателят продължи доста трудния и уморителен път. Непривикнал да ходи с бастун, той му се пречкаше в краката, железният връх се плъзгаше, повличаше го, когато се облегнеше по-силно; опита се да се опира на ледосекача, още по-мъчна работа; сякаш гонени от вкаменяваща развихрена буря, вълните на ледника ставаха все по-мощни.

Всъщност привидна вкамененост, защото се чуваше глухо трещене, чудовищно боботене и огромни ледени късове се разместваха бавно като отделните части на декор, показвайки, че вътре в тази неподвижна маса има живот, вилнеят коварни стихии; и пред очите на нашия алпинист на разстояние колкото да протегне алпенщока си, се образуваха пропасти, бездънни кладенци, където безкрай се сипеха ледени парчета. Нашият герой падаше непрекъснато, веднъж дори

пропадна до кръста в една от зеленикавите дупки — удържа се само благодарение на широките си рамене.

Като го гледаха колко е несръчен и в същото време спокоен и сигурен в себе си, засмян, пееш, размахващ ръце, както преди малко на закуската, водачите си мислеха, че швейцарското шампанско му е завъртяло главата. Можеха ли да си представят нещо друго за един председател на Алпийски клуб, такъв известен катерач, за когото приятелите му възклижаваха възторжено с широк жест: „Охо!“. Уловили го под ръка от двете страни с почитителната непреклонност на полицаи, които вкарват в колата някой малко попрепил богаташки син, те се опитваха с междуметия и знаци да го вразумят, като му покажат опасностите на пътя, да му обяснят колко необходимо е да стигнат до хижата преди нощта; заплашваха го с пропастите, със студа, с лавините. И с ледосекачите си му показваха огромните ледени планини, ослепително светещите, извисени до небето и надвиснали над тях фирнови стени.

Но добродушният Тартарен само се шегуваше с всичко това.

— Хайде де, пропастите! У-у-у, лавините...

И избухваше в смях, намигаше, сбутваше ги с лакти в ребрата — един вид, друг път ще го подведат, нали му е известна тайната на цялата тая комедия.

Водачите също се развеселиха от жизнерадостните тарасконски песнички и когато се спряха за малко на един устойчив блок, където господинът можеше да си поеме дъх за минутка, те извикаха „хойларипи“, както е обичаят в Швейцария, но не много силно от страх пред лавините и без много да се бавят, защото времето напредваше. Усещаше се, че нощта приближава — застуди се и най-вече странно потъмняха всичките тези снегове и ледове, струпани, надвиснали една над друга грамади, които дори при забулено небе преливаха във всички цветове на дъгата; но които, щом денят угасна и отлетя към бягащите върхове, добиха бледите призрачни очертания на лунния свят. Сумрачна белота, мраз, безмълвие, същинска смърт. И добродушният Тартарен въпреки своето оживление и сърдечен плам започна да губи жизнерадостта си, когато далечен птичи кръсък, зов на „снежна яребица“ неочаквано отекна в пустошта и му припомни нажежена от слънце равнина под огненочервен залез и тарасконските ловци, наседали върху празните ловджийски чанти, бършещи потните

си чела под прозирната сянка на маслиново дръвче. Този спомен го ободри.

В това време Кауфман му показва над тях нещо, което приличаше на наръч дърва върху снега.

— Die Hutte.^[1]

Това беше хижата. Сякаш щяха да я достигнат с няколко разкрача, но се наложи да вървят още половин час. Един от водачите ги изпревари, за да запали огън. Нощта беше се спуснала, пронизващ вятър бръснеше вкочанясалата земя; и Тартарен, който вече не можеше да проумее нищо, здраво подкрепян от другия планинар, се спъваше, подскачаше без нито една суха нишка по него въпреки спадането на температурата. Изведнъж на няколко крачки пред тях избликна пламък, долетя приятен мирис на супа с чесън.

Бяха пристигнали.

Нищо по-първобитно от тези места за престой в планината, скалпени грижовно от Швейцарския алпийски клуб. Една-единствена стая с наклонен дървен нар, служещ за легло, заемаше почти цялото пространство, а в другия край бяха огнището, дълга маса и пейки, заковани за пода. Трапезата вече беше сложена, три канчета, калаени лъжици, спиртник за кафето, две отворени чикагски консерви. Вечерята страшно се услади на Тартарен, макар че парата от чесновата супа още повече сгъстяваше въздуха в помещението, а прословутият патентован спиртник, на който уж можело да се свари литър кафе за три минути, отказа да проработи.

След десерта Тартарен запя. Това беше единственият начин да разговаря с водачите си. Изпя им песни от своя край: „Тараска“, „Момичетата от Авиньон“. Водачите му отговориха също с местни песни на някакво немско наречие: „Mi Vater isch en Appenzeller... аоу... аоу...“^[2]. Славни мъже, с резки и груби черти, сякаш изваяни от скала, с гъсти бради, покрили като мъх набраздените им лица, със светли очи, привикнали да се взират в простора, като очите на моряците. И усещането за простор и близост с морето, което Тартарен преди малко беше изпитал в подножието на Гуги, отново го овладя, докато седеше срещу тези ледникови моряци в тясната ниска и задимена хижа, същинска корабна каюта, под капките разтопен от топлината сняг на покрива, под силните пристъпи на вятъра, налитащ на хижата като водопад, разтърсващ всичко и под чиито пориви

изведнъж замираше в безмерно, чудовищно мълчание, сякаш настъпваше краят на света.

Привършваха вечерята, когато по замръзналата земя се разнесоха тежки стъпки, чуха се гласове. Силни удари разтърсиха вратата. Тартарен, силно развълнуван, погледна водачите си... Нощно нападение на тези висоти!... Ударите се усилиха.

— Кой е там? — извика героят, като улови ледосекача. Но в хижата вече бяха нахлули двама огромни янки, облечени в бели шлиферни дрехи, пропити от пот и сняг, а след тях влязоха и водачи, носачи, цял керван, който се изкачваше на Юнгфрау.

— Добре дошли, милорди — каза тарасконецът, като направи широк гостоприемнен жест.

Но милордите нямаха нужда от неговата покана, за да се настанят с всички удобства. Само за миг масата беше превзета и чиниите, канчетата и лъжиците се озоваха в топлата вода, за да си послужат с тях новодошлите според правилата, установени във всички алпийски хижи; обущата на милордите димяха вече край печката, докато те, пъхнали краката си в слама, се разполагаха край чесновата супа, приготвена за втори път.

Американците бяха баща и син, двама червенокоси великани с грубите волеви черти на пионерите. Единият от тях, по-възрастният, беше с подпухнало, загоряло, напукано лице и с широко отворени съвсем бели очи; скоро, като го видя как колебливо опипва, за да намери лъжицата и канчето, и забеляза колко грижлив е към него синът му, Тартарен разбра, че това е прословутият сляп алпинист, за когото му бяха говорили в хотел „Белвю“, пък той не беше повярвал — знаменит катерач през своята младост, който въпреки шейсетте си години и недъга си пак изминавал някогашните пътища със сина си. Той беше се изкачил вече на Ветерхорн и на Юнгфрау и се готвеше да стъпи на Сервен и Монблан, твърдейки, че въздухът по върховете, студеният, дъхащ на сняг въздух му доставя неизразима радост и му възвръща загубената сила.

— И все пак — запита Тартарен един от носачите, тъй като янките не бяха общителни и отговаряха само с „yes“ и „no“ на всички негови подкачания, — и все пак, като не вижда, как се оправя по опасните пътища?

— О, той стъпва като истински планинец, пък и синът му е с него и от време на време му поставя крака там, където е нужно... Така или иначе, досега не е имало нещастен случай с него.

— Още повече че нещастните случаи тук не са кой знае колко страшни, а?

И Тартарен се усмихна съучастнически на озадачения носач, тъй като тарасконецът все повече и повече се убеждаваше, че „всичко това е една голяма шега“ и той се изтегна на дъските, зави се с одеялото, нахлупи вълнения шлем до очите си и заспа въпреки светлината, шума, дима на лулите и миризмата на чесън.

— Госдине!... Госдине!...

Единият от водачите го разтърсваше да тръгват, а другият наливаше врящото кафе в канчетата. Докато Тартарен си пробиваше път към масата и към вратата, разнесоха се ругатни и хъркане на спящи. И изведнъж той се озова навън, сграбчен от студа, зашеметен от приказната лунна светлина над белите покривки, над замръзналите водопади, където сянката на върховете, на стръмнините, на ледените блокове се открояваше тъмна и плътна. Това вече не беше искрящият хаос от следобеда, нито бледите хълмове със сиви вечерни очертания, а истински разрушен град с мрачни улички, с тайнствени задънени сокаци, с подозрителни кътчета между мраморните паметници и изронените развалини, мъртъв град с широки безлюдни площади.

Два часът! Ако вървяха бързо, можеха да стигнат горе по обед.

— Хайде бе! — каза П. К. А. весело и се хвърли напред като на щурм.

Но водачите му го спряха: трябваше да се завържат заради опасните преходи.

— Аха, тъй де, да се завържем ли?... Щом ви е приятно...

Кристиан Инебнит застана начело и отпусна три метра въже между себе си и Тартарен, който беше отделен на същото разстояние от втория водач, натоварен с провизиите и знамето. Тарасконецът се чувствуваше по-добре, отколкото вечерта. И наистина сега той напълно се беше убедил, че всичко е на шега, и не придаваше никакво значение на трудностите на пътя — ако можеше да се нарече път страшният леден гребен, по който те вървяха предпазливо, гребен, широк няколко сантиметра и толкова хлъзгав, че Кристиан трябваше да издълбава с ледосекача си стъпала по него.

Линията на гребена искреше между две дълбоки пропасти. Но да не мислите, че Тартарен се страхуваше, и дума да не става! Само го полазиха лекичко мравки, както, да речем, новопосветения масон при първите изпитания. Той стъпваше много внимателно в дупките, издълбани от водача начело, и правеше всичко, което го виждаше да прави, така спокоен, както в своята градинка с баобаба, когато се упражняваше по перилото на басейна за голям ужас на червените рибки. В един миг гребенът толкова се стесни, че трябваше да го яхне и макар да се придвижваха бавно, помагайки си с ръце, страхотен гръм отекна вдясно под тях.

— Лавина — каза Инебнит и застина, докато заглъхна ехото, безкрай повтаряно и толкова мощно, че изпълни цялото небе и накрая се изля в низ от гръмотевици, които постепенно стихнаха и замряха. И отново тишина, която покри всичко като саван.

Когато преминаха гребена, те тръгнаха по не особено стръмен склон, посипан с ледников сняг, но безкрайно дълъг. Катереха се повече от час, когато тънка розова черта обрисова върховете високо, високо над главите им. Зазоряваше се. Като истински южняк, враг на тъмнината, Тартарен запя жизнерадостната си песен:

*Ясно слънце на Прованса,
със мистрала си дружина...*

Рязко дръпване на въжето пред него и зад него го спря посред куплета.

— Шт!... Шт!... — зашепна му Инебнит, като му показва с ледосекача си заплашителната линия на огромните разбунени ледени блокове с неустойчиви основи, които и при най-малкото разтърсване можеха да се раздвижат и да се срутят. Но на тарасконеца не му минаваха такива номера; не на него тези шеги! И той пак запя с все гърло:

*... смучеш яко от Дюранса,
сякаш тя е руйно вино.*

Водачите, като видяха, че няма да могат да удържат разгорещения певец, направиха голям завой, за да се отдалечат от ледените блокове, и скоро пред тях зина огромна цепнатина, по зеленикавите стени на която към дъното се спускаха първите мимолетни слънчеви лъчи. Над нея минаваше тъй нареченият „снежен мост“, толкова тесен и толкова слаб, че още при първата стъпка се срути сред вихрушка от бял прах, като повлече първия водач и Тартарен — те увиснаха на въжето, задържано от Родолф Кауфман, втория водач; като истински планинар, той заби с всички сили своя ледосекач дълбоко в леда. Но макар да задържа двамата мъже над пропастта, не успя да ги изтегли, затова остана приклепнал, със стиснати зъби, с опънати мускули, твърде далеч от пропастта, за да види какво става в нея.

Отначало зашеметен от падането и заслепен от снега, Тартарен размахваше ръце и крака машинално, като повредена марионетка. После се задържа с помощта на въжето и увисна над пропастта с нос, кажи-речи, забит е ледената стена, която облъхваше с дъха си, съвсем в позата на водопроводчик, който запоява водосточна тръба. Виждаше как над него избледнява небето и угасват последните звезди, а под него зееше пропастта, потънала в непроницаем мрак, откъдето лъхаше студ.

Много скоро обаче той се съвзе от първото сътресение, възвърна си обичайната самоувереност, доброто настроение.

— Хей, вие горе, татко Кауфман, да не ни оставите да плесенясаме тук, а? Става течение, пък и това проклето въже ми прерязва кръста.

Кауфман не можеше да му отговори; ако престанеше да стиска зъби, щеше да загуби сили. Но Инебнит му извика от дълбините:

— Госдине, госдине, ледосекача!... — защото неговият ледосекач се беше загубил при падането; и тежкия ледосекач премина от ръцете на Тартарен в ръцете на водача; трудна работа поради разстоянието, което ги разделяше, както висяха двамата във въздуха; планинарят издяла в леда стъпалца и се вкопчи в тях с крака и ръце.

Така тежестта, увиснала на въжето, се намали наполовина, и Родолф Кауфман, мерейки силите си с безкрайна предпазливост, започна да издърпва с въжето към себе си председателя, чийто тарасконски каскет беше изчезнал в пропастта. Инебнит също се изкачи след тях и двамата планинари си размениха няколко кратки

фрази, каквито си казват несловоохотливите хора, когато голямата опасност вече е минала; те още бяха развълнувани, разтреперани от напрежението. Тартарен им подаде манерката си с кирш, за да ги подкрепи. Той изглеждаше добре разположен и спокоен и като се поразкърши, започна да потропва в такт с крака и си затананика за почуда на изумените водачи.

— Храбър, храбър францоze — повтаряше Кауфман, като го потупваше по рамото.

А Тартарен му отговори с добродушния си смях:

— Шегаджия, знаех си аз, че няма никаква опасност...

Откак свят светува, никой водач не беше виждал такъв алпинист.

Отново тръгнаха на път, закатериха се по нещо като огромна ледена стена, висока шест до осемстотин метра, в която дълбаеха стъпало по стъпало, и това им отнемаше много време. Тарасконският герой започваше да губи сили под лъчите на яркото слънце, от което цялата тази белота искреше и страшно уморяваше очите му, тъй като беше загубил очилата си в пропастта. Скоро го обзе страшна слабост, пристъп на планинска болест, която има същите симптоми като морската болест. С премазан гръб, с празна глава, с омекнали крака, той започна да не отмерва стъпките си и водачите му трябваше да го подхванат здраво от двете страни както предната вечер, да го поддържат, да го извлекат догоре по ледената стена. Сто метра ги отделяха от връх Юнгфрау; но колкото и твърд и устойчив да беше снегът, колкото и лек да беше пътят, този последен преход им отне безкрайно дълго време, а П. К. А. все повече се уморяваше и се задъхваше.

Изведнъж планинарите го пуснаха, размахаха шапки и започнаха възторжено да викат „хойларипи“. Бяха пристигнали. Тази точка в девствения простор, този бял, леко заоблен гребен, беше крайната цел, а за добродушния Тартарен крайт на сомнамбулското вцепеняване, в което се носеше от един час.

— Шайдек! Шайдек! — викаха водачите, като му сочеха далеч долу на едно плато, обрасло в зеленина, изплуващо от мъглите на долината, хотел „Белвю“, не по-голям от зарче.

В пространството между тях и хотела се разкриваше възхитителна панорама, низ от позлатени снежни поля, обагрени в оранжево от слънчевите лъчи, или тъмносини и студени струпвания на чудновато изваяни ледове — като стрели, игли, гребени, гигантски гърбици, сякаш там долу бяха заспали мастодонти или мегатериуми. Всички цветове на дъгата играеха и трептяха, събираха се в леглото на необятни ледници, спускащи своите неподвижни водопади, кръстосани от други по-малки замръзнали порои, чиито по-блестящи и по-гладки повърхности ставаха ослепителни, когато топлите слънчеви лъчи ги разтопяваха. Но на голяма височина това искрящо сияние се уталожваше, тук плуваше спокойна звездна студена светлина, сред бялата пустиня със загадъчни дипли цареше тишина и самота — Тартарен усети как го побиват тръпки.

Откъм хотела долетяха лек дим, глухи гърмежи. Бяха ги видели, гърмяха в тяхна чест с топ и мисълта, че го гледат, че неговите алпинисти, младите мис, именитите оризолюбци и сливолюбци са сега там, с насочени към него бинокли, припомни на Тартарен величието на неговата задача. О, тарасконско знаме, той ще те вземе от ръцете на водача, ще те развее два-три пъти! После, като заби ледосекача си в снега, той седна величествено на дръжката със знаме в ръка, с лице към публиката. Не знаеше, че тук светлинните лъчи се пречупват — явление, често срещано по върховете, — и сега, застанал между слънцето и мъглите зад него, той се очерта на небето — гигантски Тартарен, набит и широкоплещест, с брада, щръкнала изпод шлема, подобен на онези скандинавски богове, изобразявани от легендата възседнали облаците.

[1] Хижата (нем.). — Б.пр. ↑

[2] Баща ми е алпийски отшелник (нем.). — Б.пр. ↑

XI

НА ПЪТ КЪМ ТАРАСКОН! ЖЕНЕВСКОТО ЕЗЕРО. ТАРТАРЕН ПРЕДЛАГА ДА ПОСЕТЯТ ЗАТВОРА НА БОНИВАР. КРАТЪК ДИАЛОГ СРЕД РОЗИТЕ. ЦЯЛАТА КОМПАНИЯ ПОД КЛЮЧ. ЗЛОЧЕСТИЯТ БОНИВАР. КЪДЕ БЕШЕ НАМЕРЕНО ЕДНО ВЪЖЕ, ИЗРАБОТЕНО В АВИНЬОН

След покоряването на върха носът на Тартарен се обели, подпухна, кожата на бузите му се напука. Той остана около пет дни в стаята си в хотел „Белвю“. Пет дни с компреси и кремове, в които той залъгваше блудкавата досада и скуката, като играеше на квадратчета с делегатите или им диктуваше дълъг, подробен и обстоятелствен разказ на експедицията си, за да го прочетат на заседания в Алпийския клуб и да го отпечатат във „Форум“. После, когато общата отпадналост мина, когато по лицето на П. К. А. останаха само някоя и друга подутина, струпей и напуквания, и то придоби отново хубавия тен на етруска ваза, делегацията и нейният председател се отправиха през Женева на път към Тараскон.

Няма да описваме епизодите на това пътуване, смущението, което предизвика южняшката компания в тесните вагони, в параходите, в трапезариите със своите песни, викове, с излиятелната си любвеобилност, със знамето си и със своите алпенщочи; защото след изкачването на П. К. А. на Юнгфрау те всички се бяха запасили с тези планински бастуни, на които в наивни рими са обгорени с огън имената на знаменити планински походи.

Монтрьо!

Тук, по предложение на ръководителя си, делегатите решиха да починат ден-два, за да посетят прословутите брегове на Леман и поспециално Шилъонския замък и неговата легендарна тъмница, в която е чезнал великият патриот Бонивар, прославен от Байрон и Дьолакроа.

Между нас казано, Тартарен се интересуваеше твърде малко от Бонивар — приключението с Вилхелм Тел твърде много го беше осветлило по швейцарските легенди; но минавайки през Интерлакен, беше научил, че Соня е заминала за Монтрьо с брат си, чието състояние все повече се влошавало, и това измислено поклонение на исторически места му служеше всъщност за предлог да види отново девойката и, кой знае, може би да я убеди да го последва в Тараскон.

Естествено неговите спътници бяха дълбоко убедени, че отиват да отдадат чест на един велик женевски гражданин, чийто живот им беше разказал П. К. А.; и дори не само това, ами със склонността си да театралничат, щом пристигнаха в Монтрьо, те се намериха да се наредят в колона, да развеят знамето и с нестихващи викове „Да живее Бонивар“ да се отправят към Шилъонския замък. Председателят се видя принуден да ги удържи.

— Да хапнем първо, а после ще видим...

Те се качиха в омнибуса на някакъв пансион „Мюлер“, който чакаше с още много други на понтонното пристанище.

— Я вижте полицаят как ни гледа! — каза Паскалон, като се качи последен със знамето, което по целия път му пречеше, защото все се чудеше как да го нагласи.

— Вярно... Какво иска от нас този полицай, та ни зяпа така?

— Познал ме е, дявол да го вземе — каза скромно добродушният Тартарен и се усмихна отдалеч на облечения в дълга синя мушама полицай от Во, който упорито продължи да гледа след омнибуса, движещ се между крайбрежните тополи.

Тази сутрин в Монтрьо имаше пазар. Край езерото бяха наредени открити павилиони, сергии с плодове и зеленчуци, евтини дантели и разни лъскави бижута: верижки, катарамы, карфици, с които швейцарките разкрасяват носиите си и които сякаш са изваяни от сняг или нанизани от ледени бисери. Към тази олелия се прибавяше и блъсканицата на малкото пристанище, където гъмжеше цяла флотилия пъстроцветни увеселителни лодки, а от големи двумачтови кораби с широки платна товареха и разтоварваха вързопи и бурета, разнасяха се

дрезгави свирки, дрънкаха параходни камбани, шумяха оживено кафенета, пивници, цветарките и вехтошарите, наредени по кея. Само да грейнеш слънчице, и човек би помислил, че се намира в средиземноморско пристанище между Мантон и Бордигера. Но слънце нямаше и тарасконците гледаха този красив край през гъста, влажна мъгла, която плуваше над синьото езеро, пълзеше по перилата, по каменистите улички, обвиваше няколкоетажните къщи и се сливаше с другите черни облаци, струпани в тъмната зеленина на планината и готови всеки миг да се разкъсат и да се излеят в проливен дъжд.

— Дявол да го вземе! Хич не съм по езерата! — каза Спиридион Екскурбаниес, като изтри стъклото, за да погледне в далечината ледниците и белите мъгли, които закриваха хоризонта.

— Аз също... — въздъхна Паскалон — тая мъгла, тая застояла вода... просто ми се плаче, като ги гледам.

Бравида също се оплакваше, защото се страхуваше за ишиаса си.

Тартарен ги смъмри строго. Лошо ли ще им бъде да разказват при завръщането си, че са видели тъмницата на Бонивар, сложили са имената си на историческите стени до подписите на Русо, Байрон, Виктор Юго, Жорж Санд, Йожен Сю. Изведнъж председателят спря да говори посред тирадата си, промени цвета си... Той беше видял една шапчица над руси къдрави коси... Без дори да спре омнибуса, който напредваше бавно поради стръмнината, той изхвъркна от него, като извика на измените алпинисти:

— Ще се видим в хотела!... Соня, Соня!

Страхуваше се, че няма да я догони, защото тя бързаше, сянката на изящния ѝ силует се плъзгаше по стените на къщите. Но тя се обърна, дочака го.

— Ах, вие ли сте...

И след като се ръкуваха, продължи пътя си. Той тръгна до нея задъхан, като ѝ се извиняваше, че я е напуснал така внезапно... пристигането на приятелите му... необходимостта да се изкачи до върха, от което още имал следи по лицето... Тя го слушаше безмълвно, без да го поглежда и ускоряваше крачка, втреничила напрегнато очи пред себе си. Като я гледаше в профил, тя му се стори побледняла, чертите ѝ бяха загубили кадифената детинска чистота и бяха придобили нещо сурово, решително, което дотогава се беше долавяло

само в гласа ѝ и показваше непреклонната ѝ воля; но тя все така бе запазила младежката си прелест и златните си къдриви коси.

— А как е Борис? — запита Тартарен, малко смутен от това мълчание, от студенината, която го обгръщаше.

— Борис ли? — Тя потръпна. — Ах, да, вярно, вие не знаете. Е, добре, елате, елате.

Те тръгнаха по една уличка извън града, обградена с лозя, стигащи до езерото, с вили, с хубави градини, покрити с пясък, с тераси, обрали с диви лозя, потънали в рози, петунии и мирти в саксии и сандъчета. От време на време им се мяркаше непознато лице, хора с бавна походка на болни, каквито често се срещат в Мантон и Мароко; само че там светлината залива всичко, поглъща всичко, докато тук, под схлупеното облачно небе, страданието става по-релефно, както цветята изглеждат по-свежи.

— Тук — каза Соня, като бутна решетъчната врата под бял каменен фронтон, където имаше написано нещо на руски със златни букви.

Отначало Тартарен не разбра къде се намира. Малка градина с грижливо подредени алеи, камениста, пълна с виещи се розови храсти сред зелени дървета, огромни букети жълти и бели рози, които изпълваха всичко с уханието и красивите си багри. Под тези гирлянди, сред този приказен цъфтеж бяха поставени отвесно или полегато каменни плочи с дати и имена, а между тях на една съвсем нова каменна плоча беше изсечено:

БОРИС ВАСИЛИЕВ 22 ГОДИНИ

Той лежеше тук от няколко дни; умрял веднага след пристигането им в Монтьо; и в това гробище за чужденци беше намерил частица от родината си сред руси, поляци, шведи, погребани под цветята, болни от туберкулоза, изпратени от студентите си отечества в тази северна Ница, тъй като южното слънце би било твърде силно за тях и преходът би бил много рязък.

Соня и Тартарен останаха за миг неподвижни, безмълвни пред тази нова бяла плоча върху все още прясно разровената черна земя;

девойката вдъхваше с наведена глава аромата на буйно растящите рози и се мъчеше да удържи сълзите си, очите ѝ бяха зачервени.

— Бедно дете — каза Тартарен развълнуван, като улови със силните си ръце пръстите на Соня. — И какво ще стане сега с вас?

Тя го изгледа с блестящите си сухи очи, в които вече не трептеше нито една сълза.

— След един час заминавам.

— Заминавате?

— Болибин е вече в Петербург. Манилов ме чака, за да преминаем границата... Отивам право в пещта. Ще чуят за нас.

И съвсем тихо, като се усмихваше едва забележимо и потапяше сините си очи в очите на Тартарен, които избягваха погледа ѝ, криеха се, тя добави:

— Който ме обича, ще ме последва!

Хайде де, лесно е да се каже да я последват! Тази разпаленост уплаши Тартарен! Пък и гробищният декор съвсем изстуди любовта му. Работата беше само да не покаже, че бяга като страхливец. И слагайки ръка на сърцето си с жест на истински Абенсераж, нашият герой започна:

— Вие ме познавате, Соня...

Но тя не пожела да узнае продължението, а само вдигна рамене и каза:

— Бъбривец!...

И изправена и горда, се отдалечи между розовите храсти, без да се обърне нито веднъж. „Бъбривец!...“ — нито дума повече, но изречено с такъв презрителен тон, че добродушният Тартарен се изчерви чак под брадата си и се огледа, за да се увери, че са били сами в градината и никой не е чул.

За щастие преживяванията не оставяха дълбоки следи в сърцето на нашия тарасконец. Пет минути по-късно той се изкачваше с радостна стъпка по стръмните улици на Монтьо и търсеше пансиона „Мюлер“, където трябваше да го чакат за обяд неговите алпинисти, а от цялото му същество лъхаше истинско облекчение — радостта, че е приключил с тази опасна връзка. Докато крачеше, той поклащаше енергично глава, за да подчертае красноречивите обяснения, които Соня не бе пожелала да изслуша и които сега си изреждаше на ум: „Е, да“, разбира се, деспотизмът... Той не казваше „не“... но да минеш от

думи на дела „дявол да го вземе“!... Пък и що за занятие е това да стреляш срещу деспоти. Ами ако всички потиснати народи вземат, че се обърнат към него, както арабите към Бомбонел, когато една пантера бродела край селото им, на туй наистина краят му се не виждаше! Така де!

Една наемна кола, идваща срещу него, внезапно прекъсна монолога му. Тартарен едва успя да отскочи на тротоара.

— Защо не внимаващ, животно такава!

Но изведнъж гневният му вик беше заменен с изумено възклицание.

— Кво е това! Боже милостиви! Невъзможно!...

Обзалагам се, че не можете да отгатнете кого видя той в старата кола. Делегацията в пълен състав: Бравида, Паскалон, Екскурбаниес, натъпкани на пейката в дъното, бледи, разрошени, подплашени, сякаш след битка, а срещу тях двама полицаи с мускетони в ръка. Всичките тези неподвижни и неми профили в тясната рамка на прозорчето приличаха на кошмарен сън; и прав, прикован, както неотдавна върху ледника с котките „Кенеди“, Тартарен гледаше как се отдалечава в галоп тази фантастична кола, зад която тичаха бясно рояк ученици, пуснати от училище, с чанти на гърба, когато изведнъж някой извика до самото му ухо:

— Ето го и четвъртия!

В същата минута го заловиха здраво, омотаха го, вързаха го и на свой ред го натикаха в една наемна кола с полицаи, единият от които се оказа офицер, въоръжен с огромна сабя, която държеше между краката си така, че дръжката ѝ стърчеше до тавана.

Тартарен искаше да говори, да обясни. Очевидно имаше някакво недоразумение... Той каза името си, откъде е, позова се на своя консул, търговец на швейцарски мед, на име Ихнер, с когото се беше запознал на панаира в Бокер. Но пред упоритото мълчание на пазачите си отново си помисли, че това сигурно е някой от номерата от Бомпаровата феерия, затова се обърна лукаво към офицера:

— Нарочно го направихте, да се посмеем, а? Ей, шегаджия! Знам си аз, че е нарочно!

— Нито дума повече или ще ви запуша устата — каза офицерът, като го стрелна със страшни очи, сякаш ей сега щеше да го промуши със сабята си.

Тартарен се кротна, не мръдна повече и се загледа през вратичката в езерото, във високите влажни и зелени планини, в хотелите с най-различни покриви, в позлатените, набиващи се в очи отдалеч фирми, в склоновете, подобни на склоновете на Риги, където сновяха хора с кошници и панери, и пак както в Риги имаше смешна малка железница, опасна механична играчка, която се изкачваше чак до Глион, а сякаш за да се допълни сходството с Regina montium, изведнъж рукна проливен дъжд, започна една безспирна смяна на вода и мъгли между небето и Леман и между Леман и небето, между облаците и вълните.

Колата изтрополи по подвижен мост между малки павилиончета с кожени изделия, джобни ножчета, куки за обувки, гребенчета, мина през ниска врата и спря в двора на стар замък, обрасъл с трева, с кръгли кули с наблюдателници, тъмни, укрепени с греди и с решетки-шпионки. Къде беше той? Тартарен го разбра, като чу офицерът да спори с пазача на замъка, дебел човек с фес, който размахваше връзка ръждясали ключове.

— В единична килия, в единична килия... Няма вече място, другите заеха всичко... Освен да го сложа в тъмницата на Бонивар.

— Сложете го в тъмницата на Бонивар. Тъкмо като за него е... — заповяда капитанът и заповедта му беше изпълнена.

Шилъонският замък, за който П. К. А. все говореше от два дни на своите скъпи алпинисти и в който по някаква ирония на съдбата се беше озовал внезапно задържан, без да знае защо, е един от най-посещаваните исторически паметници в цяла Швейцария. Някога той е бил лятна резиденция на савойските графове, после държавен затвор, склад на оръжия и боеприпаси, а днес вече е само обект на екскурзии, както „Риги-Кулм“ или Телсплате. Все пак бяха оставили в него един полицейски пост и „пандиз“ за пияниците и нехранимайковците от този край; но те се срещат рядко в този тих кантон Во, така че „пандизът“ винаги е свободен и пазачът слага в него дървата си за зимата. Пристигането на всичките тия затворници му развали страшно настроението, защото нямаше да може да води посетители в прочутата килия, а в този сезон падаха най-много пари.

Той показваше бесен от яд пътя на Тартарен, който го следваше, без да се осмели да му окаже и най-малката съпротива. Няколко разклатени стъпала, плесенясал коридор, в който миришеше на изба,

дебела като стена врата с огромни панти и те се озоваха в широко сводесто подземие с пръстен под, с тежки римски стълбове със зазидани в тях железни халки, където някога приковавали държавните престъпници. През тесните бойници, от които се виждаше само малко късче небе, проникваше слаба трепкаща светлина и проблясваше езерото.

— Ето ви у вас — каза тъмничарят. — Но не ходете в дъното, защото там има подземни капани.

Тартарен отстъпи изплашен.

— Подземни капани! Боже милостиви!

— Какво да се прави, моето момче!... Заповядаха ми да ви сложа в тъмницата на Бонивар и аз ви сложих в тъмницата на Бонивар... А сега, ако имате парици, ще можете да си създадете някои удобства, например завивка и дюшек за нощта.

— Преди всичко нещо за ядене — каза Тартарен, тъй като за щастие не му бяха взели кесията.

Пазачът донесе пресен хляб, бира и наденица, които новият затворник на Шилъонския замък разкъса хищно, защото беше седял на пости от предната вечер и беше разбит от умора и вълнение. Докато той ядеше на каменната пейка под светлината на малкото прозорче, тъмничарят го гледаше добродушно.

— Дявол да го вземе — каза той, — не знам какво сте направили, нито защо се отнасят към вас така строго...

— Е, да му се не види макар, аз също не зная — отговори Тартарен с пълна уста.

— Едно мога да ви кажа с увереност, че вие никак не ми изглеждате лош човек и сигурно няма да ви даде сърце да лишите един беден баща на семейство да припечели някоя пара, нали?... Така си е!... Горещо ме чакат група хора, дошли да посетят тъмницата на Бонивар... Ако ми обещаете да стоите мирно, да не се опитвате да бягате...

Добродушният Тартарен се закле и пет минути след това в затвора му нахлуха неговите стари познати от „Риги-Кулм“ и Телсплате, оня кръгъл глупак Шванталер, ineptissimus Астие-Рею, член на Жокейклуб с племенницата си (Хм! Хм!...), всички пътници от маршрута „Кук“. Засрамен, примрял от страх да не го познаят, горкият Тартарен се криеше зад стълбовете, отстъпваше, свиваше се, докато

групата туристи приближаваше, водена от пазача, който с жален глас каканижеше заучените фрази:

— Тук именно злочестият Бонивар...

Туристите вървяха бавно, задържани от вечните спорове между двамата учени, които пак се караха, готови да се хванат за гушата, като единият размахваше сгъваемия си стол, а другият пътната си чанта, така че на слабата светлина от прозорчетата сенките им се издължаваха и добиваха фантастични очертания по сводовете.

Принуден да отстъпи, Тартарен се озова съвсем близо до подземния капан, блатист и леден черен кладенец, който зееше в пода и дъхаше плесента на отминалите векове. Тартарен се спря изплашен, сви се в един ъгъл, нахлупи каскета над очите си; но влажната миризма на селитра от стените го раздражни — изведнъж страхотна кихавица стресна туристите и те откриха присъствието му.

— Ето го и Бонивар... — извика безочливата малка парижанка с шапка от времето на Директорията, същата, която господинът, член на Жокейклуб, представяше уж като своя племенница.

Тарасконецът не се остави да го объркат.

— Наистина много са уютни, да му се не види макар, тези подземни капани!... — каза той с най-естествения тон на света, сякаш също беше дошъл да посети за удоволствие тъмницата, и се смеси с другите туристи, които се разляха в усмивки, като познаха алпиниста от „Риги-Кулм“, веселяка, душата на прословутия бал.

— Я, господин валсирен, танцирен!...

Пред него застана онази безлична малка фея Шванталер, сякаш готова да го увлече в кадрил. Наистина точно сега му беше до танци! И понеже се чудеше как да се освободи от тая подвижна топчеста женичка, той ѝ предложи ръката си и много галантно ѝ показа своята тъмница, халката, където се занитва веригата на затворника, следите от стъпките му до същия стълб и като го слушаше колко непринудено разказва, добрата дама никога не би се усъмнила, че този, който я развежда, също е държавен престъпник, жертва на несправедливостта и злобата човешка. Страшно обаче беше излизането, когато злочестият Бонивар, отвеждайки я до вратата, каза с най-светската усмивка:

— Не, извинявайте, ехе... Аз трябва да остана още малко.

И като капак се поклони, а тъмничарят, който го дебнеше, затвори и заключи вратата за най-голямо изумление на всички.

Какъв позор! Нещастникът потъна в пот от вълнение, като чу възклицанията на туристите, които се отдалечаваха. За щастие това мъчение не се повтори през деня. Нямаше посетители поради лошото време. Силен вятър духаше под старите дъски, жалби се надигаха от капаните, сякаш там стенеха живи погребани, чуваше се плисъкът на езерото, шибано от дъжда, блъскащо стените до прозорчетата, откъдето хвърчаха капки чак до затворника. От време на време камбанката на кораб и шумоленето му по водата съпровождаха размишленията на горкия Тартарен, докато вечерта се спускаше сива и мрачна в килията, която сякаш стана по-просторна.

Как да си обясни това задържане, това арестуване в такова мрачно място? Може би Косткалд... някаква предизборна маневра в последния миг?... Или пък руската полиция, предупредена за непредпазливите му думи, за връзките му със Соня е поискала изгонването му от страната? Но тогава защо ще задържат приятелите му?... В какво биха могли да упрекнат тези нещастни туристи, чиято уплаха и отчаяние той си представяше, макар че те не бяха като него в тъмницата на Бонивар, под тези каменни сводове, където с приближаването на нощта започнаха да пълзят огромни плъхове, хлебарки, безшумни паяци с едва докосващи се отвратителни пипала.

Но ето какво значи чиста съвест! Въпреки плъховете, студа, паяците великият Тартарен потъна сред ужаса на държавния затвор, населен със сенки на мъченици, в здрав и шумен сън, с отворена уста и стиснати юмруци, както беше спал между небето и пропастите в хижата на Алпийския клуб. Струваше му се, че още не се е събудил сутринта, когато чу гласа на своя тъмничар.

— Ставайте, околийският префект е дошъл... Лично той е дошъл да ви разпита... — И той добави донякъде почтително: — Щом префектът си е нарушил спокойствието, сигурно сте голям злодей!

Какъв ти злодей! Но след една нощ във влажната и прашна тъмница, без да имаш време поне донякъде да си оправиш тоалета, наистина можеш да заприличаш на злодей. Когато влезе в старата конюшня на замъка, превърната в полицейски участък, където мускетоните бяха наредени на пирамида край боядисаните стени, и с един поглед се увери, че неговите алпинисти са там, между полицаите, когато застана пред околийския префект, едва тогава Тартарен осъзна

колко зле изглежда пред този изискан магистрат в черни дрехи, с грижливо сресана коса, който го запита строго:

— Вие се казвате Манилов, нали? Руски поданик... Взривили сте в Петербург... после сте избягали и сте извършили убийство в Швейцария.

— Нищо подобно... Това е грешка, недоразумение.

— Мълчете или ще ви запуша устата — прекъсна го капитанът.

Безукорно облеченият префект продължи:

— Впрочем ей сега ще пресека всичките ви възражения... Познато ли ви е това въже?

Неговото въже, дявол да го вземе! Неговото телено въже, измайсторено в Авиньон. Той наведе глава за най-голяма изненада на приятелите си и каза:

— Да, познато ми е.

— С това въже е бил обесен един човек в кантона Унтервалд.

Тартарен се закле треперещ, че и през ум не му е минавало подобно нещо.

— Сега ще видим.

Тогава въведоха италианския тенор, полицаия, когото нихилистите бяха обесили на един дъб в Брюниг, но дърварите по някакво чудо го бяха спасили.

Шпионинът погледна Тартарен и каза:

— Не е той.

После погледна делегатите и заяви:

— И тези не са хората... Станала е грешка.

Префектът се обърна разярен към Тартарен:

— Тогава какво търсите тук?

— Ами и аз това се питам, хайде де! — отговори председателят с достойнството на невинността.

След кратко обяснение алпинистите от Тараскон бяха освободени и се отдалечиха от Шилъонския затвор, чиято потискаща и романтична меланхолия никой досега не бе почувствувал така добре като тях. Те се спряха в пансиона „Мюлер“, за да си вземат багажа и знамето и да платят обяда от предния ден, който не бяха имали време да изядат, а после се отправиха към Женева с влака. Валеше. Те четяха през замрежените от дъжда стъкла названията на аристократични курорти: Кларан, Веве, Лозана; червени къщички, градинки с редки храсти, от

които капеше вода, се редуваха с островърхи покриви и тераси на хотели под влажната пелена.

Настанени в едно кътче на дълъг швейцарски вагон на две срещуположни пейки, алпинистите седяха с разстроени и мрачни лица. Бравида кисело се оплакваше от болките си и непрекъснато питаше Тартарен с жестока ирония:

— Е, кво, видяхте ли тъмницата на Бонивар, а, нали много искахте да я видите... Мисля, че добре я видяхте, а?

Ескурбаниес, за пръв път в живота си притихнал, гледаше жално езерото, което сякаш ги придружаваше, защото все им се мяркаше под прозорците.

— Колко много вода, боже мили. Нагледах ѝ се и ми се струва, че вече никога през живота си няма да се къпя.

Здравата подплашен, Паскалон притискаше знамето между коленете си, криеше се зад тях и гледаше наляво и надясно като подгонен, подплашен заек... А Тартарен?... О, както винаги достоен и спокоен, той се наслаждаваше, четейки южняшките вестници, цял пакет вестници, изпратени в пансиона „Мюлер“; те всички до един бяха препечатали след „Форум“ разказа за неговото изкачване, същия, който той бе продиктувал, но разширен и украсен с несдържани хвалебствия. Изведнъж обаче нашият герой нададе вик, страшен вик, който се разнесе из целия вагон. Всички пътници наскачаха. Какво се е случило? Катастрофа? Нищо подобно, само една забележка във „Форум“, която Тартарен прочете на своите приятели:

— Слушайте какво пише: „Носят се слухове, че В. П. К. А. Косткалд, едва оздравял от жълтеницата, от която беше болен няколко дни, ще се изкачи на Монблан, ще се изкачи по-високо от Тартарен“. Ах, разбойникът му!... Исква да затъмни моята слава от Юнгфрау!... Е, почакай малко, ще ти избия под носа твоята планина!... Шамони е на няколко часа от Женева, ще се изкача на Монблан преди него. Идвате ли с мен, деца?

Бравида се възпротиви. Дявол да го вземе, стига авантюри!

— Наситихме се и се пренаситихме... — изръмжа Екскурбаниес ниско, с угаснал глас.

— А ти, Паскалон? — запита тихо Тартарен.

Ученикът изблея, без да смее да вдигне очи:

— Учи-чи-телю!...

Той също се отказваше от него.

— Добре — каза нашият герой тържествено и гневно. — Ще замина сам и цялата слава ще бъде моя. Хайде де! Дайте ми знамето...

ХІІ
ХОТЕЛ „БАЛТЕ“ В ШАМОНИ. КАК
ХУБАВО МИРИШЕ! НА ЧЕСЪН!
НЕОБХОДИМО ЛИ Е ВЪЖЕ ЗА
АЛПИЙСКИТЕ ИЗКАЧВАНИЯ. SNAKE
HANDS!^[1] ПОСЛЕДОВАТЕЛ НА
ШОПЕНХАУЕР. НА СПИРКА ГРАН-МЮЛЕ.
„ТАРТАРЕН, ТРЯБВА ДА ПОГОВОРЯ С
ВАС.“

Часовникът на Шамони биеше девет часа в тръпнещата от студения дъжд и вятър вечер; улиците бяха потънали в мрак, лампите по къщите — само тук-таме, където още бодърствуваше газта, бяха осветени сградите и дворовете на хотелите; а наоколо, от смътните отблясъци на снега по планините и бялата луна на нощното небе, ставаше все тъмно и по-тъмно.

В един от най-хубавите и най-посещаваните в това алпийско село хотели — „Балте“, многобройните пътници и пансионери един по един се бяха прибрали уморени след дневните излети; в големия салон беше останал само един английски пастор, който играеше мълчаливо на дама със своята съпруга, докато многобройните му дъщери в памучни престилки с нагръдници оживено преписваха поканите за следващата протестантска служба, а край камината с горящи цепеници седеше млад мършав и безцветен швед, загледан мрачно в пламъците, и пиеше грог от кирш и минерална вода. От време на време някой закъснял турист с подгизнали гетри и мокра мушама прекосяваше салона, отиваше при големия, закачен на стената барометър, почукваше го и

поглеждаше живака, за да разбере какво ще е времето на другия ден, и после отчаяно се прибираше да спи. Никой не казваше нито дума, единствен признак на живот бяха пращането на огъня и шумоленето на суграшицата по стъклата и гневното бучене на река Арва под сводовете на дървения мост на няколко метра от хотела.

Изведнъж вратата се отвори и един портиер в униформа, обшита със сребърни галони, влезе натоварен с куфари и завивки и въведе четирима премръзнали алпинисти, зашеметени от внезапния преход на тъмнина и студ с топлината и светлината.

— Боже господи! Ама се е отворило едно временце...

— Дайте нещо за ядене, хей!

— Затоплете леглата!

Те говореха всички заедно, завити с шалове, нахлупили скиорски шапки, каскети с наушници, и прислугата се чудеше кого по-напред да слуша; когато един нисък дебеланко, когото те наричаха „председателю“, им заповяда да мълчат, като се развика по-силно от тях.

— Първо книгата за чуждестранните туристи — нареди той.

И започна да я прелиства с вкочанясала ръка, като четеше високо имената на пътниците, минали от една седмица насам през хотела:

— Доктор Шванталер и госпожа... Хайде пак!... Астие-Рею от Френската академия...

Той прегледа две-три страници, като бледнееше всеки път, когато му се стореше, че вижда име, подобно на търсеното; но най-сетне, хвърляйки книгата на масата с тържествуващ смях, дребният човек подскочи като хлапак — нещо необикновено, ако се вземе пред вид, че беше доста закръглен.

— Ехе, няма го! Не е дошъл. Само тук може да отседне. Косткалд хързулнат. Тра-ла-ла, тра-ла-ла! А сега, приятели, да хапнем супа.

И добродушният Тартарен, след като се поклони на дамите, се отправи към трапезарията, последван от шумната и огладняла делегация.

Да, да, заедно с цялата делегация, дори и с Бравида... Хайде де, нима би могло да бъде другояче!... Какво щяха да кажат в родния край, ако ги видеха да се връщат без Тартарен? Всеки от тях отлично си го представяше. И точно в момента, когато щяха да се разделят на гарата

в Женева, бюфетът стана свидетел на една вълнуваща сцена със сълзи, прегръдки, сърцераздирателни прощавания със знамето и в резултат на това сбогуване всички се настаниха в колата, която П. К. А. беше наел, за да отиде в Шамони. Чудесен път, но те го изминаха затворили очи, усукани в завивките, изпълвайки колата със звучни хъркания, без да ги е грижа за приказния пейзаж, който се откриваше под дъжда след Саланш: пропасти, гори, разпенени водопади, ту изчезващият, ту появяващ се над облаците връх Монблан. Преситени от този вид естествена красота, нашите тарасконци мислеха само как да си отспят след безсънната нощ в Шилъонския замък. И дори сега, разположени в единия край на дългата безлюдна трапезария на хотел „Балте“, докато им поднасяха подгрятата супа и остатъците от другите ястия, те ядяха лакомо, без да разговарят, забързани колкото може по-скоро да си легнат. Внезапно Спиридион Екскурбаниес, който ядеше като сомнамбул, вдигна поглед от своята чиния и подушвайки въздуха наоколо си, възкликна:

— Ай да му се не види, как хубаво мирише на чесън!...

— Вярно е, че мирише приятно... — потвърди Бравида.

И всички, развеселени от това напомняне за родния край, от този мирис на тарасконски гозби, който Тартарен не бе вдъхвал от дълго време, се размърдаха на столовете си с лакомо вълнение. Миризмата идваше от дъното на залата, от малка отделена стая, където ядеше сам някакъв пътник, очевидно важна личност, защото шапката на главния готвач се показваше непрекъснато на гишето на кухнята, откъдето той подаваше на сервитьорката захлупени съдове, които тя отнасяше в тази посока.

— Сигурно е някой от Юг — промърмори кроткият Паскалон.

Тогаво председателят, пребледнявайки при мисълта, че може да е Косткалд, нареди:

— Идете да видите, Спиридион... и след това ще ми кажете...

Страшен смях се разнесе от отделната стаичка, където беше влязъл по заповед на председателя славният Гонг и откъдето той доведе, уловил за ръка, един върлинест мъж с голям нос и с шеговити очи, със завързана кърпа на врата като най-заклет гастроном.

— Я виж! Бомпар!

— Гледай ти, Ментърджия такъв!

— Здравей, Гонзаг... Как си?

— И така, господа, на вашите услуги — каза водачът, като стисна поред ръка на всички и седна на масата на тарасконците, за да раздели с тях гозбата от гъби с чесън, приготвена от стрина Балте, която, както и нейният мъж, не можеше да понася общите трапези.

Дали поради националното ястие, или поради радостта, че са срещнали свой земляк, прекрасния Бомпар с неизчерпаемо въображение, но внезапно умората и желанието да спят се изпариха; отвориша шампанско и с побелели от пяната мустаци те се разсмяха, започнаха да викат, да жестикулират, да се прегръщат през кръста — преливаха от обич един към друг.

— Сега вече няма да ви напусна, никога! — каза Бомпар. — Моите перуанци си отидоха... Свободен съм.

— Свободен!... Тогава утре тръгвате с мен за Монблан, нали?

— А, утре ли ще се изкачвате на Монблан? — отговори Бомпар без никакъв възторг.

— Да, ще сложа динена кора на Косткалд... Когато той дойде, фют!... Няма Монблан. Нали ще дойдете с мен, Гонзаг, а?

— Ще дойда... ще дойда... Само че времето тази вечер... Работата е там, че в този сезон не всякога е удобно да се изкачва човек.

— Хайде бе, не било удобно — каза добродушният Тартарен, като присви очички в многозначителна усмивка, която Бомпар сякаш не разбра.

— Да отидем да пием кафе в салона... Ще се посъветваме с татко Балте, той е врял и кипял в тези работи, стар водач е и се е изкачвал двадесет и седем пъти.

Делегатите възкликнаха дружно:

— Двадесет и седем пъти! Брей, че дявол!

— Бомпар винаги преувеличава — каза П. К. А. строго, с мъничко завист.

В салона завариха семейството на пастора, все така наведено над поканите. Бащата и майката почти дремеха, както играеха на дама, а дългият швед продължаваше да се налива все тъй отчаяно със своя грог с минерална вода. Нахлуването обаче на тарасконските алпинисти, както може да се предположи, разпалени от шампанското, разсмях младите писмописки. Никога тези очарователни личности не бяха виждали някой да пие кафе с толкова много гримаси и така да върти очи.

— Захар, Тартарен?

— Не, разбира се, Командирю... нали знаете... след Африка!...

— Ах, вярно, извинете... А, ето го и господин Балте.

— Заповядайте при нас, господин Балте.

— Да живее господин Балте!... Ха, ха, айде да штим!

Обграден и притиснат от всичките тези хора, които никога през живота си не беше виждал, татко Балте се усмихваше спокойно. Як савоец, висок и широкоплещест, със закръглен гръб, с бавна походка, с пълно, избръснато лице, оживено от две хитри, още млади очи, пълна противоположност на плешивостта му, предизвикана от силния утринен студ сред снеговете.

— Господата желаят да се изкачат на Монблан? — запита той, като обгледа тарасконците почтително и насмешливо.

Тартарен се намери да отговори, но Бомпар го изпревари:

— Нали вече не е време за това?

— Напротив — отговори старият водач, — ето този господин от Швеция ще се изкачи утре, а в края на седмицата очаквам двама американски господа, които също ще се изкачат. Единият от тях дори е сляп.

— Зная ги, срещнах ги на Гуги.

— Как, господинът е бил на Гуги?

Трепет премина през евангелските проповедници, перата застинаха, главите се повдигнаха към Тартарен, който си спечели особен авторитет пред тези англичанки, заклетни катерачки, опитни във всички спортове. Той беше покорил Юнгфрау.

— Забележителен поход — каза татко Балте, разглеждайки П. К. А. с изненада, докато Паскалон, смутен от дамите, зачервен и блеещ, прошепна:

— Учи-чи-телю, хайде, разкажете им за... за онова... пропастта...

Председателят се усмихна:

— Дете!...

Но, разбира се, започна да разказва за падането си; отначало небрежно, равнодушно, после с буйни движения, изобрази увисването над пропастта, протегнатите ръце, зовящи за помощ. Госпожиците тръпнеха, разкъсваха го със студените си английски очи, които от удивление стават кръгли като плочи.

В последвалото мълчание се чу гласът на Бомпар:

— В Чимборасо никога не се връзваме с въже над пропастите.

Делегатите се спогледаха. Този тарасконец ги затапи всичките.

— Ей, опасен е този Бомпар... — измънка Паскалон с прстодушен възторг.

Но татко Балте прие думите за Чимборасо сериозно и възрази срещу това алпинистите да се изкачват, без да се завързват; според него изкачването по ледовете беше невъзможно без въже, и то здраво въже от манилски коноп. Тогава, дори единият да се плъзне, другите се задържат.

— При условие че въжето не се скъсва, господин Балте — припомни му Тартарен катастрофата на връх Сервен.

Но съдържателят на хотела го прекъсна, претегляйки думите си:

— На Сервен не се е скъсало въжето... Задният водач го прерязал с ледосекача си...

Тартарен се възмути, но Балте добави:

— Моля за извинение, господине, но водачът е бил прав... Той е разбрал, че не е възможно да удържи другите, и се е освободил от тях, за да спаси живота си, живота на сина си и на пътника, когото са придружавали. Ако не беше взел такова решение, щеше да има седем жертви вместо четири.

Тогава започнаха да спорят. Тартарен смяташе, че да се свържеш с едно въже е нещо, като да дадеш клетва на живот и смърт. И разпалвайки се, вдъхновен от присъствието на дами, той подкрепи думите си с факти, като се позова на присъстващите:

— Ето например утре аз, като се вържа с Бомпар, това няма да бъде една проста предпазливост, а клетва пред Бога и пред хората да се слея с моя приятел и по-скоро да умра, отколкото да се върна без него, дявол да го вземе!

— Аз също давам клетва, Тартарейн — извика Бомпар от другия край на масата.

Вълнуваща минута!

Пасторът стана като наелектризиран и стисна тържествено ръката на героя силно, по английски маниер. Жена му го последва, а също така и госпожиците и техните shake hands бяха така силни, че камък да стиснат, вода ще потече. Делегатите, трябва да се признае, съвсем не бяха така възторжени.

— Е, аз — каза Бравида — споделям мнението на господин Балте. В тези работи всеки трябва да пази кожата си, ей богу! Разбирам много добре този удар с ледосекача.

— Вие ме изненадвате, Пласид — каза Тартарен строго и долепил устни до ухото му, прошепна: — Дръжте се прилично, нещастнико! Англия ни гледа...

Старият воин, който решително беше запазил в душата си известна злоба след посещението в Шилъонския замък, махна многозначително, жест, който означаваше „Плюя на Англия...“, и по всяка вероятност председателят, разгневен от този негов цинизъм, щеше да му натрие носа, когато младият човек с отчаяния вид, прелял от грог и тъга, се намеси с лошия си френски в разговора. Той също смяташе, че водачът е имал право да пререже въжето: да избави от съществуване четирима още млади нещастници, тоест осъдени да живеят и занаят, да им даде с един замах покоя и връщането в небитието, каква благородна и великодушна постъпка!

Тартарен възкликна:

— Що за думи, млади момко! На вашата възраст да говорите за живота с такова безразличие, с такъв гняв... Какво ви е направил животът?

— Нищо. Отегчава ме...

Той учеше философия в Християния и завладян от идеите на Шопенхауер и Хартман, беше започнал да намира живота мрачен, безсмислен, объркан. Най-сетне стигнал до самоубийство, беше прибрал книгите си по настояване на родителите си и бе тръгнал да пътува, преследван навсякъде от същата скука, от мрачното безсмислие на живота. Тартарен и приятелите му му се струваха единствените доволни от живота същества, които бе срещал някога.

Добродушният П. К. А. се разсмя.

— Такива сме си ние, млади момко. Всички тарасконци сме такива. Благодатен край. От сутрин до вечер всички се смеят, пеят, а през останалото време танцуват... Ето така... Хопа!

И той започна да подскача с грацията и лекотата на огромен, разперил криле бръмбар.

Но делегатите нямаха железните нерви и неуморната бодрост на своя вожд. Екскурбаниес мърмореше:

— Председателят се увлича... Отиде до полунощ.

Бравида стана разгневен.

— Хайде да си лягаме! Не мога повече да седя с моя ишиас...

Тартарен се съгласи, като си спомни за предстоящото изкачване на другия ден; и тарасконците тръгнаха по широката гранитна стълба със свещи в ръка към стайте си, докато татко Балте отиде да се погрижи за провизиите и да наеме мулета и водачи.

— Охо, сняг!...

Това бяха първите думи на добродушния Тартарен при неговото събуждане, когато видя покритите със скреж стъкла и обляната в бяло стая; но като закачи малкото си огледало за бръснене на прозореца, той разбра грешката си и осъзна, че цялата тази светлина се лее от Монблан, искрящ срещу него под великолепното слънце. Той отвори прозореца си и в стаята нахлу леден пощипващ и освежаващ вятър, заедно със звъна на стадата, които овчарите зовяха с тръбите си. Нещо здраво, пасторално изпълваше въздуха, нещо, което не беше усещал досега в Швейцария.

Долу го чакаха водачи, носачи; шведът вече седеше на мулето; около него се струпяха тълпа любопитни, семейството на пастора, всичките му бойки дъщери, в утринни тоалети, дошли още веднъж да разменят *shake hands* с героя, който занимаваше въображението им.

— Великолепно време! Побързайте!... — викаше съдържателят на хотела, а черепът му лъщеше на слънцето като тиган.

Тартарен съвсем не се размотаваше, но не беше лека работа да изтръгне от съня им приятелите си, които трябваше да го придружат до Пиер-Поантю, където свършваше мулетарският път. Нито молбите, нито уговорките бяха в състояние да накарат Командира да скочи от леглото; нахлупил нощното боне до ушите си, с нос към стената, той се задоволи да отговори на укорите на председателя с една цинична тарасконска поговорка:

— Който се хвали, че става в зори, спи до обяд.

А Бомпар повтаряше непрекъснато:

— Да му се не види и Монблан!... Ама че дивотия...

Той стана чак когато П. К. А. направо му заповяда да го стори.

Най-сетне керванът потегли и премина по малките улици на Шамони много тържествено. Начело беше Паскалон, яхнал муле,

развял знамето, а накрая на шествието, сериозен като китайски мандарин, заобиколен от водачите и носачите, които вървяха от двете страни на мулето му, се тръскаше добродушният Тартарен, по-ярък алпинист от когато и да било, с нови очила с изпъкнали опушени стъкла и с прословутото си въже, произведено в Авињон, станало отново негова собственост, известно е на каква цена.

Всички бяха вперили поглед в него почти колкото и в знамето и той ликуваше под невъзмутимата си маска, любуваше се на живописните селски савойски улици, много по-различни от улиците в швейцарските села, прекалено чисти и прекалено излъскани, също като нова играчка или панаирджийски павилион, пълна противоположност на едва подаващите се над земята колиби, където оборът заема почти цялата площ, и наред с тях великолепните големи пететажни хотели, чиито фирми блестят като лъскавата фуражка на някой портиер, черния фрак и леките обувки на някой метрдотел сред савойските забрадки, бархетните жакети и плъстените широкополи шапки на въглищарите. На площада имаше разпрегнати коли, пътнически карети, както и талиги; множество свине се грееха на слънце пред пощата, откъдето излезе един англичанин с бяла панама, с пакет писма и един брой на „Таймс“, който той четеше пътьом, преди да е отворил още кореспонденцията си. Кавалкадата на тарасконците напредваше сред всичко това под топуркането на мулетата, войнствения вик на Екскурбаниес, на чийто „гонг“ слънцето бе възвърнало силата, веселия звън на хлопатарите на стадата, пасящи по околните склонове, и шума на реката избликваща буйно под ледника, бяла и искряща, сякаш натоварена със слънце и смях.

В края на селото Бомпар доближи мулето си до мулето на председателя и му каза, ококорвайки очи:

— Тартарейн, трябва да ви говоря.

— След малко — каза П. К. А., защото в момента водеше философски спор с младия швед, чийто мрачен песимизъм искаше да победи с прелестната гледка, която ги заобикаляше, с пасищата, потънали в сенки и светлини, с тъмнозелените гори, увенчани с белотата на ослепителния фирн.

След два безплодни опита да се доближи до Тартарен, Бомпар се отказа. Като прекоси по малък мост Арва, керванът тръгна по един от тези лъкатушни тесни пътища сред боровете, където мулетата се

нареждат едно след друго и с фантастичните си копита успяват да заобиколят всички извивки над пропастите, а нашите тарасконци трябваше да съсредоточат вниманието си единствено в това да запазват равновесие, повтаряйки непрекъснато: „Хайде... по-леко... Дявол да го вземе...“, с което задържаха животните.

В хижата на Пиер-Поантю, където Паскалон и Екскурбаниес трябваше да чакат завръщането на алпинистите, Тартарен беше толкова зает да поръчва обяда, да бди за настаняването на водачите и носачите, затова пак не обърна внимание на шушукането на Бомпар. Но странно нещо! Едва по-късно забелязаха, че въпреки хубавото време, пивкото вино и чистия въздух на две хиляди метра над морското равнище, закуската премина тъжно. Докато встрани се носеха смеховете и веселите закачки на водачите, на масата на тарасконците всички мълчаха, чуваше се само шумът от звъntenето на чашите и потропването на чиниите върху небоядисаната дървена маса. Кой знае дали поради присъствието на мрачния швед, дали поради явното безпокойство на Гонзаг, или поради някакво предчувствие, но компанията тръгна тъжна като батальон без музика към Босонския ледник, откъдето започва истинското изкачване.

Щом се озова на леда, Тартарен не можа да се въздържи да не се усмихне при спомена за Гуги и за своите усъвършенствувани котки. Каква разлика между новака, какъвто беше тогава, и първокласния алпинист, какъвто се чувствуваше сега! Стъпил здраво с тежките си обувки, които портиерът на хотела беше подковал същата сутрин с четири големи шипа, умело служещ си с ледосекача, той вече не се нуждаеше от водач, който да го поддържа, а който просто да му показва пътя. Тъмните очила смекчаваха блясъка на ледника, посипан с пресен сняг от една току-що паднала лавина, а тук-там се отваряха зеленикавосини езера, плъзгави и коварни; напълно спокоен, убедил се от опит, че няма ни най-малка опасност, Тартарен вървеше по ръба на пропастите с гладки, обагрени в различни отблясъци стени, с безкрайни дълбини, минаваше сред ледникови блокове, зает единствено да не изостава от шведския студент, дързък турист, с дълги гетри със сребърни закопчалки, обтегнати върху тънките му сухи крака, с които той стъпваше, вдигайки и пускайки алпенцока си тъй, сякаш вървеше на три крака. Философският им спор продължаваше напук на трудностите по пътя и върху ледената площ, кънтяща като

замръзнала река, се носеше свойският задъхан плътен глас на добродушния дебелан.

— Вие ме познавате, Ото...

В това време Бомпар изживяваше хиляди неприятности. Дълбоко убеден още от сутринта, че Тартарен само се хвали и няма да тръгне за никакъв Монблан, както сигурно не е ходил на Юнгфрау, нещастният домакин се беше облякъл с обикновени дрехи, без гвоздеи на обувките си и дори не беше използвал прословутото си изобретение за подковаване обувките на военните, не носеше и алпенщок, тъй като планинарите на Чимборасо не си служеха с подобни неща. Имаше само жилава пръчка, която много подхождаше на шапката му със синя панделка и на дългото му зимно палто, така че когато наближиха ледника, страшно се уплаши, защото въпреки големите си хвалби този Ментърджия никога не беше се изкачвал никъде. Той се успокои все пак, като видя от морената с каква лекота Тартарен върви по леда и се реши да го последва до спирката Гран-Мюле, където трябваше да прекарат нощта. И дотам едва-едва се добра. Щом стъпи на леда, веднага се просна по гръб, втория път падна на коленете и на ръцете.

— Не, благодаря, нарочно го направих... — увери той водачите, които искаха да му помогнат да стане. — Така де, по американски!... Както на Чимборасо.

Това положение му се стори удобно и той продължи да върви на четири крака, с килната назад шапка, метейки с дългото си палто снега като сива мечка; при това, без да загубва присъствие на духа, той разказваше на тези, които вървяха край него, че в Андите се бил изкачил така на един връх, висок десет хиляди метра. Не казваше за колко време се е изкачил, но вероятно е било твърде дълго, ако се съди по времето, за което измина прехода до Гран-Мюле, където пристигна един час след Тартарен, при това цял овалян в кален сняг, с измръзнали пръсти в плетените ръкавици.

В сравнение с хижата на Гуги хижата, построена от общината на Шамони на Гран-Мюле, беше просто комфортна. Когато Бомпар влезе в кухнята, където гореше буен огън от дърва, той завари Тартарен и шведа, които сушаха обувките си докато пазачът, стар корав планинар с дълги бели коси, им показваше съкровищата от малкия си музей.

В този мрачен музей бяха събрани останки от всички злополуки, станали на Монблан, откакто старецът държеше хижата, вече цели

четиридесет години. Изваждайки един по един предметите от витрината, той разказваше за тъжния им произход... С това парче от знаме и с тези копчета от жилетка бил свързан споменът му за един руски учен, застигнат от снежна буря в ледника Бренва... Тази челюст принадлежала на един от водачите на прочутата експедиция от единадесет пътешественици и носачите, изчезнали в снежен ураган... Под лъчите на залязващото слънце и бледите отблясъци на снеговете в прозорците, във всичките тези скръбни реликви и в тъжните монотонни разкази имаше нещо тягостно, още повече че старецът говореше особено задушевно с треперещия си глас и дори проля няколко сълзи на вълнуващите места, например когато разгъна един зелен воал на английската дама, затисната от лавина през 1827 година.

Напразно Тартарен се успокояваше с далечните дати, когато бяха станали тези събития, напразно се уверяваше, че по това време Компанията още не е била осигурила безопасно изкачване. Сърцето му се сви от приказките на този савойски оплаквач и той излезе да подиша чист въздух навън.

Ноцта се беше спуснала и беше притиснала низините. Босоните се очертаваха бледи и близки, докато Монблан се възправяше все още розов, гален от гаснещото слънце. Южнякът се успокои от тази усмивка на природата, когато изведнъж край него изникна сянката на Бомпар.

— Вие ли сте, Гонзаг... както виждате, излязох да подишам въздух. Тоя старец ме притесни с приказките си.

— Тартарейн — каза Бомпар, като стисна лакътя му така, че щеше да го смаже, — май това е достатъчно. Не е ли време да приключите с тази смешна експедиция?

Великият човек втренчи в него разширените си от безпокойство очи.

— Какви ми ги разправяте?

Тогава Бомпар му обрисова страшна картина на хилядите опасности, които ги заплашват — пропастите, лавините, вихрите, бурите.

Тартарен го прекъсна:

— Хайде бе, шегаджия, ами Компанията?... Да не би на Монблан да не е така добре подредено, както на другите планини?

— Подредено ли?... От Компанията?... — запита Бомпар изумен, тъй като не си спомняше нищо от своята тарасконада.

Тогава Тартарен му повтори дума по дума всичко, което му беше разказал на Швейцарското акционерно дружество, за подредените планини и лъжливите пропасти. Бившият домакин на клуба се разсмя.

— Ама вие повярвахте ли ми?... Та това беше чиста измишльотина! Нали знаете, че в Тараскон всички сме майстори на такива приказки.

— Как така — възрази Тартарен, силно развълнуван, — а нима на Юнгфрау всичко не беше подредено?...

— Разбира се, че не.

— Ами ако въжето се беше скъсало?...

— Ах, бедни ми приятелю...

Нашият герой затвори очи, пребледнял със задна дата от страшната перспектива, и за миг изпадна в нерешителност... Този пейзаж, заплашващ с гибел в ледовете, студ, мрак, пропасти... жалбите на стария пазач на хижата, все още звучащи в ушите му... „Дявол да го вземе, какво да каже човек...“ После изведнъж си помисли за своите съграждани в Тараскон, за знамето, което трябваше да забие на върха, и си каза, че с добри водачи и с приятел като Бомпар, готов на всички изпитания... Пък и нали беше покорил вече Юнгфрау, защо да не се опита да стигне и Монблан?

И поставяйки широката си длан на рамото на своя приятел, той заговори с твърд глас:

— Слушайте, Гонзаг...

[1] Ръкостискания (англ.). — Б.пр. ↑

XIII

ЗЛОПОЛУКАТА

През една тъмна, страшно тъмна нощ, без луна, без звезди, без небе, върху трептящата белота на безкрайна снежна стръмнина бавно се разтяга дълго въже, за което са се вързали една зад друга боязливи фигурки, предшествувани на сто метра от червеното петно на един фенер. Удари на ледосекачи звънтят по втвърдения сняг и единствено търкалящите се парчета лед нарушават безмълвието на фирна, който приглушава стъпките на кервана, а после от време на време се чува вик, спотаена жалба, строполено на леда тяло и веднага плътен глас, който се разнася откъм края на въжето:

— Хайде и внимавайте да не падате, Гонзаг!

Тъй като горкият Бомпар се беше решил да последва своя приятел Тартарен до самия връх Монблан. От два часа през нощта — а сега часовникът с будилника на председателя показваше четири — нещастният водач вървеше опипом, също като каторжник, прикован за веригата; той се влачеше, блъскаше се, олюляваше се, мъчеше се да съдържа безкрайните възклицания, които му идваха непрекъснато на устата по време на тая злополучна авантюра с дебнещите го от всички страни лавини, които при най-малкото сътресение, при най-лекото колебание на прозрачния въздух могат да предизвикат строполясване на снежни преспи или на лед. Да страда мълчаливо, какво мъчение за един тарасконец!

Но керванът внезапно спря да отдъхне; Тартарен попита какво се е случило, той дочу полугласно воден спор и оживени шушукания.

— Вашият приятел не желае да върви повече!... — каза шведът.

Редът в движението беше нарушен, човешката броеница се разтегна, зърната се доближиха и ето че се озоваха в края на огромна пропаст, която планинарите наричат „пукнатина“. Над преминатите досега пукнатини прехвърляха стълби, по които те изпълзваха на колене; тук обаче пропастта беше много широка и противоположният ѝ край се издигаше на височина осемдесет до сто фута. Трябваше да

слязат на дъното на дупката, която се стесняваше, като издълбаят стъпала с ледосекачите, и след това да се изкачат от другата страна. Но Бомпар упорито отказваше да помръдне.

Наведен над пропастта, която тъмнееше бездънна, той гледаше как се движи в мъглата малкият фенер на водачите, които подготвяха пътя. Тартарен, също не особено спокоен, си даваше кураж, като увещаваеше приятеля си:

— Хайде, Гонзаг, по-смело!

А след това, понижавайки глас, се позоваваше на честта, напомняше му Тараскон, знамето, Клуба на алпинистите.

— Хайде бе, клуба, нямам нищо общо с него — отговаряше Бомпар цинично.

Тогавата Тартарен му обясни, че той ще му намества краката по стъпалата и че няма нищо по-лесно от това.

— За вас може да е лесно, но не и за мен...

— Ами нали вие сам казвахте, че имате навик да...

— Е, тъй де, навик... но какъв навик? Малко ли навици имам аз... Навик да пуша, да спя...

— И най-вече да лъжете... — прекъсна го председателят.

— Хайде бе... само да преувеличавам... — каза Бомпар, без да му мръдне око.

Все пак пред заплахата да остане сам, след много колебания той най-сетне се реши и започна да се спуска бавно и внимателно по тази страшна мелничарска стълба... Още по-мъчно беше да се изкачи по другата права и гладка стена, по-висока от кулата на крал Ръоне в Тараскон. Долу мигащото огънче от фенера на водачите приличаше на летяща светулка. Но няма как, трябваше да се овладее, снегът под краката не беше устойчив, откъм широката бездна, която не се вижда, а по-скоро се отгатва, в подножието на ледената стена, облъхната от студа, веещ от подземните гълбини, се чуваше бълбукане на топящ се сняг и течаща вода.

— Хайде и внимавайте да не паднете, Гонзаг!

Тези думи, които Тартарен произнасяше с ласкав тон, почти умолително, добиваха страшен смисъл, тъй като катерачите, задържащи се сега с ръце и с крака един под друг, завързани с въжето, трябваше да извършват отмерени движения — падането или несръчността само на един от тях щеше да постави всички в опасно

положение. И повече от опасно, дявол да го вземе! Достатъчно беше да чуе човек как подскачат и летят надолу ледените късове, как ехото повтаря шума от падането им в пропастите и непознатите дълбини, за да си представи каква чудовищна паст го дебне, готова да го сграбчи при най-малката грешна стъпка.

Но какво пак става? Ето че дългият швед, който е точно пред Тартарен, се спира и докосва с подкованите су токове каскета на П. К. А. Напразно водачите викат „Напред!“, а председателят: „Вървете, млади човече!“. Нищо не помръдва. Изправен с цял ръст, задържал се небрежно с крака, шведът се навежда и изгряващото слънце осветява рядката му брада, странното изражение на разширените му очи, когато той прави знак на Тартарен.

— Какво падане ще е, а, само да рече човек?

— Ех, представям си... всички ни ще повлечете!... Хайде, вървете!...

Шведът продължаваше да стои неподвижно.

— Чудесен случай да свърша с живота, да премина в небитието през недрата на земята, да се търкалям от пропаст в пропаст като това парче лед, което ей сега ще ритна с крак...

И той се наклони застрашително, за да проследи как подскача и звънти безкрай в нощта леденият къс.

— Нещастнико, внимавайте!... — извика Тартарен, пребледнял от ужас, и като се вкопчи отчаяно в мократа стена, поде отново пламенната си реч в прослава на живота:

— В живота има толкова хубави неща, дявол да го вземе... На вашата възраст, такъв красив младеж... нима не вярвате в любовта?

Не, шведът не вярваше в любовта. Идеалната любов била лъжа на поетите, а другата — потребност, каквато той никога не бил изпитвал.

— Е, да, да!... Вярно е, че поетите са малко нещо тарасконци, винаги преувеличават, но все пак женските, така наричат дамите при нас, си ги бива. После идват децата, мънички такива едни, хубавки, и приличат на вас...

— Зарежете ги децата, те са само източник на грижи! Откакто ме е родила, майка ми непрекъснато плаче.

— Слушайте, Ото, вие ме познавате, мили приятелю...

С цялата си доблестна и отзивчива душа Тартарен се мъчеше да оживи, да раздвижи от разстояние тази жертва на Шопенхауер и на Хартман, двама шутове, с които много би му се искало да се срещне насаме по някоя тясна пътека, дявол да го вземе, за да ги накара да заплатят за цялото зло, причинено от тях на младежта...

Представете си този философски спор край високата ледена стена, студена, синкавозелена, влажна, докосвана само от блед лъч, нанизаните във върволица човешки тела, както и злоещото клокочене, което се надигаше от зиналите бели дълбини, ругатните на водачите, заплахите им, че ще се развържат и ще зарежат пътниците. Най-сетне Тартарен, като видя, че никакви уговорки не могат да убедят този безумец, да разпръснат неговото желание да умре, той го посъветва да се хвърли от най-високата точка на Монблан...

— Оттам виж, струва си да умре човек! Красива смърт сред стихиите... Но тук, в такава изба, хайде бе, глупости!...

Той изрече всичко това така изразително и отривисто, толкова убедено, че шведът сви знамената. И ето че те се озоваха един зад друг на върха на страшната *пукнатина*.

Всички се развързаха, спряха се да отдъхнат, да пийнат по глътка и да хапнат. Разсъмна се. Студена и бледа утрин над грандиозен амфитеатър от върхове и копия, а над тях все още на хиляда и петстотин метра, се извисяваше Монблан. Водачите оживено махаха с

ръце, съвещаваха се настрана, поклащаха глави. Сгушени и натезали под тъмните дрехи върху бялата земя, те приличаха на алпийски съсели, готови да заспят зимен сън. Бомпар и Тартарен, неспокойни и премръзнали, оставиха шведа да яде съвсем сам и се приближиха до тях точно когато главният водач каза сериозно:

— Пуши си лулата, спор няма.

— Кой си пуши лулата? — запита Тартарен.

— Монблан, господине, погледнете!

И човекът показа горе над върха, където се виеше тънък бял дим към Италия.

— И какво означава това, драги приятелю, Монблан да си пуши лулата?

— Това означава, господине, че на върха духа страшен вятър, извива се снежна буря, която не след дълго ще връхлети върху нас и, дявол да го вземе, това е много опасно!

— Да се връщаме! — каза позеленял Бомпар.

А Тартарен добави:

— Да, да, разбира се, без глупаво самолюбие!

Но тук се намеси шведът; той бил платил да го заведат до Монблан и нищо нямало да го възпре да отиде там. Щял да се качи сам, ако никой не го придружи.

— Страхливци! Страхливци! — обърна се той към водачите със същия задгробен глас, с който преди малко говореше за самоубийство.

— Ще видите дали сме страхливци... Завързвай се и на път — извика главният водач.

Този път Бомпар протестира енергично. До гуша му било дошло, искаше да го върнат.

— Виждате отлично, че този млад човек е луд — подкрепи го горещо Тартарен, като им показа шведа, тръгнал вече с големи крачки под кълбата сняг, които вятърът започваше да гони от всички страни.

Но нищо вече не можеше да спре планинарите, след като ги бяха обидили, че са страхливци. В съселите се беше пробудила храбростта и Тартарен не можа да убеди нито един водач да ги отведе двамата с Бомпар до Гран-Мюле. Всъщност не бяха кой знае колко далеч — три часа път плюс едно отклонение от двадесет минути, за да заобиколят голямата пукнатина, ако не им стигне смелост да я минат сами.

— Дявол да го вземе, така е, много беше страшно — каза Бомпар, без да се стеснява, и двете групи се разделиха.

И тарасконците се озоваха съвсем сами. Те напредваха предпазливо по снежната пустиня, завързани с едно въже, Тартарен напред, опипвайки сериозно с ледосекача си почвата, проникнат от чувството за поетата отговорност, което го подкрепяше.

— Смелост! Хладнокръвие!... Ще се измъкнем!... — викаше той непрекъснато на Бомпар.

Така по време на бой командирът заглушава в себе си страха, като размахва сабята си и вика на войниците: „Напред, вашта... всички куршуми не убиват!“.

И ето ги най-сетне на ръба на страшната пропаст. Оттук до крайната цел нямаше вече сериозни препятствия; но вятърът бушуваше, ослепяваше ги със снежни вихрушки. Невъзможно беше да вървят повече, защото имаше опасност да се заблудят.

— Да се спрем за миг — предложи Тартарен.

Скриха се на завет под огромен леден блок. Мушнаха се под него, постлаха непромокаемата наметка на председателя и изпиха по глътка ром от единствената манерка, която им беше останала, тъй като водачите им бяха отнесли всички провизии. По телата им се разля блажена топлинка, а ударите на ледосекача по височината ставаха все по-слаби и по-слаби и показваха, че експедицията напредва. Тези удари отекнаха в сърцето на П. К. А. като съжаление, че не се е изкачил до горе на Монблан.

— Кой ще го узнае — възрази му Бомпар безсрамно, — носачите взеха със себе си знамето, в Шамони ще си помислят, че вие сте го забили.

— Имате право, честта на Тараскон е спасена... — заключи Тартарен убедено.

Но стихииите бушуваха, надигна се ураган, заваля сняг на огромни парцали. Двамата приятели замлъкнаха, обзети от мрачни мисли — спомняха си костницата във витрината на стария пазач на хижата, печалните му разкази, преданието за онзи американски турист, когото намерили вкаменен от студ и глад, държащ в сгърчената си ръка бележник, където били записани всичките му мъки, до последното конвулсивно свиване на пръстите, когато моливът се изплъзнал и разкривил подписа му.

— Имате ли бележник, Гонзаг?

Гонзаг, който разбра без повече подробности за какво става дума, възкликна:

— Хайде бе, бележник... Ако мислите, че ще се оставя да умра като оня американец... Ставайте да вървим, да се измъкнем оттук.

— Невъзможно... Още при първата крачка вятърът ще ни отнесе като сламки и ще ни захвърли в някоя пропаст.

— Тогава да викаме, хижата не е далеч...

И Бомпар на колене, подал глава изпод ледения блок замуча като крава на пасище:

— На помощ, на помощ, тук!

— На оръжие! — изрева на свой ред Тартарен с най-плътния си бас, който отекна като гръм в пещера.

Бомпар стисна ръката му.

— Какво правите, ами леденият блок!...

Наистина цялата ледена грамада трептеше, само да дъхнеш и цяла огромна маса щеше да се стовари върху главите им. Те застинаха неподвижни в страхотното безмълвие, много скоро нарушено от далечно срутване, което се приближаваше, нарастваше, завладяваше хоризонта и от бездна на бездна най-сетне потъваше под земята.

— Горките хора — промърмори Тартарен, като си помисли за шведа и за водачите, без съмнение достигнати и отнесени от лавината.

А Бомпар поклати глава:

— Да не би ние да сме се наредили по-добре от тях.

И действително положението им беше страшно, те не смееха нито да мръднат в ледената пещера, нито да излязат навън в бурята.

И сякаш за да увеличи тревогата в сърцата им, от дъното на долината до тях достигна лай на куче, което виеше на смърт. Изведнъж Тартарен, с пълни със сълзи очи и с треперещи устни, улови ръцете на приятеля си и гледайки го с обич, каза:

— Простете ми, Гонзаг, да, да, простете ми. Аз бях толкова груб към вас, наричах ви Ментърджия...

— Хайде де! Голяма работа!...

— Аз по-малко от когото и да било имах право да го сторя, защото твърде много съм лъгал през живота си и в този върховен час имам нужда да излея сърцето си, да споделя с някого, да призная публично лъжите си.

— Лъжите си ли?...

— Слушайте, приятелю, аз изобщо никога не съм убивал лъвовете.

— Това никак не ме учудва — заяви Бомпар спокойно, струва ли си човек да се измъчва за такава дреболия?... Нашето слънце е виновно за всичко. Ние се раждаме с лъжата... Е, ами аз... Кой знае дали някога съм казал поне една истина в живота си? Щом си отворя устата, и заговорва моят Юг. Не познавам нито един от хората, за които разказвам, никога не съм бил в страните, за които говоря. И всичко това се превръща в такава плетеница от измислици, че сам не мога да се оправя в нея.

— Това е то въображението, дявол да го вземе! — въздъхна Тартарен. — Ние сме лъжци поради въображението си.

— Но тези лъжи не са причинявали никому зло, докато такъв злобар, завистник като Косткалд...

— Да не говорим никога вече за този мерзавец — прекъсна го П. К. А., обзет от внезапен пристъп на бяс. — Дя-пол да го вземе, все пак обидно е...

Но той замлъкна, защото Бомпар махна уплашено с ръка.

— Ах, вярно, леденият блок...

И понижавайки тон, принуден да излее шепотом своя гняв, горкият Тартарен продължи да проклина тихо, като кривеше силно и смешно уста.

— Малко обидно е да умреш в разцвета на възрастта заради някакъв си злодей, който в този момент най-спокойно си пие кафето на Стъргалото.

Докато той сипеше проклетия, малко по малко просветна. Спря да вали сняг, вятърът също стихна, по сивото небе се появиха сини кътчета. Бързо, на път! Двата се завързаха с въжето и когато Тартарен застана начело както преди, той се обърна с пръст на устата:

— Само че, Гонзаг, това, дето си го казахме, между нас да си остане.

— Има си хас!

И те поеха бодро напред, затъвайки до колене в прясно нападалия сняг, който бе погълнал в своята девствена пелена следите на кервана, така че Тартарен всеки пет минути поглеждаше компаса си. Но този тарасконски компас, свикнал с топлите климати, беше премръзнал в Швейцария. Стрелката играеше на четири посоки,

трептеше, колебаеше се; и те вървяха напред, очаквайки да зъзнат черните скали на Гран-Мюле сред еднообразната безмълвна белота с върхове, копия и купчини, която ги заобикаляше, заслепяваше ги и ги плашеше, защото можеше да прикрива страшни пропасти под краката им.

— Хладнокръвие, Гонзаг, хладнокръвие!

— Точно то не ми достига — съкрушено отговори Бомпар и застана: — Ой, кракът ми!... Ой, коляното ми!... Загубени сме, никога няма да стигнем!...

Вървяха от два часа по стръмен заснежен склон, когато Бомпар изведнъж извика изплашено:

— Тартарейн, ама ние се изкачваме!

— Хай, дявол да го вземе, виждам, че се изкачваме — съгласи се П. К. А., чиято бодрост започваше да намалява.

— Според мен трябваше да слизаме!

— Да, ама какво мога да направя? Като стигнем догоре, може от другата страна да се спуснем...

И наистина започна едно спускане, не ти е работа, по снегове, по ледове, остри и отвесни, а в далечината на този блестящ и страховит бял простор, в бездънните дълбини на една скала беше кацнала хижа. Трябваше да достигнат преди нощта до това убежище, може би с непосилна мъка, сред опасности, но бяха загубили посоката на Гран-Мюле.

— Гледайте да ме държите, Гонзаг, разбрано!

— И вие мене, Тартарейн.

Те си разменяха тези съвети, без да се виждат, разделени от един гребен, зад който Тартарен беше изчезнал, така че единият от тях

трябваше да се изкачва, а другият да слиза бавно и страхливо. Престанаха дори да си говорят, като съсредоточиха всичките си жизнени сили да не направят погрешна стъпка, да не се плъзнат. Изведнъж, на почти един метър от гребена, Бомпар чу страшния вик на своя спътник и в същото време почувства, че въжето се опъна силно и се разлюля безредно... Трябваше да устои, да се впие в леда, за да задържи приятеля си над пропастта. Но въжето сигурно беше старо, защото при това опъване внезапно се скъса.

— Ай да му се не види!

— Дявол да го вземе!

Тези два злокобни вика се разнесоха едновременно и разкъсаха мълчанието и самотата, после се възцари страшно спокойствие, мъртвешко спокойствие, вече ненарушаване от нищо в това обширно царство на девствени снегове.

Привечер един човек, смътно приличащ на Бомпар, изкалян призрак с изправени коси, цял подгизнал, пристигна в хижата Гран-Мюле, където го разтриха, затоплиха го и го сложиха да легне; на всички въпроси той отговаряше все едно и също, облян в сълзи, като вдигаше ръце към небето:

— Тартарен... загина... скъсано въже...

Най-сетне успяха да разберат какво голямо нещастие се беше случило.

Докато старият пазач се вайкаше и се готвеше да добави нова глава към своите разкази за нещастни случаи в планината и да попълни костницата си с останките от злополуката, шведът и водачите му, които вече бяха се върнали, тръгнаха да търсят злочестия Тартарен с въжета и стълби, с всички спасителни съоръжения. Уви, безполезно! Бомпар беше като ударен по главата и не можеше да даде никакво точно указание нито за драмата, нито за мястото, където беше станала тя. Намериха само на Дом дю Гуте парче въже, останало в една цепнатина на леда. Но това въже, странна работа, сякаш беше отрязано от двата края с острие. Вестниците на Шамбере поместиха снимка на въжето. Най-сетне след цяла седмица обиколки и грижливо претърсване, като се убедиха, че горкият председател не може да бъде намерен, че е изчезнал безследно, делегатите си тръгнаха обратно за Тараскон и отведоха със себе си Бомпар, чийто мозък беше засегнат; той явно не можеше да свикне със страшното нещастие.

— Не ми говорете за това — прекъсваше ги той, щом споменаха за злополуката. — Никога не ми напомняйте за това!

Без всяко съмнение Монблан беше взел още една жертва, и то каква жертва!

XIV ЕПИЛОГ

Едва ли под слънцето на която и да е страна има по-интересен град от Тараскон. Понякога в празнични дни целият град излиза навън, тамбурините гърмят, Стъргалото гъмжи от хора и врява, изпъстрено със зелени и червени поли, с арлезиански забрадки, с големи разноцветни афиши, за борби между мъже и юноши, за бой с камаргски бикове, но стигаше някой шегаджия да извика: „Бясно куче“ или: „Отвързан бик!“ и всички се втурваха да бягат, блъскаха се, изплашваха се, залостваха вратите с всички резета, спускаха щорите като при буря и Тараскон обезлюдяваше, онемяваше, без нито една котка, без жива душа, дори щурците се притаяваха и се наежваха.

Така изглеждаше Тараскон тази сутрин, макар да не беше нито празник, нито неделя: затворени магазини, мъртви къщи, сякаш уголемени от мълчанието и самотата площади и площадчета, „Vasta silentio“^[1] — както казва Тацит, описвайки Рим по време на погребението на Германик и това сравнение между Тараскон и обвития в траур Рим е съвсем уместно, тъй като днес в тарасконската катедрала се отслужваше заупокойна молитва за душата на Тартарен и цялото население оплакваше своя герой, своя бог, своя непобедим притежател на двойни мускули, загинал под ледниците на Монблан.

Докато погребалният звън отронваше своите злокобни ноти над пустите улици, госпожица Турнатоар, сестрата на лекаря, която поради лошото си здраве стоеше винаги вкъщи, примряла от скука в голямото си кресло до прозореца, гледаше навън и слушаше камбаните. Къщата на Турнатоар беше по пътя за Авиньон, почти срещу къщата на Тартарен, и гледката на този именит дом, чийто притежател нямаше вече да се върне, желязната градинска врата, затворена завинаги, а дори и сандъчетата на малките савойски ваксаджийчета, наредени до вратата, терзаеха сърцето на клетата болна госпожица, разкъсвано от тайна страст към тарасконския герой повече от тридесет години. О, загадки на старомоминското сърце! Каква радост беше да го дебне все

в едни и същи часове и да се пита: „Къде ли отива той?...“. Да наблюдава различното му облекло — костюма на алпинист или отровназеления жакет. Сега нямаше да го види никога вече! Беше лишена дори от последното утешение да отиде да се помоли за него заедно с всички градски дами.

Но внезапно издълженото бяло конско лице на госпожица Турнатоар леко почервения; помръкналите ѝ очи със зачервени клепачи се разшириха и тя направи кръстен знак със слабата си сбръчкана ръка... Той, да, не друг, а той вървеше край стените, идваше от другия край на града. Отначало тя помисли, че има халюцинации... Нищо подобно, това беше самият Тартарен, от плът и кръв, само че преbledнял, жалък, парцалив, и се промъкваше край стените като бедняк или крадец. Но за да обясним тайното му пристигане в Тараскон, трябва да се върнем на Монблан, на Дом дю Гуте точно в онзи миг, когато двамата приятели бяха застанали от двете страни на Дом и Бомпар почувствува как въжето, което ги свързваше, внезапно се опъна, сякаш беше паднало тяло.

Всъщност въжето се беше заклезило между две парчета лед и Тартарен, понеже усети същото сътресение, помисли, че приятелят му пада и ще го увлече. И тогава, в тази върховна минута... — боже мой, как точно да го кажем — в тревожния страх за живота си и двамата, забравяйки тържествената клетва в хотел „Балте“, със същото движение, ръководени от един и същ инстинктивен жест, прерязаха въжето. Бомпар със своя нож, Тартарен с удар на ледосекача; после, ужасени от престъплението си, убедени, че са пожертвували приятеля си, те хукнаха в различни посоки.

Когато Бомпар се появи като призрак в Гран-Мюле, Тартарен като сянка се добра до пазача в Авесай. Как, по какво чудо, след колко падания и плъзгания? Монблан единствен би могъл да го каже, защото горкият П. К. А. остана два дни в пълно вцепенение, неспособен да произнесе и най-малкия звук. Щом се посъвзе, го свалиха в Кормайор, което е италианският Шамони. В хотела, където се настани, за да се възстанови, говореха все за страшната злополука на Монблан, както за нещастния случай на Сервен — още един алпинист беше загинал поради скъсване на въже.

Убеден, че става дума за Бомпар и измъчван от угризения, Тартарен не смееше нито да настигне делегацията, нито да се върне у

дома си. Предварително виждаше по всички устни, четеше във всички очи въпроса: „Кажки, какво направи с брат си Авел?“. После парите му се свършиха, бельото му се износи, започнаха септемврийските студове, хотелите се обезлюдиха и той трябваше да замине. В края на краищата никой не го беше видял да извършва престъплението, нищо не му пречеше да измисли някаква история. Той се разсея по пътя и започна да се съвзема. Но когато доближи Тараскон, когато видя очертанията на Алпините по синьото небе, отново го обхванаха срам, угризения, страх от съда и за да избегне шумното пристигане на претъпканата гара, той слезе на последната спирка преди гарата.

Ах, веднъж ли бе изминавал този хубав тарасконски път, бял и потънал в прах, по който падат сенките само на стълбовете и телеграфните жици, веднъж ли бе вървял тържествуващо начело на своите алпинисти или на своите ловци на каскети, а кой би могъл да го познае сега, него, блестящия, нагиздения, в тези разкъсани и мръсни парцали, с тези недоверчиви очи на престъпник, когото полицаите дебнат? Беше ужасна жегга въпреки края на сезона и динята, която си купи от един търговец, му се услади безкрай; изяде я в сянката на колата, докато селянинът изливаше гнева си срещу тарасконските домакини, които не бяха дошли на пазара тази сутрин поради „някаква заупокойна молитва за някого си от града, загинал в някаква дупка, там, на планините... Ей затова биели тъй камбаните, та се чували чак дотук“.

Нямаше вече никакво съмнение; за Бомпар биеха така камбаните и вятърът носеше погребалния им звън към пустото селце.

Какво посрещане на великия човек в родния край!

Но само минута след като вратата на малката градина бе рязко отворена и затворена и Тартарен се озова у дома си, край тесните изравнени и чисти алеи с чимшир по края, край басейна, водоскока, червените рибки, които се оживиха от скърцането на пясъка под краката му, край огромния баобаб в саксията за резеда, разнежен и блажен, обграден от топлината на своето убежище на питомен заек, той отново се почувствува в безопасност след толкова страшни приключения. Камбаните обаче, проклетите камбани забиха двойно по-силно и тъжните звуци отново разкъсаха сърцето му. Те му нашепваха с погребалния звън: „Каин, какво направи с брат си Авел? Тартарен, какво стана с Бомпар?“ Тогава, без да има смелост да

направи дори и едно движение, той седна на нагряното от слънцето перило на малкия басейн и остана там убит, съсипан за ужас на червените рибки.

Изведнъж камбаните престанаха да бият, от катедралата се изля шумна тълпа и приказките се смесиха с молбите на просякинята, седнала вляво, до неподвижните каменни светии. Черковната служба завърши и цял Тараскон се отправи към клуба на алпинистите, където на тържествено заседание Бомпар трябваше да разкаже за катастрофата и да опише последните мигове на П. К. А. Освен членовете на клуба имаше и представители на привилегированите съсловия — военни, духовници, благородници, богати търговци, които бяха заели местата си в залата за събрания; прозорците бяха широко отворени, така че градската музика, която се беше настанила долу на площадката, примесваше героичните си тъжни акорди с речите на тези господа. Огромна тълпа се стичаше около музикантите, повдигаше се на пръсти, изпъваше вратове, опитваше се да долови някоя дума, но прозорците бяха високи и никой не виждаше какво става вътре с изключение на две-три хлапета, покатерили се по клоните на големия явор; те подхвърляха откъслечно думи, както се хвърлят костилки от череша от дървото.

— Я виж Косткалд как се мъчи уж да плаче! Ах, мръсникът му, сега той се е настанил в председателското кресло... А горкият Безюке как се секне, колко са червени очите му!... Я глей, слагат траурна лента на знамето... А Бомпар се приближава до масата с трима делегати... Оставя нещо там... Сега той говори. Сигурно е много важно. Ето че всички плачат...

Действително, колкото повече фантастични подробности разказваше Бомпар, толкова по-голямо ставаше оживлението. Ах, паметта му се бе възвърнала, а с нея и въображението. След като описа как той и неговият велик приятел се изкачили на връх Монблан без водачи, защото всички се отказали да ги последват, изплашени от лошото време, сами със знамето, което се развяло за пет минути на най-високия връх в Европа, той разказваше сега, и то с какво вълнение, за опасното спускане и за падането — как Тартарен паднал долу в една пропаст, а той, Бомпар, се завързал с едно двестафутово въже и се спуснал да изследва бездната по цялата ѝ дължина.

— Повече от двадесет пъти, господа, какво говоря, повече от деветдесет пъти прегледах тази ледена бездна, без да откроя нашия нещастен председател, но все пак установих по тези няколко останки в пукнатините на леда, че е бил там.

Докато говореше, той постави върху сукното на масата част от челюст, няколко косъма от брада, парче от жилетка, тока от тиранти, кажи-речи, като костницата в Гран-Мюле!

Като видяха изложените предмети, присъстващите не можеха да сдържат скръбните си пориви; дори най-коравите сърца на привържениците на Косткалд, дори най-солидните хора като Камбалалет, нотариуса, доктор Турнатоар се обляха в едри като запушалки на гарафа сълзи. Поканените дами, пицяха сърцераздирателно и надвикваха ревящия Екскурбаниес и блеещия Паскалон докато погребалният марш на градската музика се вливаше бавно и злокобно в цялата тази врява.

Като видя, че вълнението и скръбта са достигнали връхната си точка, Бомпар завърши своя разказ и с тъжен жест показва като веществени доказателства останките, съхранени в стъклени бурканчета.

— Ето, господа и скъпи съграждани, всичко което успях да намеря от нашия знаменит и обичан председател... След четиридесет години ледникът ще ни върне останалото.

И той тъкмо се готвеше да разкаже, на неосведомените току-що направеното откритие за равномерното движение на ледниците, когато малката врата в дъното скръзна и го прекъсна. Някой влезе. Изведнъж, по-блед от видение, точно срещу оратора застана Тартарен.

— Я, Тартарен!

— Ха, Гонзаг!

Толкова странно е това племе, толкова е податливо на невероятни истории и на дръзки измислици и така лесно се отказва от тях, че пристягането на великия човек, чиито останки още лежах на масата, не предизвика ни най-малко учудване.

— Слушайте, това е недоразумение — каза Тартарен, успокоен, сияещ, с ръка на рамото на човека, когото смяташе, че е убил. — Аз обходих Монблан от двете страни, изкачих се по единия склон и слязох по другия. Затова всички са помислили, че съм изчезнал.

Той премълча, че беше направил второто спускане по гръб.

— Пустият му Бомпар! — каза Безюке. — Разстрои ни с истории.

И всички се разсмяха, стиснаха си ръцете, докато навън музиката не млъкваше въпреки всички усилия и продължаваше да гърми погребалния марш за Тартарен.

— Я виж колко е жълт Косткалд!... — прошепна Паскалон на Бравида, като му посочи търговеца на оръжия, който ставаше, за да отстъпи креслото на председателя, чието добродушно лице сияеше.

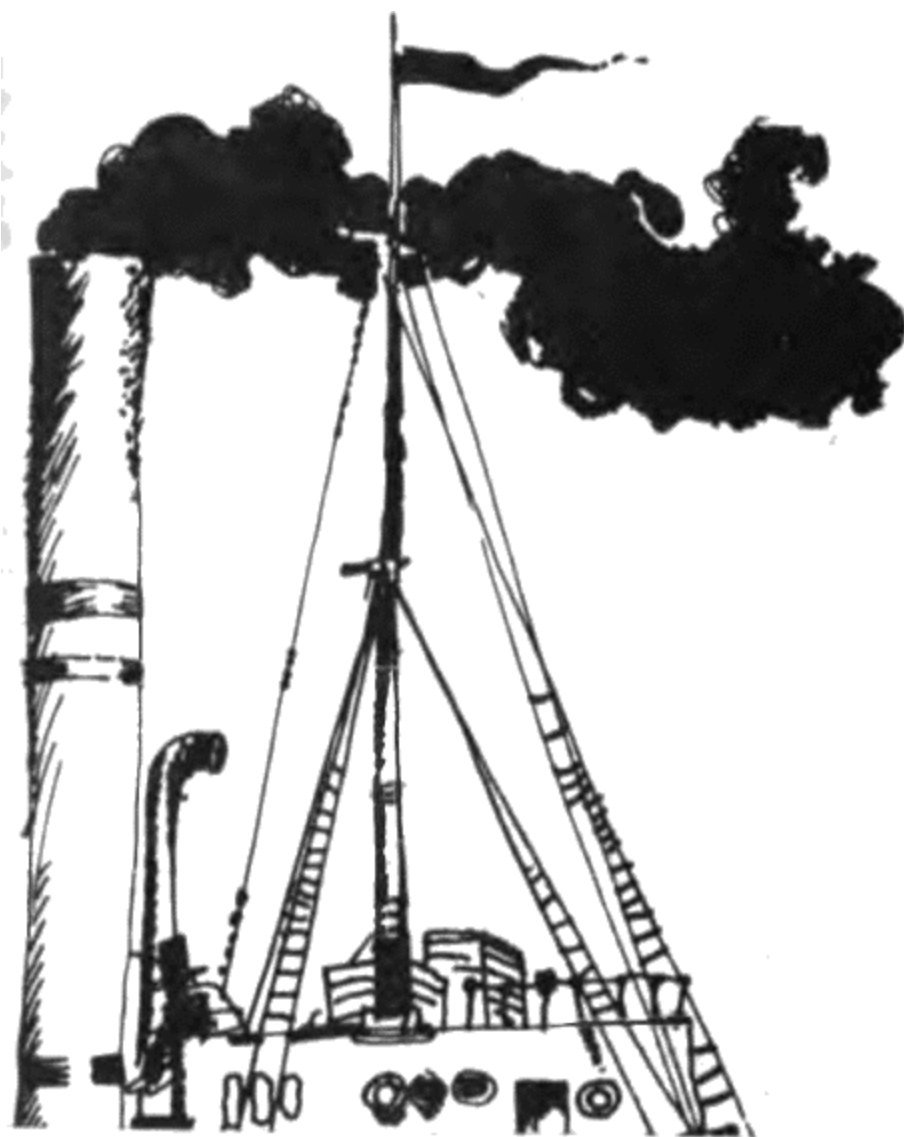
Бравида както винаги остана верен на поговорките и каза тихо, като гледаше разочарования Косткалд, заел пак подчиненото си положение:

— Научил се поп на пържен боб, свършил се боб, отучил се поп.
И заседанието продължи.

[1] Необхватно мълчание (лат.). — Б.пр. ↑

**ПОРТ-ТАРАСКОН
ПОСЛЕДНИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ НА
ЗНАМЕНИТИЯ ТАРТАРЕН**

На Леон Алар, изкусния и дълбок писател, автор на „Приумици“ и „Мълчалив живот“, неговият брат и приятел Алфонс Доде посвещава тази хумористична книга

Това се случи през септември, случи се в Прованс, в началото на гроздобера, преди пет-шест години.

Пътувахме с кола, теглена от два камаргски коня, които ни отнасяха бързо, поета Мистрал, големия ми син и мен към гарата на Тараскон и към бързия влак Париж-Лион-Марсилия; любувахме се на гаснещия ден, блед от зноя, изтощен, трескав и страстен като красивото лице на жена от този край.

Ни най-малък полъх въпреки бързия ход. Край пътя испански тръстики, прави и жилави, с дълги като панделки листа; и по всичките тези селски друмища, бели, сякаш заснежени, сякаш изплували от сънищата, пясъкът безропотно скърцаше под колелата и бавно се

точеше върволица коли, натоварени с черно грозде, само черно грозде, а отзад вървяха мълчаливи и сериозни, високи и стройни, с дълги крака чернооки младежи и девойки.

Навред очи като черно грозде и чепки черно грозде — в линовете, в кошовете, под плъстените шапки с пуснати периферии на гроздоберачите, под забрадките, чиито краища жените бяха захапали.

От време на време на някой завой на светлото небе се открояваше разпятие със закачени от двете страни гроздове според обичая.

— Глей!... (Гледай!) — посочи ми Мистрал умилено, с горда, почти майчинска усмивка наивните езически прояви на своите провансалци, а после пак заразказва, заниза чудна приказка, благоуханна и позлатена, по бреговете на Рона родена, която той като провансалски Гьоте сееше навред, разтворил щедро ръце и от едната се лееше поезия, а от другата — истина.^[1]

О, чародейни думи, магическо съчетание на времето, на декора и на величавата народна легенда, която поетът взеше пред нас, докато пътувахме по тесния път между маслинови дръвчета и лозя!... Как хубаво ми беше, колко безоблачен и лек ми се струваше животът.

Внезапно очите ми помръкнаха, тревога сви сърцето ми.

— Татко, колко си блед! — възкликна синът ми.

Едва ми стигнаха сили да прошепна, като му показах замъка на крал Ръоне, замъка, чиито четири кули ме гледаха как се приближавам откъм равнината:

— Ето Тараскон!

Защото ние имахме да уреждаме стари сметки, тарасконците и аз. Знаех, че те ми са много обидени и страшно ми се сърдят заради моите шеги за техния град и за техния велик човек, знаменития и неповторим Тартарен. Често получавах писма и анонимни заплахи: „Ако някога минеш през Тараскон, пази се!“. Други пък, с моите камъни по моята глава, ми подхвърляха отмъстителните думи на героя: „Треперете! Старият лъв все още има клюн и нокти!“

Дявол да го вземе, лъв с клюн!

И още по-страшно дори: един началник от областното полицейско управление ми съобщи, че някакъв търговски пътник от Париж, със същото име като моето, по нещастно съвпадение или от желание да се пошегува, се подписал „Алфонс Доде“ в регистъра на

хотела и бил нападнат грубо на вратата на едно кафене — заплашили го, че ще го хвърлят в Рона по местния обичай.

*И, щат или не щат,
ще свършат своя път
пред целий Тараскон,
ще паднат те със стон
от бойницата в Рона.*

Това е стар куплет от 93 година, който все още се пее там, допълнен със страшни подробности за драмата, чиито свидетели по това време са били кулите от замъка на крал Рьоне.

И тъй като никак не ми се щеше да ме хвърлят с главата надолу от кулата на Тараскон, избягвах да пътувам на Юг и да минавам през този хубав град. А ето че по някаква зла съдба желанието да прегърна моя скъп Мистрал и невъзможността да взема бързия влак другаде освен на гарата в Тараскон, ме хвърлиха право в устата на лъва с клюн.

Ако имах да се срещам само с Тартарен, по мъжки, лице в лице, на дуел с отровни стрели под сянката на дърветата на Стъргалото, как да е, не бих се страхувал. Но гневът на народа и Рона, дълбоката Рона!...

Ах, мога да ви уверя, че животът на писателя не всякога е розов...

Но странна работа, колкото повече се приближавахме до града, толкова повече опустяваха пътищата, толкова по-рядко се мяркаха коли. Скоро пред нас се ширна празно и бяло само шосето, а край него просторното и безлюдно като пустиня поле.

— Чудно — каза тихо, малко озадачен Мистрал, — все едно че е неделя.

— Ако беше неделя, камбаните щяха да бият — възрази синът ми със същия тон, тъй като в тишината, обгърнала града и предградията, се таеше нещо потискащо.

Нито помен от камбани, човешки гласове, звън от наковални, който отеква тъй ясно в трептящия въздух на Юга.

А първите къщи от покрайнините вече се появиха: маслобойна, прясно боядисано гише за събиране на таксите. Бяхме пристигнали.

И колко се удивихме, когато се озовахме по дългата камениста улица — безлюдна, със затворени врати и прозорци, а по нея ни куче, ни котка, ни деца, ни кокошки, никой; опушената порта на ковача — без двете колела, красящи я обикновено отстрани; големите мрежи, които тарасконците спускат пред вратите си, за да не влизат мухи — прибрани, изчезнали, както и самите мухи, изчезнала и великолепната миризма на супа с чесън, каквато би трябвало да се разнася в този час от всички кухни.

Тараскон да не мирише на чесън, умът ми не го побира!

Спогледахме се ужасени с Мистрал и наистина имаше за какво. Да се подготвиш да те посрещнат разярените викове на обезумяла тълпа, а да се озовеш пред мъртвешкото мълчание на този Помпей!

В града, където познавахме всички стопани по име, където всяко магазинче ни беше известно още от детството, усещането за пустота и изоставеност още повече ни потисна. Затворени бяха аптеката на Безюке на площадчето, магазинът на търговеца на оръжие Косткалд, сладкарницата „Ребюфа“, в която се продаваха „най-хубавите бонбони“! Изчезнали — табелката на нотариуса Камбалалет, надписът на платно на Мари-Жозеф-Спиридион Екскурбаниес, производител на арлски наденици, защото арлските наденици винаги са се приготвяли в Тараскон и аз отбелязвам между другото този голям парадокс в интерес на историческата правда.

И все пак какво беше станало с тарасконците?

Нашата кола се движеше по Стъргалото, под прохладната сянка на яворите с бели гладки стволоче, където не свиреше нито един щурец — дори и щурците бяха избягали! А пред къщата на Тартарен, със спуснати щори, сляпа и няма като своите съседки, до стената на прословутата градинка — нито едно сандъче, нито едно ваксаджийче, което да извика: „Вакса, господине!“.

— Да не би да има холера? — обади се някой от нас.

Действително, когато в Тараскон има епидемия, цялото население излиза извън града и се настанява в палатки на почтено разстояние, докато премине заразата.

При думата „холера“, от която всички провансалци изпитват ужасен страх, кочияшът шибна конете и няколко минути след това се озовахме на гарата, кацнала на високото, както големият виадукт, който се извисява над града.

Тук пак усетихме кипеж, чухме човешки гласове, видяхме лица. По кръстосаните на всички страни релси се движеха неуморно влакове, хора се качваха, слизаха, затръшваха се врати, чуваха се названия на гари.

— Тараскон, престой пет минути... Смяна на влака за Ним, Монпелие, Сет...

Мистрал веднага изтича при началник-гарата — стар служител, работеше там цели тридесет и пет години.

— Е, чичо Пикар... ами тарасконците? Къде са те? Какво сте ги направили?

Началник-гарата се изненада, че не знаем нищо.

— Как!... Нима не сте чули!... От луната ли падате?... Не четете ли вестници?... А пък тарасконците си направиха такава реклама за своя остров Порт-Тараскон! Е, да, уважаеми... Тарасконците заминаха... Станаха колонизатори със знаменития Тартарен начело и отнесоха всичко със себе си, отведоха дори Тараска!

Той ни остави и тръгна покрай линията, за да даде нарежданията си, а ние се загледахме надолу, където под лъчите на залеза се извисяваха кулите и камбанариите на изоставения град, старите му древни крепости, позлатени от слънцето като препечена пита, намазана с пастет от дивеч, от която е останала само коричката.

— Е, кажете ми, господин Пикар — обърна се пак Мистрал към началник-гарата, който се върна при нас с добродушна усмивка и очевидно без да го е грижа за скитничествата на Тараскон, — отдавна ли отпътуваха тарасконците?

— От шест месеца.

— А нямате ли новини от тях?

— Никакви.

Дявол да го вземе! Малко след това получихме новини, много подробни и точни новини, което ми даде възможност да ви разкажа за преселението на този храбър малък народ, последвал своя герой, и за сполетелите го ужасни беди.

Паскал е казал: „Приятното и истинското е необходимо, но необходимо е приятното да бъде част от истинското“. Опитвах се да не забравям тази мисъл, докато разказвах историята на Порт-Тараскон.

За моята повест използвах истински факти, писма на емигранти, „Мемориала“ на младия секретар на Тараскон, както и материали от „Газет де Трибюно“, и ако тук-таме попаднете на някоя и друга по-чудновата тарасконада, то значи че нещо ме е зачегъртало и ми се е развинтило въображението.^[2]

Авторът

[1] Става дума за автобиографията на Гьоте — „Поезия и истина“. — Б.пр. ↑

[2] Интересуващите се могат да прочетат подробности във вестниците, в които преди дванадесет години е писано за процеса „Нова Франция“, колонията Порт Бретон, както и в издадената от Драйфус интересна книга за доктор Бодуен, лекар на тази експедиция. — Б.а. ↑

КНИГА ПЪРВА

I

ЖАЛБИТЕ НА ТАРАСКОН СРЕЩУ „РЕДА НА НЕЩАТА“. БИКОВЕТЕ. БЕЛИТЕ БРАТЯ. ЕДИН ТАРАСКОНЕЦ В РАЯ. ОБСАДА И ПАДАНЕ НА МАНАСТИРА „ПАМПЕРИГУСТ“.

— Франкбалм, драги приятелю... не съм доволен от Франция!... Нашите управници си пъхат носа навсякъде.

Изречени надвечер от Тартарен пред камината в клуба с жест и тон, които можете да си представите, тези паметни думи дават ясна представа какво мислеха и казваха в Тараскон-сюр-Рон два-три месеца преди емиграцията. Тарасконецът обикновено не се занимава с политика: безгрижен по приела, безразличен към всичко, което не го засяга непосредствено, той, както сам твърди, държи на *реда на нещата*. Но от известно време беше стигнал до заключението, че много неща трябва да се изменят в *реда на нещата*!

— Нашите управници си пъхат носа навсякъде! — казваше Тартарен.

Под думата „навсякъде“ се подразбираше преди всичко забраната на борбите с бикове.

Сигурно знаете историята на онзи тарасконец, лош християнин и първокласен нехранимайко, които след смъртта си влязъл с измама в рая, докато свети Петър се бил обърнал гърбом, а след това отказал да излезе, колкото и да му се молел божият ключар. И какво направил тогава светият апостол? Довел рояк ангели пред райските врати и те се развикали: „Ей, ей, бикове! Ей, ей, бикове!“. Това е зовът на тарасконците при борбите с бикове. Лицето на разбойника се разкривило, като чул тези възгласи.

— Нима тук има борби с бикове, свети апостол Петре?

— Борби с бикове?... Естествено!... И при това чудесни, уважаеми.

— И къде?... Къде стават тези борби?

— Пред рая... Там е по-широко, нали разбираш?

Тарасконецът се хвърлил бързо навън, за да гледа, а райските врати се затворили завинаги зад него.

Разказвам тук тази легенда, толкова стара, колкото и скамейките по Стъргалото, за да стане ясно колко страстно обичаха тарасконците борбите с бикове и в какъв гняв ги беше хвърлил указът за отменянето на този вид зрелища.

Последва нова заповед за изселването на „белите братя“ и за затварянето на техния хубав манастир „Памперигуст“, кацнал от векове пред градската врата на едно посивяло с мащерка и лавандула хълмче, откъдето между боровете се виждаше дантелената му камбанария, чиито звън ветрецът сливаше сутрин с песните на чучулигите, а по здрач с печалния вик на бекасите.

Тарасконците обичаха много своите „бели братя“, кротки, добри, безобидни; те умееха да приготвят чуден еликсир от благоуханните билки, с които е покрита малката планина. Обичаха също така техния пастет от лястовички и страшно вкусните *пампери* — панирани дюли с тънка златна коричка, откъдето идваше и името на манастира — „Памперигуст“^[1].

И тъй, когато монасите получиха официална заповед да напуснат своя манастир и отказаха да излязат от него, хиляда и петстотин, а може би и две хиляди тарасконци: носачи, ваксаджии, хамали по пристанищата, с една дума, това, което наричаме простолюдие, дойдоха да се затворят в манастира заедно с добрите отци.

Тарасконската буржоазия и господата от клуба с Тартарен начело възнамеряваха също да подкрепят светата кауза. Не се поколебаха нито за минута. Но в подобни начинания човек не се хвърля просто така, без подготовка. Необмислените постъпки са присъщи на простолюдието.

Преди всичко необходими бяха подходящи костюми, те бяха поръчани; великолепни костюми като по времето кръстоносните походи — дълги черни шинели с голям бял кръст на гърдите и навсякъде обшити с галони и кръстосани кости: отпред, отзад, изобщо целите. Обшиването с галоните се проточи особено дълго.

Когато всичко беше готово, манастирът вече беше обкръжен. Войските, разположени на лагер в полето и по скалистите склонове на малката планина, образуваха три кръга.

Червените панталони приличаха отдалеч на разцъфнали макове сред мащерката и лавандулата.

По пътищата се срещаха непрекъснато конни патрули с дълги карабини, с револвери в пояса, с ножници, докосващи задницата на коня.

Но това разгръщане на силите не можеше да спре безстрашния Тартарен, който заедно с голяма част от господата от клуба беше решил да пробие обсадата.

Наредени един зад друг като индианци, те пълзяха на четири крака, служейки си с всички предпазни мерки и с всички класически хитрости на диваците на Фенимор Купър, докато най-сетне се добраха до вражеските линии, минаха край притихналите палатки, където спяха войниците, и заобиколиха постовете и патрулите, като на опасните места се предупреждаваха неумело един друг с птичи крясъци.

Необходима беше смелост, за да се впуснеш в подобно приключение в нощи, ясни сякаш е посред бял ден! Но истината е, че обсаждащите имаха интерес да пуснат колкото се може повече народ в манастира.

Искаха да го завземат не със сила, а чрез глад. Ето защо войниците се извъръщаха, като виждаха блуждаещите под светлината на луната и звездите сенки. Мнозина офицери, които бяха пили абсент в клуба със знаменития изстребител на лъвовете, го познаваха отдалеч въпреки маскарада и го поздравяваха приятелски:

— Добър вечер, господин Тартарен.

Щом стигнаха в манастира, Тартарен организира отбраната.

Този дяволски човек беше прочел всички книги за обсади и блокади. Той организира тарасконците в опълчение и ги постави под заповедите на храбрия командир Бравида, който, пълен със спомени за Севастопол и Плевен, ги накара да копаят колкото имат сили и обгради манастира с валове, ровове и укрепления от всички видове, тъй че кръгът малко по малко се стесняваше и вече не можеше да се диша — обсадените се озоваха като зазидани в собствените си стени и отбрана, а тъкмо това чакаха обсадителите.

В манастира, превърнат в крепост, беше въведена военна дисциплина. Точно така трябва да бъде при обсадно положение. Всичко се вършеше под биенето на барабани и звуците на тръби.

От ранна утрин барабанът ечеше из дворовете, в коридорите и под сводовете на манастира. Зовеше от зори до вечерта, зовяха за

молитва с там-та-та-та, зовяха ковчежника там-та-та-та, отца-иконом на манастира с там-та-та-та; повелителни тръбни звуци, гръмки, остри и кънтящи, раздираха въздуха. Тръбяха за утринна, за обедна, за вечерня. Голям позор наистина за обсаждащата войска, която вдигаше много по-малко шум долу в равнината от тупурдията горе на върха на малкия хълм, зад тънките назъбени стени на манастира-крепост, откъдето тръбният зов и барабанныят бой, смесени със звъна на камбанките, се сливаха в тържествуващо многогласие и разпращаха навред с радостна полувойнствена, полумолитвена песен обещанието за победа.

Дяволска работа обаче, обсаждащите преспокойно си седяха в лагера, изобщо без да се престарават, раздаваха си с лека ръка съестните продукти и по цял ден пируваха. Прованс е страна на лакомствата, там се произвеждат страшно вкусни неща. Бистри златисти вина, колбаси и арлски наденици, чудесни пъпеша, вкусни дини, монтелимарска нуга, с какво ли не се тъпчеха правителствените войски. А в обсадения манастир не влизаше нито капка, нито хапка.

И тъй, от едната страна войниците, които и насън не бяха виждали такива празненства, бяха се угоили така, че мундирите им се пукаха, и конете загладиха задници, а от другата, дявол да го вземе, горките тарасконци и особено простолюдието, които рано ставаха и късно лягаха, вечно отрудени, вечно в тревога, вечно копаещи и ровещи земята, от зори до мрак под лъчите на слънцето и на факлите; съхнеха и вехнеха, да ти е жал да ги гледаш.

На всичко отгоре и провизиите на добрите монаси започнаха да се изчерпват. Пастетът от лястовички и памперите бяха към своя край.

Колко ли можеха да издържат още?

Този въпрос се обсъждаше всеки ден в укрепленията по напуканите от сушата насипи.

— Защо тези страхливци не нападат? — питаха тарасконците и размахваха юмруци срещу червените панталони, които се търкаляха по тревата, в сянката на боровете.

Но дори и през ум не им минаваше да нападат самите те, толкова силен е инстинктът за самосъхранение у този малък храбър народ.

Един-единствен път буйният Екскурбаниес предложи да излязат вкупом от манастира, с монасите начело, и да пометат наемниците.

Тартарен сви широките си рамене и отговори с една дума:

— Дете!

След това улови под ръка тази луда глава Екскурбаниес, отведе го на върха на контраскарпа и като му показа с широк жест терасовидно разположените по хълма войници и поставените по всички пътеки стражи, каза:

— Кой обсажда? Те или ние?... Нима ние ще щурмуваме?

Около него се разнесе одобрителен шепот:

— Естествено... той има право... Те трябва да почнат първи, щом те обсаждат.

И още веднъж тарасконците се убедиха, че никой не познава по-добре от Тартарен военната тактика.

Все пак обаче налагаше се да вземат някакво решение.

Един ден съветът се събра в голямата, осветена от високи стъклописи зала с ламперии с резба и икономът на манастира направи отчет на ресурсите на крепостта. Всички бели братя слушаха мълчаливи, седнали на своите специални столчета, приспособени така, че сякаш стояха прави.

Плачевен беше отчетът на монаха-иконом! Много нещо бяха изяли тарасконците, откакто беше започнала обсадата. Толкова и толкова стотици пастет от лястовици, толкова хиляди пампери, толкова от това, толкова от онова! От всички страни, които той изреждаше и с които в началото бяха чудесно снабдени, беше останало съвсем малко, кажи-речи, почти нищо.

Светите отци се гледаха едни други с удължени лица и всеки за себе си мислеше, че с всичките си запаси и при неприятел, който не прибъгваше към крайни мерки, биха могли да издържат години наред, без да им липсва нищо, ако не им бяха дошли на помощ. Икономът продължаваше да чете с монотонен и унил глас, когато изведнъж го прекъсна някакъв шум.

Вратата на залата се отвори с трясък и на нея се появи Тартарен — един развълнуван, трагичен, зачервен Тартарен, с развяваща се брада над белия кръст на костюма. Той поздравя с шпагата си игумена, щръкнал на столчето си, а после един по един монасите и каза сериозно:

— Ваше преосвещенство, не мога да удържам вече хората си... Те умират от глад... Всички цистерни са празни. Настъпи моментът да предадем крепостта или да загинем под развалините ѝ.

Той премълча най-важното, че от две седмици се е лишил от утринния си шоколад, който виждаше и насън — гъст, кипящ, маслен, придружен с чаша студена, бистра като кристал вода, а не блудкавата помия от цистерните, която беше принуден да пие.

Съветът изведнъж скочи на крака и всички заговориха, едновременно, за да изразят общото мнение.

— Да предадем крепостта... Необходимо е да предадем крепостта!...

Само отец Батайе, буен човек, предложи да взривят манастира с барута, който имат, и пожела дори той да го запали!

Но всички отказаха да го слушат и щом се спусна нощта, оставиха ключовете пред вратите, а монасите и опълченците, последвани от Екскурбаниес, Бравида, Тартарен и по-голямата част от господата от клуба, с една дума, всички защитници на „Памперигуст“, излязоха без барабани и тръби този път и се спуснаха безмълвно от хълма в призрачно шествие под лунната светлина и под добродушните погледи на неприятелските стражи.

Тази паметна защита на манастира донесе на Тартарен неувяхваща слава; но след завземането на манастира на белите братя от войските, в сърцата на тарасконците се затаи мрачна злоба.

[1] Вкусно. — Б.а. ↑

II

АПТЕКАТА НА ПЛОЩАДЧЕТО. ПОЯВАТА НА СЕВЕРНЯКА. „ТАКА ПОЖЕЛА БОГ, ГОСПОДИН ХЕРЦОГ“. РАЙ ОТВЪД МОРЕТАТА.

Веднъж скоро след затварянето на манастира аптекарят Безюке стоеше на хладина пред вратата със своя ученик Паскалон и с преподобния отец Батайе.

Трябва да кажем, че след като разпръснаха монасите, те бяха приети от тарасконските семейства. Всяко семейство искаше да си има свой бял монах; заможните, търговците, буржоата бяха взели по един лично за себе си; занаятчийските семейства се сдружаваха, за да издържат заедно светите хора.

Във всяко магазинче можеше да се види бяло расо. При търговеца на оръжия Косткалд, сред пушките, карабините и ловджийските ножове, край тезгяха на Бомвией — галантерия, пасмантерия, зад редиците копринени макари, навред като опитомени пеликани се мяркаха големи бели птици! Присъствието на белите братя беше истинска благословия за всяка къща. Добре възпитани, благи, приветливи, дискретни те никак не пречеха, заемаха съвсем малко място в семейните огнища, внушаваха доброта и необичайна кротост.

Сякаш там беше влязъл добрият дядо господ: мъжете се въздържаха от ругатни и груби думи; жените вече не лъжеха или почти не лъжеха; децата стояха мирно изправени на високите си столчета.

Сутрин и вечер, на закуска и след вечеря, четяха молитвите „Благослови“ и „Благодарим ти“, а големите бели ръкави се разперваха като крила на ангел хранител над събраните семейства и с тази постоянна благословия над главите си тарасконците естествено можеха да живеят само благочестив и добродетелен живот.

Всеки от тях се гордееше със своя преподобен отец, хвалеше го, славословеше, най-вече аптекарят Безюке, комуто добрата съдба беше предопределила да прибере отец Батайе.

Пламенен, жив, надарен с истинско природно красноречие, преподобният отец Батайе беше се прославил с умението си да разказва притчи и легенди; беше голям веселяк, добре сложен, с мургав тен, очи като въглени, истински луда глава. Под гънките на дебелото му шаячно расо действително се отгатваше хубава осанка, макар едното му рамо да беше по-високо от другото и да вървеше малко на верев.

Но тези дребни недостатъци не се забелязваха, когато след проповед слизаше от амвона и минаваше през тълпата навирил нос, забързан да стигне в сакристията, все още тръпнещ и сам разтърсен от собственото си красноречие. Когато той минаваше, жените възторжено режеха с ножичките си парченца от бялата пелеринка на расото му, поради това го наричаха „монаха с фестончетата“, а расото му винаги беше толкова раздърпано и разкъсано, че все трябваше да го сменя и манастирът се беше видял в чудо как да го снабдява с нови дрехи.

И тъй, Безюке седеше пред аптеката с Паскалон, а срещу Тях отец Батайе, яхнал като кон стола си. Те блажено си почиваха, вдъхваха с наслада свежия въздух, защото в този час на деня, както и през нощта, за Безюке не съществуваха клиенти: болните можеха да се гърчат, да се вият — доблестният аптекар не би нарушил спокойствието си за нищо на света; часът за болести беше минал.

Безюке и Паскалон слушаха една от чудесните истории, които така умееше да разказва преподобният отец, а някъде отдалеч долиташе сигналът за вечерна проверка, който се сливаше с музиката на прекрасния летен залез.

Изведнъж ученикът скочи зачервен и развълнуван и заекна, като сочеше с пръст към другия край на площадчето.

— Ето го господин Тар-тар-тарен.

Известно е вече колко силно, необикновено възхищение изпитваше Паскалон към великия човек, чиято жестикоулираща сянка се очерта в огнената вечерна мъгла; придружаваше го някаква личност със сиви ръкавици и изискано облекло; лицето сякаш слушаше мълчаливо и сериозно спътника си.

Явно беше човек от Север, личеше си.

На Юг познават безпогрешно северняка по сдържаното държане, по стегнатата бавна реч, както на Сеаер южнякът веднага се издава с безкрайното си ръкомахане и словоизлияния.

Тарасконците бяха свикнали да виждат често Тартарен с чужденци, защото всеки, който минаваше през техния град, ходеше като на представление при прословутия изстребител на лъвовете, знаменития алпинист, съвременния Вобан, прославил се отново с обсадата на „Памперигуст“.

Напливът на посетители беше открил за Тараскон непознатата ера на благоденствие.

Собствениците на хотели забогатяха; книжарниците продаваха биография на великия човек; по витрините бяха изложени негови портрети в костюм на „турчин“, на алпинист, на кръстоносец, в най-различни пози, в най-различни моменти от неговото героично съществуване.

Но този път посетителят явно не беше кой да е, не беше случаен гост.

Нашият герой прекоси площадчето и с величествен жест посочи и назова придружаващия го:

— Драги Безюке, преподобни отче, позволете ми да ви представя господин херцог дьо Монс...

Херцог!... Хай да му се не види!

В Тараскон никога не беше идвал херцог. Бяха виждали камила, баобаб, лъвска кожа, колекция отровни стрели и почетни алпенщочи... но херцог, никога!

Безюке стана и се поклони малко смутен, че се е озовал така, без предупреждение в присъствието на подобна важна личност. Той пелтечеше:

— Господин херцог... господин херцог...

Тартарен го прекъсна:

— Да влезем, господа, имаме да говорим за важни неща.

Той влезе пръв, тържествено, със загадъчен вид, в малката гостна на аптеката, чийто прозорец към площада служеше за витрина, на която бяха изложени буркани със зародиши в спирт, дълги навити тении и пакетчета камфорови цигари.

Вратата се затвори зад тях като след заговорници. Паскалон остана сам в аптеката, Безюке му нареди да посреща клиентите и под никакъв предлог да не допуска никой да се приближи до гостната.

Силно заинтригуван, ученикът взе да подрежда по етажерките кутиите със зинзифил, шишенцата със *sirupus gummi* и други

лекарства.

В долитация от време на време до него говор той различаваше най-ясно плътния глас на Тартарен, който произнасяше странни думи: „Полинезия... Земен рай... захарна тръстика, спиртоварни... свободна колония“. А после възторженото избухване на отец Батайе: „Браво! Аз съм «за»!“ Колкото до човека от Север, той говореше така тихо, че нищо не се чуваше.

Напразно Паскалон беше долепил ухо до ключалката. Изведнъж вратата се отвори с трясък, блъсната *manu militari*^[1] от енергичната ръка на отца, и ученикът отскочи чак в другия край на аптеката. Но във всеобщото вълнение никой не му обърна внимание.

Застанал на прага, като сочеше с пръст букетчетата от главички на макове, които се сушаха по тавана на аптеката, Тартарен изрече с изражение на архангел, размахващ меч:

— Така пожела Бог, господин херцог! Предстои ни велико дело!

Последва бъркотия от протегнати ръце, които се търсеха, смесваха се, стискаха се — енергични ръкостискания, сякаш запечатващи поето завинаги задължение. Разгорещен от това последно излияние, Тартарен излезе от аптеката измъчен, едва ли не порасъл, заедно с херцог дьо Монс, за да продължи обиколката си из града.

Два дни по-късно двата тарасконски вестника „Форум“ и „Галубе“^[2] се изпълниха със статии и реклами, отнасящи се до едно невиджано начинание. Заглавието беше написано с огромни букви „СВОБОДНА КОЛОНИЯ ПОРТ-ТАРАСКОН“. Следваха зашеметяващи съобщения: „Продава се земя по пет франка хектара, даваща няколко хиляди франка годишен доход... Бързо и сигурно забогатяване... Търсят се колонисти“.

После имаше историческа справка за острова, където трябваше да се основе колонията, остров, купен от херцог дьо Монс по време на неговите пътешествия от крал Негонко и заобиколен със земи, които по-късно можеха да се купят, за да се разшири територията на колонията.

Райски климат, температура умерена въпреки близостта с екватора, двадесет и пет до двадесет и осем градуса, колебания в рамките на два-три градуса; земя от плодородна по-плодородна, приказно зелена, прекрасно напоявана, на различна височина над морското равнище, тъй че всеки според темперамента си може да си

избере най-подходящото място. Обилна храна, всякакви видове прекрасни дървета, пъстър дивеч в горите и в равнините, неизброими риби във водите. От гледна точка на търговията и мореплаването — великолепен залив, където би могла да се побере цяла флота, безопасно пристанище с вълнолом, с вътрешно пристанище, с ремонтни докове, с кейове, разтоварища, фар, семафор, парни кранове — всичко, каквото ти душата пожелае.

Китайски и канадски работници под ръководството и по проектите на вещи инженери и много добри архитекти били започнали вече работа. Колонистите щели да намерят при пристигането си комфортни помещения и дори с някоя и друга по-сложна комбинация и петдесет франка в добавка къщите щели да бъдат обзаведени по желание, според всеки вкус.

Можете да си представите как се развихри тарасконското въображение при прочита на всички тези чудеса. Във всички семейства крояха планове. Един мечтаеше за зелени щори, друг за хубава входна площадка; този искаше тухлена къща, онзи — каменна.

Рисуваха, оцветяваха, прибавяха подробности: хубаво ще е ако се направи гълъбарник, чудесно — ако има ветропоказател.

— О, татко, нека и веранда!...

— Дадено, и веранда ще има, деца. Колко му е!...

Докато богатата фантазия на славните жители на Тараскон им чертаеше идеални помещения, статиите на „Форум“ и „Галубе“ бяха препечатани във всички южняшки вестници, а градовете и селата бяха наводнени с дипляни с винетки, обграждащи обикновени и декоративни палми, кокосови и бананови дървета, цялата екзотична фауна; от край до край, над Прованс се разгръщаше необузdana пропаганда.

По прашните пътища на тарасконските предградия лично Тартарен караше в тръс кабриолета си; а до него на капрата седеше отец Батайе; притиснати един до друг двамата, тъй че гърбовете им служеха идеално за облегалo на херцог дьо Монс, загърнат в зелен воал и ръфан от комарите, които го нападаха от всички страни бясно, на свирещи рояци, привлечени от кръвта на северняка, мъчещи се да го подуют с боцкането си.

Да, той беше истински северняк! Нито жест, нито дума, страшно хладнокръвие!... Не се палеше, гледаше на нещата трезво, такива,

каквито са — можеха да му се доверят.

И на малките площади, засенчени от явори, в старите предградия, в гостилниците, пълни с мухи, в танцувалните зали, навсякъде се държаха речи, проповеди, провеждаха се конференции.

Херцог дьо Монс с ясни и точни думи, с простотата на съвсем очевидната истина разказваше за прелестите на Порт-Тараскон и за изгодите от това начинание; монахът произнасяше пламенни слова и призоваваше към емиграция като същински Петър Отшелника. Тартарен, направен от пътя като след битка, подхвърляше с кънтящия си глас гръмките думи: „Победа, завоевание, ново отечество“, а с енергичното си ръкомахане сякаш ги пращаше над главите на слушателите.

Правеха и друг вид събрания — с въпроси и отговори!

— Има ли отровни животни?

— Нито едно. Никакви змии. Нито комари. Няма дори помен от диви зверове.

— Ами разправят, че в Океания имало канибали.

— Глупости! Всички са вегетарианци...

— Вярно ли е, че диваците ходели голи?

— Има и такива, но не всички. Освен това ще ги облечем.

Статии, събрания, всичко има луд успех. Наивниците се надигаха на стотици, на хиляди, числото на емигрантите ставаше все по-голямо и по-голямо, и то не само от Тараскон, а и от целия Юг. Дойдоха дори от Бокер. Да, ако щете вярвайте! Страшно нахални бяха жителите на Бокер според тарасконците!

Векове наред между тези две съседни селища, разделени само от Рона, тътне глуха омраза, която заплашва да не угасне никога.

Ако се опитате да узнаете причините, и двете страни ще ви дадат отговор, който всъщност нищо не обяснява.

— Знаем ги ние тарасконците — казват бокерци със загадъчен вид.

А тарасконците отговарят, смигвайки лукаво:

— Не е тайна колко струват господа бокерците.

Тези два града нямат нищо помежду си и мостът, прокаран между тях, не служи за абсолютно нищо. Никой никога не минава по него. Преди всичко поради враждата, но също така и поради силния

вятър и ширината на реката, които правят опасно преминаването на това място.

Макар обаче да не приемаха колонисти от Бокер, приемаха пари отвсякъде. Прословутите земи по пет франка хектара (годишен доход няколко хиляди франка) се разпродаваха в надпревара. Освен това получаваха откъде ли не дарове в натура, които разпалените привърженици на делото изпращаха за нуждите на колонията. „Форум“ публикуваше списъците и между даренията имаше най-странни неща:

- От *неизвестен дарител*: кутия ситни бели перли
- *неизвестен дарител*: пълно течение на „Форум“
- г. Бекуле: четиридесет и пет мрежи за коса от копринени конци и перли за индианките
- г-жа Дурладур: шест кърпички и шест ножа за църквата
- *неизвестен дарител*: везано знаме за църковния хор
- Магелон от Андюз: препарирано фламинго
- семейство Марг: шест дузини нашийници за кучета
- *неизвестен дарител*: дреха, обшита с галони
- набожна дама от Марсилия: риза, златна обшивка за носещия кадилницата и покривчица за потира
- същата: колекция твърдокрили насекоми под стъкло

И редовно във всеки списък имаше по една пратка от госпожица Турнатоар — „Пълен комплект облекло за дивак“. Така се грижеше за дивите племена добрата стара госпожица.

Всички тези чудновати и необикновени дарения, в които прозираха въображението и южняшката измислица, се изпращаха с каси в доковете и големите складове на Свободната колония, наети в Марсилия. Там беше центърът, където действуваше херцог дьо Монс.

Той уреждаше от своите разкошно подредени кабинети важни въпроси, учредяваше ту Дружество за производство на алкохол от захарна тръстика, ту Дружество за обработка на трипанг — особена разновидност на молюските, които китайците страшно обичали и

които заплащали твърде скъпо, както се съобщаваше в дипляна. В главата на неуморния херцог всеки ден разцъфваше нова идея, измътваше се някое велико предприятие, което още същата вечер той претворяваше в дело.

Между другото организира комитет от марсилски акционери под председателството на гръцкия banker Кагараспаки, а капиталите вложи в турската банка „Паменяи-бен-Кага“, чиято солидност не будеше ни най-малко съмнение.

Тартарен водеше сега трескав живот в пътешествия между Тараскон и Марсилия и Марсилия и Тараскон. Той разпалваше ентузиазма на своите съграждани, продължаваше местната пропаганда, а после политаше с експреса, за да присъствува на някой съвет или на някое събрание на акционери. Възхищението му от херцога нарастваше с всеки изминат ден.

Той даваше на всички за пример хладнокръвието на херцог дьо Монс, благоразумието на херцог дьо Монс.

— При него няма опасност от преувеличения! С него далеч от всякакви миражи, за които толкова ни одумва Доде!

За разлика от Тартарен херцогът се появяваше рядко, винаги завит със своя воал срещу комари, и приказваше съвсем малко. Севернякът просто се заличаваше пред южняка, когото той избутваше напред и оставяше на неговото неизтощимо красноречие грижата да дава обяснения, обещания, да поема задължения. Той само се задоволяваше да казва:

— Господин Тартарен единствен познава моя замисъл.

Можете да си представите колко горд беше от това Тартарен!

[1] Страшен удар (лат.). — Б.пр. ↑

[2] Свирка (фр.). — Б.пр. ↑

III

„ГАЗЕТ ДЪО ПОРТ-ТАРАСКОН“. ХУБАВИ ВЕСТИ ОТ КОЛОНИЯТА. В ПОЛИГАМИЯ. ТАРАСКОН СЕ ГОТВИ ДА ВДИГНЕ КОТВА. „НЕ ТРЪГВАЙТЕ! ЗА БОГА НЕ ТРЪГВАЙТЕ!“

Една сутрин Тараскон осъмна с разлепена по всички ъгли на улицата телеграма:

„Фарандол“, големият хиляда и двестатонен платноход отплува от Марсилия призори, отнасяйки на борда си заедно със съдбата на цял един народ най-различни вещи за дивите племена и товар от земеделски инструменти. Осемстотин преселници на борда, всички тарасконци, между тях Бомпар, временен губернатор на колонията, Безюке, лекар-аптекаар, преподобният отец Възол, нотариусът Камбалалет, землемер в колонията. Лично аз ги изпратих в открито море. Всичко е наред. Херцогът сияе. Наредете да се публикува.

Тартарен Тарасконски

Тази телеграма, разлепена из целия град благодарение на Паскалон, до когото бе изпратена, зарадва страшно гражданите. Улиците добиха празничен вид, всичко живо наизлезе, хора се струпяха пред радостните вестии, думите на телеграмата се носеха от уста на уста: „Осемстотин преселници на борда... Херцогът сияе...“. И нямаше тарасконец, който да не сияе като херцога.

Това беше втората група преселници — първата беше заминала преди месец с кораба „Луцифер“ — която Тартарен, приел високото звание и огромните задължения на губернатор на Порт-Тараскон, изпращаше от Марсилия към обетованата земя. И двата пъти една и съща телеграма, един и същ ентузиазъм, все тъй сияещ херцог. За

нещастие „Луцифер“ не беше минал още през Суецкия канал. Трябваше да спре там поради злополука — старата ос на този купен на безценица кораб се счупи и се наложи да почака да го поправят и да го подпомогнат от „Фарандол“, за да продължи пътя си.

Тази злополука, която би могла да послужи като лошо предзнаменование, никак не охлади колонизаторския ентузиазъм на тарасконците. Впрочем на борда на първия кораб имаше само простолюдие; какво да ви обяснявам — тези хора винаги ги изпращат в първите редици.

На „Фарандол“ също пътуваха дребни хорица, но и няколко разпалени глави като например нотариуса Камбалалет, землемер на колонията.

Аптекарят Безюке, кротък човек въпреки страшните си мустаци, който обичаше удобствата си, страшно се боеше от жегата и студ и никак не се палеше по далечни и опасни приключения, дълго се колеба, преди да реши да се качи ли на кораб.

Само дипломата на лекар, цял живот мечтаната диплома, която губернаторът на Порт-Тараскон днес му беше дал благодарение на голямата си власт, го накара да се реши.

Губернаторът раздаваше и на другите най-различни дипломи, свидетелства, удостоверения, с които назначаваше директори, заместник-директори, секретари, пълномощници, висши и нисши служители, като по този начин задоволяваше страстите на своите съграждани към титли, почести, отличия, мундири и галони.

Само отец Възол нямаше нужда от подобни поощрения. Той беше душа-човек, готов на всичко, доволен от всичко, каквото и да се случи, на устата му винаги бяха думите „Хвала на бога“, „Хвала на бога“, когато трябваше да напусне манастира. „Хвала на бога“, когато видя, че го натикаха в голямата платноходка заедно с простолюдието, заедно със съдбата на цял един народ и с джунджуриите за диваците.

След като „Фарандол“ отплува, в Тараскон останаха само благородниците и буржоазията. Те нямаше защо да бързат, бяха оставили на авангарда време да им изпрати оттам новини след пристигането си, та да са наясно как да постъпят.

Тартарен също, в качеството си на губернатор, организатор и осъществител на замислите на херцог дьо Монс, можеше да замине от Франция само с последния рейс. Но в очакване на този горещо желан

ден той, както обикновено, влагаше цялата си енергия, целия си плам, с което винаги будеше възхищение.

Вечно на път между Тараскон и Марсилия, неуловим като метеор, отнесен от неведома сила, той се появяваше ту тук, ту там и веднага изчезваше.

— Много се уморявате, учи-чи-телю — заекваше Паскалон във вечерите, когато великият човек отиваше в аптеката с потно чело, превил рамене.

Но Тартарен веднага се изправяше.

— Там ще си почина. На работа, Паскалон, на работа!

Ученикът, натоварен да пази аптеката след заминаването на Безюке, заемаше освен това и други по-важни длъжности.

За да продължи успешно започнатата пропаганда, Тартарен издаваше вестник „Газет дьо Порт-Тараскон“, който Паскалон пишеше сам от първия до последния ред по указанията и под върховното ръководство на губернатора.

Тези разностранни задължения малко пакостяха на аптеката; да пише статии, да преглежда коректури, да тича до печатницата, наистина не оставаше много време за лекарствата, но преди всичко Порт-Тараскон!

Вестникът даваше всеки ден на читателите в метрополията новини от колонията. Той съдържаше статии за естествените богатства, за красотите ѝ, за чудесното ѝ бъдеще, имаше също така рубрики „Произшествия“, „Отвсякъде по нещо“, разкази за всички вкусове.

За любителите на приключения разкази за пътешествия, за откриване на острови, за завоевания, за битки с диви племена. За селските благородници — разкази за лов в горите, за невиждан улов в невероятно препълнените с риби реки, заедно с описание на методите и съоръженията за риболов на туземците.

Най-кратко настроените хора, търговците, славни буржоа домоседи, се опияняваха, като четяха описанията за приятна закуска на тревата край разпенени потоци, под сянката на големи екзотични дървета; те мислено се пренасяха там и просто усещаха как се лее в устата им сокът от вкусни плодове: манго, ананаси и банани.

„И нито една муха“ — съобщаваше вестникът, тъй като, както е известно, мухите отравят всеки излет на тарасконците.

Вестникът печаташе дори един роман — „Прекрасната тарасконка“, за дъщерята на един колонист, похитена от сина на папуаския крал; и подробностите на тази любовна драма разкриваха пред въображението на младежта безкрайни хоризонти. Във финансовия отдел се даваха съобщения за цените на колониалните стоки, обявления за пуснати в натура, които продължаваха да прииждат заедно с вечния „костюм за дивак“ на госпожица Турнатоар.

За да удържи и да изпраща редовно тези костюми, наложи се добрата госпожица да открие в дома си истински ателиета за конфекция. Впрочем тя не беше единствената, на която това близко отпътуване към неизвестните далечни острови беше създало такива необичайни грижи.

Един ден Тартарен си почиваше спокойно в своята малка къща, обут с удобните си пантофи, приятно загърнат в халата си, но все пак съвсем не в бездействие, защото до него на масата бяха разпръснати книги и книжа: описания на пътешествията на Бугевил, на Дюмон-Дюрвий, трудове върху колонизацията, ръководства за различни селскостопански култури. Сред своите отровни стрели, близо до баобаба, чиято сянка леко трептеше по щорите, той изучаваше „своята колония“ и тъпчеше главата си със сведения, почерпени от книгите. Междувременно подписваше някое и друго удостоверение, произвеждаше някой нисш началник във висш началник или измисляше писмено разни нови длъжности, за да задоволи, доколкото е възможно, безумните амбиции на своите съграждани...

Докато работеше така, широко разтваряйки очи и издувайки бузи, дойдоха да му съобщят, че една забулена в черно и не желаеща да каже името си дама искала да му говори. Отказала да влезе и чакала в градината, където той веднага изтича по пантофи и халат.

Денят гаснеше, здрач обвиваше всичко, но въпреки падащия мрак и гъстата воалетка, по горящите очи, бляскащи под тюла, Тартарен позна своята посетителка.

— Госпожа Ескурбаниес!

— Господин Тартарен, пред вас стои една безкрайно нещастна жена.

Гласът ѝ трепереше, тя явно едва сдържаше сълзите. Добрият човек страшно се развълнува и заговори бащински.

— Клетата моя Евелина, какво ви е?... Кажете...

Тартарен наричаше по малки имена почти всички дами в града, нали ги познаваше още от деца, беше ги омъжил като общински съветник и си оставаше за тях винаги доверен приятел, кажи-речи, чичо.

Той улови под ръка Евелина и закрачи с нея край малкия басейн с червените рибки, докато тя му разказа мъката си, семейните си тревоги.

Откакто станало дума да отидат да се заселят далеч, Ескурбаниес непрекъснато си доставял удоволствието да заплашва с шегаджийски тон:

— Ще видиш ти, ще видиш, когато отидем там, в *Полигамия*.

Страшно ревнива, но много наивна, почти глуповата, тя приемаше сериозно тази негова шега.

— Вярно ли е, господин Тартарен, че в тази ужасна страна мъжете могат да се женят няколко пъти?

Той кротко я разубеди.

— Нищо подобно, мила Евелина, лъжете се. Всички диваци от нашите острови са моногами. Имат много строги нрави, а под ръководството на нашите бели братя няма от какво да се страхуваме.

— И все пак, откъде е дошло името на страната? Тази *Полигамия*...

Чак тогава Тартарен разбра шегата на оня непоправим подигравчия Ескурбаниес и избухна във весел смях:

— Мъжът ви се подиграва с вас, моето момиче. Страната не се нарича *Полигамия*, а *Полинезия*, което означава група острови, така че няма място за тревоги.

Голям смях падна след това в цял Тараскон!

Междувременно седмиците се нижеха, а писма от преселниците нямаше. Идваха само телеграми от Марсилия, препратени от херцога. Кратки телеграми, писани набързо от Аден, от Сидни, от различните престои на „Фарандол“.

В края на краищата нямаше нищо чудно, като се има предвид тарасконският мързел.

Защо им е да пишат писма. Телеграмите бяха достатъчни, отпечатваха ги редовно във вестника и те съдържаха само хубави

НОВИНИ.

Прекрасно пътешествие, море като огледало, всички здрави.

Какво повече е нужно, за да се поддържа ентузиазмът.

Най-сетне един ден на първата страница на вестника се появи следната телеграма, изпратена пак през Марсилия:

Пристигане в Порт-Тараскон. Тържествено влизане. Дружба с туземците, дошли за посрещането на пристанището. Тарасконското знаме се развява над кметството. Молебен, отслужен в катедралата. Всичко готово, елате бързо.

Под телеграмата беше напечатана възторжена статия, продиктувана от Тартарен, за новото отечество, за младия току-що основан град, за явната божия милост, за знамето на цивилизацията, развяло се в девствената земя, за светлото бъдеще, открито пред всички.

Изведнъж всички колебания се изпариха. Новите облигации по сто франка хектара се разграбиха като топъл хляб.

Третото съсловие, духовенството, благородниците, цял Тараскон пожела да отпътува. Истинска треска, заселническо безумие обхвана града и дори мърморковците като Косткалд, студентите и недоверчивите сега се запалиха по далечната колония.

Навсякъде от сутрин до вечер кипяха оживени приготовления. Ковяха сандъци направо на улиците, засипани със слама, със сено, навред се носеше звън на чукове.

Мъжете работеха запретнали ръкави, в чудесно настроение, пееха, свиреха, подаваха си инструменти от врата на врата, разменяха си весели закачки. Жените прибираха дрехите и накитите си, белите монаси — потирите, децата играчките си.

Корабът, определен да отведе висшето общество на Тараскон, наречен „Тютю-панпан“, народно име на тарасконски барабан, беше голям, облицован с желязо кораб под командата на капитан Скрапушина, стар тулузки морски вълк. Отплуването щеше да стане от самия Тараскон.

Водите на Рона бяха достатъчно дълбоки и корабът, който имаше голяма водоизместимост, можеше да се изкачи по реката до града, така че да натоварят от кея всичко, но подреждането на багажите зае близо месец.

Докато моряците сместваха в трюма неизброимите сандъци, бъдещите пътници се настаняваха предварително в кабините си и какво държане, какви обноски — всеки готов да услужи, да бъде приятен на другите.

— Добре ли се настанихте? Как е?

— Тази кабина повече ли ви харесва?

И така за всичко.

Тарасконското висше общество, обикновено толкова надменно, разните там семейства Егбулид, Ескюдел, хора, които обикновено ви гледаха отвисоко, навирили нос, сега се държаха по братски с буржоазията.

Една сутрин сред разгара на бъркотията по отпътуването, получиха писмо от отец Възол — първото писмо направо от Порт-Тараскон.

„Хвала на Бога, пристигнахме — пишеше добрият монах. — Липсват много неща, но все пак, хвала на Бога.“

Никакъв ентузиазъм в писмото, както и никакви подробности.

Преподобният отец се задоволяваше да говори за Негонко и за Ликирики, неговата дъщеря, очарователна девойка, на която той подарил мрежа за коса с перли. Той молеше също така да изпратят някои по-практични неща, отколкото обикновените пратки на дарителите. Това беше всичко. За пристанището, за града, за настаняването на колонистите нито дума. Отец Батайе ръмжеше ядосано:

— Голям мухльо е вашият отец Възол!... Ще го наредя аз, като пристигнем!

Действително това писмо беше твърде сухо за такъв благодушен човек, но лошото впечатление, което то можеше да направи, се стопи в

суматохата по настаняването на кораба и в огушителния шум от преселението на цял един град.

Губернаторът — вече наричаха Тартарен само така — прекарваше всичките си дни на палубата на „Тютю-панпан“. С ръце на гърба, усмихнат, той крачеше нагоре-надолу сред струпаните купчини чудновати вещи, кутии за хляб, допълнителни масички за сервиране, грейки, на които не бяха успели да намерят място в трюма, даваше съвети с бащински тон.

— Много неща носите, деца. Там ще намерите каквото ви трябва.

Самият той беше оставил всичко — своите стрели, баобаба, червените си рибки, задоволи се да вземе само американската си карабина с пълнител за тридесет и два патрона, цял вързоп фланели и нищо повече.

И тъй като следеше всичко, виждаше всичко, не само на борда, но и на сушата, не му убягваха дори репетициите на църковния хор и строевите занятия на опълчението по Стъргалото.

Тази тарасконска военна организация, създадена при обсадата на „Памперигуст“, беше подсилена предвид защитата на колонията и сраженията, които се предвиждаха, за да я разширят. Тартарен, във възторг от войнското държане на бойците, често, почти всеки ден, изказваше със заповед благодарности към тях и към командира Бравида.

И все пак от време на време една тревожна бръчка браздеше челото на губернатора.

Два дни преди отпътуването Барафор, рибар от Рона, намерил в крайбрежните ракигаци празна херметично затворена бутилка, чието стъкло било прозрачно, така че вътре се виждало нещо като свитък хартия.

Всички рибари знаят, че подобни находки трябва да се предават в ръцете на властите и Барафор беше донесъл на губернатора Тартарен тайнствената бутилка, съдържаща това странно писмо.

ТАРТАРЕН
ТАРАСКОНСКИ
ЕВРОПА

Страшна катастрофа в Порт-Тараскон. Остров, град, пристанище, всичко погълнато от водата, изчезнало. Бомпар както винаги достоен за пример и както винаги жертва на своето себеотрицание. Не тръгвайте! За бога, не тръгвайте!

Тази находка приличаше на дело на някой шегаджия. Как би могла хвърлена в океана бутилка да стигне от вълна на вълна право в Тараскон.

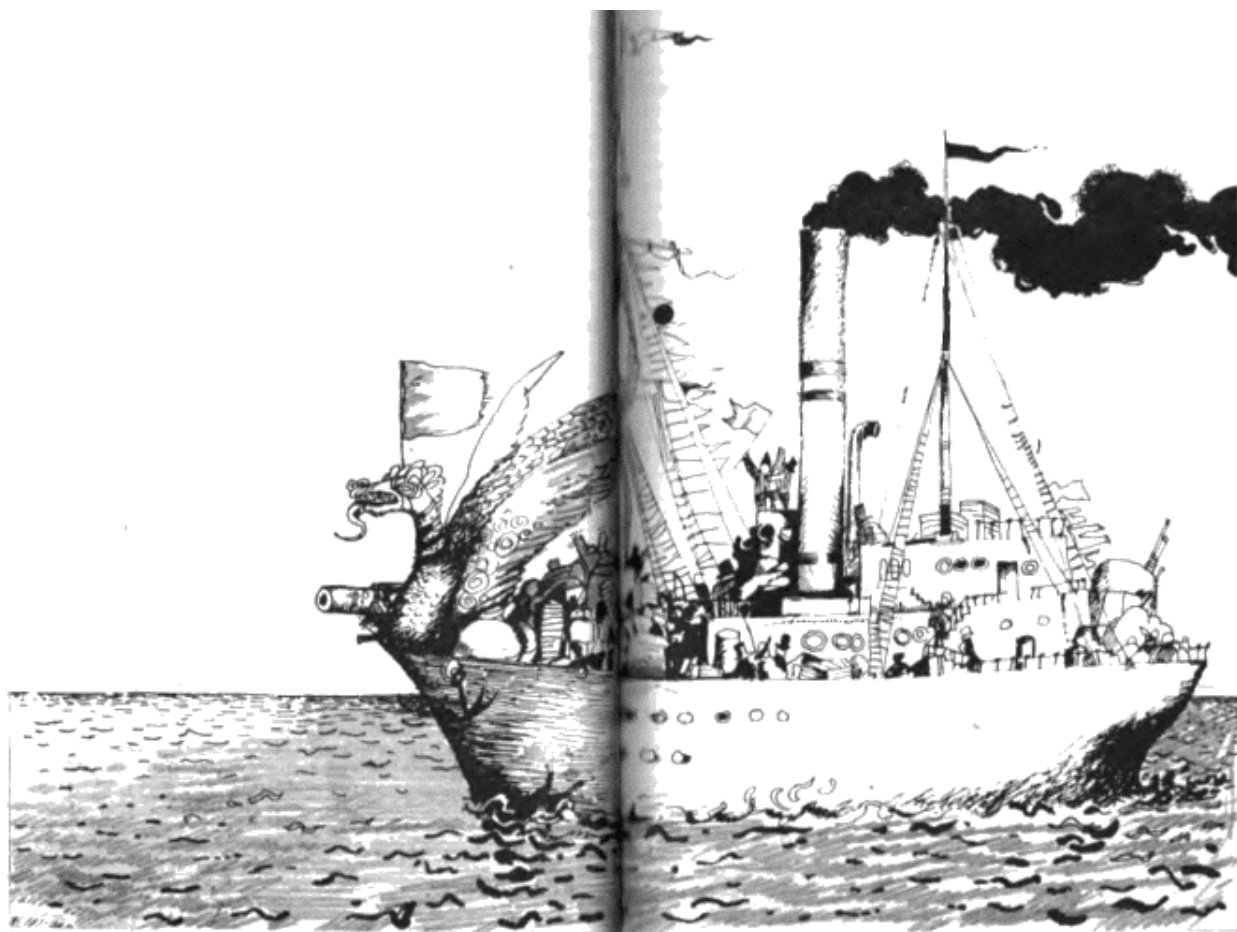
Освен това думите „жертва както винаги“ не бяха ли истинска мистификация? Тъй или иначе, това предзнаменование помрачаваше триумфа на Тартарен.

IV

**НАГОВАРВАНЕ НА ЛАМЯТА ТАРАСКА. ПЪЛЕН
НАПРЕД. ПЧЕЛИТЕ НАПУСКАТ КОШЕРА. МИРИС НА
ИНДИЯ И МИРИС НА ТАРАСКОН. ТАРТАРЕН УЧИ
ПАПУАСКИ ЕЗИК. ПОПЪТНИ РАЗВЛЕЧЕНИЯ**

Говорите ми за живописност!

Ако бяхте видели палубата на „Тютю-панпан“ тази сутрин през май 1881 година, щяхте да разберете какво значи живописност! Всички директори в официални дрехи: Турнатоар, главен директор на здравеопазването, Косткалд, директор по селскостопанските въпроси, Бравида, главнокомандуващ опълчението, и още двадесет други, облечени в най-различни костюми, извезани със злато и сребро. Мнозина носеха наметката на висши чиновници, червени, обшити със злато. Сред тази пъстро накитена тълпа се белееше като петно отец Батайе, главен войскови свещеник на колонията и капелан на губернатора.

Особено лъщеше опълчението. Повечето от простите войници бяха изпратени с другите кораби, та тук бяха останали само офицерите със сабя на кръста, с револвери на пояса, изпъчили гърди под кокетните долмани, с акселбанти и нашивки, гордо пристъпващи с великолепните си лъснати като огледало ботуши.

Униформите и костюмите се смесваха с пъстрите тоалети на дамите във всички цветове на дъгата — светли и ярки, с панделки и развени от вятъра воали и тук-там с тарасконските забрадки на прислужниците. И представете си над цялата тази тълпа, над излъсканата мед на кораба, над мачтите, устремени към небето, представете си прекрасното празнично слънце, грейнало над слялата се на хоризонта с небето широка Рона, огромна като море, накъдрена от вятъра, и ще видите „Тютю-панпан“, отплуващ за Порт_тараскон.

Херцог дьо Монс не бе успял да присъствува на заминаването, беше задържан в Лондон във връзка с акциите. Малко ли пари бяха необходими, за да се платят корабите, екипажите, инженерите, всички

разноски по преселването! Същата сутрин херцогът беше съобщил с телеграма, че е изпратил необходимите средства. И всички се възхищаваха от деловитостта на северняка.

— Какъв пример за нас, господа — възкликаваше Тартарен и добавяше: — Да му подражаваме... Стига сме се палили!

Истината е, че той имаше много спокоен вид, беше облечен просто, без никакви финтифлюшки, сред всичките тези издокарани администратори, носеше само на врата си лентата на своя орден, първа степен.

От палубата на „Тютю-панпан“ гледаха как колонистите прииждат отдалеч на групи, после изчезваха зад завоите най-сетне се изливаха на кея — тогава всички ги разпознаваха и ги поздравяваха по имена.

— Ехе, ето ги Роктайад!

— Охо, и господин Франкбалм!

И отново викове и тържествуващи възгласи „браво“! Между другото посрещнаха с аплодисменти древната вдовица херцогиня Егбулид, има-няма, стогодишна, когато тя пъргаво се изкачи на борда с тъмнокафяво копринено наметалце, полюшваща глава, в едната ръка с грейката си, в другата — със стария си препариран папагал.

Градът опустяваше с всяка измината минута, улиците изглеждаха по-широки поради заключените къщи, затворените магазини, спуснатите рулетки, щори и жалузи.

Когато всички се качиха на кораба, възцари се минута на дълбоко самовглъбяване, на тържествена тишина, огласяна само от свистенето на парата под налягане. Стоотици очи се обърнаха към капитана, застанал на мостика, готов всеки миг да изкомандува вдигане на котвата. И изведнъж някой извика:

— Ами Тараска!...

Не за пръв път споменаваме Тараска, приказния звяр, който даде името си на град Тараскон. Да си припомним накратко историята му. Тази Тараска едно време била страшна ламя, която опустошавала устието на Рона. Света Марта дошла в Прованс след смъртта на Христос и облечена в бяло, отишла да намери звяра сред блатата. Довела го в града завързан със синя панделка, опитомен, покорен от невинността и благочестието на светицата.

Оттогава тарасконците чествуват всеки десет години празник на Тараска, като разхождат по улиците чудовище от дърво и рисуван

картон, нещо средно между костенурка, змия и крокодил, просташко и карикатурно изображение на някогашната Тараска, славословена сега като идол на държавни разноски и назовавана в целия този край майка-закрилница.

Да заминат без майката-закрилница, им се струваше невъзможно. Неколцина младежи се спуснаха и я довлякоха бързо на кея.

Проляха се сълзи, гръмнаха възторжени викове, сякаш душата на града и дори на отечеството дишаше в това толкова трудно преносимо картонено чудовище.

Понеже беше много голяма, за да я настанят вътре в кораба, завързаха тараска на задната палуба и там смешното и огромно приказно чудовище с платнен корем и с нарисувани люспи, подало глава над перилата на борда, допълни живописната и чудновата картина на натоварването, също като химерите, извайвани на носа на корабите, за да закрилят съдбините на пътниците. Заобиколиха почтително чудовището, говореха му, галеха го.

Като видя това вълнение, Тартарен се уплаши да не би то да събуди в сърцата съжаление по напуснатата родина и по един негов знак капитан Скрапушина изкомандува изведнъж със страшен глас:

— Пълен напред!...

Веднага загърмяха фанфари, парата изсвири, водата закипя под витлото и над всички се разнесе гласът на Екскурбаниес:

— Айде да шмим!... Хайде да шумим!...

Само след миг брегът изчезна; градът, кулите на крал Ръоне се отдалечиха, смалиха се, сякаш потънаха в трепкащата слънчева светлина над Рона.

Облакътени на перилата, всички тарасконци гледаха спокойно усмихнати и безразлични как отечеството си отива, изчезва нанякъде, без да се вълнуват, след като с тях вече беше добрата Тараска, подобно на рояк пчели, които сменяха кошера си, подмамани от чукането на пчеларя, или като триъгълното ято скорци, отлитащи към Африка.

И действително тяхната Тараска ги закриляше. Вълшебно време, блестящо море, ни буря, ни хала, такова благоприятно плаване рядко се случваше.

Само в Суецкия канал пътниците поизплезиха език под палещото огнено слънце въпреки колониалните шапки, които си бяха сложили, подражавайки на Тартарен: обвити в бяло платно коркови каски,

гарнирани със зелен воал; всъщност, те не се измъчваха кой знае колко в тази пещ, тъй като бяха свикнали да търпят жега под провансалското небе.

След Порт-Саид и Суец, след Аден, след като зад тях остана Червено море, „Тютю-панпан“ се понесе бързо и плавно в Индийския океан под млечнобялото небе, кадифено като чесновия сос, с който преселниците се тъпчеха сутрин, обед и вечер.

Колко чесън само се изяждаше на кораба! Бяха понесли огромни количества и чудният аромат на връзките чесън оставаше зад тях като браздите на кораба, смесвайки мириса на Тараскон с мириса на Индия.

Скоро заплуваха край островите, изникващи край морето като кошнички със странни цветя, над които летяха прекрасни, сякаш обсипани със скъпоценни камъни птици. Тихи, прозирни нощи, огрени от безброй звезди, сякаш прекосявани от неясна далечна музика и танци на баядерки.

В Малдивските острови, в Цейлон и Сингапур престоите бяха божествени, но тарасконките начело с госпожа Екскурбаниес забраняваха на мъжете си да слизат на сушата.

Всички бяха нащрек, обзети инстинктивно от свирепа ревност срещу опасния климат на Индия с неговите навяващи нега мисли, които долитаха чак до палубата на „Тютю-панпан“. Достатъчно беше да се види как в спускащия се здрач скромният Паскалон се облакътяваше на борда до госпожица Клоринд де-з-Еспазет, висока и красива девойка, чийто аристократичен чар го привличаше.

Тартарен добродушно им се усмихваше отдалеч под мустак и вече предвиждаше сватба още с пристигането.

Трябва да отбележим, че откакто бяха тръгнали, губернаторът се държеше внимателно и снизходително към всички — пълна противоположност на грубите и мрачни прояви на капитан Скрапушина, истински тиранин на своя кораб, готов да избухне при най-малкото възражение, да заплаши веднага, „да ви застреля като куче“. Тартарен се подчиняваше търпеливо и благоразумно на прищевките на капитана, търсеше дори начин да го извини и за да смекчи гнева на воините от опълчението, сочеше им колко неуморим и деен е той.

Утрините му бяха посветени на изучаване на папуаски език под ръководството на неговия капелан преподобния отец Батайе, който,

бидейки на времето мисионер, знаеше този език и още много други.

През деня Тартарен събираше всички било на палубата, било в каюткомпанията и правеше събрания, съобщаваше съвсем пресните си познания по засаждането на захарната тръстика и какво може да се приготви от трипангите.

Два пъти седмично им преподаваше лов, защото там в колонията щеше да има много дивеч; нямаше да е както в Тараскон, където се задоволяваха да стрелят по каскетите си във въздуха.

— Хубаво стреляте, деца, но стреляте много бързо — говореше Тартарен.

Гореща кръв имаха тарасконците, трябваше да свикнат да се владеят.

И той им даваше чудесни съвети, поучаваше ги с какво темпо да стрелят, като се съобразяват с различните животински видове, като бъдат точни като метроном.

— За пъдпъдъка три паузи. Едно, две, три... бум... готово! За яребицата — и той размахваше ръка, подражавайки полета на птицата — за яребицата бройте само два пъти. Едно, две... бум... Прибирайте, тя е убита!

Така минаваха еднообразните часове на кораба и всяко завъртане на витлото доближаваше до осъществяване на плановете всичките тези доблестни хора, които през целия път лелееха красиви мечти за бъдещето, летяха с илюзиите си към това, което ги чака там, говореха само как ще се настанят, как ще разработват земята, как ще разкрасят бъдещите си въображаеми имена.

Неделята беше ден за почивка, празничен ден.

Отец Батайе отслужваше много тържествено литургия на кърмата на кораба; тръби тръбяха, войнствено биеха барабани, когато той вдигаше в ръце дарохранителницата. След службата преподобният отец разказваше пламенно по някоя от своите притчи, които той превръщаше от проповед в поетична мистерия, дъхаща горещата южняшка вяра.

Ето един от тези разкази, наивен като житията на светците, изобразени по стъклописите в селските черкви; но за да се насладите на целия му чар, трябва да си представите облъхнатия от свеж ветрец кораб с излъскана мед, дамите, насядали в кръг, губернатора в своето бамбуково кресло, сред своите директори в парадни униформи, войниците от двете страни, моряците по мачтите — всичките тези

мълчаливи и внимателни хора, вперили очи в монаха, изправен на стъпалата на олтара. Ударите на витлото се носеха в унисон с гласа му; димът на кораба се виеше прав и тънък по чистото дълбоко небе; делфините се премятаха във вълните, морските птици гларуси, албатроси следваха с вик браздата на кораба, а белият монах с малко изкривеното рамо също имаше вид, когато вдигаше и разтърсваше широките си маншети, на една от тези големи птици, размахващи крила преди полета.

V

ИСТИНСКА ЛЕГЕНДА ЗА АНТИХРИСТА, РАЗКАЗАНА ОТ ПРЕПОДОБНИЯ ОТЕЦ БАТАЙЕ НА ПАЛУБАТА НА „ТЮТЮ-ПАНПАН“

Отново ви въвеждам в рая, деца мои, в това лазурно преддверие, където стои апостол свети Петър с връзката ключове на кръста, винаги готов да отвори вратата пред душите на избраниците, когато те се представят. За беда от дълги години вече човешкият род беше станал тъй лош, че и най-добрите след смъртта си се спираха в чистилицето, без да отидат по-високо, и добрият свети Петър нямаше друга работа, освен да лъска ръждясалите си ключове със стъклена хартия и да къса паяжините, лепнати на вратата му като съдебни печати. От време на време му се струваше, че някой чука и той си казваше: „Най-сетне идва някой, дочаках го...“. Но когато отваряше прозорчето, пред него се ширваше само необятният простор, вечното мълчание, застиналите планети или отронилите се от клончето узрели портокали, но нито следа от избраник.

Можете да си представите колко огорчен е бил добрият светец, който толкова ни обича, и колко тъжно му е било ден и нощ, как се е обливал в горещи, палещи сълзи, издълбали по бузите две дълбоки бразди, подобни на браздите, които се виждат по пътищата към каменоломните между Тараскон и Монмажур.

И ето един ден, когато при него дошъл да му прави компания свети Йосиф, защото горкият ключар много скучаел вечно сам в преддверието си, той се опитал да го успокои:

— В края на краищата какво толкова има, че разните хора от земята не идват вече да чукат на вратата ти?... Не си ли добре тук? Гален от най-дивна музика, облъхнат от най-благовонни миризми?

Докато той говорел така, седмото небе се отворило, подухнал топъл ветреца, наситен със звуци и ухания, каквито не можете да си представите, скъпи приятели, много по-хубави от лъха на лимони и на пресни малини, които морският ветреца навява в лицата ни откъм пищния букет розови острови.

— Ох — въздъхнал добрият свети Петър, — чудесно живея в благословения рай, но ми се иска и бедните мои чеда да бъдат с мен...

И изведнъж възнегодувал:

— Ах, глупците! Ах, негодниците... Да ти кажа ли, Йосиф, Господ е много милосърден към тези мерзавци... Ако бях на Негово място, добре щях да ги подреда.

— Какво щеше да направиш, драги Петре?

— Хе, с един ритник щях да разпръсна тоя мравуняк и нека човешкият род да гони оня, дето духа!

Свети Йосиф погладил сивата си брада... Все пак страшно силен трябваше да бъде тоя ритник, за да разруши цялата земя... За турците, за антихристите, за азиатските народи, които гният в поквара, както и да е, но християнският свят, изграден на здрави основи, солиден, създаден от Божия Син...

— Така си е — съгласи се свети Петър, — това, що е изградил Христос, сам Христос може да разруши. Аз щях да им изпратя втори път божия син на тия мръсници долу и преоблеченият в антихрист Христос би могъл хубаво да ги нареди.

Добрият светец говорел така, защото бил ядосан, без да обмисля думите си и най-вече без и през ум да му мине, че те ще бъдат повторени пред Господ Бог, затова страшно се слисал, когато пред него неочаквано застанал синът човечески, праметнал тояга през рамо с вързоп на нея и му заповядал благо, но властно:

— Да вървим, Петре... Ще дойда с теб.

По бледото Христово лице, по трескавия блясък на големите му очи със сенки под тях, които искрели по-ярко от ореола му, Петър веднага разбрал всичко и съжалил, че се е разбърлил. Какво не би дал той синът човечески да не слиза втори път на земята и най-вече той да не го придружава! Завайкал се светията, закършил ръце отчаян:

— Ах, Боже мой, боже мой, ами какво да правя с ключовете?

Истина било, че тежката връзка ключове не била удобна за такъв дълъг път.

— А и кой ще ми пази вратата?

При тези думи Исус, който четял в душата му, се усмихнал:

— Остави ключовете в ключалката, Петре... Няма страшно, и без това никой няма да влезе у нас.

Той говорел кротко, но в същото време в усмивката и в гласа му се долавяло нещо неумолимо.

Както е предсказано в светото писание, небесни знамения известяват за идването на земята на сина человечески, но отдавна вече хората, превърнати в пълзящи твари, разпилени и погълнати от своите страсти, не усетили присъствието на учителя и на стария апостол, който го придружавал, още повече че двамата пътници си носели дрехи за преобличане и непрекъснато се дегизирали.

Не ги забелязали в първия град, където те пристигнали точно в навечерието, когато се канели да изпълнят смъртната присъда над един известен разбойник, наричан Кръвожадния, комуто тежали страшни злодеяния; работниците, които издигали дървената площадка на гилотината, се почудили, като видели през нощта да работят сред тях на светлината на факлите двама души, дошли неизвестно откъде, единият гъвкав и горд като незаконороден княжески син, с разперена брада, с очи, блестящи като скъпоценни камъни, а другият — вече попрегърбен, с добродушен и заспал вид, с две дълги смешни бразди от двете страни на сбръчканите бузи. Призори, когато ешафодът бил вдигнат, а народът и, властите се били събрали за изпълнение на смъртното наказание, двамата чужденци изчезнали, но гилотината била сякаш омагьосана, и когато проснали осъдения, острият стоманен нож паднал няколко пъти, но не направил нито резка на кожата му.

Представяте си картината: изплашените съдии, настръхналата от ужас тълпа, озверелия палач, скубещ мокрите от пот коси на помощниците си, и Кръвожадния — естествено този хитрец бил от Бокер и като капак на всичките си лоши деяния бил дяволски горделив, — който смутено въртял врат в отворието като черен бик и говорел:

— Я!... Какво става?... Значи, аз не съм човек като другите хора и никой нищо не може да ми направи!...

В края на краищата стражите били принудени да го отвеждат насила и да го хвърлят пак в килията, докато край разбития на парчета ешафод сганта танцувала и ревяла, а към небето се издигали огнени езици, както в нощта срещу Ивановден.

От този ден не само в този град, но и по цялата цивилизована земя сякаш някой спуснал магия над смъртните наказания. Мечът на закона вече не отрязвал ничия глава тъй като убийците се страхуват само от смъртта, скоро над света се излели много престъпления,

улиците и пътищата станали опасни за напласените честни люде, а отгоре на това в централните затвори, които били натъпкани до покривите, разбойниците дебелеели от сочните меса и нарязвали лицата на пазачите с налъмите си, избождали очите им с кръст или от просто любопитство се забавлявали да им разбиват главите, за да видят какво има вътре.

Правосъдието било обезоръжено пред огромната напаст, надвиснала над човечеството, и на добрия свети Петър му се сторило, че това вече е прекалено и със сърце, изпълнено с жалост, казал с добродушен, угоднически смях:

— Добър урок им дадохме, учителю, мисля, че ще го запомнят... Хайде сега да си вървим... Пък и там е работата, че се безпокоя, горе, струва ми се, имат нужда от мен.

Синът човечески едва-едва се усмихнал.

— И помни — казал той, вдигайки пръст, — което Христос е изградил, единствено Христос може да разруши.

А Петър си мислел, навел глава: „Много се разбъбрих, клетки чеда, много се разбъбрих“.

Докато разговаряли, те седели на плодородни склонове, на хълм, в подножието на който богат столичен град разстинал, докдето поглед стига, куполи, тераси, везани камбанарии, кули, стрели на катедрали и най-различни кръстове от мрамор и злато, които искрели в тихия залез.

— Вижда ми се, че тук имат манастири и черкви — подхванал добрият старец, мъчейки се да смекчи гнева господен. — Това е хубаво.

Но вие сами знаете колко ненавиждал Исус лицемерната и показна почит на фарисеите, черквите, където ходят да отслужват молитви, и манастирите, където приготвят сладки шоколадови еликсири, ето защо той безмълвно ускорил крачка и докато те се спускали, над високите стъбла на житните класове се виждала само тоягата с вързопчето на страшния рушител на човечеството... И ето, те влезли в този град, а там живеел стар, много стар император, глава на всички европейски царе, тъй като той бил най-справедлив и най-могъщ и държал войната във вериги, на лафета на своите топове и със сила и думи възпирал народите да се изтребят помежду си.

Докато той царувал, там имало нещо като мълчаливо съглашение между кучето и вълка и овцете спокойно си пасели, а след това да се

справя кой как може! Ето защо всички държали на живота на добрия император. Всяка майка била готова да разреже вените си, за да му даде най-червената и най-здрава кръв.

И изведнъж цялата тази любов се превърнала в омраза и из града плъзнал пъклен зов:

— Да го убием!... Този добър тиранин е най-ненавистен от всички, защото ни отне дори правото на бунт.

Оставям сами да отгатнете кой тайнствен непознат с искрящи очи ръководел разрушителната работа под императорския дворец, в чието подземие бил поставен динамит и където, до кръста във вода, действували заговорници. Сами ще се досетрите кой прогонил от сърцата страха и жалостта и кой изтръгнал от гърдите ликуващия вик „ура“, когато взривът избухнал.

Ах, горкият император, не намерили кой знае колко от неговите останки! Само някой и друг косъм от опърлената му брада и една справедлива ръка, сгърчена в пламък! И веднага освободената и разюздана война заревала, небето над границите почерняло от врани, голямата касапница започнала и никога вече не свършила.

Докато народите се изстребвали със страхотни оръжия, докато навред, докъдето поглед стига, превзетите с щурм градове горели като факли, по пътищата, претъпкани с подплашени животни, с коли без колари, по целините, по реките почервенели от кръв, из неумолимо изкоренените лозя и нивя с лека стъпка вървял Исус, все така с вързопчето на рамо, следван по петите от добрия стар апостол, който на пусто се мъчел да го умилостиви; така Христос стигнал една много далечна страна, където знаменит лекар на име Мов лекувал всички.

Този Мов, изкусен лечител на хора и животни, подчинявал на волята си всички природни сили и почти бил изнамерил средство за продължаване на човешкия живот. Почти бил достигнал целта, когато една нощ, поради несръчността на някакъв нов лаборант, много млад, много хубав, много блед, който по-рано никой не бил виждал, няколко бурканчета със страшно силна отрова били забравени непохлупени и на сутринта, като отворил вратата, господин Мов паднал вцепенен на земята.

Така човешкият живот не бил продължен, а обратното, тъй като ученият събирал при себе си, за да ги изучава, много бедствени болести, като например проказа от Египет и средновековието, чиито

зародиши, освободени от колбите, се разпространили по целия свят и го опустошили. Както по времето на юдеите се появили безброй отвратителни чумни жаби, после жълта треска — злокачествена, повтаряща за четвърти, трети, втори път, чума, тифус, низ от изчезнали болести, а се появили и нови, непознати досега, които народът нарекъл „болестта на доктор Мов“.

Бог да ви пази от тази страшна болест, деца.

Костите се топели като стъкло, мускулите се разнищвали. Толкова страдали хората, че дори не викали; болните, преди да умрат, се разпадали на парчета, превръщали се на каша по пътищата и чистачите нямали достатъчно лопати и коли, за да ги съберат.

— Ай, да му се не види! Добра работа свършихме!... — говорел свети Петър с престорено весел глас, в който трептели сълзи. — А сега, учителю, да се приберем вкъщи... Започва да ми става досадно.

Исус знаел, че тази престорена скука прикрива голяма жалост за човешкия род, а той, макар да бил тъй добър, се бил закълел да го изстреби до последния човек. И дето се казва, вече го бил сторил. Всяко търпение има край.

Но ето че веднъж, докато вървял все тъй мълчаливо, той влязъл в едно село със своя стар апостол в ранно розово утро, когато петлите кукуригат, кравите мучат и всички животни поздравяват изгрева на слънцето, до тях долетял човешки вопъл, вик на жена, който като прилив и отлив се надигал толкова силен, че едва не разкъсвал хоризонта, а после затихвал в дълга кротка жалба, която не можела да излъже никой, който я чуел. В настъпващия ден едно малко същество идвало на света. Исус се спрял замислено. Щом щяха все да се раждат, за какво му беше да ги унищожава!... И обръщайки се към колибата, откъдето долитали виковете, той вдигнал бялата си ръка заплашително.

— Милост!... Милост, учителю, поне за най-малките! — изхлипал добрият апостол Петър.

Господ го успокоил с една дума.

На този младенец, както и на всички други, които щели да се родят отсега нататък на земята, той щял да направи дар за добре дошли. Петър не се осмелил да запита какъв ще бъде този дар, но аз мога да ви го кажа, приятели, Исус им дал опит на клетите агънца и това е страшен дар.

Припомнете си, че дотогава опитът си отивал навеки заедно с човека. Но след като Исус направил своя дар, опитът започнал да се натрупва на земята. Децата се раждали тъжни, старите — разочаровани; едва отворили очи, те откривали крайната цел и тогава в света се случило нещо ужасно: деца се самоубивали, още от съвсем малки искали да се самоунищожат, да се освободят от белезниците на отчаянието.

Но нещата не стигнали и дотук — прокълнатото човечество не искало да изчезне и въпреки всичко упорито продължавало да живее.

Тогава, за да завърши най-сетне своето дело, Христос отнел на мъжете и жените способността да обичат, отнел им чувството за красота. На земята не останала никаква радост, нямало плам ни в молитвите, ни в сладострастието. Всички търсели забрава от всичко, дишали само насън... о, да спят... да не мислят за нищо, да не живеят вече...

Както виждате, нещастният човешки род бил в много плачевно състояние и нямало да издържи дълго, тъй като неумолимият изтребител бързал да свърши колкото може по-скоро работата си. Той бродел по света като скитащ странник с вързопчето на рамо, а спътникът му вървял зад него много уморен, много прегърбен и колкото повече учителя освобождавал по своя път вулканите, циклоните, земетресенията, толкова по-дълбоко хлътвали двете бразди, издълбани от сълзите в бузите му.

И ето една хубава сутрин на Успение, когато Исус вървял по вълните, плъзгал се по морето, както се разказва в светото писание, той стигнал до островите на Океания точно в тази част на Тихия океан, която прекосяваме ние в този момент.

От китка цветущи острови с морския ветреца до него достигали гласове на жени и деца, които пеели провансалски песни.

— Я, гледай — извикал свети Петър, — това като че ли са тарасконски песни!

Исус се полуизвърнал:

— Сигурно тези тарасконци са лоши християни?

— Ах, учителю, те отдавна се поправиха — побързал да отговори добрият светец, страхувайки се да не би той да замахне с божествената си десница и островът, към който се приближавали, да бъде погълнат от вълните.

Вие сигурно се досещате, че този остров бил Порт-Тараскон, чиито жители били устроили тържествено шествие по случай празника Успение.

И какво шествие, чеда мои.

Отпред вървели покаяните се, най-различни: сини, бели, сиви, всички цветове, предшествувани от звънчета, които преливали в кристални и сребристи звуци. Сякаш каещите се идвали цели общини от жени, облечени в бяло, с дълги воали, като светиците от рая. После се полюлявали стари хоругви, подигнати толкова високо, че светците с изтъкани в копринения плат златни ореоли сякаш слизали от небето над тълпата. След това носели бавно, тържествено светите дарове под балдахин от червено кадифе с големи пискюли, а децата от черковния хор вървели с големи зелени фенери, в които горели свещици. И след тях идвал народът, млади и стари, всички пеели и се молели от все сърце и душа.

Шествието обикаляло целия остров, появявало се ту на плажа, ту на скатовете, ту по върховете на хълмовете, където от големите кадилници се виели към слънцето леки сини облачета.

Свети Петър прошепнал възхитено:

— Колко е красиво!...

Но не посмял да каже нито дума повече, защото вече не вярвал, че след толкова напразни опити може да умилостави Исус. Но този път се лъжел.

Синът човечески, трогнат до дълбините на душата си от този порив на наивна вяра, гледал как се веят хоругвите на Порт-Тараскон и застанал неподвижно на гребена на вълните, за първи път се изпълнил със съжаление, че трябва да сее смърт.

Внезапно той вдигнал бледото си кротко лице и в тишината на притихналото море се разнесъл силният му глас, който изпълнил цялата вселена, чак до небето.

— Татко, татко, отсрочка!...

И през светлото пространство бащата и синът се разбрали без повече думи.

Отец Батайе беше стигнал тъкмо до това място на разказа си. Безмълвните слушатели не помръдваха от местата си, дълбоко

развълнувани, когато изведнъж от капитанския мостик на „Лютюпанпан“ капитан Скрапушина извика:

— Господин губернатор, пред нас е Порт-Тараскон. След един час ще бъдем в залива.

Всички наскочаха, вдигна се страшна врява.

VI

ПРИСТИГАНЕ В ПОРТ-ТАРАСКОН. НИКОЙ. СЛИЗАНЕ НА ОПЪЛЧЕНИЕТО. „АПТЕ... БЕЗЮ...“ БРАВИДА УСТАНОВЯВА ВРЪЗКА. УЖАСНА КАТАСТРОФА. ТАГУИРАН АПТЕКАР.

— Що за дяволия?... Никой не ни чака... — каза Тартарен, след като шумът от първите радостни викове стихна.

Очевидно от сушата още не бяха забелязали кораба.

Трябваше да известят за пристигането си. Три топовни гърмежа се промъкнаха между двата обрасли с влажна тъмна зеленина острова, където трябваше да спре корабът.

Всички погледи се насочиха към най-близкия бряг, тясна ивица пясък, широка само няколко метра; отвъд — стръмни склонове, покрити от върховете до морето с тъмна зеленина.

Когато ехото от топовните гърмежи заглъхна, над мрачните острови се възцари дълбока тишина. Все още не се мяркаше жива душа и най-необяснимото беше, че не се виждаше нито пристанище, нито форт, нито град, нито вълноломи, нито ремонтни докове... нищо.

Тартарен се обърна към Скрапушина, който вече даваше заповеди да хвърлят котва:

— Сигурен ли сте, капитане?...

Сприхавият морски вълк изригна поток ругатни. Дали бил сигурен, дявол да го вземе!... Има си хас да не си разбирал от работата, гръм да го поразят!... Да не знае да командува кораба си!...

— Паскалон, донесете ми картата на острова — нареди Тартарен, все още без да губи присъствие на духа.

За щастие той притежаваше карта на колонията, при това карта в голям мащаб, където грижливо и с подробности бяха отбелязани носове, заливи, реки, планини и дори най-важните паметници в града.

Разгърнаха я веднага и Тартарен, заобиколен от всички, се зае да я изучава, като сочеше с пръст.

Точно така, ето тук е остров Порт-Тараскон... отсреща друг остров, тук... нос... много добре... Вляво коралови рифове... чудесно... Ами тогава какво? Къде се бяха дянали градът, пристанището, жителите?

Леко заеквайки, Паскалон подсказа плахо, че може би Бомпар пак им играе номера, нали беше известен в цял Тараскон с шегите си.

— Бомпар може да направи такова нещо — забеляза Тартарен, — но Безюке, толкова благоразумен, толкова положителен човек... Освен това колкото и да е шегаджия някой, не може да скрие цял град, пристанище, ремонтни докове.

Той откри с далекогледа си нещо като барака на брега; но кораловите рифове пречеха на кораба да се приближи, а от това разстояние всичко потъваше в мрачната зеленина на листака.

Всички гледаха слисани, готови за слизане, с чанти в ръце — старата вдовица Д'Егболид носеше грейката си; дори сам губернаторът промърмори полугласно:

— Наистина странно!...

Но той веднага се овладя:

— Капитане, пригответе голямата лодка! Командир Бравида, свирете сбор!

Докато тръбата свиреше тра-та-та-та и Бравида заповядваше сбор, Тартарен успокояваше дамите, сякаш всичко е наред:

— Не се страхувайте, сигурно скоро всичко ще се изясни.

А на мъжете, които нямаше да слязат на сушата, той нареди:

— След един час ще се върнем. Чакайте ни тук, никой да не мърда!

И без това никой нямаше намерение да мърда никъде. Всички наобиколиха Тартарен, заповтаряха:

— Да, господин губернатор... Сигурно всичко... ще се изясни...

И в този момент Тартарен им се струваше израснал до висините.

В голямата лодка той се настани със своя секретар Паскалон, с капелана си отец Батайе, с Бравида, Турнатоар, Екскурбаниес и воините, всички въоръжени до зъби със саби, брадви, револвери и карабини, не бяха забравили и прословутия уинчестър с тридесет и два патрона.

Когато лодката се приближи до безмълвния бряг, където нищо не помръдваше, видяха стар мост от дебели греди и дъски, прояден от мъх в застоялата вода. Наистина невероятно изглеждаше туземците да дойдат по този мост, за да посрещнат пътниците на „Фарандол“. Малко по-нататък се виждаше някаква порутена барака с прозорци, затворени с железни решетки, боядисани с миниум в червено, багрецо с кървави отблясъци застоялата вода. Тя имаше дъсчен покрив, но дъските бяха проядени, цели в дупки.

Щом слязоха на брега, всички се спуснаха към бараката — истинска развалина както отвътре, така и отвън. През покрива се виждаха големи късове небе, прогнилият под беше продънен на места, огромни гущери изчезваха в пукнатините, по стените гъмжаха черни бръмбари, в ъглите клечаха гнусни жаби. Тартарен влезе пръв и едва не настъпи една дебела колкото ръката му змия. Навред мирис на влажно, на мухъл, отвратителен и неприятен.

По останките от някакви прегради личеше, че бараката е била разделена на тесни помещения като обор или като параходни кабинни. На една от тези прегради с големи букви се виждаха букви: „Апте... Безю...“. Останалите букви бяха изчезнали, разядени от плесента; но не беше необходимо да си кой знае колко умен, за да отгатнеш надписа: „Аптека Безюке“.

— Разбирам каква е работата — каза Тартарен. — Климатът от тази страна на острова е нездравословен и след опит да се заселят тук, те сигурно са преминали от другата страна.

И след това с решителен глас той даде заповед на командира Бравида да застане начело на разузнавателна група войници; трябваше да стигнат до планината и оттам да разгледат околността — сигурно щяха да видят дима над покривите на града.

— Щом установите връзка, предупредете ни с пушечен залп.

Той пък щеше да остане долу с генералния щаб, със секретаря си, с капелана и още няколко души.

Бравида и лейтенант Екскурбаниес строиха войниците си и се отправиха на път. Тръгнаха в добър ред, но беше твърде трудно да се изкачат на планината, покрита с плъзгави водорасли и мъх, и редиците скоро се развалиха.

Прекошиха малък поток, на брега на който имаше останки от пералня — една забравена бухалка; всичко беше обрасло с

разяждащия, пълзящ навсякъде мъх. Малко по-далеч видяха следи от някаква постройка, очевидно блокхаус.

Добрият ред на войниците съвсем се развали, когато стигнаха до стотина дупки, съвсем близо една до друга, предателски прикрити с къпинаци и лиани.

Мнозина се строполиха в тях и при падането си вдигнаха такъв шум с оръжието си, че на всички страни запълзяха гущери, подобни на тези, които бяха видели в бараката. Тези дупки не бяха особено дълбоки, а плитки ями, издълбани в редица.

— Прилича на старо гробище — забеляза лейтенант Екскурбаниес.

Тази мисъл му мина, като видя нещо подобно на кръстове, направени от преплетени клонки, сега отново разделени, възвърнали се към природата, подобни на диви лози. Тъй или иначе, това можеше да бъде само изоставено гробище, тъй като в него нямаше и следа от кости.

След мъчително катерене през ужасни гъсталаци най-сетне стигнаха до върха. Тук се дишаше по-леко, подухваше ветрец, не се усещаше морски мирис. В далечината се простираше широка пуста равнина, която се спускаше чак до морето. Градът сигурно беше там.

Един от войниците показа с пръст дима, който се виеше, а в това време Екскурбаниес извика радостно:

— Я чуйте, музика... Весела и игрива!...

Не се лъжеха, наистина до тях долиташе весела мелодия. Порт-Тараскон ги посрещаше.

Появиха се и жителите на града; някаква тълпа пълзеше по склоновете на противоположното плато.

— Стой! — извика внезапно Бравида. — Та те приличат на диваци!

Начело на тая банда, пред тамбурините, танцуваше, размахвайки томахавка, висок, слаб чернокож с моряшка фланелка, с тъмни очила.

Двете групи се спряха и се загледаха от разстояние, когато Бравида изведнъж избухна в смях и тръгна напред.

— Е, здравата го е пресолил!... Ах, шегаджията му неден...

И като пхна сабята в ножницата, той се затича напред. Хората му го викаха:

— Господин командир!... Господин командир!...

Но той не ги слушаше, а продължаваше да тича и сигурен, че пред него е Бомпар, викаше на приближаващия се танцьор:

— Познах те, приятелю... наистина много дивашко... много първобитно...

Другият продължаваше да танцува и да размахва оръжието си; и когато нещастният Бравида откри, че стои лице срещу лице с истински дивак, беше много късно да избегне страшния удар на томахащата, която проби корковата му каска и от нея изтече не особено мъдрият му мозък — Бравида се просна на земята.

В същия миг избухна истинска буря от викове, стрели и куршуми. Като видяха, че командирът им пада, войниците инстинктивно започнаха да стрелят; а после хукнаха да бягат, без да забележат, че и диваците също се втурнаха да бягат.

Тартарен чу отдалеч стрелбата и радостно възкликна:

— Установиха връзка.

Но радостта му се превърна в ужас, когато зърна своята малка армия да се връща безредно, през храстите, едни без шапки, други без обувки, а въздухът се огласяше от един и същи страхотен вик:

— Диваците!... Диваците!...

Миг на страшна паника. Лодката се отдели от брега и бързо отплува. Губернаторът изтича на брега и се развика:

— Спокойствие!... Спокойствие!...

Но гласът му беше пресипнал — глас на отчаян гларус, от което всички още повече се подплашиха.

За няколко минути по тясната пясъчна ивица настъпи пълна бъркотия, но тъй като нямаха представа накъде да бягат, пак се скупчиха. Впрочем нито един дивак не се появяваше, можеха да направят проверка, да си изяснят нещата.

— А командирът?

— Убит.

Когато Екскурбаниес разказа за гибелната грешка на Бравида, Тартарен извика:

— Горкият Пласид!... Какво неблагоприятие... в неприятелска страна... Да не изпрати разузнавач!...

Той веднага даде заповед да се поставят часовои, които се отдалечиха бавно по двойки, твърдо решени да не се отделят много от главните сили. После се събраха на съвещание, докато Турнатоар

превързваше един ранен с отровна стрела, който се подуваше страшно силно пред очите им.

Тартарен взе думата.

— Преди всичко трябва да избегнем кръвопролитие.

И той предложи да изпратят отец Батайе с палмова вейка, която да размахва отдалеч, а в това време те да разберат какво става у неприятеля и какво се е случило с първите преселници.

Отец Батайе се развика:

— Хайде бе!... Палма!... Предпочитам вашия уинчестър с тридесет и два патрона.

— Е, добре, щом преподобният отец не желае да отиде, ще отида аз — каза губернаторът, — само че вие ще ме придружавате, господин капелан, тъй като не знам достатъчно добре папуаски.

— И аз не го знам.

— Как така, дявол да го вземе!... Тогава на какъв език ни учите от три месеца насам? На какъв език бяха всичките уроци, които взех по време на пътуването?

Отец Батайе, истински тарасконец, се измъкна ловко, като заяви, че не знаел езика на тукашните папуаси, а знаел езика на тамошните.

Докато те спореха, настъпи нова паника, откъм часовете се чува изстрели, а от дълбините на гората се разнесе отчаян глас, който викаше с тарасконски акцент:

— Не стреляйте... триста дяволи!... Не стреляйте!

Минута след това от храстите изскочи някакво странно, безобразно същество, покрито от главата до петите с яркочервени и черни татуировки, които приличаха на клоунско трико. Това беше Безюке.

— Я, глей... Безюке!

— Виж ти, какво става?

— Откъде изскочи?...

— Ами градът, пристанището, ремонтният док?...

— Градът ли — отговори аптекарят, като посочи разрушената барака, — ето какво е останало от града, а ето какво е останало от жителите — посочи той себе си. — Но преди всичко дайте ми нещо да скрия гнусотиите, с които ме покриха тези мръсници.

Действително диваците бяха нарисували върху кожата му с върха на стрела най-безобразните неща, които можеше да роди безумното им

разгорещено въображение.

Екскурбаниес му даде своята наметка на висш чиновник и след като се подкрепи с голяма глътка ракия, злочестият Безюке започна да лее тарасконското си красноречие, което все още не беше загубил.

— Вие здравата сте се учудили тази сутрин, като сте видели, че град Порт-Тараскон съществува само на карта, ама представяте ли си какво преживяхме ние, пътниците от „Фарандол“ и „Луцифер“, когато пристигнахме...

— Извинявайте, че ви прекъсвам — каза Тартарен, като видя стражите, които даваха тревожни сигнали от края на гората. — Мисля, че ще бъде по-разумно да ни разкажете всичко на кораба, тук може да ни изненадат канибалите.

— Нищо подобно... Те избягаха от вашите гърмежи... Напуснаха острова и аз успях да се измъкна.

Но Тартарен настоя на своето. Предпочитал да чуе разказа на Безюке на кораба пред големия съвет. Положението беше много сериозно.

Извикаха лодката, която, откакто беше започнала схватката, подло стоеше на разстояние, и се прибраха на кораба, където всички тревожно чакаха резултата от първото разузнаване.

VII
ПРОДЪЛЖАВАЙТЕ, БЕЗЮКЕ... ИЗМАМНИК ЛИ Е
ХЕРЦОГ ДЪО МОНС? АДВОКАТЪТ ФРАНКБАЛМ.
VERUM ENIM VERO — ДОТОЛКОВА, ДОКОЛКОТО.
ПЛЕБИСЦИТ. „ТЮТЮ-ПАНПАН“ ИЗЧЕЗВА В
ДАЛЕЧИНАТА

Зловеща беше одисеята на първите заселници в Порт-Тараскон, разказана в каюткомпанията на „Тютю-панпан“ пред съвета, на който присъстваха старейшините, губернаторът, директорите, висшите и понисшите чиновници, капитан Скрапушина и неговият генерален щаб, докато горе на палубата пътниците, изгарящи от трескаво нетърпение и любопитство, чуваха само сдържано бръмчащия бас на аптекаря и гръмките възгласи на прекъсващите го слушатели.

Преди всичко, щом натовареният кораб „Фарандол“ излязъл от марсилското пристанище, временно изпълняващият длъжността губернатор и водач на експедицията Бомпар внезапно се разболял от неизвестна болест, за която казал, че е заразителна, затова слязъл на сушата, като дал всички пълномощия на Безюке... Щастливецът Бомпар!... Сякаш той отгатвал какво ги чака.

В Суец заварили „Луцифер“ в много лошо състояние; той продължил пътя си, след като и без това предостатъчно претовареният „Фарандол“ го взел на борд.

А колко се намъчили от жегата на тоя проклет кораб! Излезели ли навън, слънцето ги изгаряло, влезели ли вътре, задушавали се — нали били наблъскани човек до човек.

Затова, като пристигнали в Порт-Тараскон, въпреки разочарованието, че не намерили нищо от обещаното, нито град, нито пристанище, нито каквито и да било постройки, толкова им се искало да се раздвижат на простор, да се поотпуснат, че изпитали истинска радост и облекчение да слязат на пустинния остров. Нотариусът Камбалалет, земемерът, дори ги развеселил с една смешна песничка как ще измери океана. След това се замислили за по-сериозни неща.

— Тогава решихме — продължи да разказва Безюке — да изпратим кораба в Сидни, за да ни донесе строителни материали и да ви изпрати отчаяната телеграма, която сигурно сте получили.

От всички страни се разнесоха недоумяващи възгласи:

— Отчаяна телеграма?...

— Каква телеграма?...

— Никаква телеграма не сме получавали...

Гласът на Тартарен се извиси над шума:

— Драги Безюке, щом става дума за телеграми, мога да ви кажа, че получихме само тази ваша телеграма, в която ни съобщавахте за великолепното посрещане на туземците и за молебена, отслужен в катедралата.

Аптекарят ококори изумено очи.

— Молебен в катедралата ли? Коя катедрала?

— Всичко ще се изясни... Продължавайте, Фердинан — подкани го Тартарен.

— Продължавам... — съгласи се Безюке.

Разказът му ставаше все по-страшен.

Заселниците храбро се заловили на работа. Тъй като имало земеделски инструменти, започнали да обработват земята, само че почвата била отвратителна, нищо не растяло. После плиснали дъждове...

Слушателите отново го прекъснаха с възклицания:

— Нима тук вали?

— Дали вали! Повече, отколкото в Лион, повече, отколкото в Швейцария... десет месеца в годината.

Всеобщо униние. Всички погледи се извърнаха към прозорчетата, зад които се влачеха гъсти мъгли, нездравословна влага, надвиснала над подгизналия тъмнозелен бряг.

— Продължавайте, Фердинан — подкани го пак Тартарен.

И Безюке продължи.

Постоянните дъждове, застоялите води, треската, маларията... много скоро открили гробищата. Към болестите се прибавили умората, отчаянието. Дори най-храбрите не намирали в себе си сили да работят, така се отпуснали всички в тоя влажен климат.

Хранели се с консерви, както и с гущери и змии, донесени им от папуасите, които се били разположили от другата страна на острова и

които под предлог, че им продават своя улов и дивеч, се промъквали коварно в колонията, без никой вече да се бои от тях.

Така че в една хубава нощ диваците завладели бараката, нахлули като дяволи през вратата, през прозорците, през дупките на покрива, заграбили оръжията, избили всички, които се опитали да се съпротивляват, и отвели другите в своя лагер.

Цял месец безспир си устройвали страхотни пирове. Избивали един по един пленниците, като ги удряли с томахавка по главата, а после ги изпичали на нагорещени камъни като прасенца и безжалостните канибали ги изяждали...

Ужасен вик се изтръгна от целия съвет и стигна до палубата, а губернаторът едва събра сили да прошепне:

— Продължавайте, Фердинан!

Аптекарят видял как изчезват един по един всичките му другари, кроткият отец Възол, усмихнат и примирен, който повтарял до края „Хвала на Бога“, нотариусът Камбалалет, жизнерадостният землемер, комуто достигнала храброст да се смее дори на скарата.

— Тези чудовища ме принудиха да изям едно парче от нещастния Камбалалет — добави Безюке, все още тръпнещ при този спомен.

В последвалата тишина злъчният Косткалд, пожълтял като лимон, с разкривена от бяс уста, се обърна към губернатора:

— А пък вие ни разправяхте, писахте и накарахте и нас да пишем, че тук нямало людоеди!

И тъй като губернаторът наведе смазан глава, Безюке каза:

— Нямало людоеди ли!... Работата е, че тук всички са людоеди. За тях няма по-вкусно месо от човешкото и особено им харесва нашето, на белите от Тараскон, защото, след като изядоха живите, те изядоха и мъртвите, нали видяхте старото гробище. Там не остана нищо, дори една кост. Всичко ометоха, изблизаха, изгложгаха, както ние си облизваме чиниите, когато супата е хубава или когато ни поднесат месо с чесън.

— Ами вие, Безюке — запита един от висшите чиновници, — вие как се спасихте?

Аптекарят предполагал, че понеже е живял сред буркани и е бъркал най-различни лекарства с мента, арсеник, арника и ипеакауана, месото му сигурно било напоено с мириса на билки, които по всяка

вероятност не са се харесали на диваците или обратно, поради миризмата на аптека са го оставили за десерт.

Когато той свърши разказа си, маркиз Де-з-Еспазет запитва:

— Е добре, а какво ще правим сега?

— Как какво ще правите? — запитва Скрапушина както винаги заядливо. — Да не би да останете тук?...

От всички страни се развикаха:

— О, не... разбира се, че не...

— Макар че ми платиха само за да ви доведе — продължи капитанът, — готов съм да отведе обратно тези, които желаят.

В този момент му простиha всички недостатъци на характера. Тарасконците забравиха, че за него те бяха само „кучета“, годни да ги разстреляш. Всички го обградиха, благодаряха му, протягаха му ръка. И изведнъж сред целия този шум се разнесе гласът на Тартарен, който с голямо достойнство заяви:

— Постъпете, както желаете, господа. На мен ми е възложена длъжността губернатор и аз трябва да изпълня задълженията си.

Скрапушина изрева:

— Губернатор на какво? Нали тук няма нищо?

Другите го подкрепиха:

— Капитанът има право, след като няма нищо...

Но Тартарен възрази:

— Господа, аз дадох дума на херцог дьо Монс.

— Вашият херцог дьо Монс е мръсен лъжец — каза Безюке, — аз винаги съм го подозирал, дори когато нямах доказателства.

— И къде ви са сега доказателствата?

— Не ги нося в джоба си.

И аптекарят загърна със срамежлив жест около тялото си наметката на висшия чиновник, която прикриваше татуираното му тяло.

— Неслучайно агонизиращият Бомпар ми каза, когато напускаше „Фарандол“: „Не се доверявайте на този белгиец... той е лъжец!“. Ако можеше да говори, сигурно щеше да ми каже повече неща, но болестта го беше омаломощила.

Впрочем какво по-голямо доказателство от този безплоден остров с лош климат, където херцогът ги беше изпратил да се заселят и да го обработват, и отгоре на това с лъжливите си телеграми...

В съвета се вдигна голям шум, всички заговориха изведнъж. Одобряваха думите на Безюке, обсипваха херцога с грозни епитети: „Лъжец... Измамник... Мръсен белгиец...“.

Единствен Тартарен храбро възразяваше на всички:

— Докато не получа всички доказателства, запазвам мнението си за господин дьо Монс.

— А ние вече си съставихме мнение... той е крадец.

— Може би е бил неблагоприятен или зле са го осведомили.

— Не го защитавайте, той заслужава каторга...

— Той ме назначи губернатор на Порт-Тараскон и аз оставам в Порт-Тараскон.

— Тогава останете си сам...

— Така да бъде, оставам, щом ме напускате. Не отнасяйте обаче земеделските инструменти...

— Ама нали ви казвам, че тук нищо не расте! — извика Безюке.

— Сигурно не сте обработвали земята както трябва, Фердинан.

Тогава Скрапушина удари с юмрук по масата, край която се беше събрал съветът:

— Тоя е луд!... Не знам защо не го отведа насила, ако упорствува, или пък да взема да го застрелям като куче.

— Опитайте се, дявол да го вземе!

Кипнал от гняв, със заплашителен жест, отец Батайе застана до Тартарен. Размениха се силни думи, тарасконски изрази като: „Вие съвсем оглупяхте... Плещите глупости... Говорите безобразия...“.

Кой знае докъде щяха да стигнат, ако не се беше намесил адвокатът Франкбалм, началник на правния отдел.

Този Франкбалм беше изкусен адвокат, всичките му доводи бяха изпъстрени с истински бисери като: „в този или онзи случай“, „от една страна, както и от друга страна“, с неоспорими приказки, солидни като римския цимент на акведукта на Гарския мост. Владеец латинския, обучен в красноречие и Цицероновска логика, неизменно достигащ до заключение *verum enim vero*, *дотолюва*, *доколкото*, той се възползува от първия миг на затишие, за да вземе думата и с дълги и красиви, широко разгърнати фрази, в края на краищата се изказа за плебисцит^[1].

Пътниците трябваше да гласуват с „да“ или „не“. От една страна, тези, които искаха да останат, щяха да останат, от друга страна, тези,

които искаха да си идат, щяха да си отидат с кораба, след като дърводелците построяха отново къщата и блокхауса.

Това разумно предложение на Франкбалм, което задоволяваше всички, веднага бе прието, и тъй като нямаше какво повече да се колебаят, пристъпиха към гласуване.

Когато разбраха за какво става дума, на палубата и в кабините се вдигна страшна врява. Чуваха се жалби и вайкания. Горките хора бяха дали мило и драго, за да купят прословутите хектари; как сега да загубят всичко, каквото са имали, как да се откажат от земите, които бяха платили, от надеждата да останат в колонията. Материалните интереси ги подтикваха да останат, но един поглед към зловещия пейзаж ги караше да се колебаят. Голямата барака в развалини, тъмната влажна зеленина, зад която си представяха пустинята и канибалите, перспективата да бъдат изядени като Камбалалет, всичко това никак не ги насърчаваше и мечтите им отново ги отвеждаха към Прованс, към неразумно напуснатата земя.

Тълпата преселници шумеше като разбунен мравуняк. Старата вдовица Д'Егболид сновеше по палубата, без да изпуска грейката и папагала.

Сред разгара на споровете, които предшествуваха гласуването, се чуваха безкрайни проклетия срещу белгиеца, мръсния белгиец!... Ах, той вече не беше господин херцог дьо Монс!... Само мръсният белгиец!... Изричаха го със стиснати зъби и свити юмруци.

Въпреки това от хиляда тарасконци петстотин гласуваха, че ще останат с Тартарен. Трябва да се каже, че повечето от тях бяха висши чиновници, на които губернаторът беше обещал да запази длъжностите и титлите.

Нови спорове изникнаха за разделянето на припасите между онези, които заминаваха, и тези, които оставаха.

— Ще попълните запасите си в Сидни — казваха тези от острова на онези от кораба.

— А вие ще ходите на лов и риболов — отговаряха онези от кораба, — защо ви са толкова консерви?

Тараска предизвика още по-страшни спорове. Щяха ли да я върнат в Тараскон? Или да остане в колонията?...

Стана ужасна разправия. Скрапушина няколко пъти заплаши отец Батайе, че ще го застеля.

За да въдвори мир, адвокатът Франкбалм трябваше да употреби отново всичките си запаси от Несторова мъдрост и да прибегне до своите хитроумни *verum enim vero*. Но трябваше да употреби големи усилия, за да успокои духовете, възбудени до върхната си точка от този лицемер Екскурбаниес, който с всички сили се стремеше да налива масло в огъня.

Космат, настръхнал, ревящ, повтарящ своя девиз: „Айде да шумим! Хайде да шумим!“, лейтенантът от опълчението беше и южняк, и негър, и то негър не само поради черната си кожа и къдравите си коси, но също и поради душевното си малодушие и желанието да се хареса, като играеше винаги танца на победата пред по-силния: пред капитан Скрапушина и неговия екипаж, когато бяха на кораба, пред Тартарен и войниците от опълчението, когато се намираха на сушата. На всеки от тях той обясняваше по различен начин причините, които го принуждават да избере Порт-Тараскон. На Скрапушина казваше:

— Оставам, защото жена ми скоро ще ражда, иначе...

На Тартарен:

— За нищо на света не тръгвам пак на път с тоя варварин.

Най-сетне след дълги раздори делбата завърши и хубаво и лошо. Тараска оставаше на кораба в замяна на един чугунен топ и на една лодка. Тартарен беше измъквал парче по парче всяко оръжие, всеки сандък с инструменти.

Няколко дни непрекъснато сновяха лодки, натоварени с хиляди неща, пушки, консерви, кутии с риба тон и сардини, бисквити, запаси от лястовичи пастет и пампери.

В същото време в гората отекваха удари на брадви, сечаха дървета, за да поправят голямата къща и блокхауса. Звучите на тръбата се сливаха с ударите на брадвите и чуковете. През деня въоръжени войници пазеха работниците — страхуваха се да не ги нападнат диваците; през нощта те се разполагаха на бивак на брега.

— Нека привикнат на походен живот — говореше Тартарен.

Когато всичко беше готово, разделиха се малко хладно. Заминаващите завиздаха на оставащите. Това не им попречи да кажат малко подигравателно:

— Ако всичко потръгне, пишете ни, ще се върнем...

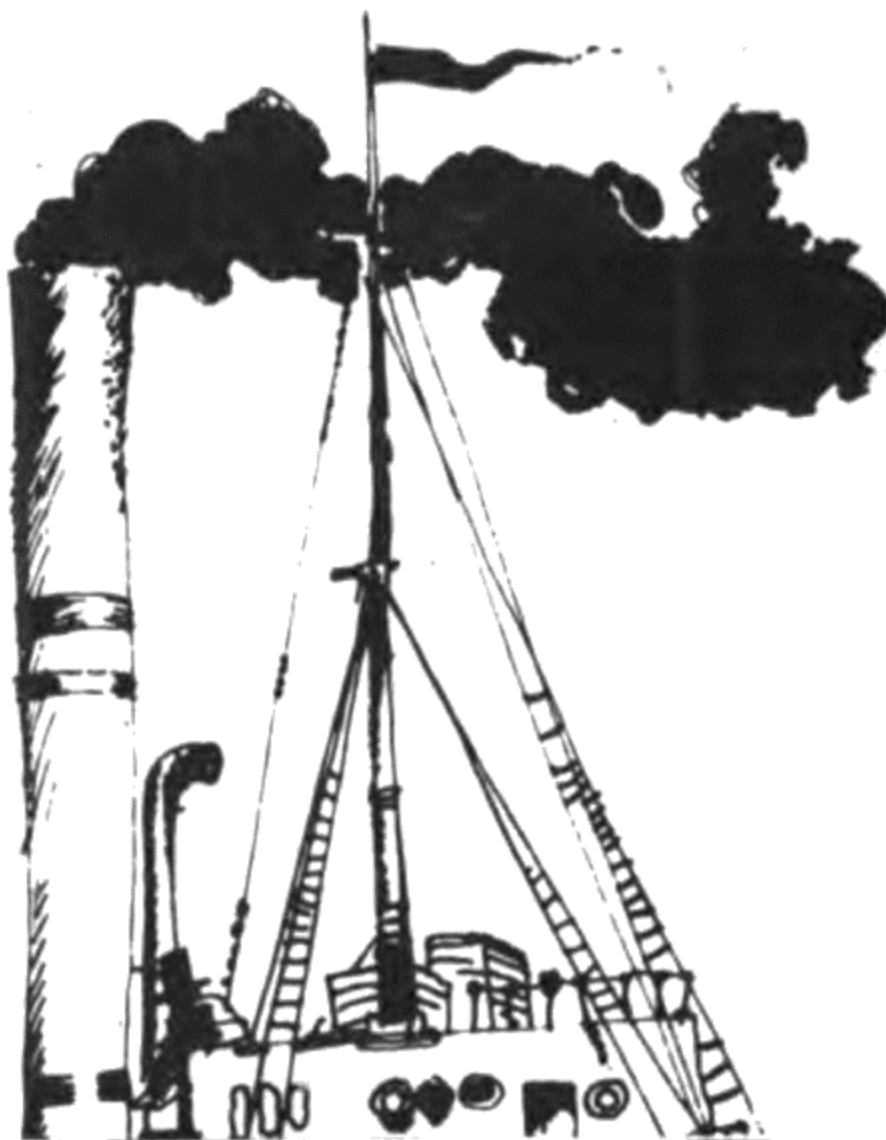
От своя страна въпреки бодрия си вид мнозина от заселниците биха предпочели да са на борда.

Вдигнаха котва. От кораба дадоха топовен залп, от сушата отговори чугуненият топ, зад който седеше отец Батайе, а в това време Екскурбаниес свиреше на своя кларнет: „Добър път, драги Дюмоле!“.

Няма защо да си кривим душата! Когато „Тютю-панпан“ заобиколи носа и изчезна напълно, много очи на брега се навлажниха, а заливът Порт-Тараскон внезапно стана огромен.

[1] Плебисцит (референдум) — пряко гласуване, при което цялото население на дадена държава с право на гласуване трябва да одобри или отхвърли дадено предложение. — Б.ел.кор. ↑

КНИГА ВТОРА

I

МЕМОРИАЛ ЗА ПОРТ-ТАРАСКОН

ДНЕВНИК НА СЕКРЕТАРЯ ПАСКАЛОН, КЪДЕТО Е ЗАПИСАНО ВСИЧКО КАЗАНО И СТОРЕНО В
СВОБОДНАТА КОЛОНИЯ, РЪКОВОДЕНА ОТ ГУБЕРНАТОРА ТАРТАРЕН

20 септември 1881 година. Започвам да записвам в този дневник най-важните събития, случили се в колонията.

Сам не знам как ще се оправя, защото много работа се стовари на плещите ми: началник-канцелария, вода официалните преписки и щом ми остане минутка свободно време, записвам набързо някой и друг провансалски стих, тъй като не бива службата да убие в мен поета.

Все пак ще се опитам, защото наистина би било интересно някой ден да се прочете за тези първи стъпки в историята на един велик народ. Не съм споделял с никого за делото, което започвам днес, не съм споменал нито дума дори пред губернатора.

Преди всичко трябва да отбележа, че има една седмица, откакто „Тютю-панпан“ отплува, и всичко потръгна на добре. Може да се каже, оправихме се. Знамето на Порт-Тараскон със същите цветове като френското, само че с изображението на Тараска в повече, се развява на блокхауса.

В него се настани губернаторът, тоест Таратарен, заедно с директорите и началник-канцелариите. Неженените директори като мен, господин Турнатоар, началник-отдел здравеопазване, и отец Батайе, главнокомандуващ артилерията и флотата, живеят в управлението и се хранят с Тартарен. Господин Косткалд и господин Екскурбаниес ядат и спят в града.

Ние казваме „в града“ за голямата къща, която поправиха дърводелците от „Тютю-панпан“. Край нея прокарахме нещо като булевард, на който дадохме гръмкото име Стъргало, както в Тараскон. Вече се сдобихме и с нови навици. Подхвърляме си: „Тази вечер ще отидем в града... Ходихте ли в града сутринта?... Няма ли да отскочим в града?“. И всичко това звучи съвсем естествено.

Блокхаусът е отделен от града с поток, който ние наричаме Малката Рона. От канцеларията си, когато прозорецът е отворен, чувам

шума от бухалките на перачките, наведени над водата, слушам песните и закачките им на цветистия и звучен провансалски език и като да съм в родния си край.

Само едно ми трови живота в управлението — барутният погреб. Оставиха ни много барут, който сложихме в приземния етаж, заедно с най-различните провизии: чесън, консерви, напитки, оръжия, инструменти и сечива. Всичко това е заключено с катинар; но все едно, само като се сетиш какво огромно количество горивни и избухливи вещества са струпани под краката ти и страх притиска сърцето ти, особено нощем.

25 септември. Вчера госпожа Екскурбаниес се освободи^[1] и даде живот на едно едро момченце, първия гражданин, записан в регистрите по гражданското състояние на Порт-Тараскон. Кръстихме го много тържествено в нашата малка временна църква „Сент-Март“, цялата от бамбук, с покрив от широки листа.

Имах щастието да бъда кръстник, а кръстница беше госпожица Клоринд де-з-Еспазет; тя е наистина малко по-висока от мен, но пък беше толкова хубава, толкова мила под слънчевите струи, които се процеждаха през кръстосаните клони на бамбука и лошо подредените листа на покрива!

Целият град беше там. Нашият добър губернатор произнесе чудесна реч, която развълнува всички ни, а отец Батайе разказа една от най-хубавите си притчи.

Този ден работата навсякъде беше преустановена, както се полага в празник. След кръщението — разходка по Стъргалото. Всички бяха радостни; новороденото сякаш донесе надежда и щастие на колонията. Правителството нареди да раздадат двойна дажба риба тон и пампери и върху всички трапези тази вечер димеше по едно допълнително ястие. За нас, ергените, беше опечен глиган, убит от маркиза, най-точния стрелец след Тартарен.

Когато се нахранихме и останах сам с моя добър господар, почувствувах колко сърдечен е той, колко бащински настроен и му признах любовта си към госпожица Клоринд. Той се засмя — каза, че знаел и ми обеща да се намеси, окуражи ме дори.

За нещастие маркизата произлиза от рода Д'Ескюдел дьо Ламбеск и е много горда с произхода си, а аз съм съвсем обикновен човек. От добро семейство, разбира се, никой в нищо не може да ни

упрекне, но сме скромни хора. Освен това съм срамежлив, пък и леко заеквам. Плюс другото започвам и да оплешивявам малко по малко... Вярно, че не е леко да си началник-канцелария на моята възраст...

Ах, де да беше само маркизът! На него едно му дай — да ходи на лов... Не е като маркизата с нейното родословие. За да разберете колко е надменна тая личност, ще ви дам един пример. Всички в града се събират вечер в общия салон. Това е много мило; дамите плетат; мъжете играят вист. Госпожа Де-з-Еспазет обаче, каквато е горда, остава с дъщерите си в тяхната килийка, която е толкова тясна, че когато дамите си сменят роклите, трябва да се събличат една след друга. Та казвам ви, маркизата предпочита да прекарва вечерите си там, да приема гости и да поднася на поканените, които се чудят къде да седнат, чай от липа или от *лайкучка*, но не се смесва с останалите, защото се ужасява от простолюдието. Такова е положението.

И все пак аз още лелея надежда.

29 септември. Вчера губернаторът отиде в града. Той ми обеща да говори по моята работа и когато се върне, да ми разкаже всичко. Представяте си с какво нетърпение го чаках! Но когато се върна, той не отрони нито дума.

По време на обета беше нервен и като разговаряше със своя капелан, не се сдържа и подметна:

— Право да си кажа, в Порт-Тараскон май ни липсва малко повечко простолудие...

Тъй като госпожа Де-з-Еспазет дьо Ламбеск вечно произнася презрително тая дума „простолудие“, помислих, че той се е срещал с нея и моето предложение е отхвърлено, но не можах да узная истината, защото губернаторът веднага заговори за доклада на директора Косткалд по селскостопанските въпроси.

Катастрофален доклад. Безплодни опити: нито царевица, нито жито, нищо не расте. Няма чернозем, няма слънце, прекалено много вода, непропусклива почва, просто удавени посеви. Накратко, всичко, за което беше предупредил Безюке, и дори още по-мрачно.

Трябва да добавя, че директорът по селскостопанските въпроси може би нарочно представя нещата по-трагично и ги дава в най-лоша светлина. Зъл човек е този Косткалд! Вечно завижда на славата на Тартарен и таи дълбоко в душата си омраза към него.

Преподобният отец Батайе, който не си поплюва, направо поиска неговата оставка, но губернаторът му отговори с онази негова далновидност и съдържаност, които му са така присъщи:

— Да не се палим!...

После стана от масата, влезе в кабинета на Косткалд и му каза спокойно, сякаш нищо не се е случило:

— И така, господин директоре, какво става със селскостопанските култури?

Без да помръдне, Косткалд остро му отговори:

— Представих доклада си на господин губернатора.

— По-кратко, по-кратко, Косткалд. Вашият доклад е малко мрачен.

Косткалд цял пожълтя.

— Такъв е, какъвто е, а пък ако не ви харесва...

Изрече тези думи безочливо, но Тартарен се въздържа, тъй като те не бяха сами.

— Косткалд — каза той и две пламъчета светнаха в малките му сиви очи, — ще ви кажа две думи, когато останем сами.

Ужас, усетих как ме облива пот...

30 септември. Знаех си, че така ще стане. Предложението ми е било отхвърлено от семейство Де-з-Еспазет. С много нищожен произход съм. Канят ме да ходя у тях както преди, но без никакви надежди...

А на какво ли се надяват самите те?... Единствени благородници в колонията. На кого смятат да дадат дъщеря си? Ах, господин маркиз, зле постъпвате с мен.

Какво да правя?... Какво решение да взема?... Клоринд ме обича, знам това. Но е твърде послушна, за да пристане на един млад човек и да се ожени другаде. Пък и къде ще идем, след като на този остров сме отрязани от целия свят.

Бих могъл да разбера техния отказ, когато бях прост ученик в аптеката, но днес, с моето обществено положение, моето бъдеще...

Колко момичета биха били поласкани и щастливи от моето предложение. Няма защо да ходим по-далеч, например малката Франкбалм, чудесна музикантка, свири на пиано, учи сестрите си, ето една девойка, на която родителите ще ахнат от радост, само пръста си да помръдна!

Ах, Клоринд, Клоринд... Край на щастливите дни!... И сякаш за да бъде довършен напълно, от сутринта вали проливно, вали безспир, на бразди, удави всичко, просна сива пелена върху света.

Безюке не беше излъгал. В Порт-Тараскон вали, та се къса... Дъждът ви заобикаля отвред, затваря ви и ви притиска като в телен кафез за щурци. Небе и море се сливат. Само дъжд и дъжд. Той наводнява сушата, бразди морето, падащите дъждовни струи се смесват с морските пръски и с водния прах...

3 октомври. Прав беше губернаторът — май ни липсва малко повечко простолудие! Множко са благородните родословия, множко са висшите чиновници, ако имаше повече водопроводчици, зидари, тенекеджии, дърводелци, всичко щеше да потръгне по-добре в колонията. През тази нощ неспирният дъжд, който се лееше като из ведро, проби покрива на голямата къща и в града стана наводнение. През цялата сутрин се чуваха жалби и вайкания, непрекъснато между града и управлението сновяха хора.

Отделите си прехвърляха едни на други отговорността. Отделът по селскостопанските въпроси твърдеше, че това е работа на секретариата, секретариатът поддържаше, че въпросът се отнася до отдел „Здравеопазване“, той пък препращаше оплакванията се към мореплаването, защото ставало дума за ремонти.

В града растеше недоволство от съществуващия ред, при това силно недоволство.

Междувременно отворът се разширяваше; водата се изливаше като водопад от покрива и във всички помещения хората седяха мокри и разядени, с отворени чадъри и се караха, викаха, обвиняваха правителството.

За щастие никак не ни липсваха чадъри! В личните вещи, които носехме, за да правим размяна с диваците, имаше почти толкова чадъри, колкото и нашийници за кучета.

За да приключи с наводнението, ще кажа, че най-сетне една девойка на име Алрик, прислужница на госпожица Турнатоар, взе от склада една тенекия и я закова на покрива. Губернаторът ме натовари да ѝ напиша благодарствено писмо.

Споменавам за тая злополука, защото именно при тези обстоятелства открих слабите страни на колонията.

Чудесна администрация, усърдна, дори бих казал твърде сложна, чисто френска, но за колонизацията не ни стигаха сили: много книжа, малко работна ръка.

Порази ме освен това още едно нещо — всеки от нашите важни клечки се беше заел да върши работа, за каквато нито беше способен, нито беше подготвен. Ето например търговецът на оръжие Косткалд, който беше прекарал целия си живот сред пистолети, саби и всякакви оръжия за лов, сега завеждаше селското стопанство. Екскурбаниес нямаше равен на себе си в производството на арлски наденици, а на ти сега, след злополуката с Бравида стана командир във военното ведомство и на опълчението. Отец Батайе се зае с артилерията и с флотата, защото имаше войнствен нрав, но в края на краищата той си знае най-добре да отслужва литургии и да разказва разни легенди.

В града — същото нещо. Там има чудесни хора, дребни рентиери, търговци на платове, бакали, сладкари, които притежават земни участъци и не знаят какво да правят с тях, тъй като нямат понятие от земеделие.

Според мен само губернаторът си разбира истински от работата. Ах, той знае всичко, всичко е видял, всичко е прочел и има страшно богато въображение!... За нещастие много е добър и никога не хваща вяра в злото. Ето сега например все още вярва на белгиеца, оня престъпник, оня измамник херцог дьо Монс. Още се надява, че той ще пристигне тук с колонистите, с провизии и всеки ден, като вляза в кабинета му, първата му дума е:

— Е, как е, Паскалон, и тази сутрин ли няма кораб на хоризонта?

И като си помисли човек, че такъв благодушен, такъв прекрасен губернатор има неприятели! Да, той си има неприятели. И го знае, но само се надсмива на това.

— Съвсем естествено е да ме мразят — казва той понякога, — след като аз представлявам за тях съществуващия ред.

8 октомври. Цялата сутрин правих списък на населението, който прилагам тук. Този документ, отнасящ се до началния период от създаването на колонията, ще бъде много интересен, тъй като е написан от един от нейните основатели, един от хората, вложили силите си за нейното добро от първия час.

Зад всяко име поставям малка бележка, за да се знае кои са „за“ и кои „против“ губернатора. В списъка не влизат жените и децата, тъй

като те не гласуват.

КОЛОНИЯ ПОРТ-ТАРАСКОН

СПИСЪК НА НАСЕЛЕНИЕТО

Име	Длъжност и звание	Особени бележки
Негово превъзходителство Тартарен	Губернатор, кавалер на орден, първа степен	
Тестаниер (Паскал), наречен Паскалон	Началник-канцелария, висш чиновник	Чудесен, осмелявам се да го твърдя
Негово преподобие отец Батайе	Командуващ артилерията и флотата, капелан на губернатора, висш чиновник	Здравомислещ, но избухлив
Екскурбаниес (Спиридион)	Началник на военното ведомство, командуващ опълчението и ръководител на певческото дружество, висш чиновник	Да се наблюдава
Доктор Турнатоар	Началник отдел „Здравеопазване“, главен лекар на колонията, висш чиновник	Чудесен човек
Косткалд (Фабийос)	Директор по селскостопанските въпроси, висш чиновник	Отвратителен човек
Франкбалм (Цицерон)	Началник на правния отдел, висш чиновник	Много добър човек, но скучен
Торкбио (Мариюс)	Заместник началник-канцелария, по-нисш чиновник	Добър човек
Безюке (Фердинан)	Заместник-директор отдел „Здравеопазване“, заместник	Добър човек

	главен лекар и аптекар на колонията	
Галофр	Клисар и артилерийски инспектор	Много добър човек
Рюжимабо (Антонен)	Сътрудник в селскостопанския отдел	Много лош човек
Барбан (Сенека)	Сътрудник в селскостопанския отдел	Много лош човек
Маркиз Де-з-Еспазет	Лейтенант от опълчението	Добър
Бомвией (Досите)	Колонист	Добър
Космий (Тимоте)	Колонист	Добър
Ескара	Колонист	Добър
Барафор (Алфонс)	Колонист	Подозрителен
Рабина (моряк)	Колонист	Добър
Кудонял (моряк)	Колонист	Подозрителен
Руменгас (моряк)	Колонист	Подозрителен
Дуладур (моряк)	Колонист	Добър
Миежвил (моряк)	Колонист	Добър
Менфор (моряк)	Колонист	Добър
Буске (моряк)	Колонист	Добър
Лафранк (моряк)	Колонист	Добър
Траверсиер (моряк)	Колонист	Добър
Буфартиг (Нерон)	Сладкар	Добър
Пертюс	Кафеджия	Много лош
Ръобюфа	Сладкар	Добър
Бердула (Марк)	Барабанчик	Добър
Фуркад	Тръбач	Добър
Бекуле	Тръбач	Лош
Везане	Войник	Подозрителен
Малбос	Войник	Добър

Кесарг	Войник	Много лош
Буйарг	Войник	Много лош
Абидос	Войник	Добър
Труиас	Войник	Добър
Рейранглад	Войник	Добър
Толозан	Войник	Добър
Маргути	Войник	Подозрителен
Пру	Войник	Подозрителен
Труш	Войник	Добър
Сев	Войник	Подозрителен
Сорг	Войник	Добър
Кад	Войник	Много добър
Пюеш	Войник	Много добър
Боск	Войник	Много добър
Жув	Войник	Добър
Трюфенюс	Войник	Отвратителен
Роктаяд	Войник	Отвратителен
Барбюс	Войник	Отвратителен
Барбоен	Войник	Лош
Руньонас	Войник	Много добър
Сосин	Войник	Много добър
Соз	Войник	Добър
Рур	Войник	Добър
Барбигал	Войник	Добър
Меренжан	Войник	Подозрителен
Вантбрен	Войник	Добър
Гаво	Войник	Лош
Марк-Орел	Войник	Много добър
Кок-дьо-Мер	Хорист	Добър
Понж (старши)	Хорист	Добър

Гаргас	Хорист	Добър
Лапалю	Хорист	Добър
Безус	Хорист	Добър
Понж (младши)	Хорист	Лош
Пишрал	Хорист	Добър
Мезул	Ловец	Добър
Устале	Ловец	Добър
Терон (Марк- Антоан)	Ловец	Добър

10 октомври. Маркиз Де-з-Еспазет и още неколцина изкусни стрелци, понеже не можеха да излязат поради дъжда, измислиха и поставиха като мишени стари тенекиени кутии от тон и сардини или пампери и през целия ден стреляха по тях от прозорците.

Сега, когато е трудно да се подновяват каските и каскетите, нашите бивши ловци на каскети станаха ловци на консерви. Само по себе си чудесно занимание. Но Косткалд убедил губернатора, че за това упражнение се разхищава барут, и беше издаден указ, с който се забраняваше стрелбата по кутии. Ловците на консерви се разяриха, благородниците се разсърдиха. Само Косткалд и неговата шайка си потриваха ръцете.

В края на краищата в какво можехме да упрекнем горкия губернатор? Оня престъпник белгиецът излъга и него като нас. Да не би той да е виновен, че вали непрекъснато и поради лошото време не можем да устроим борба с бикове.

Сякаш някакво проклятие преследва тия злополучни борби, а нашите тарасконци толкова се радваха, че ще могат пак да ги гледат тук. Нарочно бяхме довели няколко крави и един камаргски бик на име Римлянина, прочул се по заветните южняшки празненства.

Държахме животните в обора поради дъжда, който ни пречеше да ги водим на паша, но ето че неизвестно как — няма да се учудя, ако и в това е замесен Косткалд — Римлянина избяга.

Сега той броди из горите съвсем подивял, истински бизон. И всички бягат и тичат, вместо да го карат него да тича.

Да не би и за това да е виновен нашият Тартарен?...

[1] Така казват в Тараскон. „Мемориалът“ е пълен с подобни изрази; изглежда, са решили да не ги поправят. — Б.а. ↑

II

БОРБА С БИКОВЕ В ПОРТ-ТАРАСКОН. ПРИКЛЮЧЕНИЯ И СХВАТКИ. ПРИСТИГАНЕ НА КРАЛ НЕГОНКО И НА ДЪЩЕРЯ МУ ЛИКИРИКИ. ТАРТАРЕН ПОТЪРКВА НОС ДО НОСА НА КРАЛЯ. ВЕЛИК ДИПЛОМАТ

Ден след ден, страница след страница, упорито като дъждовните бразди, мрачно и безнадеждно еднообразно като вечната водна завеса, спусната над залива, пред нас се редуват събитията в този „Мемориал“, истински летопис на колонията. Но понеже се страхуваме да не уморим читателя, ще предадем само накратко съдържанието на дневника, воден от този чудесен Паскалон.

Отношенията между града и правителството се обтягаха все повече и повече и за да спечели отново загубената си популярност сред населението, Тартарен реши да организира борба с бикове, но естествено не с Римлянина, тъй като той не се връщаше от гората, а с трите крави, които им бяха останали.

Горките камаргски крави, свикнали на чист въздух и ярко слънце, бяха страшно измършавели и изпосталели, откакто ги бяха затворили във влажния и мрачен обор след пристигането им в Порт-Тараскон! Но както и да е! По-добре това, отколкото нищо.

Преди всичко на една пясъчна ивица от брега на морето, където обикновено провеждаха бойно учение войниците, издигнаха трибуна и оградиха арената с колчета и опънати въжета.

Малко просветна и те веднага се възползуваха от това; и ето ти го „съществуващия ред“, издокаран и заобиколен от висшите чиновници в официално облекло, зае място на трибуната, докато колонистите, войниците, жените им, госпожиците и прислужниците се струпаха около опънатите въжета, а децата тичаха наоколо и викаха:

— Ей!... Ей!... Бикове!...

В този миг бяха забравени досадните дълги дъждовни дни, забравена беше злобата срещу белгиеца, оня мръсен белгиец!

— Ей, ей, бикове!...

Вик, който опияняваше всички от радост.

И внезапно забиха барабани.

Това беше сигналът. За миг арената беше освободена и една от кравите влезе, посрещната с възторжено и гръмко „ура“.

Тя не можеше никого да уплаши. Горката, беше страшно мършава и гледаше подплашено, опулила очи, отвикнала от светлината. Тя се закова посред арената, както си беше с окичени с панделки рога, и не мръдна повече, само измуча дълго и жално; възмутената тълпа не се сдържа и я изгони с тояги от арената.

При втората крава нещата се измениха. Не можаха за нищо на света да я измъкнат от обора. Напразно я бутаха, дърпаха я за опашката, за рогата, набоцкаха муцуната ѝ с вила, тя се запъна и не пожела да прекрачи прага.

Да видим какво стана с третата. За нея казваха, че е много зла и раздразнителна. И действително тя се спусна в галоп на арената, като разпръскваше пясъка с копита, пляскаше с опашка задницата си, въртеше глава надясно-наляво. Най-сетне истинска борба!... Нищо подобно! Животното, както се беше засилило, разкъса въжетото, разпръсна тълпата с наведените си рога, спусна се право към морето и се хвърли в него.

Водата стигна до глезените ѝ, после покри краката ѝ, но тя все напредваше и напредваше. Най-сетне започнаха да виждат над водата само ноздрите ѝ и полумесеца на рогата ѝ. Тя остана там до вечерта, зловещо, без да издава звук. А цялата колония от брега я ругаеше, свиреше, хвърляше камъни и всичките тези нестихващи свирки и дюдюкания се отнасяха не само до нея, но и до злополучния съществуващ ред, слязъл от трибуната.

Тъй като борбата с бикове се провали, трябваше по друг начин да отклонят общото недоволство: за тази цел най-доброто беше войната — поход срещу крал Негонко. След смъртта на Бравида, Камбалалет, отец Възол и толкова други доблестни тарасконци, този дивак беше избягал със своите папуаси и оттогава не бяха чували за него. Разправяха, че живеел на две-три левги от тях, на един съседен остров, чиито очертания различаваха в ясните дни, но през по-голямата част от времето той оставаше скрит зад завесата от дъжд и мъгла. Тартарен

беше миролюбив човек и все отлагаше похода, но този път се реши по политически съображения.

И тъй, след като поправиха лодката, снабдиха я с провизии и заредиха на носа ѝ оръдие, зад което застанаха отец Батайе и неговият клисар Галофр, с двадесет добре въоръжени войници под командата на Екскурбаниес и маркиз Де-з-Еспазет, една сутрин те тръгнаха по море.

Отсъствуваха три дни, които се сториха безкрайно дълги на колонията. Надвечер на третия ден откъм морето се чу пушечен изстрел, всички излязоха на брега и видяха как лодката лети с вдигнати платна, едва докосваща с нос вълните, като понесена от вятъра на триумфа.

Преди още да стигне до брега, радостните викове на бойците и възгласът „Айде да шмим“ на Екскурбаниес отдалеч възвестиха за пълния успех на похода.

Бяха удържали блестяща победа и отмъстили на канибалите, като изгорили безброй села и избили хиляди папуаси, както твърдяха всички участници. Цифрата се колебаеше, но винаги беше огромна. Съдържанието на разказите също беше най-различно. Но едно беше несъмнено — те водеха петима или шестима знатни пленници, и сред тях бяха самият крал Негонко и неговата дъщеря Ликирики; веднага ги откараха в управлението сред оваците, с които тълпата награди победителите.

Воините преминаха в церемониален марш, натоварени също като войниците на Христофор Колумб при завръщането си след откриването на Новия свят с най-различни необикновени предмети: блестящи пера, животински кожи, оръжия и разни парцали, взети от диваците.

Но най-много се блъскаха, за да видят пленниците. Добродушните тарасконци ги разглеждаха със злорадо любопитство. Отец Батайе беше прикрил горе-долу черната им голота с разни завивки. Като ги гледаха така накачулени и си мислеха, че те са изяли отец Възол, нотариуса Камбалалет и толкова други тарасконци, всички потръпваха от отвращение, както в зоологическата градина пред змиите, предъвкващи храната си върху постилките.

Пръв вървеше крал Негонко. Висок, стар негър, с голям корем като на новородено, с бяла къдрава коса, прилична на шапка, провесил на лявата си ръка закачена на връвчица лула от марсилска глина. До

него ситнеше малката Ликирики с бляскави дяволити очи, окичена с коралови огърлици и гривни от розови раковини. След тях идваха черни маймуни с дълги ръце, с лица, разкривени в страшни усмивки.

Отначало се опитаха да се пошегуват. Подхвърляха си:

— Отвори се работа за госпожица Турнатоар.

И действително добрата стара госпожица, преследвана от своята идея фикс, мислеше само как да облече всичките тези диваци. Но скоро любопитството премина в ярост, като си припомниха за съгражданите си, изядени от канибалите.

Чуха се викове:

— На смърт!... На смърт!... У-у!

За да си придаде по-войнствен вид, Екскурбаниес крещеше на всяка втора дума като Скрапушина:

— Трябва да ги разстреляме всички като кучета.

Тартарен спря с жест този безумец.

— Спиридион — каза той, — да уважаваме законите на войната.

Не бързайте да изпадате във възторг; зад хубавите думи на губернатора се криеше особена политика.

Макар и разпалено да защищаваше херцог дьо Монс, дълбоко в душата си Тартарен се съмняваше. Ами ако наистина имаше работа с мошеник! Договорът за закупуване на острова, за който херцог дьо Монс твърдеше, че е подписан от крал Негонко, може би също беше лъжа като останалото и ако тази територия не им принадлежеше, акциите им щяха да бъдат само проста хартия.

Ето защо губернаторът дори не помисли да разстреля пленниците като „кучета“, а устрои на папуаския крал тържествено посрещане.

Той знаеше как трябва да се постъпва, тъй като беше чел всички разкази за мореплаватели и знаеше наизуст Кук, Бугенвил, Д'Антраксто.

Той се приближи до краля и потърка носа си в неговия. Дивакът очевидно беше изумен, защото този обичай отдавна вече не съществуваше сред техните племена. Но отговори, като явно сметна, че става дума за тарасконски обичай. Другите пленници, като видяха това, дори и малката Ликирики, чието носле беше като муцунка на коте или по-точно на лицето ѝ въобще не стърчеше носле, пожелаха непременно и те да изпълнят тази церемония с Тартарен.

Добре си натъркаха носовете, но все пак трябваше да се разберат по някакъв начин с тези диваци. Отец Батайе им заговори отначало на „тамошния“ папуаски език, но тъй като той не беше като „тукашния“, естествено никой не разбра нито дума. Цицерон Франкбалм, който поназнайваше английски, опита на този език. Екскурбаниес им избърбори няколко испански думи, но нито единият, нито другият имаха успех.

— Първо да ги нахраним — каза тогава Тартарен.

Отвориха няколко рибни консерви. Този път диваците разбраха, нахвърлиха се веднага на консервите и лакомо ги излапаха, като опразниха кутиите и изблизаха дори пръстите си, по които течеше мазнина. После се наляха с ракия, която явно много им харесваше, и кралят, за голяма изненада на Тартарен и останалите, запя с прегракнал глас:

*И, щат или не щат,
ще свършат своя път
пред целий Тараскон,
ще паднат те със стон
от бойницата в Рона.*

Тази тарасконска песен, изречана от дивака с дебели бърни и с черни от бетела зъби, придобиваше невероятно и жестоко звучене. Но откъде ли Негонко знаеше тарасконски?

След като първото изумление мина, те си обясниха всичко.

През няколкото месеца, докато бяха живели в съседство с нещастните пътници на „Фарандол“ и „Луцифер“, папуасите се бяха научили да говорят, както говорят по бреговете на Рона. Само че малко изопачаваха езика, та си помагаха с жестове.

Но сега се разбраха.

Когато запитаха за херцог дьо Монс, крал Негонко заяви, че никога през живота си не е чувал да се говори за този бял.

Отговори също така, че островът никога не е бил продаван.

И също така, че никога не са сключвали договор.

Никога не били сключвали договор!... Без да издава вълнението си, Тартарен нареди веднага, още на това съвещание, да бъде подписан договор. Многознаещият учен Франкбалм спомогна много този документ да бъде изработен безукорно, подробно и официално. Той вложи в него всичките си познания за законите, вписа многобройни „предвид на това, че“ и благодарение на своя римски цимент скалъпи солиден и сбит договор.

Крал Негонко отстъпваше остров Порт-Тараскон за бъчвичка ром, десет фунта тютюн, два памучни чадъра и дузина нашийници за кучета.

В особена забележка, добавена специално към договора, Негонко, дъщеря му и цялото им племе приемаха да се заселят на западния бряг на острова, в тази част, където порт-тарасконците никога не ходеха поради Римлянина, прочутия бик, превърнал се в бизон, единственото опасно същество в цялата колония.

Всичко това беше решено на тайно заседание за няколко часа.

Така благодарение на дипломатическата сръчност на Тартарен порт-тарасконските земни акции сега имаха цена и значение, каквито нямаха по-рано.

III

ВСЕ ВАЛИ И ВАЛИ. МАСОВО ЗАБОЛЯВАНЕ ОТ ВОДЯНКА. СУПА С ЧЕСЪН. ЗАПОВЕД НА ГУБЕРНАТОРА. НЯМА ДА ИМА ЧЕСЪН. ЩЕ ИМА ЧЕСЪН. ПОКРЪСТВАНЕТО НА ЛИКИРИКИ

А междувременно все същата мокротия, все същото сиво небе и дъжд, който се лееше, лееше... Сутрин в града прозорците се полуотваряха и навън се протягаха ръце.

— Вали ли?

— Вали!

Валеше безспир, както им беше казал Безюке.

Горкият Безюке! Въпреки преживените несгоди с пътниците от „Фарандол“ и „Луцифер“ той беше останал в Порт-Тараскон, тъй като не посмя да се върне на християнска земя поради татуировката си. Станал отново аптекар и най-дребен помощник под заповедите на Турнатоар, бившият временен губернатор предпочиташе хиляди пъти това, отколкото да покаже в цивилизованите страни чудовищното си лице и надупчените си нашарени ръце. Само че той си отмъщаваше на съгражданите си за своето нещастие, като правеше най-зловещи предсказания. Когато те се оплакваха от дъжда, калта, мокротията, той вдигаше рамене.

— О, потрайте... Това още нищо не е!

И всъщност не грешеше. Живеейки така вечно във влага, пък и при липсата на прясно месо, мнозина се разболяха.

Кравите отдавна бяха изядени. Надеждата им беше в ловците, това не беше кой знае какво, макар между тях да имаше много ловки стрелци, като например херцог Де-з-Еспазет, и всички да бяха натъпкани с правилата на Тартарен: да броят до две за пъдпъдък и до три за яребица.

Да му се не види макар, работата беше, че тук нямаше нито пъдпъдъци, нито яребици, нито дори техни подобия, нямаше ни

гларуси, ни чайки; морска птица изобщо не прелиташе от тая страна на острова.

Когато ходеха на лов, срещаха само някой и друг глиган, но толкова рядко! Или пък кенгуру, което много трудно се убива, тъй като тези животни скачат и бягат много бързо.

Тартарен сам не знаеше точно колко пъти трябва да се брои преди да се стреля по кенгуру. Един ден, когато маркиз Де-з-Еспазет го разпитваше по този въпрос, той отговори напосоки:

— Бройте до шест, господин маркиз...

Де-з-Еспазет брои до шест и хвана само силна хрема под Поливния дъжд.

— Ще трябва да отида лично аз — заяви Тартарен, но непрекъснато отлагаше лова поради лошото време, а междувременно месото от дивеч все намаляваше.

Наистина големите гуцери не бяха лоши, но тяхното бяло блудкаво месо, което сладкарят Буфартиг консервираше по особен начин, научен от белите монаси, опротивя на тарасконците.

Към тази липса на прясно месо се прибави и липсата на физически упражнения. Какво да правят навън под дъжда, в безкрайните кални локви.

Стъргалото цяло беше подгизнало, потънало във вода!

Само неколцина храбри заселници: Ескара, Дуладур, Менфор, Роктаяд излизаха от време на време въпреки проливния дъжд да прекопават земята си, да разорават „хектарите“ си, като упорито се мъчеха да засеят нещо, но тук никнеха необикновени растения: във влажната, вечно мокра нагорещена земя керевизът за една нощ се превръщаше в цели гигантски дървета и беше корав като камък! Зелките също растяха невиджано големи, но всичко сякаш отиваше в стеблата им, дълги като палмови стволоче. За картофи и моркови и дума не можеше да става, отказаха се да ги садят.

Безюке правилно беше казал. Нищо или почти нищо не вирееше или пък вирееше в огромни размери.

Към тези многобройни причини за обезсърчение прибавете скуката, спомена за далечната родина, съжалението за топлите тарасконски беседки край дългите крепостни стени, позлатени от слънцето, и не се учудвайте, че числото на болните се увеличаваше с всеки изминат ден.

Но за тяхно щастие началникът на отдел „Здравеопазване“ Турнатоар не вярваше във фармакопееята и вместо да прави сиропи и да тъпче с лекарства пациентите си като Безюке, той съветваше да си хапнат „хубава чеснова супичка“.

И дума да няма, това винаги действуваше оздравително. Имаше хора подути, без глас, без дъх, които вече молеха да им извикат свещеника или нотариуса. Доносяха им чеснова супица, купичка с три скилидки, три лъжици хубаво олио и пържени зальчета, болните, загубили говора си, изричаха:

— Ей, дявол!... Как хубаво мирише!...

Само миризмата дори ги възвръщаше към живот.

Те изяждаха една чиния, две чинии и на третата се изправяха, подутините спадаха, започваха да говорят с естествения си глас, а вечерта сядаха в салона да играят вист. Не бива да се забравя, че всички те бяха тарасконци.

Една-единствена болна, знатната благородница от висшето общество маркиза Де-з-Еспазет, родена Дьо л'Ескюдел дьо Ламбеск, отказа да приеме лекарството на Турнатоар. За простолюдието чесновата супа беше добра, но след като си потомка на кръстоносците!... Тя отказа да слуша каквото и да било за тази супа, както и за сватбата на Клоринд с Паскалон. Само че нещастната дама беше в окаяно състояние. Тя действително *не се чувствуваше добре*. Под тази неопределена дума разбирайте една странна болест, нещо като водянка, която беше истински бич за тази колония от южняци. Разболелите се от нея внезапно ужасно погрозняваха, очите им започваха да сълзят, коремът и краката им се подуваха, това напомняше страшната „болест на доктор Мов“ от легендата за сина човечески.

Горката маркиза се беше здравата „нашишкала“, както пише в „Мемориала“. Всяка вечер, когато кроткият и отчаян Паскалон слизаше в града, той заварваше клетата жена просната в леглото под голям син памучен чадър, закрепен за възглавницата ѝ; тя охкаше, но упорито отказваше да яде чеснова супа, докато високата и кротка Клоринд се суетеше край нея и край кафеника с липов чай, а маркизът в своя ъгъл философски тъпчеше пушката си с патрони за твърде съмнителния утрешен лов.

В съседните помещения водата се стичаше над разперените чадъри, децата крякаха, в общата зала се водеха шумни спорове, избухваха политически дискусии, а дъждът все така пукаше по стъклата и по цинковия покрив, водата все така се изливаше и бълбукаше на водопади от капчуците.

Междувременно Косткалд продължаваше да плете козни през деня в своя кабинет на началник на селскостопанския отдел, а вечер в града в общата зала с онези мръсници Барбан и Рюжимабо, които му помагаха, като разпространяваха най-зловещи слухове — между другото шушукаха, че няма да има чесън.

Какъв ужас, ако в някой от близките дни ги лишат от този спасителен и оздравителен чесън, от това универсално лекарство, запазено в складовете, за което Косткалд твърдеше, че правителството си го е присвоило.

Екскурбаниес — при това гръмогласно като бурия! — поддържаше клеветата на началника по селскостопанските въпроси. Една стара тарасконска поговорка казва: „Пизанските разбойници през деня се карат, а нощем заедно крадат“. Така беше и с двуликия Екскурбаниес, който в управлението пред Тартарен говореше срещу Косткалд, а вечер в града пригласяше на най-злите врагове на губернатора.

Тартарен, който се славеше със своето търпение и доброта, естествено знаеше за тези нападки. Вечер, когато пушеше лулата си облакътен на отворения прозорец, сред нощните шумове, смесени с ромона на Малката Рона и на всички други поточета, шурнали от проливните дъждове по склоновете, той дочуваше далечни спорове, ехото от разгневени гласове и виждаше през течащата като из ведро вода трепкащите светлинки зад прозорците на голямата къща. И при мисълта, че цялата тази врява е предизвикана от Косткалд, ръката му, облегната на перилото на прозореца, потреперваше, а очите му мятаха мълнии в нощния мрак; но тъй като в края на краищата всичките тези вълнения, прибавени към влажния въздух, можеха да го разболеят, той се овладяваше, затваряше прозореца и преспокойно си лягаше да спи.

Междувременно страстите се развихряха все повече, така че той най-сетне се реши да вземе крайни мерки. Уволни Косткалд и неговите двама подбудители и отне на началника дори неговата наметка на висш чиновник; на негово място постави стария часовникар Бомвийей,

наистина не кой знае колко по-сведущ по селскостопанските въпроси от своя предшественик, но положително изключително честен човек, а за негови помощници много сполучливо подбра Лафранк, бивш производител на мушамы, и Рьобюфа — „най-хубавите бонбони“, и ги назначи на мястото на заместник-началниците Рюжимабо и Барбан.

Указът беше закачен рано сутринта на голямата къща, така че когато Косткалд излезе сутринта, за да отиде в кабинета си, обидата му беше плесната в лицето. Много скоро стана ясно колко прав е бил Тартарен да действа така смело.

След около час-два към управлението се запътиха около двадесетина въоръжени до зъби недоволници, които викаха:

— Долу губернаторът!... На смърт!... В Рона!... У-у!... Да си подаде оставката!... Оставката!...

Зад бандата вървеше многоуважаемият Екскурбаниес, който ревеше повече от другите:

— В оставка!... Айде да шмим!... В оставка!...

За нещастие валеше, и то като из ведро, така че бяха принудени да държат в едната ръка чадърите си, а в другата пушките. А правителството от своя страна също беше взело мерки.

Като преминаха Малка Рона, бунтовниците пристигнаха пред блокауса и видяха следната картина: на първия етаж Тартарен се беше изправил в рамката на широко отворения прозорец със своя уинчестър с тридесет и два патрона в ръка, а зад него стояха верните му ловци на каскети, или по-скоро на консерви, начело с маркиз Де-з-Еспазет, все първокласни стрелци, които улучваха безпогрешно малкия кръгъл етикет на кутия с пампери.

Долу, до голямата врата, отец Батайе се беше навел над своя топ и само чакаше сигнал от губернатора, за да открие огън.

Толкова страшна и неочаквана беше гледката на тази артилерия в бойна готовност, че бунтарите отстъпиха, а Екскурбаниес, променяйки рязко поведението си, както си му беше навикът, затанцува под прозореца на Тартарен буйно своя танц, цинично назован от самия него „танц на победата“, като ревеше колкото му глас държи:

— Да живее губернаторът!... Да живее съществуващият ред!... Айде да шмим!... Ха-ха-ха!

Тартарен, отгоре, от своя пост, все още с уинчестъра в ръка, изрече с треперещ глас:

— Да се върнем по местата си, господа недоволни. Вали твърде силно, затова се безпокоя, не искам да ви задържам повече под водите. Утре ще се съберем и ще поставим пред нашия добър народ въпроса на доверие. А дотогава запазете спокойствие или мислете му!

На другия ден гласуваха и „съществуващият ред“ получи абсолютно мнозинство.

Няколко дни след това вълнение преживяха съвсем друго нещо — покръстването на младата Ликирики, малката папуаска принцеса, дъщерята на крал Негонко, възпитаница на преподобния Батайе, който довърши започнатата от отец Възол, „Хвала на Бога!“, подготовка да приеме новата вяра.

Ликирики беше прелестна майmunка, подвижна, кръшна, гъвкава, закръгленичка, малка принцеса с кехлибарена кожа, нагиздена с коралови огърлици и с рокли на сини райета, производство на госпожица Турнатоар.

Кръстник беше губернаторът, кръстница — госпожа Франкбалм.

Нарекоха я Март-Мари-Тартарин, но поради отвратителното време през деня и в навечерието, както и през следващите дни, не успяха да я кръстят в църквата „Сент-Март Латаниезка“, заляна от пороите през отдавна срутения покрив от листа.

За церемонията се събраха в общата зала на голямата къща и можете да си представите какви спомени събуди това кръщение в нежното сърце на Паскалон, който отново се видя с Клоринд, когато те бяха кръстници.

На това място в неговия дневник, чието съдържание предаваме тук в резюме, има следи от сълзи, думите са размазани:

„Горкият аз и горката тя!“

А на другия ден след кръщението на Ликирики стана ужасната катастрофа... Но последвалите събития са толкова страшни, че по-добре да се върнем към „Мемориала“.

IV МЕМОРИАЛ НА ПАСКАЛОН ПРОДЪЛЖЕНИЕ

4 декември. Днес, втората неделя от постите преди Рождество, клисарят Галофр, инспектор от мореплаването, както всички сутрини отишъл да види лодката и не я намерил на мястото ѝ.

Халката, веригата, всичко било изтръгнато; лодката беше изчезнала.

Отначало решиха, че това сигурно е пак някаква лоша шега на Негонко и неговата банда, защото ние продължаваме да гледаме на тях с недоверие, но в дупката, откъдето беше изтръгната халката, беше пъхнат мокър и изкалян широк плик, адресиран до губернатора.

Този плик съдържаше визитните картички на Косткалд, Барбан и Рюжимабо; на картичката на Барбан се бяха подписали, че подават оставка и четирима войници: Кесарг, Буйарг, Трюфенюс и Роктаяд.

От няколко дни лодката беше готова, натоварена с провизии, тъй като преподобният отец Батайе се готвеше да предприеме нова експедиция. Онези мизерници се бяха възползували от това положение. Бяха отнесли всичко, дори компаса, и като капак и пушките си.

Като си помисля само, че първите трима са женени и оставят зад себе си жени и цял рояк деца! Жените, как да е, те си заслужават да ги зарязват така, но децата!

Цялата колония беше страшно потресена от това събитие. Докато имахме лодката, все още ни оставаше надеждата, като бродим от остров на остров, да получим помощ отвън; сега като че ли всички мостове с останалия свят бяха прерязани.

Отец Батайе изпадна в страшна ярост и призова всички небесни стихии над бандитите, разбойниците, дезертъорите и още по-големи мръсници дори! Екскурбаниес търчеше насам-натам и викаше, че сами са си виновни, дето не са ги разстреляли като кучета, а сега за назидание трябвало да избият жените и децата им.

Единствен губернаторът запази цялото си хладнокръвие.

— Да не се палим — каза той. — Все пак това са тарасконци. Да ги пожалим, да помислим за опасностите, на които се излагат. Между тях единствен Трюфенюс има понятие как да си служи с платната.

После му хрумна щастливата мисъл да отгледаме изоставените деца за сметка на колонията.

Всъщност аз мисля, че той беше много щастлив, задето се е освободил от своя смъртен враг и неговите съучастници.

Още същия ден негово превъзходителство ми продиктува следната заповед, която беше разлепена из града:

ЗАПОВЕД

Ние, Тартарен, губернатор на Порт-Тараскон и неговите владения, кавалер на орден, първа степен и т.н., и т.н., призоваваме към спокойствие населението.

Виновните ще бъдат преследвани, подведени под отговорност и най-строго наказани.

С изпълнението на настоящия указ е натоварен командувачият артилерията и флотата.

И за да отговори на тревожните слухове, които упорито се разпространяваха от известно време, той ме накара да добавя бележката:

„Чесън ще има.“

6 декември. Заповедта на губернатора даде чудесни резултати в града.

Наистина бихме могли да си зададем въпрос: „Ще преследваме ли виновните? Как? Къде? С какво?“. Но ненапрасно ние си имаме една нашенска поговорка: „Добрата дума железни врата отваря“. Тарасконското племе си умира за големи приказки, така че никой не постави под съмнение думите на губернатора.

Един слънчев лъч след проливния дъжд и всичко живо засиява. По Стъргалото започват танци, леят се смехове. Ах, чудесен народ! И толкова лесен за управляване!

10 декември. Бях удостоен с нечувана чест — произведоха ме във висш чиновник.

Намерих заповедта тази сутрин на закуска под чинията си. Губернаторът явно беше много щастлив, за да ме удостои с такова високо отличие. Франкбалм, Бомвией и негово преподобие явно също много се радваха на повишението ми, което ме прави равен на тях.

Вечерта отидох у семейство Де-з-Еспазет, където вече знаеха новината. Маркизът ме целуна пред поруменялата от удоволствие Клоринд. Само маркизата изглеждаше безразлична към моите нови длъжности. За нея наметката на висш чиновник не поправяше ниския ми произход. Какво иска още тя? Най-висш чиновник!... На моята възраст!...

14 декември. Странно нещо става в правителството, толкова странно, просто не смея да го доверя на дневника.

Губернаторът е влюбен!

И в кого? Обзалагам се, че никой не може да познае! В своята малка кръщелница принцеса Ликирики.

Той, Тартарен, нашият велик Тартарен, който се отказа от толкова блестящи бракове, като не пожела друга спътница в живота си освен славата, влюбен в маймунка! Маймунка с царска кръв наистина, при това приела християнска вяра, но в душата си все същата дивачка, лъжла, лакома, крадла и с толкова смешни нрави и привички: с вечно парцаливи дрехи, покатерена по върховете на палмите, щом спре да вали, откъдето се забавлява да хвърля твърди като камъни орехи по

оголелите глави на нашите старци. Нали така едва не уби почтения Миежвил!

Пък и разликата във възрастта. Тартарен е вече шестдесетгодишен; той побеля, надебеля. А тя да е най-много между дванадесет и петнадесет години; възрастта на малката Флоранс от нашенската песен.

*Взе я той съвсем мъничка,
тя без фуста бе дори.*

И ето това момиченце, тази дивачка от островите, ще бъде наша владетелка!

Отдавна бях открил някои признаци за това. Например благоволенията на губернатора към бащата, тоя стар негодник Негонко, когото толкова често канеше на нашата трапеза въпреки мръсотията му — тази гнусна горила яде с пръсти и се налива с ракия, докато се търкулне под стола.

Тартарен приемаше всичко това „от веселата страна“, а пък ако на малката принцеса, истинска дъщеря на баща си, и хрумнеше да се пошегува, стряскайки ни например, като ни налее вода в гърба, нашият добър учител само се усмихваше, обгръщаше я с бащински поглед, за да я извини, и казваше:

— Тя е още дете.

Но независимо от всички тези твърде явни доказателства, както и някои още по-убедителни, не можех да го повярвам; сега обаче няма вече място за съмнение.

18 декември. Тази сутрин губернаторът откри пред съвета намерението си да се ожени за малката принцеса. Той ни увери, че го прави по политически причини, спомена дипломатически брак, интересите на колонията. Порт-Тараскон бил отрязан от света, далеч сред океана, без съюзници. Оженвайки се за дъщерята на папуаския крал, Тартарен осигурявал на колонията флота и армия.

Никой от съвета не възрази.

Екскурбаниес пръв го подкрепи, като затропа възторжено с крака:

— Браво!... Чудесно!... Кога ще вдигнем сватбата?... Ха-ха-ха!

А кой знае какви гнусни приказки ще разпространява тази вечер в града!

Цицерон Франкбалм както обикновено приведе своите неопровержими доводи „за“ и „против“, че „ако, от една страна, колонията... трябва да се признае, че от друга страна... че понякога в този или онзи случай... *verum enim vero...*“ и накрая се присъедини към мнението на губернатора.

Бомвией и Турнатоар го последваха. Колкото до отец Батайе, той, изглежда, беше осведомен предварително и изобщо не възрази.

Смешни бяха нашите лицемерни физиономии, когато се преструвахме, че вярваме, подкрепяйки с одобрително мълчание, в уж колониалните интереси, от които се ръководи Тартарен.

Но внезапно добрите очи на губернатора се овлажниха от радостни сълзи и той каза тихо:

— Пък и разберете ме, приятели, не е само това... аз обичам това момиченце!

Тези думи бяха изречени така просто, така от сърце, че всички се разтопихме.

— Е, оженете се, господин губернатор, оженете се!

И ние го заобиколихме, последваха ръкостискания.

20 декември. Намеренията на губернатора предизвикаха голямо оживление в града, но преценките не бяха чак толкова строги, колкото си представях. Мъжете говореха за това шеговито, по тарасконски, с мъничко лукавство, каквото влагат винаги в приказките си, когато се отнася до любов.

Дамите общо взето бяха по-враждебни, особено госпожица Турнатоар и нейното обкръжение. Като иска да се жени, защо не избере някоя от съгражданките си? Много от тях имаха пред вид самите себе си или дъщерите си.

Екскурбаниес, като отиде вечерта в града, се присъедини към дамите и изтъкна слабите страни на този брак: такъв тъст, без никакво държане, пияница, канибал, пък и самата годеница, която сигурно също си е похапвала тарасконско месо. Тартарен трябвало да се замисли по-сериозно по това.

Като слушах приказките на този двуличник, усетих как в мен се надига гняв и излязох бързо-бързо от общата зала, защото ме беше

страх да не му цапна един по лицето. В Тараскон всички сме с буйна кръв, ей богу!

Оттам отидох у семейство Де-з-Еспазет. Маркизата беше много отслабнала и все лежеше горката жена, понеже отказваше да хапне от чесновата супа на Турнатоар. Щом ме видя, тя ми каза:

— Е, господин шамбелан, новата кралица ще има ли придворни дами?

Тя очевидно се подиграваше, но на мен изведнъж ми хрумна мисълта, че от това можем да се възползуваме ние. Ако станеше придворна дама или дворцова дама, Клоринд щеше да живее в управлението и тогава можехме да се виждаме непрекъснато... Какво щастие!...

Когато се върнах, губернаторът вече си беше легнал, но аз не можах да изтърпя до другия ден и отидох да му кажа плановете си; той се съгласи, че добре съм го измислил. Останах дълго до леглото му, поговорихме си двамата за неговата и за моята любов.

25 декември. Вчера беше бъдни вечер и цялата колония се събра в голямата зала: правителството, висшите чиновници, всички отпразнувахме нашия чудесен провансалски празник на пет хиляди левги от отечеството.

Отец Батайе отслужи полунощната молитва, а после поставихме „полей огъня“. Това е пън, който най-старият от присъстващите разнася из залата, а после го хвърля в огъня и го полива с бяло вино.

Принцеса Ликирики също беше тук и церемонията много ѝ харесваше, както и нугата, орехчетата, медените сладкиши и безбройните местни лакомства, с които изкусният сладкар Буфартиг беше украсил масата.

Пяхме стари коледни песни.

*Ето идва кралят-мавър
с поглед смръщен, като змей;
синът божии зарива
и да влезе той не смей.*

Песните, сладкишите, пламтящият огън, около който седяхме, всичко ни напомняше родния край въпреки тракация по покрива дъжд,

въпреки отворените чадъри в залата поради пролуките.

Неочаквано отец Батайе, акомпанирайки си на хармониума, запя прекрасната песен на Фредерик Мистрал „Жан Тарасконски, пленен от корсарите“ — историята на един тарасконец, попаднал в ръцете на турците, който безсрамно си сложил тюрбан и бил готов да се ожени за дъщерята на един паша, когато изведнъж чул от брега провансалска песен — пеели моряците от една тарасконска лодка. И тогава:

*Както плисва вода под греблото,
бликват сълзи
от таз душа черна,
и безродний си спомня родина,
и тъгува
сред турци неверни.*

При думите „Както плисва вода под греблото“ всички зарिдахме. Самият губернатор преглъщаше сълзите си, оборил глава, и виждаше се как лентата на неговия орден, първа степен, се издигаше върху атлетическата му гръд.

Ето как само от една песен на великия Мистрал биха могли да се изменят много неща.

29 декември. Днес в десет часа сутринта бракосъчетание на негово превъзходителство Тартарен, губернатор на Порт-Тараскон, и потомствената принцеса Негонко.

Подписаха брачния договор: негово величество Негонко, който рисува кръстче вместо подпис, началниците и висшите чиновници в колонията също сложиха подписа си, а тържествената церемония се състоя в голямата зала.

Много прост обред, много тържествен, войниците в пълно въоръжение, всички в официални дрехи, само Негонко развали всичко. Държането му като крал и баща беше просто плачевно.

За принцесата не може да се каже нито една лоша дума, тя беше хубава в бялата си рокля и с кораловите си накити.

Вечерта — голямо празненство, двойни порции, топовни гърмежи, състезания на нашите стрелци по консерви, викове „ура“, всеобща радост.

А навън вали!... Вали като из ведро!...

V

ПОЯВА НА ХЕРЦОГ ДЪО МОНС. ОБСТРЕЛВАНЕ НА ОСТРОВА. НЕ, ТОВА НЕ Е ХЕРЦОГ ДЪО МОНС. СВАЛЕТЕ ЗНАМЕТО, ДЯВОЛ ДА ГО ВЗЕМЕ! НА ТАРАСКОНЦИТЕ СЕ ДАВА СРОК ДВАНАДЕСЕТ ЧАСА, ЗА ДА НАПУСНАТ ОСТРОВА, МАКАР ДА НЯМАТ КОРАБ. НА МАСАТА НА ТАРТАРЕН ВСИЧКИ СЕ КЪЛНАТ ДА ПОСЛЕДВАТ ГУБЕРНАТОРА В ПЛЕН

— Глей, глей, кораб!... Кораб!... Кораб на рейд!...

Така се развива една сутрин войникът Бердула, който беше отишъл да търси костенурски яйца под проливния дъжд, и заселниците на Порт-Тараскон се спуснаха към прозорците и вратите на техния потопен ковчег, а в същото време хиляди викове отекнаха като ехо, повтаряйки вика на Бердула: „Кораб, глей, глей, кораб!“. И през прозорци, по врати, подскачайки, мятайки се като в английска пантомима, тълпата се спусна към брега и го изпълни с мучене като стадо тюлени.

Губернаторът, предупреден, също дотича и закопчавайки пътьом жакета си, сияеше под дъжда сред своите поданици, разперили чадъри.

— Е, деца мои, казвах ли ви аз, че той ще се върне!... Това е херцогът!...

— Херцогът ли?

— А кой искате да е? Ехе! Да, нашият славен херцог дьо Монс, който идва да снабди със запаси колонията, да ни донесе оръжия и инструменти, да ни осигури най-обикновена работна ръка, за каквато аз през всичкото време съм го молил.

Трябваше да видите в този момент изплашените лица, особено на онези, които най-много се бяха възмущавали от „мръсния белгиец“, защото всички не притежаваха наглостта на Екскурбаниес, който тичаше по брега и издаваше звуци като тюлен:

— Да живее херцог дьо Монс!... Ха-ха-ха, да живее нашият спасител!...

През това време един голям кораб, плувнал над вълните, величествен, напредваше към залива. Той изсвири продължително, блъвна дим, пусна оглушително котва, но твърде далеч от брега поради кораловите рифове, а после остана там неподвижен под дъжда и обвит в мълчание.

Колонистите започнаха да се чудят защо хората от кораба се бавят и не отговарят на техните възторжени поздрави и на сигналите, които им даваха, размахвайки чадъри и шапки. Струваше им се, че благородният херцог се държи много студено.

— Сигурно се чуди дали сме ние.

— Или пък ни се сърди, защото говорихме лошо за него.

— Лошо ли? Аз никога нищо не съм казвал.

— Нито пък аз.

— Аз пък още по-малко...

Сред общото смущение единствен Тартарен не губеше разум. Той нареди знамето да бъде издигнато над управлението и за да се разпръснат всички съмнения, да дадат пушечен залп.

Топът гръмна, тарасконският трицвет се развя във въздуха.

В същия миг над залива се разнесе страхотен взрив, обви кораба с облак гъст дим, сякаш черна птица излетя с дрезгаво свистене над главите, падна върху покрива на склада и го изкърти.

За миг всички се втрещиха.

— Ама те стре-стрелят срещу нас! — възкликна Паскалон.

По примера на губернатора цялата колония се беше хвърлила по корем на брега.

— Значи, това не е херцогът — каза съвсем тихо Тартарен на Цицерон Франкбалм.

Проснат в калта до него, той сметна, че това е най-подходящото време, за да започне пак да привежда несъкрушимите си доводи: „ако, от една страна, това може да се предположи, от друга страна, би могло също така да се каже...“.

Един нов снаряд прекъсна разсъжденията му.

Тогава отец Батайе скочи и с яростен глас извика клисаря Галофр, артилерийски инспектор, като заяви, че сега те двамата ще открият огън с техния чугунен топ.

— Изрично ви забранявам! — извика Тартарен. — Какво безразсъдство! Дръжте го... не го пускайте!

Торкбио и самият Галофр уловиха здраво негово преподобие за ръцете и го принудиха да залегне на земята като всички: я същия момент от корабното оръдие изригна трети снаряд все по посока на тарасконското знаме. Очевидно от кораба се дразнеха, като гледаха националните цветове.

Тартарен разбра това; също така разбра, че щом изчезне знамето, и снарядите ще престанат да се сипят. Тогава наду дробове и изрева:

— Свалете знамето, дявол да го вземе!

И веднага всички завикаха:

— Свалете знамето!... Свалете знамето!...

Но никой не го сваляше: нито на колонистите, нито на войниците им се искаше да се покатерят на покрива, за да извършат тази опасна операция.

И пак девойката Алрик даде пример за самоотверженост.

Тя *се изкатери* по стълбата до покрива и свали злополучния флаг.

Чак тогава от кораба престанаха да стрелят.

Малко след това две лодки, натоварени с войници, чиито оръжия святкаха отдалеч, се откъснаха от кораба и се отправиха към брега, като размахваха равномерно дългите гребла.

Колкото повече се приближаваха те, толкова по-ясно над разпенената бразда на лодките изпъкваха цветовете на английското знаме.

Разстоянието беше голямо и Тартарен успя да се изправи, да изтрие калните петна от дрехите си и дори да постави върху отровназеления си жакет лентата на ордена си.

Така доби достатъчно губернаторски вид, за да посрещне лодките на брега.

Пръв скочи на брега един надменен английски офицер с военна каска, а зад него се нареди цяла дружина — истински десант; моряците имаха на баретите си надпис „Томахавка“.

Тартарен, много достойно, с издадена напред брада, както в големите си дни, ги очакваше: от дясната му страна беше застанал отец Батайе, а от лявата — Франкбалм.

Колкото до Екскурбаниес, вместо да остане до тях, той се хвърли да посреща англичаните, готов да затанцува буен танц пред победителя.

Но офицерът на нейно величество, без да обръща внимание на този палячо, се отправи към Тартарен и запита на английски:

— Каква е вашата националност?

Франкбалм, който разбираше английски, отговори на същия език:

— Тарасконска.

Офицерът опули огромни очи при споменаването на това название, несрещано от него на никаква карта, и запита още побезочливо:

— Какво правите на този остров? С какво право сте се настанили тук?

Франкбалм смутено преведе въпроса му на Тартарен, който нареди:

— Отговорете му, че островът е наш, Цицерон, че ни го е отстъпил крал Негонко и ние имаме напълно законен договор.

Не стана нужда Франкбалм да продължава да превежда. Англичанинът се обърна към губернатора и каза на чудесен френски:

— Негонко ли? Не познавам такова лице... Няма никакъв крал Негонко...

Тартарен веднага даде заповед да потърсят навсякъде неговия царствен тъст и да го доведат. Докато чакаха, той предложи на английския офицер да отидат до управлението, за да му покаже документите.

Офицерът се съгласи и го последва, а лодката остави под охраната на моряците с оръжие при нозе, със затъкнати щикове. И то какви щикове! Бляскави, остри, тръпки да те полазят.

— Спокойствие деца, спокойствие! — шепнеше Тартарен, като преминаваше сред тълпата.

Напълно излишна препоръка, ако не се смята отец Батайе, който все още продължаваше да кипи. Но него не го изпусаха от очи.

— Ако не се държите както трябва, ваше преподобие, ще ви вържа! — заплаши го Екскурбаниес, полудял от страх.

През това време търсеха Негонко, викаха го от всички страни, напразно. Най-сетне един войник го намери в склада: той хъркаше между две бурета, пиян от чесън, олио за лампа и спирт, от който той бе погълнал почти всички запаси.

Отведоха го в такъв вид, вонящ и измазнен, при губернатора. Но беше невъзможно да му измъкнат и една дума дори.

Тогава Тартарен прочете високо договора, показва кръстчето, поставено вместо подпис от негово величество, печата на правителството, подписите на висшите чиновници на колонията.

Нима можеше да има по-автентичен документ, който да докаже правата на тарасконците над острова?

Офицерът сви рамене.

— Този дивак е най-обикновен мошеник, господине... Той вие продал нещо, което не му принадлежи. От дълго време островът е английско владение.

Пред тази декларация, на която топовете на „Томахавка“ и байонетите на моряците придаваха още по-голяма внушителност, Тартарен почувствува, че всякакъв спор е излишен и се задоволи да направи сцена на своя недостоен тъст:

— Стар мерзавец!... Защо ни каза, че островът е твой?... Защо ни го продаде?... Не те ли беше срам да лъжеш честни хора?

Негонко стоеше ням, затъпял, а не особено развитият му мозък беше изцяло замъглен от чесън и алкохол.

— Отведете го!... — каза Тартарен на войниците, които го бяха довели, и като се обърна към офицера, който беше останал неподвижен, безстрастен пред тази семейна сцена, каза: — Тъй или иначе, господине, надявам се, че не оспорвате моята честност.

— Английските съдилища ще решат — отговори все така надменно офицерът. — От този момент вие сте мой пленник. Колкото до останалите жители, за двадесет и четири часа те трябва да напуснат острова, иначе ще ги разстреляме.

— Ей, дявол!... Как така ще ги разстреляте? — възкликна Тартарен. — И преди всичко по какъв начин да напуснат острова, нали нямаме кораб. Освен да плуват...

Най-сетне англичанинът се съгласи с доводите на Тартарен и реши да вземе колонистите и да ги отведе до Гибралтар при условие че всички оръжия бъдат предадени, дори ловните пушки, револверите, както и уинчестърът с тридесет и два патрона.

След това отиде да закуси на фрегатата, като остави въоръжен пост, който да пази губернатора.

В този час обикновено си хапваха и в управлението, затова след като потърсиха принцесата по всички палми и кокосови дървета наоколо и не я намериха никъде, седнаха на масата без нея.

Всички бяха така смутени, че отец Батайе забрави да прочете молитвата.

Ядоха известно време мълчаливо, забили носове в чиниите, когато изведнъж Паскалон стана и като вдигна чашата си каза:

— Господа, нашият гу... губернатор е вое-военнопленник. Да се закълнем всички да го последваме в неговия пле-пле-пле...

Без да чуят края, всички станаха с вдигнати чаши и извикаха възторжено:

— На всяка цена!

— Гръм и мълния, да го последваме!

— Има си хас!... Ако ще и на ешафода!...

— Ха-ха-ха! Да живее Тартарен! — реवेशе Екскурбаниес!

Един час по-късно всички с изключение на Паскалон изоставиха губернатора, дори и малката принцеса Ликирики, която по чудо намериха на покрива на управлението. Тя се беше скрила там още при първия снаряд, без да си дава сметка за това, че горе е много по-опасно, и беше така полудяла от страх, че придворните дами успяха да я склонят да слезе едва след като ѝ показаха една отворена кутия със сардини, както показват захарче на папагал, избягал от клетката си.

— Скъпо дете — каза ѝ Тартарен с тържествен тон, когато я доведоха при него, — аз съм военнопленник. Какво предпочитате? Да дойдете с мен или да останете на острова? Англичаните едва ли ще възразят и в такъв случай няма да ме видите никога вече.

Без да се поколебае, гледайки го в лицето, тя отговори със звънкото си детско чуруликане:

— Аз остава тук, остров.

— Добре, вие сте свободна — каза Тартарен примирено, но сърцето на горкия човек се късаше.

Вечерта, самотен в управлението, изоставен от жена си, от своите приближени, само с Паскалон край него, той дълго мечта край отворения прозорец.

В далечината мигаха светлините на града, чуваха се гневни гласове, песните на англичаните, разположени на брега, и грохотът на Малка Рона, придошла от дъждовете.

Тартарен затвори прозореца с дълбока въздишка и загръщайки се със своя шал за нощта, широк плетен шал, който увиваше цялата му глава, той каза на своя верен секретар:

— Когато другите се отказаха от мен, не се изненадах, нито се натъжих, но това момиченце... наистина си мислех, че е по-привързано към мен.

Добрият Паскалон се помъчи да го утеши. Все пак тази дива принцеса щеше да му тежи като ненужен товар в Тараскон, тъй като рано или късно те все щяха да се върнат в Тараскон и когато Тартарен подновеше предишното си съществуване там, неговата папуаска жена щеше само да го притеснява, да го излага...

— Спомнете си, скъпи учителю, когато се върнахте от Алжир как ви пречеше вашата ка-камила...

Паскалон веднага замлъкна и се изчерви. Как му беше хрумнало да сравнява камила с принцеса с кралска кръв! И за да поправи непочтителните си думи, той припомни на Тартарен как и Наполеон е бил в неговото положение, пленен от англичаните и изоставен от Мари-Луиз.

— Така е — каза Тартарен, много горд от подобно сравнение.

И при мисълта, че той и великият Наполеон имат обща съдба, Тартарен спа спокойно през цялата нощ.

На другия ден Порт-Тараскон беше евакуиран за голяма радост на колонистите. Изгубените пари, въображаемите хектари, банковата операция на „мръсния белгиец“, на която бяха станали жертва, всичко им се струваше дребна работа в сравнение с успокоението, което изпитваха, че ще се измъкнат най-сетне от това блато.

Качиха първо тях на кораба, за да избягнат стълкновението със „съществуващия ред“, който те смятаха сега отговорен за злата си съдба.

Когато ги отвеждаха към лодките, Тартарен се показва на прозореца, но трябваше да се отдръпне бързо под дюдюканията, които го посрещнаха, и пред заканително вдигнатите юмруци.

Естествено, ако беше слънчев ден, тарасконците щяха да бъдат по-снизходителни, но натоварването на кораба се извършваше под проливен дъжд, нещастниците шляпаха в калта, отнасяйки с подметките си цели килограми от тая прокълната земя, чадърите едва прикриваха малкото багаж, който всеки носеше в ръка.

Когато всички заселници напуснаха острова, дойде ред на Тартарен.

От сутринта Паскалон сновеше, приготвяше всичко, опаковаше архивите на колонията.

В последния час му хрумна гениална идея. Той запита Тартарен дали, когато се отправят към кораба, да не сложи наметката си на висш чиновник.

— Сложи я, това ще им направи впечатление! — отговори губернаторът.

И той самият прекръстоса лентата на ордена, първа степен. Долу вече звънтяха оръжията на конвоя, чу се твърдият глас на офицера:

— Господин Тартарен! Време е, господин губернатор!

Преди да слезе, Тартарен хвърли последен поглед наоколо си, към къщата, където беше обичал, където беше страдал, където бе познал всичките мъки на властта и на любовта.

Като видя как в този момент началник-канцеларията скрива някаква тетрадка под дрехата си, той запита какво е това, пожела да я разгледа и Паскалон призна пред своя добър господар, че пише „Мемориал“.

— Добре, продължавай, мое дете — насърчи го ласкаво Тартарен, като го дръпна за ухото, както Наполеон дръпваше ушите на своите гренадири, — ти ще бъдеш моят малък Лас Каз^[1].

От предната вечер го занимаваше това сходство на съдбата му със съдбата на Наполеон. Да, точно така... Англичаните, Мари-Луиз, Лас Каз, същите обстоятелства, същият характер... И двамата южняци, дявол да го вземе!

[1] Морски офицер, последвал Наполеон на остров Света Елена. По-късно написал „Мемориал за остров Света Елена“ (1822–1823 г.). — Б.пр. ↑

КНИГА ТРЕТА

I

ПРИЕМЪТ, КОЙТО АНГЛИЧАНИТЕ ОКАЗАХА НА ТАРТАРЕН НА БОРДА НА „ТОМАХАВКА“. ПОСЛЕДНО ПРОЩАВАНЕ С ОСТРОВ ПОРТ-ТАРАСКОН. ГУБЕРНАТОРЪТ БЕСЕДВА НА ПАЛУБАТА СЪС СВОЯ МАЛЪК ЛАС КАЗ. КОСТКАЛД Е НАМЕРЕН. СЪПРУГАТА НА КОМАНДОРА. ТАРТАРЕН СТРЕЛЯ ЗА ПРЪВ ПЪТ ПО КИТ

Достойното държане на Тартарен, когато се изкачи на палубата на „Томахавка“, направи силно впечатление на англичаните, поразени най-вече от орденската лента, розова, с извезаната на нея Тараска, лента, която губернаторът носеше като масонски знак; направи им впечатление и наметката в червено и черно на висш чиновник, с която Паскалон се беше усукал от глава до пети.

Както е известно, англичаните изпитват особено уважение пред йерархията, служебното положение и мабулизма (от думата „мабул“, която на арабски означава простодушен, чудак).

На най-горното стъпало на мостика Тартарен беше посрещнат от дежурния офицер и отведен с най-големи почести в кабина първа класа. Паскалон го последва и беше възнаграден за своята преданост, защото му дадоха кабина до губернатора, вместо да го натъпчат на долната палуба заедно с другите тарасконци, наблъскани като жалко емигрантско стадо, както и бившия генерален щаб на острова, наказан по този начин за проявеното малодушие и подлост.

Между кабината на Тартарен и кабината на неговия верен секретар имаше малък салон с дивани, с оръжие по стените, с екзотични растения, както и трапезария, в чиито ъгли поставените във вази две големи парчета лед поддържаха хладен Въздух.

На услугите на негово превъзходителство бяха предоставени един метрдотел и двама-трима прислужници, а той приемаше всички почести с пълно хладнокръвие и на всяко ново внимание казваше:

„Чудесно“ — с тон на владетел, привикнал на подобно уважение и внимание.

Когато вдигнаха котва, Тартарен излезе на палубата въпреки дъжда, за да се сбогува за последен път със своя остров.

Той се очерта неясно в мъглата, но дори през сивата пелена можеше да се види как крал Негонко и неговите разбойници бяха ограбили града и управлението и сега скачаха на брега като безумни в буен танц.

Щом отец Батайе и войниците бяха заминали, всички оглашени от отец Батайе се бяха възвърнали към природните си инстинкти.

На Паскалон му се стори дори, че сред танцуващите зърна грациозния силует на Ликирики, но той не каза нищо от страх да не огорчи своя добър учител, който между другото сякаш се отнасяше с пълно безразличие към всичко това.

Напълно спокоен, с ръце на гърба, застанал в достойна за историята поза, като мраморен паметник, тарасконският герой гледаше напред, без да вижда нищо, все по-замислен над сходството между своята съдба и съдбата на Наполеон, изненадан, че открива между великия човек и себе си хиляди прилики и дори общи слабости, които той чистосърдечно съзнаваше.

— Да ви кажа ли — говореше той на своя малък Лас Каз, — Наполеон е бил страшно избухлив, аз също, особено на млади години... Когато например се скарах с Косткалд в „Кафе дьо ла Комеди“ и с юмрук направих на сол неговата и моята чашка...

— Бонапарт в Леобен!...^[1] — забеляза свенливо Паскалон.

— Точно така, момчето ми! — съгласи се Тартарен с ласкава усмивка.

Но като се замисли човек, всъщност по въображението, по буйното южно въображение най-много си приличаха Тартарен и императорът. Наполеон имаше богато въображение, широк размах, достатъчно е да си спомним похода в Египет, преминаването на пустинята с камила — още едно поразяващо съвпадение, камилата! — похода в Русия, мечтата да завоюва Индия.

А нима цялото съществуване на Тартарен не беше като приказен сън!... Лъвовете, нихилисти, Юнгфрау, управлението на този остров на пет хиляди мили от Франция! Разбира се, Тартарен не оспорваше известно превъзходство на императора по някои точки, но в замяна на

това пък той не беше проливал кръв, реки от кръв, нито пък беше всявал страх в света като *онзи* другия...

Докато островът изчезваше в далечината, Тартарен, облакътен на перилата, продължаваше да говори, за да го чуят всички: моряците, които метяха праха от въглищата по палубата, офицерите на вахта, които се бяха приближили да слушат.

В края на краищата той отегчи всички. Паскалон му поиска разрешение да отиде на носа на кораба при тарасконците, които седяха на групи под дъжда, за да разбере, както обясни той, какво говорят за губернатора, а всъщност с надеждата да прошепне на своята скъпа Клоринд няколко думи, за да я утеши и ободри.

Когато се върна един час по-късно, завари Тартарен настанен удобно на дивана в малкия салон, с фланелени гащи и шал около главата, както си седеше в своята малка къща на Стъргалото в Тараскон; пушеше луличката си и си пийваше чудесен шери-гоблър.

Тартарен запита в чудесно настроение:

— Е, какво говорят за мен онези славни хора?

Паскалон не скри, че всички му се видели „страшно озлобени“.

Натъпкали ги били на долната палуба като животни, хранели ги зле, отнасяли се грубо с тях и те смятали, че губернаторът е виновен за всичките им несгоди.

Но Тартарен сви рамене; той добре си познавал хората, има си хас. Всичко щяло да се оправи още при първата слънчева утрин.

— Те, разбира се, не са злопаметни — съгласи се Паскалон, — но *онзи* мръсник Косткалд им мъти главите.

— Косткалд ли? Как така?... Откъде ти дойде на ума за Косткалд?

Тартарен се разтревожи, като чу това злокобно име.

Паскалон му разказа как корабът „Томахавка“ срещнал лодката на техния неприятел, умираш от глад и жажда, и как моряците го взели на борда; той подло съобщи на англичаните за съществуването на провансалска колония на английска територия и ги отвел до залива на Порт-Тараскон.

Очите на губернатора засвяткаха:

— Ах, мерзавец!... Ах, злодей!...

Поуспокои се едва когато Паскалон му описа страшните приключения на неговия бивш чиновник и съучастниците му.

Трюфенюс удавен!... Другите трима войници слезли на земята да налят вода и били изядени от човекоядци!... Барбан умрял от изтощение в лодката. Колкото до Рюжимабо, той бил изяден от акула.

— Ами! Каква ти акула!... Кажете по-скоро от оня негодник Косткалд.

— И знаете ли кое е най-чудно, господин гу-губернатор? Косткалд разправя, че видял в открито море в един буреносен ден под блясъка на светкавиците, отгатнете кого?...

— Дявол да го вземе, как да отгатна?

— Тараска... Майката-закрилница.

— Ама че лъжа!...

Всъщност кой знае?... „Гютю-панпан“ може да е претърпял корабокрушение или пък силен вятър да е отнесъл завързаната на палубата Тараска.

В този миг стюардът донесе яденето на господин губернатора, който няколко минути след това се настани със своя секретар пред чудесен обед с шампанско, великолепна съомга, изкусно приготвен ростбиф и за десерт най-вкусния пудинг. Пудингът толкова се хареса на Тартарен, че той поръча да занесат от него на отец Батайе и Франкбалм, а Паскалон скри няколко сандвича със съомга. Необходимо ли е да казваме за кого, да му се не види макар!

На втория ден, когато островът се скри от погледите им, времето се оправи, сякаш в целия архипелаг точно за този остров бяха запазени всички мъгли и дъждове.

Всяка сутрин преди закуска Тартарен се изкачваше на палубата и се настаняваше там винаги на едно и също място, за да разговаря с Паскалон.

Така Наполеон си е имал любимо място на борда на „Нортъмбърланд“^[2] и топът, на който се облягал, бил наречен топът на императора.

Дали си мислеше за това великият тарасконец? Случайно ли беше това съвпадение? Може би, но дори да не е случайно, това не бива да принизява Тартарен в нашите очи. Нима Наполеон, предавайки се на англичаните, не си мислеше за Темистокъл, и то без да го прикрива? „И аз като Темистокъл...“ А кой знае за какво е мислил

самият Темистокъл, когато е седял край огъня на персите?... Човешкият род е тъй стар, тъй малък, пътищата му тъй утъпкани! Винаги вървим по стъпките на някого...

Той му разказваше своето детство по Стъргалото, за ранните си приключения, когато се връщаше през нощта от клуба; как още малък се увличал по оръжия и лов на големи хищници, но никога не губел здравия си латински разум и дори и в най-буйните лудории един глас в него винаги му нашепвал: „Един ден ти ще станеш крал“.

Тогава той бил само десетгодишен и можете да си представите колко много се смели всички на това предсказание! И все пак то се сбъднало.

Тук великият човек прекъсна разказа си.

— Разказвам ви тези неща малко безразборно, както ми идват наум, но мисля, че те биха могли да ви бъдат полезни за „Мемориала“.

— Как не! — възкликна Паскалон, който пиеше думите на своя герой, докато половин дузина моряци, струпани около Тартарен, слушаха зяпнали разказите му.

Най-внимателна негова слушателка обаче беше жената на командора, много млада, крехка и изящна креолка, излегната вяло недалеч от него на бамбуковия си лежащ стол, с бледо лице, същинска магнолия, с големи нежни черни очи, дълбоки, замечтани... Тя, да, тя просто се опиваше от разказите на Тартарен.

Паскалон се гордееше, като виждаше колко жадно слушат учителя и желаейки да го прослави още повече, той го молеше да разказва за лова на лъвовете, за покоряването на Юнгфрау, за отбраната на „Памперигуст“. И нашият герой с вечното си простодушие се поддаваше на този невинен съюз, разтваряше сърцето си, разлистваше го като книга, книга с картинки, с илюстрации на ловните му приключения, нарисувани от неговите живи тарасконски гримаси и възклицания: „Бум! Бум!“.

Креолката, зиморничаво сгушена в своя шезлонг, тръпнеше и подскачаше при всяко негово възклицание и вълнението ѝ и пропълзваше в розовината по изящната ѝ кожа — сякаш акварелна рисунка.

Когато съпругът ѝ, командорът, истински Хъдсън Лоу^[3], с лице на зла бялка, идваше да я прибере, тя го молеше: „Не, не... още не!“.

И хвърляше крадешком поглед към великия тарасконец, а той го улавяше

и заради нея повишаваше глас, като се мъчеше да му придаде благородно звучене.

Понякога, като се връщаха в кабината след подобни беседи, той питаше Паскалон уж безразлично:

— Какво ви каза съпругата на командора? Струва ми се, че питаше за мен, а?...

— Точно така, учи-чителю. Тя ми каза, че много е слушала за вас.

— Това не ме изненадва — заяви протичко Тартарен, — аз съм много популярен в Англия.

Още едно сходство с Наполеон.

Една сутрин той излезе рано на палубата и се изненада, че не завари там както обикновено креолката. Очевидно не беше излязла поради лошото време и хлада; водните пръски стигаха до палубата, а тя беше с толкова крехко здраве, толкова нервна и впечатлителна!

Морското вълнение сякаш беше обхванало и палубата, и екипажа.

От кораба бяха забелязали кит, явление твърде рядко по тези места. Той нямал дихателен отвор и не изпускаше струи вода, поради което моряците предполагаха, че е женски кит; други пък твърдяха, че сигурно е някаква особена порода. Имаше най-различни мнения.

Тъй като китът продължаваше да плува все по пътя на кораба и не се отдалечаваше, един от офицерите поиска разрешение да го уловят. Капитанът, какъвто си беше проклетник, не се съгласи под предлог, че нямат време за губене, позволи им само да стрелят по него.

Китът беше на двеста и петдесет или триста метра далечина и ту се появяваше, ту изчезваше в разпененото развълнувано море, така че не беше лесно да го улучат.

Стреляха няколко пъти, моряците съобщаваха резултатите от мачтите — китът не беше улучен и все така плуваше, полюляваше се и всички го гледаха, дори тарасконците, които зъзнеха долу на палубата измокрени и изпръскани от морските вълни, за разлика от джентълмените на кърмата.

Тартарен се беше смесил с младите офицери, които проверяваха сръчността си, и оценяваше изстрелите:

— Много далечен мерник, много близък мерник!

— Защо и вие не опитате, учи-чителю? — изблея Паскалон!

При тези думи един от моряците пъргаво, по младежки се обърна към Тартарен:

— Искате ли, господин губернатор?

И му подаде пушката си. Да бяхте видели само как улови оръжието Тартарен, как сякаш го претегли в ръка, опря го на рамото си, докато в същото време Паскалон запита гордо и срамежливо:

— До колко ще броите за кита?

— Рядко ми се е случвало да стрелям по такъв дивеч отговори героят, — но, струва ми се, мога да броя до десет.

Той се прицели, преброи до десет, стреля и върна пушката на моряка.

— Мисля, че улучихте — каза офицерът.

— Ура!... — развикаха се всички.

— Знаех си, че ще го улуча — заяви скромно Тартарен!

Но в този момент се разнесоха страшни крясъци, стана такава ужасна суматоха, че дори командирът притича, смятайки, че пирати нападат кораба, тарасконците на носа на кораба тропаха с крака, жестикулираха и гневните им викове се сливаха със свистенето на вятъра и грохота на вълните.

— Тараска... той стреля по Тараска!... Стреля по майката-закрилница...

— Ей, дявол да го вземе! Какво приказват те? — запита Тартарен пребледнял.

Сега, на десет метра от кораба, Тараска от Тараскон, безобразният идол, издигаше над зелените вълни своя люспест гръб, своята уродлива като хумера глава, с разкривени от жесток смях червени устни и кървави очи.

Изработена здраво от хубаво дърво, тя беше издържала от деня, когато, както научиха по-късно, силен морски вятър я смъкнал от палубата на кораба на Скрапушина. Оттогава се носела по волята на морските вълни, излъскана, покрита с водорасли и черупки, но без повреда, незасегната от най-страшните тайфуни, невредима, неразрушима; и първата, единствена рана ѝ беше нанесена от Тартарен Тарасконски...

Той! На нея!

На челото на нещастната майка-закрилница зееше току-що нанесена рана.

Един английски офицер възкликна:

— Лейтенант Шип, погледнете какво странно животно!

— Това е Тараска, млади момко — каза Тартарен тържествено. — Прародителката, почитаната родоначалница от всички истински тарасконци.

Офицерът страшно се удиви и имаше от какво, като научи, че това необикновено чудовище е великата майка-закрилница на странния мургав и мустакат народ, който бяха прибрали на кораба от дивия остров на пет хиляди левги в морето далеч от родината.

Докато говореше, Тартарен беше свалил почтително шапка, но майката-закрилница бе вече далеч, отнесена от вълните на Тихия океан, където сигурно още плува, непотъваща отломка, която пътниците мислят ту за гигантски октопод, ту за морски змей, който се мярка ту на едно, ту на друго място за голям ужас на китоловците.

Нашият герой я гледа, докато тя изчезна от погледа, без да каже нито дума. Когато Тараска се превърна в малка черна точка на фона на белеещите се от пяната вълни, той прошепна с отпаднал глас:

— Запомнете, Паскалон, този изстрел ще ми донесе нещастие!

И през останалата част на деня беше загрижен, угнетен от угризения и свещен ужас.

[1] Става дума за преговорите, които Наполеон води с австрийците в Леобен след победоносния италиански поход. — Б.пр. ↑

[2] Фрегатата, с която англичаните отвеждат Наполеон на остров Света Елена. — Б.пр. ↑

[3] Английски офицер, безмилостен надзирател на Наполеон на остров Света Елена. — Б.пр. ↑

II
ВЕЧЕРЯ У КОМАНДОРА. ТАРТАРЕН ТАНЦУВА
ФАРАНДОЛА. ЛЕЙТЕНАНТ ШИП ДАВА
ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА ТАРАСКОНЕЦА. НА ХОРИЗОНТА
ГИБРАЛТАР. ОТМЪЩЕНИЕТО НА ТАРАСКА

Плуваха от една седмица, приближаваха се до благоуханните индийски брегове все под същото млечно небе, все по същото гладко, тихо море както при първото пътуване и Тартарен в един хубав горещ и ясен следобед си почиваше в каютата по гащи, увил голямата си, изпълнена с добродушни мисли глава в изплетения на пъпки шал, чиито твърде дълги краища висяха като кротките уши на преживно животно.

Изведнъж Паскалон се втурна в кабината.

— Ей, какво има? Какво се е случило? — запита рязко великият човек, като смъкна шала от главата си, защото не обичаше да го виждат така.

Паскалон отговори задъхан, с ококорени очи, заекващ повече от всякога.

— Мисля, че удържахте победа.

— Над кого?... Над Тараска?... Ех, дяволска работа! Прекалено добре ми е известно.

— Не — каза Паскалон тихо, сякаш въздъхна, — над съпругата на командора.

— Ай, дявол да го вземе! Горкото дете! Още една!... Но защо мислите така?

Вместо отговор Паскалон му подаде картичка, с която лорд командорът и лейди Уилям Плантагенет канеха негово превъзходителство губернатора Тартарен и господин Паскалон, началник-канцелария, на вечеря, и то днес.

— Ох, жени!... Жени!... — възкликна Тартарен, защото очевидно тази покана за вечеря идваше от жената на командора;

подобна мисъл не би могла да мине през главата на мъжа ѝ, тъй като той едва ли беше способен да покани когото и да било.

После той се запита сериозно:

— Да приема ли, или да не приема? В моето положение на военнопленник...

Паскалон, който знаеше от литературата кое как е било, му напомни, че Наполеон също е вечерял при адмирала на борда на „Нортъмбърланд“.

— В такъв случай съгласен съм — каза веднага губернаторът.

— Само че — добави Паскалон — императорът се е оттеглял с дамите веднага след като са поднасяли виното.

— Чудесно, това още повече ме убеждава, че трябва да приема. Отговорете в трето лице, че приемаме.

— С фрак, нали, учителю?

— Естествено.

Паскалон би желал също да се загърне с наметката си на висш чиновник, но губернаторът не беше на същото мнение. Самият той нямаше намерение да си слага орденската лента.

— Канят не губернатора — каза той на своя секретар, — а Тартарен. Има известна разлика.

Този удивителен човек разбираше всичко.

Вечерята беше наистина царска, поднесена в обширна, ярко осветена, богато подредена трапезария, с мебели от туя и клен, а преградките и подът бяха облицовани с красиво английско дърво, изящни, филигранни, тъй че всяка пластинка приличаше на играчка.

Тартарен седеше на почетното място отдясно на лейди Уилям. Имаше малцина поканени, само лейтенант Шип и корабният лекар, тъй като те разбираха френски. Зад всеки сътрапезник стоеше важно и тържествено лакей в хубава ливрея. Богат избор на вина, тежки, сребърни съдове с герба на Пантагенет и посред масата разкошна скъпоценна ваза с най-редки орхидеи.

Паскалон, много смутен от целия този разкош, заекваше повече от всякога, още повече че винаги, когато се обръщаха към него, устата му се оказваше пълна. Той се възхищаваше от неподправеното спокойствие на Тартарен, седнал срещу този командор с тигрова муцуна, със зелени очи, прорязани от кървави жилки, под клепачи на албинос. Но Тартарен, славен изстребител на диви зверове, пет пари не

даваше за тигрите и ухажваше лейди Плантагенет с такова увлечение и така мило, сякаш командорът беше на сто левги оттук. Милейди от своя страна не криеше симпатията си към героя и го гледаше нежно и многозначително.

„Нещастници! Съпругът ще разбере всичко“ — всяка секунда си казваше Паскалон.

Нищо подобно, съпругът не виждаше нищо и като че ли също изпитваше върховно удоволствие от разказите на великия тарасконец.

По молба на лейди Уилям Тартарен разказа историята за Тараска, света Марта и синята панделка. Той говори за своя народ, за така нареченото тарасконско племе, за неговите традиции, за неговото преселение; после разказа за своето властвуване, за плановете си, за реформите, за новия кодекс, който подготвял. За кодекса, между нас казано, той говореше за пръв път дори пред Паскалон. Но знае ли човек някога какво зрее в огромните мозъци на народните водачи!

Той изказа много дълбоки мисли, беше весел, пях народни песни за Жан Тарасконски, пленен от корсарите, за любовта му с дъщерята на султана.

Наведен над лейди Уилям, с какъв тръпнещ, пламенен „полушепот“ изтананика куплета:

*Бил пълководец, генерал
и славата съзрял,
лика си с лаври увенчал,
а щерката на краля,
блестяща, прелестна и влюбена,
му рекла тъй веднъж...*

Обикновено бледата, отпусната креолка беше порозовяла.

После, когато той изпя песента, тя пожела да ѝ обясни какво е фарандола, този танц, за който тарасконците непрекъснато говорят.

— Ах, боже мой, толкова е просто! Сега ще ви покажа... — възкликна добродушно Тартарен.

И не желаейки да дели с никого лаврите, каза на секретаря си:

— Вие стойте мирно, Паскалон!

Той стана, показа една стъпка, тананикайки си: „Гра-та-та! Трата-та-тин, трата-та-тум“... За нещастие корабът се разклати, Тартарен падна, но веднага скочи, без да му се разваля настроението, и пръв се разсмя на непохватността си.

Въпреки своя „cant“^[1] и дисциплината си всички прихнаха и казаха, че губернаторът е просто очарователен.

И ето че поднесоха вината. Лейди Уилям напусна трапезарията и Тартарен, захвърляйки рязко салфетката си, също излезе, без да се поклони, без да се извини, постъпвайки, както уж бил постъпил Наполеон.

Англичаните се спогледаха недоумяващо и си размениха тихо няколко думи.

— Негово превъзходителство никога не пие вино — каза Паскалон; той сметна, че трябва да обясни излизането на своя добър учител и сега сам взе думата.

Той тарасконствуваше също много приятно и не отстъпвайки на англичаните, пиеше червено вино, веселеше ги, заливаше ги с жизнерадостното си красноречие, като буйно жестикулираше.

Когато станаха от масата, уверен, че Тартарен е отишъл на палубата при лейди Пантагенет, предложи не без таен умисъл да играе с командора, който беше голям любител на шах.

Другите сътрапезници разговаряха и пушеха край тях; в един момент лейтенант Шип прошепна нещо на доктора и той силно се засмя. Командорът вдигна глава.

— Какво каза лейтенант Шип?

Лейтенантът повтори фразата си и те се разсмяха още по-високо, без Паскалон да разбере за какво става дума.

А в това време горе на палубата, сред уханието на притихналия ветрец, под ослепителните отблясъци на морето, под залязващото слънце, което разпръскваше по палубата и по възвата светлинки, накачени като френско грозде, облегнат на креслото на лейди Уилям, Тартарен й разказваше за своята любов с принцеса Ликирики и за тяхната сърцераздирателна раздяла. Той знаеше, че жените обичат да утешават, и да повериш мъката на наболялото си сърце, е най-добрият начин да успееш пред тях.

О, сцената на сбогуването между малката принцеса и него, която той шепнешком описваше на своята събеседница в тайнствения здрач!

Който не е чул това, все едно че нищо не е чул.

Няма да се мъча да ви убеждавам, че този разказ беше абсолютно точен и че сцената не беше малко поукрасена, но в края на краищата той описваше така, както би желал да бъде — една страстна и пламенна Ликирики, нещастна принцеса, разкъсвана между чувствата към семейството си и съпругеската любов, вкопчваща се отчаяно с малките си ръце в героя и повтаряща: „Взemi me със себе си! Взemi me със себе си!“.

А той, с разкъсано сърце, я отблъсква, изтръгва се от нейните прегръдки с думите: „Не, мое дете, така трябва да стане! Остани със стария си баща, той има само теб...“.

Разказвайки тези неща, той лееше истински сълзи и му се струваше, че хубавите очи на креолката, отправени към него, също блестят навлажнени, докато слънцето бавно се спускаше в морето и къпеше хоризонта с теменужена мъгла.

Внезапно към тях се приближиха сенки и резкият леден глас на командора прекрати очарованието.

— Вече е късно, мила, много е хладно за вас, трябва да се приберете.

Тя стана, кимна леко:

— Лека нощ, господин Тартарен.

Той остана развълнуван от нежността, която беше вложила в думите си.

Разходи се още няколко пъти по палубата, а в ушите му звънтеше все това: „Лека нощ, господин Тартарен“, но командорът имаше право. Все повече се захладдаше, затова и той реши да отиде да спи.

Прекосявайки малкия салон, той видя през полуотворената врата Паскалон, който седеше на масата, обхванал главата си с ръце, и съсредоточено разгръщаше някакъв речник.

— Какво правите там, дете?

Верният секретар му разказа за неприятното впечатление, предизвикано от рязкото му излизане, за възмутеното шушукане на сътрапезниците и най-вече за някаква неясна фраза на лейтенант Шип, която командорът го накарал да повтори и която много развеселила всички.

— Макар че знам горе-долу добре английски, не можах да схвана смисъла, но запомних думите и сега се мъча да разбера какво

означаваха те.

Докато Паскалон му разказваше това, Тартарен се беше изтегнал удобно в леглото, завил главата си с шала, с голяма чаша портокалов сок до него. Той пушеше всяка вечер, преди да заспи, и сега, палейки лулата си, запита:

— И успяхте ли да я преведете?

— Да, скъпи учителю. Ще ви я кажа: „Всъщност тарасконецът е чист французин, само че в уголемен, много преувеличен вид, сякаш гледан през стъклена топка“.

— И вие казвате, че те се смяха много?

— Всички, лейтенантът, докторът и дори командорът просто умряха от смях.

Тартарен сви рамене и направи съжалителна гримаса:

— Известно е, че на англичаните рядко им се случва да се посмеят, ето защо се забавляват от всякакви глупости. Хайде, лека нощ, дете мое, върви да спиш!

И много скоро след това двамата се пренесоха в царството на сънищата, където единият видя своята Клоринд, а другият съпругата на командора, защото Ликирики беше вече далеч.

Нижеха се ден след ден, минаваха седмици и пътуването се превръщаше в прелестна, очарователна разходка, а Тартарен, който толкова обичаше да вдъхва симпатия и възхищение, чувствуваше, че пак е успял по различните прояви на добри чувства към него.

Той би могъл да каже за себе си като Виктор Жакмон^[2], който в едно от своите писма пише така: „Странни са моите отношения с англичаните! Тези хора, външно толкова безстрастни и хладни един към друг, се отпускат, победени от моята непринуденост. Стават любезни въпреки себе си и за пръв път в живота си. Аз ги правя добри, само за двадесет и четири часа правя французи всички тези англичани“.

Всички на „Томахавка“, и офицери, и моряци, обожаваха Тартарен. Не ставаше вече въпрос за военнопленник, за процеси пред английските съдилища — смятаха да го освободят, щом пристигнат в Гибралтар.

Колкото до суровия командор, той беше във възторг, че е намерил силен партньор в лицето на Паскалон и го държеше всяка вечер часове наред пред шахматната дъска, което отчайваше злочестия обожател на Клоринд и му пречеше да ѝ отнесе на долната палуба лакомствата от своята вечеря.

Защото горките тарасконци продължаваха да водят тъжния живот на преселници, наблъскани в каторгата, и за Тартарен беше истинска мъка и изпитание, когато, заливайки се в приказки на палубата, където ухажваше лейди Уилям в меланхоличния час на залеза, виждаше долу своите съотечественици, натъпкани като говеда за клане, пазени от часовой и отворъщащи с ужас поглед от него, особено от деня, в който беше стрелял срещу Тараска.

Те не му прощаваха това престъпление, а и той не можеше да забрави изстрела, който щеше да му донесе нещастие.

Преминаха пролива Малака, Червено море, заобиколиха Сицилия и вече приближаваха Гибралтар.

Една сутрин се показва земя. Тартарен и Паскалон приготвиха куфарите си, подпомогнати от един прислужник, когато изведнъж усетиха разтърсване, корабът явно спря. „Томахавка“ хвърли котва; в същото време чуха плясък на гребла.

— Погледнете, Паскалон — каза Тартарен, — може би е лоцманът...

Действително до парахода акостира лодка, но това не беше лоцманът. На нея се развяваше френски флаг, а вътре имаше френски моряци и между тях двама души, облечени, в черно, с цилиндри. Сърцето на Тартарен трепна.

— Ах, френското знаме!... Остави ме да погледна, мое дете.

И той се спусна към прозорчето, но в този момент вратата на кабината се отвори и вътре нахлу поток светлина; двама цивилни полицаи с грубо и нагло държане представиха заповед за задържане, разрешение да отведат престъпниците и какви ли не страхотии; спипаха в лапите си нещастния „съществуващ ред“ и неговия секретар.

Губернаторът отстъпи преbledнял и каза с достойнство:

— Внимавайте какво правите. Аз съм Тартарен Тарасконски.

— Точно вас търсим.

И без всякакви обяснения, без да отговарят на многобройните им въпроси, без да знаят какво са направили, за какво ги задържат и къде ги водят, те бяха арестувани. Остана им само позорът да преминат оковани, тъй като им бяха сложили белезници, сред моряците и офицерите, под смеховете и дюдюканията на съгражданите си, които, надвесени над борда, ръкопляскаха и викаха с пълно гърло: „Добре изпитано!... Така им се пада!... У-у-у!...“ — докато задържаните слизаха в лодката.

В този момент Тартарен би желал морето да се отвори и да го погълне.

От военнопленник като Наполеон и Темистокъл, да се превърнеш в най-обикновен мошеник.

И на всичко отгоре съпругата на командора също гледаше!

Действително той имаше право — Тараска си отмъщаваше, и то си отмъщаваше жестоко.

[1] Надменност (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Известен френски пътешественик. — Б.пр. ↑

III

МЕМОРИАЛ НА ПАСКАЛОН

ПРОДЪЛЖЕНИЕ

5 юли. *Заговорът в Тараскон на Рона.* Връщам се от разпит. Най-сетне знам в какво ни обвиняват губернатора и мен и защо, след като грубо ни спипаха на „Томахавка“ и ни пъхнаха в затвора, когато бяхме най-щастливи, най-блажени, също като раци в бистра вода, след като ни прехвърлиха на един френски кораб и ни отведоха в Марсилия с белезници, ни препратиха в Тараскон и ни хвърлиха в градския затвор.

Ние сме обвинени в мошеничество, в непреднамерено убийство и в нарушение на законите на емиграцията. Ах, да му се не види, как бих могъл да го наруша тоя закон за емиграцията, като изобщо за пръв път чувам, че има такъв закон, такъв проклет закон!

След като два дни ни държаха заключени и ни беше абсолютно забранено да говорим с когото и да било — най-страшното наказание за един тарасконец, — най-сетне ни изпратиха в съда при следователя господин Бонарик.

Този магистрат започна кариерата си в Тараскон преди десетина години и ме познава чудесно, тъй като е идвал повече от сто пъти в аптеката, където му приготвих една мас за хроничната екзема на бузата му.

Въпреки това трябваше да му съобщя името, презимето, възрастта, професията си, като че ли никога не сме се виждали. Трябваше да кажа всичко, което зная по делото Порт-Тараскон и говорих два часа без прекъсване. Писарят му не можеше да ми насмогне, тъй се бях отплеснал. А после нито добър ден, нито довиждане, само: „Подследствен, може да се оттеглите“.

В коридора на съдебната палата видях горкия губернатор, с когото се бяхме разделили от деня на нашето задържане. Той ми се стори много променен.

Когато се разминавахме, ми стисна ръката и ми каза със своя ласкав глас:

— Смелост, дете! Истината е като маслото, тя винаги изплува отгоре.

Не можа да ми каже нищо повече, полицаите грубо го отведоха.

Него да го водят полицаи!... Тартарен окован в Тараскон!... И целият този гняв, омразата на народа!...

Още звучат в ушите ми гневните викове на тълпата, още чувствавам топлия дъх на множеството, когато затворническата кола ни отведе към затвора, заключени в отделни прегради.

Не можех нищо да видя, но чувах около нас рева на тълпата. За миг колата спря на Пазарния площад; познах по миризмата, която проникваше през пукнатините заедно с ивиците светлина — това беше диханието на града; тази миризма на картофи, на патладжани, на кавайонски пъпеши, на червени чушки и на едър сладък чесън. Като ми замириса на всичките тези хубави неща, от които толкова дълго бях лишен, страшно ми се дояде.

Имаше толкова народ, че конете не можеха да продължат. Пълен, многолюден Тараскон, да не повярва човек, че някой негов жител е бил убит, удавен, изяден от човекоядците. Чу ми се дори гласът на землемера Камбалалет. Сигурно беше грешка, тъй като нали Безюке сам беше ял от него, от нашия незабравим Камбалалет. Но сигурен съм, че чух гонга на Екскурбаниес. Тук не може да се излъже човек. Виковете му се носеха над всички други:

— Във водата!... У-у-у! В Рона! В Рона!... Айде да шмим!... В реката Тартарен!

В реката Тартарен!... Какъв исторически урок! Каква страница от „Мемориала“!

Забравих да кажа, че съдията Бонарик ми върна дневника, взет от борда на „Томахавка“. Каза ми, че е интересен и ме посъветва да продължа; дори се пошегува по повод на някои тарасконски изрази, които се промъкват от време на време в него, като се усмихна в огромните си рижи бакенбарди.

— Имахме си вече „Мемориал“, вие пък описахте остров Погубал.

Престорих се, че тази игра на думи е много смешна.

От 5 до 15 юли. Градският затвор в Тараскон е исторически замък, старият замък на крал Ръоне, с четири кули, който се вижда отдалеч, от брега на Рона.

Никак не ми върви с историческите замъци. Нали и в Швейцария, когато взеха нашия знаменит Тартарен за водач на nihilистите, всички заедно с него ни хвърлиха в тъмницата на Бонивар в Шилъонския замък.

Тук, което си е вярно, не е така тъжно; съвсем светло е, проветриво е от вятъра, който духа откъм Рона, и не вали както в Швейцария или в Порт-Тараскон.

Моята килия е тясна: четири стени с груба мазилка, желязно легло, маса и стол. Слънцето прониква през прозорче с решетка, което гледа към Рона.

Оттук по време на Великата революция са хвърляли якобинците в реката, под звуците на много известната песен: „Ще паднете със стон от бойницата в Рона“.

И тъй като репертоарът от народни песни не се изменя и не е особено богат, и на нас сега ни пеят този зловец рефрен. Не знам къде са затворили моя нещастен губернатор, но сигурно и той чува тези гласове, които се издигат вечер от бреговете на Рона и по всяка вероятност му навяват странни размисли.

Поне да бяха ни сложили заедно!... Макар че, откровено казано, откакто сме тук, изпитвам някакво облекчение, че съм сам, че мога да подредя мислите си.

Близостта с велик човек в края на краищата е много уморителна. Той се интересува само от себе си и не го е грижа за вас. Така на „Томахавка“ не отделяхме нито минута за мен, не можех нито за миг да се изскубна, за да отида при Клоринд. Толкова пъти си казвах: „Тя е там“, но не можех да се измъкна. Веднага след ядене трябваше да играя на шах с командора, а после през останалото време Тартарен не ме пускаше, особено след като узна за „Мемориала“. „Напишете това... Не забравяйте да кажете онова...“ и цял куп разкази за него, за родителите му, много често не чак толкова интересни.

И можете ли да си представите, Лас Каз се е занимавал със същото нещо години наред! Императорът го събуждал в шест часа сутрин, водел го със себе си пеш, на кон, в кола и когато вече били на път, казал: „Спомняте ли си, Лас Каз?... Тогава да продължим... Когато подписах мирния договор в Кампо-Формио...“. Горкият довереник също си имал работи, детето му било болно, жена му била останала във Франция, но какво го било грижа за това императора,

който мислел само как да разкаже всичко за себе си, да се оправдае пред Европа, пред света, пред потомството, и то всеки ден, всяка вечер, години наред! Така че истинската жертва в Света Елена не е бил Наполеон, а Лас Каз.

Сега се избавих от това изпитание. Бог ми е свидетел, че не съм направил нищо за това, но тук ни поставиха поотделно и аз се възползвам от това, за да мисля за себе си, за моята зла съдба, много зла при това, и за моята любима Клоринд.

Дали тя ме мисли за виновен?... Тя едва ли, но семейството ѝ, всичките тези Еспазет дьо л'Ескюдел дьо Ламбеск?... В техния свят човек без титла е винаги виновен. Тъй или иначе, нямам вече надежда да ме приемат някога за съпруг на Клоринд, след като съм лишен от всичките си длъжности: ще трябва отново да се върна сред бурканите на Безюке в аптеката на площадчето... На ти слава!

17 юли. Едно нещо ме тревожи — защо никой не идва да ме види в затвора? Мразят ме така, както и моя учител.

Единственото ми удоволствие, сам-самичък в килията, е да се качвам на масата. Така достига до прозорчето и оттам виждам през решетките — пред мен се открива чудесна гледка.

Рона раздробява слънчевите лъчи и ги разпилява сред своите островчета, обрасли в бледа зеленина, разчорлени от вятъра. Лястовици се стрелкат и браздят на черни линии небето; те летят една зад друга с вик, минават край мен или изведнъж се спускат от високо, а долу се полюлява като желязна нишка мостът, тъй дълъг, тъй тесен, сякаш и той ще хвъркне като шапка, отнесена от вятъра.

По бреговете на реката развалини на старинни замъци: Бокерският и градът в подножието му, замъците Куртзон, Вакейра. Зад техните дебели стени, порутени от времето, някога са ставали „любовни турнири“, където трубадури, тогавашните провансалски писатели, са били обичани от принцеси и кралици, които те са възпявали, както Паскалон възпява своята Клоринд. Но колко са се променили, да му се не види макар, онези далечни времена! Сега великолепните владения са само обрасли с къпини дупки и провансалските писатели напразно възпяват знатните дами и госпожици, госпожиците ги вземат на подбив.

Не изглежда тъй тъжен бокерският канал с корабчетата си, боядисани в зелено и жълто, почти притиснати едно до друго, а по

кейовете като червени точки виждам от моето прозорче как се разхождат военни.

Бокерци сигурно са много доволни от бедата, постигнала Тараскон, и от падението на нашия велик човек, защото славата на Тартарен затъмняваше нашите горделиви съседи.

Спомням си в моето детство колко много се „перчеха“ в Бокер с техния панаир. На него се стичаха хора отвсякъде — естествено никога от Тараскон: железният мост е толкова опасен! Но имаше голям наплив на панаира, ходеха най-малко по петстотин хиляди души! От година на година обаче те оредяха, панаирът в Бокер все още съществува, но никой не ходи на него.

В града навсякъде има табелки: „Дава се под наем... Дава се под наем“ и ако случайно оттам мине някой, да речем търговски пътник, жителите му устройват истинско празненство, оспорват си го, общинският съвет го посреща с музика. Накрая Бокер загуби съвсем славата си, откакто Тараскон стана известен... И благодарение на кого, ако не на Тартарен.

Покатерен на масата, сега гледах навън и мислех за всички тези неща. Слънцето залезе, нощта се спусна и изведнъж от другата страна на Рона, в кулата на бокерския замък, лумна голям огън.

Той горя дълго и аз дълго го гледах и ми се стори, че има нещо тайнствено в този огън, който хвърляше червеникав отблясък в Рона, в мълчанието на нощта, прорязвано от тихия плясък на крилете на морските орли. Какво би могло да бъде това? Може би сигнал?

Дали някой поклонник на нашия велик Тартарен не иска да устрои бягството му?... Толкова странен беше този огън, лумнал на върха на една от разрушените кули, и то точно срещу затвора!

18 юли Връщайки се днес от разпит, тъй като затворническата кола минаваше пред църквата „Сент-Март“, чух както винаги заповедническия глас на маркиза Де-з-Еспазет, която викаше с южняшки акцент:

— Клорейнд!... Клорейнд!...

А един тих ангелски глас, гласът на моята любима, й отговаряше:

— Ей сега, мамо!

Сигурно тя отиваше на черква да се помоли за мен, за добрия край на делото.

Върнах се в моя затвор много развълнуван... Написах няколко провансалски стиха за щастливото предзнаменование от тази среща.

Вечерта в същия час на бокерската кула пак пламна огън. Той блестеше там в нощта като огньовете срещу Ивановден! Очевидно това беше сигнал.

Тартарен, с когото успях да разменя няколко думи в коридора, като ни заведоха на разпит, каза, че също е видял огньовете през решетките на своята тъмница; а когато му казах какво мисля — че може би някои приятели искат да му помогнат да избяга както на Наполеон от Света Елена, — той беше поразен от това съвпадение.

— Ах! Вярно! Наполеон на Света Елена... нали се опитаха да го спасят?

Но след като се замисли за миг, заяви, че никога не би се съгласил.

— Естествено не е спускането на триста стъпки по въжена стълба, горе от кулата в нощта, облъхнат от вятъра на Рона, което би ме уплашило! Далеч от подобна мисъл, мое дете!... Но аз се страхувам да не си помислят, че бягам от обвиненията. Тартарен Тарасконски няма да избяга.

Ах, ако всички онези, които реват при неговото минаване: „В Рона!... У-у-у!... В Рона!...“ бяха го чули! А те го обвиняват в мошеничество. Въобразиха си, че може да бъде съучастник на този отвратителен херцог дьо Монс! Хайде де!... На какво прилича това?...

Между другото той вече не поддържа херцога. Оценява го такъв, какъвто е, оня престъпник, белгиеца! Всички ще се уверят в неговата невинност, като чуят чудесната му защита, защото Тартарен ще се защитава сам пред съда. Аз заеквам твърде много, затова не мога да говоря публично. Ще ме защитава Цицерон Франкбалм, а всички знаят каква безподобна логика влага той в своите съдебни пледоарии.

20 юли, вечерта. Часовете, които прекарвам при съдията на разпит, са страшно мъчителни за мен! Трудното не е да се защитавам, а да не влоша положението на моя беден учител. Той е бил така непредпазлив, имаше такова доверие на оня херцог дьо Монс! Освен това поради вечната екзема на господин Бомарик никога не е ясно кога да се страхуваш и кога да се надяваш. Екземата докарва до лудост този

магистрат. Той побеснява, когато това се вижда, и става душа човек, когато не се вижда.

Има обаче един човек, чиито белези се виждат и винаги ще се виждат. Това е нещастният Безюке, който си живееше спокойно с татуировките там в далечните морета, но сега под тарасконското слънце се отвращава сам от себе си, не излиза, напъхал се е в дъното на лабораторията си, където бърка билки и омлети и обслужва клиентите с кадифена маска като заговорник от комична опера.

Колко по-чувствителни са мъжете към физическите болки, лишеи, петна, екземи. Може би повече от жените. Оттам сигурно и омразата на Безюке срещу Тартарен, причина за всичките му страдания.

24 юли. Вчера ме извикаха отново при господин Бонарик, мисля, че е за последен път. Той ми показва една бутилка, намерена при островите от някакъв рибар на Рона, и ми даде да прочета писмото, което било вътре.

Тартарен. Тараскон. Градския затвор. Смелост! Един приятел бди от другата страна на моста. Той ще го премине, когато дойде уреченият час.

Една от жертвите на херцог дьо Монс

Съдията ме запита дали съм виждал някъде този почерк! Отговорих, че не съм го виждал; но тъй като трябва да се казва само истината, добавих, че Тартарен вече е получавал подобна кореспонденция, че преди нашето заминаване от Тараскон му е била изпратена подобна бутилка, но той не беше обърнал внимание на писмото, смятайки, че е шега.

Съдията ми каза:

— Добре.

А след това, както винаги:

— Можете да се оттеглите.

26 юли. Предварителното следствие завърши. Делото ще се гледа много скоро. Градът кипи. Съдебните заседания ще започнат към първи август. Сега вече не мога да спя. Впрочем аз отдавна съм загубил съня си в тази тясна, нажежена като фурна кутия. Принуден

съм да оставям прозорчето отворено, а през него влизат облаци комари и чувам как плъховете скърцат по всички ъгли.

През последните дни имах много срещи с Цицерон Франкбалм. Той ми говори за Тартарен с много горчивина. Чувствувам, че му се сърди, защото не му е поверил защитата си. Горкият Тартарен! Няма един човек, който да е за него!

Изглежда, че съдът е подновен. Франкбалм ми каза имената на съдиите. Председател на съда Муйар, членове Декман и Робер дю Пор. Никакво влияние не може да им се окаже. Тези господа не са оттук, както разправят. Впрочем имената им го показват.

По някаква непонятна причина от обвинителния акт срещу нас са премахнати две точки: за непреднамерено убийство и нарушение на закона за емиграцията. Призовани на съд: Тартарен Тарасконски, херцог дьо Монс — много бих се изненадал, ако се яви! — и Паскал Тестаниер, наречен Паскалон.

31 юли. Трескава и тревожна нощ. Делото е утре. Стана късно. Имах сили да напиша на стената само тази тарасконска поговорка, която често съм чувал от Бравида, той ги знаеше всичките.

*Да лежиш без сън в нощта,
да повярваш в суета
и да любиш без мечта —
смърт ни носят тез неща.*

IV
СЪДЕБЕН ПРОЦЕС В ЮЖНА ФРАНЦИЯ.
ПРОТИВОРЕЧИВИ ПОКАЗАНИЯ. ТАРТАРЕН СЕ
КЪЛНЕ ПРЕД БОГА И ПРЕД ХОРАТА. ВЕЗАЧИТЕ ОТ
ТАРАСКОН. РЮЖИМАБО ИЗЯДЕН ОТ АКУЛА.
НЕОЧАКВАН СВИДЕТЕЛ

Ех, да му се не види макар, не, личеше си, че не бяха южняци съдиите на горкия Тартарен. Човек можеше лесно да се убеди, достатъчно беше само да надникне в този зноен августовски следобед в голямата зала на съдебната палата, където се гледаше делото на губернатора, толкова претъпкана с хора, че стените ѝ пращяха.

Трябва да ви кажа, че през месец август в Тараскон е нетърпимо горещо. Топло е като в Алжир, затова и предпазните мерки срещу жегата са също като в нашите африкански градове: още преди обед улиците опустяват, на войниците е забранено да излизат от казармите, всички магазини имат навеси. Но делото на Тартарен беше изменило местните навици и никак не е трудно да си представи човек температурата в тази претъпкана зала с трибуните в дъното, препълнени с дами в рокли с воланчета и дантелки и с шапки с пера.

Часовникът на съдебната палата отмери два часа; през големите широко отворени прозорци, с дълги жълти завеси вместо щори, заедно с палещата светлина и оглушителното скрибуцане на щурците по глобовете и по големите явори с побелели от праха листа на Стъргалото нахлуваше глъчката на тълпата, останала навън, и подканите на водопродавачите, които викаха както на арените в дните на борба с бикове: „Хайде на водата! Студена вода!“.

Наистина трябваше да си от Тараскон, за да издържиш жегата му, жегата, от която дори осъден на смърт би могъл да заспи, когато произнасят присъдата му. Най-омаломощени в залата бяха тримата съдии, и тримата чужденци в този пламтящ Юг. Председателят Муйар, лионец, все едно бяла лястовица на Юг, имаше строг вид, побеляла глава и философско изражение, та само с вида си можеше да те

разплаче, да не говорим за двамата му помощници: Бекман, който идваше от Лил, и Робер, от още по-далечния Север.

С откриването на заседанието тези трима господата, без сами да разберат, бяха изпаднали в смътно вцепенение, втренчили погледи в четвъртитите отрязъци светлина, очертани на жълтите пердета, и по време на безкрайното призоваване на свидетелите, на брой поне двеста и петдесет, при това все свидетели на обвинението, най-сетне съвсем заспаха.

Полицаяте, които също не бяха от Юг и които началниците им жестоко бяха оставили в пълно снаряжение, също спяха.

Няма какво да се каже, твърде тежки условия, за да се раздава истинска справедливост. За щастие магистратите бяха проучили делото предварително, иначе едва ли щяха да разберат нещо, дочувайки в смътната си дрямка само скрибуцането на щурците и глухото бръмчене на мухите и на човешките гласове.

След безкрайната върволица свидетели прокурорът Бомпар дю Мазе започна да чете обвинителния акт.

Е, този вече беше истински южняк! Дребен, космат, буйна коса, тумбест, с брада сякаш от черни стърготини, с очи, налени с кръв, изхвъркнали от орбитите, като че ли някой ги е натиснал с пръст, с жилки и лишеи по кожата на лицето, с металически глас, който се набиваше в ушите, и каква мимика, какво подскачане, какви жестове!... Славата на тарасконската прокуратура. От няколко мили идваха да го слушат, но този път пиперливото в неговото обвинение беше роднинската връзка на оратора с известния Бомпар, една от първите жертви на порттарасконската афера.

Никога обвинител не е бил така разпален, така разгорещен, така несправедлив, толкова пристрастен; ама как само обичат в Тараскон всичко разтърсващо, високопарно!...

Как развенчаваше той нещастния Тартарен, седнал със своя секретар между двама полицаи! С пяна на уста той превръщаше в жалки парцали неговото славно минало.

Паскалон, зашеметен, потънал в земята от срам, криеше лицето си в ръце; Тартарен обаче слушаше напълно спокоен, високо вдигнал чело, с ясен поглед; той съзнаваше, че песента му е изпята, че е настъпил часът на голямото падение, ясно му беше, че има естествени закони както за величието, така и за отговорността, и беше решил

примилено да приеме всичките, докато в това време Бомпар дю Мазе го обиждаше все повече и повече, представяше го като най-обикновен мошеник, злоупотребил с измислената си слава, с може би никога непокорените върхове, съучастник на един авантюрист, един непознат, оня херцог дьо Монс, когото правосъдието не можеше да намери дори за да го изправи на подсъдимата скамейка. И той доказваше, че Тартарен е по-голям престъпник дори и от херцог дьо Монс, който поне не беше използвал своите съграждани, докато Тартарен беше спекулирал с тарасконците, беше ги ограбил, заклал ги беше без нож, беше ги запратил да скитат по света, докарал ги беше до просяшка тояга, да се чудят сега откъде да си изкарат хляба.

— Какво би могло да се очаква впрочем, господата съдии, от човек, който стреля срещу Тараска, нашата майка-закрилница?...

При това страшно заключение от трибуните се разнесоха патриотични ридания; ревът на тълпата отвън се присъедини към тях. Гласът на прокурора беше достигнал до улицата през вратите и прозорците, а самият прокурор, потресен до дъното на душата си от своя собствен глас, също се разплака, заклокочи така силно, че съдиите внезапно се събудиха, защото помислиха, че е завалял проливен дъжд и всички водосточни тръби на съдебната палата са се пробили.

Бомпар дю Мазе беше говорил пет часа.

В този момент, макар че жегата беше още непоносима, лек прохладен вятър откъм Рона започна да издува жълтите завеси по прозорците. Председателят Муяр не заспа повече; той беше отскоро в този край, затова буйният плам на тарасконците го удиви и го задържа буден.

Сам Тартарен даде знак за тази наивна и очарователна лъжа, която е, тъй да се каже, ароматът, букетът на този край.

При един пасаж от обвинителната реч, който сме принудени да дадем със съкращения, той скочи рязко с вдигната ръка.

— Кълна се пред Бога и пред хората, че никога не съм написал това писмо.

Отнасяше се до едно негово писмо, изпратено от Марсилия до Паскалон, редактор на порттарасконския вестник, в което той го съветваше да развихри, да разпали и най-големите желания, да изтъкне какво плодородие и изобилие ги чакат.

Не, хиляди пъти не, обвиняемият никога не бил писал такова нещо, той отричаше, протестираше.

— Не зная, може би е от оня господин дьо Монс, който не се явява в съда... — И как изсъска той с презрително свитите си устни думите: „не се явява в съда“.

Тогава председателят нареди:

— Покажете писмото на обвиняемия.

Тартарен го взе, погледна го и отговори съвсем просто: Вярно, наистина е моят почерк. Това писмо съм изпратил аз, но не си спомням за него.

При тези думи би заплакал и тигър!

Малко след това същото се случи и с Паскалон по повод една негова статия във вестника, в която той разказваше как били посрещнати в Порт-Тараскон пътниците на „Фарандол“ и „Луцифер“ от туземците, крал Негонко и първите заселници на острова, с подробно описание на порттарасконската община.

Прочетоха тази статия и всяка дума предизвикваше в залата нестихващи луди смехове, прекъсвани от възмутени викове. На свой ред и Паскалон се разбунтува, разпротестира се от своята пейка, размаха ръце: статията не била от него, никога в живота си той не би поставил подписа си под такива големи лъжи.

Напъхаха му под очите отпечатаната статия, илюстрирана с рисунки по негово указание, подписана с неговото име и отгоре на това му дадоха и неговия собствен ръкопис, намерен в печатницата „Тренклаг“.

— Потресаващо! — каза тогава нещастният Паскалон, ококорил очи. — Съвсем ми беше изхвъркнало от главата.

Тартарен пое защитата на своя секретар:

— Истината е, господин председател, че вярвайки на всичките приказки на оня херцог дьо Монс, „който дори не се яви в съда“...

— Лесно е да се трупа всичко на гърба на оня господин дьо Монс — прекъсна го жестоко прокурорът.

— Аз дадох на това нещастно момче идеята — продължи Тартарен — за тази статия, като му казах: „Извезвайте върху тази канава“ и той е везал.

— Това е вярно, аз само вез-везах — заекна срамежливо Паскалон.

Ах, тези везачи, председателят Муяр добре разбра какво представляват те, като разпитваше свидетелите, всички от Тараскон, всички изобретателни, отричащи днес това, което са казали вчера.

— Но нали вие казахте това при разпита?

— Аз да съм казал това?... Хайде де... Та аз не съм си отварял устата.

— Но вие подписахте.

— Аз да съм подписал?... Нищо подобно!...

— Ето подписа ви.

— Я, дявол да го вземе, вярно... Трябва да ви кажа, господин председателю, че едва ли има по-изумен човек от мен.

И това се отнасяше до всички, никой не си спомняше. Съдиите гледаха ужасено, удивено противоречивите показания, проявите на недобросъвестност, защото тези студени хора от Север не знаеха, че всичко това е частица от изобретателността и въображението на хората от този слънчев край.

Един от най-умопомрачителните свидетели беше Косткалд, който описваше как го изгонили от острова, как този изедник и тиранин Тартарен го принудил да напусне жена си и децата си. Трябваше да го чуете как разказва драмата в лодката, за ужасната смърт на нещастните си спътници, загинали един след друг; за Рюжимабо, който плувал до лодката, за да се поразхлади малко, и внезапно бил отвлечен от акула, която го срязала на две.

— Ах, усмивката на моя приятел!... Още ми е пред очите. Той ми протягаше ръце, аз гребях към него, но изведнъж лицето му се сбърчи, той изчезна и повече нищо... Само един все по-широк кървав кръг по повърхността.

И той описа със сгърчената си ръка кръг, а от очите му се ронеха сълзи, едри като нахут.

Като чуха името на Рюжимабо, двамата съдии Бекман и Робер дю Нор за миг се разбудиха, наведоха се към председателя и сред дружния взрив от ридания, предизвикани от разказа на Косткалд, всички виждаха как трите черни шапки се накланят една към друга.

След това председателят Муяр се обърна към свидетеля:

— Вие казвате, че Рюжимабо бил изяден пред очите ви от една акула. Но съдът узна, че обвинението е призовало за свидетел някакъв Рюжимабо, пристигнал тази сутрин. Да не е същият от лодката?

— Да, разбира се... аз съм, същият... — обади се бившият заместник-директор по селскостопанските въпроси.

— Я виж, Рюжимабо бил тук — каза Косткалд, без да му мигне окото. — Не го бях видял, ето ти новина.

Една от черните шапки го запита:

— Значи, не е бил изяден от акула, както разправяте?

— Сигурно съм го сбъркал с Трюфенюс...

— Брей да му се не види, ами и аз съм тук. Никой не ме е изял... — възрази гласът на Трюфенюс.

Но Косткалд, който беше почнал да се ядосва, го прекъсна:

— В края на краищата, все едно кой е бил. Важното е, че акулата изяде едного. Видях кървавия кръг в морето.

И той продължи преспокойно показанията си, като че ли нищо не се е случило.

Преди да се оттегли от преградата за свидетелите, председателят го запита на колко възлиза според него числото на жертвите. Свидетелят отговори:

— Най-малко четиресе хиляди (вместо да каже четиридесет хиляди).

И тъй като в регистрите на колонията беше отбелязано, че никога не е имало повече от четиристотин души на острова, можете да си представите изумлението на председателя Муър и неговите съдии. Горките хора, бяха станали вир-вода, тъй като никога досега не бяха чували толкова противоречиви и невероятни свидетелски показания. А свидетелите лъжеха, та се късаха. Прекъсваха се внезапно, скачаха от местата си, отнемаха си думата един на друг, и то така, сякаш ще си изтръгнат езиците; и какво скърцане на зъби, какви сатанински смехове. Фантастичен, трагикомичен процес, в който ставаше непрекъснато дума за изядени, удавени, опечени, сварени, разкъсани, попарени, татуирани, накълцани на кайма тарасконци, които изведнъж се озоваваха пред свидетелската преграда в най-добро здраве, цели-целенички, без да им липсва нито зъб, без една драскотина по тях.

Двама-трима още не бяха се явили, но ги очакваха всяка минута — и те навярно бяха късметлии като другите, ето защо съдебният следовател Бонарик, който по-добре познаваше нравите на съгражданите си, беше накарал председателя да махне точката непреднамерено убийство.

Между другото шествието на свидетелите продължаваше все шумно и по-забавно.

Публиката в залата вземаше живо участие, заплюваше, аплодираше, смееше се, та пушек се вдигаше, право в лицето на председателя, който непрекъснато заплашваше, че ще опразни залата, но самият той, зашеметен от цялата тая олелия и непоследователност, не нареждаше да изпъдят никого, а облакът на масата, скрил лицето си в ръце, беше готов също да избухне всеки миг.

Възползувайки се от едно относително затишие, Робер дю Нор, висок слаб старец с иронична усмивка, дълги пухкави побелели бакенбарди и кривната съдийска шапка, се облегна в креслото си и каза:

— С една дума, доколкото виждам, само Тараска няма да се върне.

Прокурорът Бомпар дю Мазе скочи рязко, като дявол от кутия.

— А чичо ми?...

— А Бомпар? — отзова се цялата зала.

Прокурорът продължи да бучи като тръба със силния си глас:

— Дълга да отбележа пред съда, че моят чичо Бомпар беше една от първите жертви. От деликатност не споменах за него в обвинението, но, тъй или иначе, той не се върна и няма да се върне никога.

— Извинете, господин прокурор — прекъсна го председателят, но ето ви един господин Бомпар, който току-що ми изпрати картичката си и иска да даде показания. Да не е вашият?

Да, неговият чичо беше — Бомпар (Гонзаг).

Това така известно на всички тарасконци име предизвика страшна врява. Публика, свидетели, обвиняеми, всички станаха прави, покатериха се по пейките, навеждаха се, викаха, мъчеха се да видят, задъхваха се от нетърпение и любопитство. Сред цялото това оживление председателят Муяр прекрати делото за няколко минути, а през това време се възползуваха да изнесат десетина припаднали полицаи, полумъртви от жегата и крясъците.

V

БОМПАР Е ПРЕМИНАЛ МОСТА. ИСТОРИЯТА НА ЕДНО ПИСМО С ОСЕМ ЧЕРВЕНИ ПЕЧАТА. БОМПАР ПРИЗОВАВА ЗА СВИДЕТЕЛ ЦЯЛ ТАРАСКОН, НО НИКОЙ НЕ ОТГОВАРЯ НА НЕГОВИЯ ЗОВ. „ПРОЧЕТЕТЕ НАЙ-СЕТНЕ ТОВА ПИСМО, ДЯВОЛ ДА ГО ВЗЕМЕ!“ СЕВЕРНИ ЛЪЖЦИ И ЮЖНИ ЛЪЖЦИ

— Ей го, той е, Гонзаг!... Глей, глей!

— Колко е надебелял!

— Колко е блед!

— Прилича на турчин.

Тарасконците отдавна не го бяха виждали и едва можеха да познаят славния Бомпар, някога слаб, с глава на мустакаат паликар^[1], с очи на дива коза, а сега надебелял, нашишкан, както казваха те, но пак със същите мустаци и със същите безумни очи на разплутото, подпухнало лице.

Без да поглежда нито надясно, нито наляво, той премина зад съдебния пристав и застана до преградката за свидетели.

Въпрос:

— Вие ли сте Гонзаг Бомпар?

— Право да ви кажа, господин председател, почти започвам да се съмнявам в това, като виждам — патетичен жест на Бомпар към пейката на подсъдимите, — като виждам, както казах, на тази позорна скамейка нашата най-неопетнена слава, като чувам как се оплюва зад тази решетка олицетворението на честността и порядъчността...

— Благодаря, Гонзаг — отговори от своето място Тартарен, задавен от вълнение.

Той беше понесъл, без да каже нито дума, всички оскърбления, но съчувствието на неговия стар приятел разкъса сърцето му и сълзите му бликнаха, както плаче дете, над което са се съжалили. Бомпар продължи:

— Дръж се, мой доблестни съгражданино, ти няма да плесенясаш на тая мръсна пейка, аз нося доказателството...

Той започна да рови в джобовете си и извади една марсилска лула, един нож, стар кремък, огниво, кълбо от някаква връвчица, барометър, кутийка с хапчета и постави всичките тия предмети един след друг на масата на секретаря на съда.

— Моля ви, свидетелю Бомпар, кога най-сетне ще свършите? — запита председателят нетърпеливо.

А прокурорът Бомпар дю Мазе добави:

— Хайде, чичо, малко по-бързо.

Чичото се обърна към него:

— Аха, ще те оправя аз тебе с всичко, което си позволи да кажеш за нашия нещастен приятел!... Почакай само да те лиша от наследство, подлец такъв!

Племенникът прие безразлично тази закана, а чичото продължавайки да рови в джобовете си, нареди пред него цяла колекция най-необикновени предмети и най-сетне намери онова, което търсеше — голям плик, запечатан с осем червени печата.

— Господин председателю, ето един документ, който доказва, херцог дьо Монс е последният негодник, каторжник, последният...

Само миг още и щеше да се излее порой от думи. Председателят го прекъсна:

— Добре, дайте документа.

Той отвори тайнственото писмо и след като го прочете, го предаде на членовете на съда, които също напъхаха носове в него и го изчетоха внимателно, без да им проличи какво си мислят. Истински съдии от Север, дявол да го вземе, затворени, прикрити!

Какво ли имаше в това проклето писмо? Иди, че разбирай такива типове.

Присъстващите се надигаха, навеждаха се, мъчеха се да видят отдалеч нещо, заслонявайки очи с ръка, питаха се от последните редове до трибуните:

— Кво става? Кво може да бъде, дявол да го вземе?

И тъй като всичко от залата достигаше чак до улицата, благодарение на отворените прозорци и врати, в двора се вдигна голяма врява, неясна глъчка, сякаш бучене на морски прилив, когато задуха вятър.

Сега и полицаите вече не спяха, по тавана се разбудиха и гроздовете мухи, вечерна прохлада нахлу в залата и тарасконците се уплашиха както винаги от течението и се развикаха по-бързо да затворят, че иначе „можеш да се простудиш здравата“.

За стотен път председателят Муяр излая:

— Пазете тишина или ще опразня...

И разпитът продължи.

Въпрос. Свидетелю Бомпар, как попадна това писмо в ръцете ви и кога?

Отговор. При отпътуването на „Фарандол“ от Марсилия херцогът, тъй нареченият херцог дьо Монс, ме назначи временен губернатор на Порт-Тараскон и в същото време ми даде този плик, затворен с осем червени печата, макар че в него нямаше пари. В него съм щял да намеря, каза той, последните нареждания, а също така ме посъветва да не го отварям, докато не стигнем до един от Адмиралтейските острови на не знам колко си градуса ширина и дължина. Впрочем това е отбелязано на плика, можете да го видите.

Въпрос. Да, да, виждам. И после?

Отговор. И после, господин председателю, аз внезапно се разболях, както сигурно знаете, от болест заразителна, гангренозна и кой знае още каква, затова трябваше да ме свалят агонизиращ в Шато-д'Ив. Като слязох на сушата, просто се гърчех от болка, а писмото все си беше в джоба ми, защото бях забравил от толкова страдания да го дам на Безюке, когато му предавах пълномощията си.

Въпрос. Неприятна разсеяност... И по-нататък?

Отговор. По-нататък, господин председателю, когато се почувствах малко по-добре, вече можех да ставам и да се обличам, но все още без да съм съвсем закрепнал — ах, ако бяхте ме видели на какво бях заприличал! — един ден пяхнах ръка в джоба си случайно... Я, глей! Писмото с червените печати.

Председателят на съда каза строго:

— Свидетелю Бомпар, няма ли да бъде по-правилно за истината да кажете, че писмото, предназначено да бъде разпечатано на четири хиляди левги от Франция, вие сте предпочели да отворите веднага още на самото марсилско пристанище, за да видите какво има вътре, и след като сте го прочели, сте отстъпили пред огромната отговорност, която се е стоварила на плещите ви?

— Вие не познавате Бомпар, господин председателю! Призовавам целия Тараскон, тук присъстваващ, за свидетел.

Гробно мълчание посрещна тази чисто ораторска хватка. Тъй нареченият Ментърджия от съгражданите си, които между впрочем сами не се отличават с кой знае колко голяма любов към истината, наистина проявяваше надменна наглост да ги призовава за свидетели. Призованият Тараскон не отговори, но Бомпар продължи, без да се смущава:

— Както виждате, господин съдия... мълчанието е знак на съгласие...

И той продължи разказа си:

— И така, когато намерих писмото, Безюке беше заминал от няколко седмици и вече беше твърде далеч, за да мога да му го дам. Тогава реших да го прочета сам и поставете се в моето ужасно положение...

Още по-ужасно беше положението в залата, където все още не знаеха какво съдържа писмото, което беше пред съдиите и за което говореха през всичкото време.

Всички протягаха шии, но от толкова далеч можеха да видят само големите червени печати на плика, които ги хипнотизираха и от минута на минута сякаш ставаха по-големи, просто грамадни.

Бомпар продължи:

— Какво трябваше да направя, питам ви, след като узнах за всичките тия ужаси? Да догоня „Фарандол“ с плуване? Помислих си го за миг, но се усъмних, че ще ми достигнат сили. Да не допусна „Лютюпанпан“ да замине, като покажа на съгражданите си това отвратително писмо? Да поля със студена вода техния ентусиазъм? Та те биха ме убили с камъни. С една дума, нали ме разбирате, изплаших се... Не се реших дори да се появя в Тараскон; чудех се какво да говоря. Тогава се върнах и се скрих отсреща в Бокер, откъдето можех всичко да виждам, без да ме виждат. Заемам там две длъжности: пазач на панаира и на замъка. Сами разбирате, че имам достатъчно свободно време. Отгоре от старата кула с далекоглед наблюдавах от другата страна на Рона оживлението на моите нещастни съграждани, които се готвеха да отпътуват. И се измъчвах от угризения, от отчаяние... Протягах им ръце, виках им отдалеч, сякаш можеха да ме чуят: „Стойте! Не заминавайте!...“. Опитах се дори да ги предупредя с една бутилка...

Кажете, Тартарен, кажете на тези господа, че се опитах да ви предупредя.

— Потвърждавам го — заяви Тартарен от позорната пейка.

— Ах, господин председателю, колко се измъчвах, като видях, че „Тютю-панпан“ заминава за призрачната страна!... Но се измъчвах още повече, когато те се върнаха, когато узнах, че на този бряг страда в окови, захвърлен на сламата като торба оскруши моят знаменит съгражданин Тартарен. Да узная, че той е несправедливо оклеветен в тази кула?...

Както и да е, ще ми кажете, че би трябвало по-рано да донеса доказателството за неговата невинност, но когато човек веднъж тръгне по лош път, дяволски трудно е да намери пак правилния. Бях мълчал и сега ставаше все по-трудно да говоря, без да се смята страхът от моста, опасния мост, който трябваше да прекося. Но въпреки това аз преминах моста. Тоя дяволски мост, и то тази сутрин, при ужасен вятър, така че бях принуден да пълзя на четири крака, както при изкачването си на Монблан. Спомняте ли си, Тартарен?

— Дали си спомням! — отговори тъжно Тартарен, изпълнен с болка по часовете на своята слава.

— Как се люшкаше мостът му с мост! Какъв героизъм трябваше да проявя!... Но аз не обичам да се хваля. Тъй или иначе, ето ме сега и този път нося доказателството, неопровержимото доказателство.

— Мислите ли, че е неопровержимо? — запита Муяр със своя спокоен глас. — Кой ми гарантира, че това странно писмо, забравено тъй дълго във вашия джоб, е наистина от херцог дьо Монс или по-скоро от тъй наречения херцог дьо Монс. Струва ми се, че на вас, тарасконците, не бива много да ви се вярва. За седем часа се наслушах на толкова лъжи...

Глухо ръмжене, сякаш от зверове в клетка, се разнесе в залата, по трибуните, та чак до Стъргалото.

Тараскон беше оскърбен и протестираше. Гонзаг Бомпар се задоволи да се усмихне с неизразима усмивка.

— За себе си, господин председателю, мога да ви кажа, че никога не преувеличавам особено много, когато говоря, и все пак, ако ме назначат за директор на бюро „Veritas“^[2], би било прекалено. Но обърнете се към него — той показва Тартарен, — той олицетворява самата правдивост в Тараскон.

Тартарен веднага позна почерка и подписа на оня господин дьо Монс, почерк и подпис за съжаление твърде добре известни му, после изправен, обърнат към съда, размаха яростно ръка, след като узна страшната тайна на осемте червени печата.

— И аз, господин председателю, сега, когато държа това цинично писание, ви заклевам да признаете, че измамници има не само на Юг. О, вие наричате нас, тарасконците, лъжци. Но ние сме само хора с въображение, ние обичаме словоизлиянията, обичаме да съчиняваме, да вземем, ние сме плодовити импровизатори, напоени със сока и светлината на нашия край, които сами попадат в клопката на невъобразимите си, но невинни измислици.

Каква разлика между нас и северните лъжци, които не познават спонтанно избликналата радост, които винаги преследват някаква цел, престъпен замисъл, като автора на това писмо! Да, може смело да се каже, че по лъжи Югът отстъпва на Севера!...

В други времена с такава реч пред тарасконска публика Тартарен би развълнувал цялата зала. Но свършено беше с нещастния велик човек и с неговата популярност. Никой вече не го слушаше. Всички се интересуваха само от тайнственото послание, което той размахваше в ръка.

Горкият човек искаше да говори още, но не му позволиха.

От всички страни се разнесоха викове:

— Писмото!... Писмото!...

— Вземете му писмото, у-у-у!

— Да прочете писмото!

Отстъпвайки на волята на тълпата, председателят Муяр нареди:

— Секретарю, прочетете писмото!

Огромна въздишка на облекчение: „А-а-а!“ и последва мъртва тишина, в която се чуваше само бръмченето на августовските мухи и скърцането на щурците, в унисон с глухо туптящите сърца.

Секретарят започна да чете с гъгнив глас:

До господин Гонзаг Бомпар, временен губернатор на колонията Порт-Тараскон. Писмото да бъде отворено на 144 градуса и 30 минути източна дължина срещу Адмиралтейските острови.

Драги господин Бомпар,

На всяка шега идва краят. Направете бързо завой и се приберете спокойно у вас с вашите тарасконци.

Няма остров, няма договор, няма Порт-Тараскон, нито арове, нито хектари, нито спиртоварни, нито захарни заводи, няма нищо... Само една чудесна финансова операция, която ми донесе няколко милиона, в този момент грижливо прибрани на завет ведно с моята височайша персона.

Всъщност това беше една приятна тарасконада, каквато вашите съотечественици, воглаве с вашия велик Тартарен, надявам се, ще ми простят, понеже тя ги развлече, достави им занимание и им възвърна любовта към техния прекрасен малък град, който те бяха престанали да обичат.

Херцог дьо Монс

Толкова съм херцог, колкото съм и от Монс. Все пак съм от околностите.

Този път председателят напразно заплашваше, че ще опразни залата. Нищо не можеше да сдържи виковете, ръмженето, крясъците, които избухнаха, заляха улицата, Стъргалото, Градската обиколка, изпълниха целия град. Ах, той белгиец, мръсният му белгиец! Ако можеха да го спипат, веднага щяха да го хвърлят от прозореца с главата надолу право в Рона!

Мъже, жени, деца, всички крещяха и сред тая страшна олелия председателят Муяр произнесе оправдателна присъда над Тартарен и Паскалон за голямо разочарование на Цицерон Франкбалм, който трябваше да си отиде, без да е произнесъл своята реч, без своите „*verum enim vero*“, „дотолюкова, доколкото“, понеже целият римски цимент на неговата монументална защитна реч просто стана излишен.

Съдебната зала опустя, хората се разпръснаха по улиците, по Стъргалото, по площади и площадчета, продължавайки да изригват своя гняв и силни викове:

— Белгиец!... Мръсен белгиец!... Северен лъжец!... Северен лъжец!...

[1] Юнак (гр.). — Б.пр. ↑

[2] Истина (лат.). — Б.пр. ↑

VI МЕМОРИАЛ НА ПАСКАЛОН ПРОДЪЛЖЕНИЕ И КРАЙ

8 октомври. Заедно с длъжността в аптеката на Безюке аз си възвърнах уважението на моите съграждани и както преди заживях спокойно на малкия площад между жълтите и зелените буркани на витрината, само с тази разлика, че Безюке сега стои в дъното на аптеката, като че ли той е ученикът, и стрива гневно с чукалото си в мраморния хаван лекарствата! От време на време прекратява работата си, измъква малко огледало от джоба си и гледа татуировката си. Горкият Фердинан! Нито мазилки, нито припарки, нищо не помага, не свърши работа дори „супичката с чесън“ на доктор Турнатоар. Цял живот ще ги има тия дяволски шарки.

А аз свивам прахчета, слагам етикетчета, продавам алое и „ипекакуана“, казвам си по някоя дума с клиента, забавлявам се с градските клюки. В пазарен ден идват много хора; вторник и петък аптеката е вечно пълна. Откакто гроздоберът е добър, нашите селяни пак започнаха да се тъпчат с лекарства и разни очистителни. В околностите на Тараскон си умират за това. За тях вземането на очистително е истински празник.

В останалите дни е спокойно, звънчето на аптеката рядко звънва, прекарвам времето си загледан в надписите на големите шишета и порцелановите буркани, наредени по етажерките: *sirupus gummi*, *assa foetida*, и фармакопея, написано на гръцки над тезгяха между две змии.

След толкова тревоги и приключения приятно е да си поживееш така мирно и тихо. Подготвям едно томче провансалски стихове „Зинзифил“. На Север зинзифилът е известен само във фармацията; тук неговите плодове са като малки червени маслини, хрускави и вкусни, и растат на дърво със светли листа. В този том ще събера стиховете си за природата и за любовта.

Да му се не види макар! Виждам я понякога, като минава моята Клоринд, висока и гъвкава, подскачайки по острите камъни на малкия площад, походка, която на островите наричахме „походка на кенгуру“.

Тя отива на следобедната служба с молитвеник в ръка, следвана от онази Алрик, която вечно „се катереше“ по покривите и която след завръщането ни в Тараскон премина на служба от госпожица Турнатоар при дамите Де-з-Еспазет. Клоринд не е погледнала към аптеката нито веднъж. Откакто се върнах при Безюке, аз не съществувам повече за нея.

Градът доби отново спокойния си вид и старите си привички. Всички се разхождат по Стъргалото, по Градската обиколка. Вечер отиват в клуба, на театър. Всички се върнаха с изключение на отец Батайе, който остана във Филипините, за да основе там нова община на белите братя. Тук манастирът „Памперигуст“ малко по малко се оживи, тъй като преподобният отец Вьозол (Хвала на бога!) се върна с още няколко преподобни отци и камбаните започнаха да бият тихо една по една; още не бият всички заедно, но и това ще стане скоро.

Кой би си помислил, че са се случили толкова събития! Колко далеч е всичко това и колко лесно забравят тарасконците! Достатъчно е само да видите нашите ловци, начело с маркиз Де-з-Еспазет, които всяка неделя сутрин тръгват облечени и излъскани със същия жар — „наслука“ — да хванат дивеч, който не съществува.

В неделя следобед отивам да засвидетелствувам уважението си на Тартарен. Ето го в края на Стъргалото дома със зелените капаци, със сандъчетата на ваксаджийчетата край оградата; но сега всичко е затворено, безмълвно. Бутам вратата... Заварвам героя в неговата градина, той я обикаля с ръце на гърба, минава край басейна с червените рибки или пък крачи из кабинета си сред своите ножове и отровни стрели. Само че сега не поглежда скъпите си колекции. Обстановката е същата, но колко много се е изменил той. Макар да го оправдаха, великият човек сам чувства падението си, загубил е славата си, загубил е пиедестала си и е тъжен.

Разговаряме двамата. Понякога идва доктор Турнатоар. Той донася доброто си настроение и шегите си в духа на Пюргон^[1] в това тъжно жилище. Франкбалм също идва в неделя. Тартарен му е поверил защитата на своите интереси! Един процес в Тулон с капитан Скрапушина, който иска разноските за връщането от Порт-Тараскон, друг процес с вдовицата Бравида, като настойница на малолетните си деца. Ако моят нещастен учител загуби тези две дела, как ще се

оправи? И без това той вече толкова много загуби с тази плачевна порттарасконска авантюра.

Защо не съм богат?... За съжаление това, което печеля при Безюке, не е достатъчно, за да му се притека на помощ.

10 октомври. „Зинзифил“ замина за Авиньон у книжаря Руманий. Много съм щастлив. Още една приятна новина. Организира се огромна кавалкада в чест на света Марта на деветнадесети този месец и в чест на завръщането на тарасконците на френска земя. Дурладур и аз, провансалски поети, ще трябва да представим на алегорична колесница провансалската поезия.

20 октомври. Вчера, неделя, се състоя празникът. Дълго шествие — колесници, от двете страни облечени в исторически костюми конници, в ръка с дълги върлини със закачени торбички за волни пожертвования. Отвсякъде се стичаше тълпа, по всички прозорци бяха застанали хора. Но въпреки всичко оживлението, радостта не бяха напълно празнични. Цялата изобретателност на организаторите не можа да замени загубата на нашата майка-закрилница. Зееше голяма дупка, празнина, липсваше колесницата на Тараска. Събудиха се глухи омрази при спомена за злополучния изстрел срещу нея там, в Тихия океан. Недоволен ропот се надигна сред шествието, когато минахме край къщата на Тартарен. Тъй като бандата на Косткалд се опита да предизвика тълпата с няколко подвиквания, маркиз Де-з-Еспазет, в костюм на рицар от Ордена на тамплиерите, обърна своя кон и извика:

— Престанете, господа!...

Той действително имаше толкова величествен вид, че изведнъж се въдвори ред.

Задуха северен, снежен вятър. Дурладур и аз най-добре го усетихме под нашите плащове от времето на Шарл VI, заети от оперните артисти, гастролиращи в момента в Тараскон. Докато седяхме на една кула, защото нашата колесница, впрегната в шест бели вола, представляваше замъка на крал Ръоне от дърво и рисуван картон, проклетият вятър ни пронизваше и стиховете, които рецитирахме с големи лютни в ръка, зъзнеха като нас. Дурладур ми каза:

— Ай, дявол, направо станах на шушулка...

И нямаше никаква възможност да слезем, тъй като бяха отнесли стълбата, с която се бяхме изкачили там.

По Градската обиколка мъчението стана непоносимо... И за да се довършим съвсем, изведнъж ми хрумна мисълта — тщеславие на влюбен! — да караме напреко, за да минем пред къщата на маркиз Дез-Еспазет.

И ето че тръгнахме по най-тесните улици, точно колкото да се сместят колелата на колесниците. Домът на маркиза беше затворен, мрачен и безмълвен зад старите черни каменни стени, всички щори бяха спуснати, за да подчертаят, че висшето общество презира развлеченията на простолюдието.

Изрекох няколко стиха от „Зинзифил“ с треперещия си глас, като протягах торбичката за волни пожертвувания, но нищо не помръдна, никой не се появи. Тогава казах на коларя да продължи. Невъзможно, колесницата не можеше да мръдне, задръстена от двете страни. Напразно я дърпаха отпред, отзад, тя се беше заклецила между високите стени и понеже бяхме нависоко, чухме зад спуснатите щори, съвсем близо до нас, приглушени смехове и бяхме принудени да стоим така, замръзнали от студ, смешно кацнали на картонените кулички.

Решително замъкът на крал Ръоне не ми носи щастие! Наложил се да разпрегнат воловете, да донесат стълби, за да слезем, и за всичко това беше необходимо страшно много време...

23 октомври. Каква е тази жажда за слава? Веднъж вкусим ли я, не можем да живеем вече без нея.

В неделя бяха при Таратарен. Разговаряхме в градината, докато се разхождахме по посипаните с пясък алеи. Над стената дърветата от Стъргалото ни изпращаха купчини сухи листа и понеже виждах тъга в неговите очи, припомних му дните на неговото тържество. Нищо не можеше да го разсее, дори и сходните черти между неговата съдба и съдбата на Наполеон.

— Ах! Какъв ти Наполеон!... Глупости!... Тропическото слънце добре беше напекло кратуната ми. Не ми говорете никога вече за това, моля ви, така ще ми доставите удоволствие!

Гледах го изумен.

— Дори и за съпругата на командора?

— Зарежи я! Тя, съпругата на командора, се подиграваше с мен през всичкото време.

Извървахме мълчаливо още няколко крачки.

Виковете на ваксаджийчетата, заиграли се на орехи пред вратата, достигаха до нас заедно с вятъра, навяващ като вихрушка сухи листа.

Той ми каза още:

— Сега всичко вече ми е ясно. Тарасконците ми отвориха очите. Сякаш ме оперираха от перде.

Стори ми се странен.

На вратата изведнъж той ми стисна ръка.

— Знаеш ли, момчето ми, тук ще има разпродажба. Загубих делото срещу Скрапушина, срещу съпругата на Бравида също, въпреки защитата на Франкбалм... Той е славен човек и здраво изгражда всичко, неговият римски акведукт се стовари върху нас и ни смачка под тежестта си.

Срамежливо му предложих моите малки спестявания. Бих му ги дал от все сърце, но Тартарен ми отказа.

— Благодаря, мое дете, мисля, че оръжията, разните дреболии, редките растения ще дадат добра сума, ако и това не стигне, ще продам къщата. А после ще видя. Довиждане, момчето ми... Всичко това са глупости.

Каква философия!

31 октомври. Днес изживях тежка мъка. Обслужвах в аптеката жената на Трюфенюс с някакво лекарство, защото детето ѝ го боляло глава, когато скърцането на колела по площада ме накара да вдигна очи. По звука бях познал, че е голямата карета на вдовицата Д'Егболид. Старата дама се беше разположила вътре с препарирания си папагал, а насреща ѝ седяха моята Клоринд и друго едно лице, което не видях добре, тъй като светлината ми блестеше в очите, зърнах само синя униформа и везано кепе.

— Кой е този с дамите?

— Внукът на вдовицата, виконт Шарлексис д'Егболид. Офицер от егерския полк. Нима не знаете, че госпожица Клоринд и той ще се женят следващия месец?

Сякаш гръм ме порази! Сигурно пребледнях като смъртник.

А аз все още лелеех надежди!

— О, истински брак по любов — продължаваше като палач оная Трюфенюс, — но нали знаете приказката?... Брак по любов — хубави нощи, лоши дни.

Как бих искал и аз да се ожения така, да му се не види макар!

5 ноември. Вчера беше извършена разпродажба у Тартарен. Не присъствувах, но Франкбалм дойде вечерта в аптеката и ми разказа всичко.

Било страшно мъчително. Тартарен не получил нищо от разпродажбата. Продавали пред вратата според обичая в нашия край. Нищо. Нито су, а се бил стекъл много народ. Оръжията му от различни страни, отровни стрели, кинжали, ятагани, револвери, уинчестърът с тридесет и два патрона, всичко отишло на вятъра... На безценица отишли и великолепните кожи от атласки лъвове, на безценица алпенцокът, славният спомен от Юнгфрау, всичките тези богатства, тези редки вещи, истински музей на нашия град, продадени на смешни цени... Изгубена вяра!

И баобабът в малката саксия, който цели тридесет години предизвикваше възторга на окръга! Когато оценителят го поставил на масата и съобщил: „*Arbos gigantea*“ — цели селища могат да се скрият под неговата сянка“, в отговор се разнесли безумни смехове. Тартарен чувал от дома си смеховете, обикаляйки малката градина с двама приятели. Той им казал горчиво:

— На моите мили тарасконци също им оперираха пердето. Сега и те виждат, но са жестоки.

И най-тъжното е, че от разпродажбата получили твърде малко пари, ето защо той трябвало да продаде къщата си на Де-з-Еспазет, които щели да я дадат на младото семейство.

А той, клетият велик човек, къде щеше да отиде той! Дали ще премине моста, както неясно споменал веднъж. Ще се приюти ли в Бокер при своя стар приятел Бомпар?

Докато Франкбалм прав посред аптеката, ми разказваше тези зловещи сцени, Безюке се подаде с неговите незаличими шарки от полуотворената врата в дъното и каза с демоничния си папуаски смях:

— Така му се пада!... Така му се пада!...

Като че ли сам Тартарен го беше татуирал.

7 ноември. Утре, неделя, моят мил учител ще напусне града и ще премине моста... Възможно ли е? Тартарен Тарасконски става Тартарен Бокерски... Послушайте как само звучи, каква голяма разлика!... Пък и този мост, този страшен мост за прекосяване! Знаем много добре, че Тартарен е преодолявал толкова препятствия!... В края

на краищата човек приказва в гнева си разни неща, но не ги прави. Все още се съмнявам.

10 декември, неделя. Седем часът вечерта е, върнах се вкъщи като убит. Едва имам сили да нахвърля тези редове.

Всичко е свършено, той си отиде, премина моста.

Бяхме си дали среща у него, трима-четирима души, Турнатоар, Франкбалм, Бомвией, както и Малбос, един стар войник, който ни настигна по пътя.

Сърцето ми се беше свило пред тъжната гледка на тези голи стени, на тази градина с окапали дървета. Тартарен дори не се огледа наоколо.

Това ни е хубавото на нас тарасконците, нашето непостоянство. Като си го имаме, ние не сме толкова тъжни, колкото другите народи.

Той подаде ключовете на Франкбалм.

— Дайте ги на маркиз Де-з-Еспазет. Не му се сърдя, че не дойде да се сбогува. Това е естествено. Както казваше Бравида:

*Господарски бивш любимец,
вдигал нявга пълни чаши,
всичко те ти бяха дали,
днес не щат и да те видят.*

И като се обърна към мен, добави:

— И ти ги знаеш тези неща, момчето ми!

Този намек за Клоринд ме развълнува. Да помисли за мен при такива тежки обстоятелства в живота си!

Когато се озовахме на Стъргалото, духаше страшен вятър. Поради това в града не се виждаше жива душа; срещнахме само музиката, която се връщаше от Градската обиколка, войниците, притеснени от инструментите си, се чудеха как да удържат полите на шинелите си, развявани от вятъра.

Тартарен говореше бавно, докато вървеше между нас, все едно на разходка. Както си имаше навик, говореше за себе си, само за себе си.

— Какво да ви кажа, аз бях болен от местната болест. Твърде много се увличах по пъстроцветни балони...

В Тараскон ние наричаме пъстроцветни балони всичко, което мами очите, всичко, за което копнеем, но не можем да го стигнем с ръка. Това е храната на мечтателите, на хората с въображение. И Тартарен казваше истината. Никой повече от него не бе вкусвал от тези пъстри балони.

Понеже аз носех чантата, кутията с шапките и палтото на моя герой, вървах малко по-назад и не чувах всичко. Вятърът отнасяше думите, и колкото повече се приближавахме към Рона, толкова по-силно духаше. Разбрах, че той не се сърди на никого и гледаше на своята съдба с примирението на философ.

— ... Този безделник Доде писа за мен, че съм бил Дон Кихот в кожата на Санчо. Той е прав. Тоя тип Дон Кихот — надут, изнежен, затлъстял, винаги недостоен за своята мечта, много често се среща в Тараскон и в околностите.

Малко по-нататък, на една пресечка, видяхме гърба на тичащия Екскурбаниес, който, като минаваше пред магазина на търговеца на оръжие Косткалд, избран тази сутрин за общински съветник, викаше с пълно гърло:

— Ха-ха-ха! Айде да шмим! Да живее Косткалд!

— Дори и на него не му се сърдя — каза Тартарен. — При все че този Екскурбаниес представлява най-отвратителната страна на тарасконския Юг. Не говоря за неговите викове, макар че, право да си кажа, той реве за щяло и не щяло, но за ужасното му желание да се харесва, да бъде приятен, което го подтиква към най-подли низости. Пред Косткалд той вика: „Тартарен в Рона!“. За да се подмаже пред мен, ще извика същото за Косткалд, но въпреки това, мои деца, чудесно е тарасконското племе и без него Франция отдавна щеше да загине от педантизъм и скука.

Бяхме стигнали до Рона; пред нас тъжен залез, няколко облачета в небето. Вятърът сякаш се беше успокоил, но все пак мостът не беше сигурен. Спряхме се и той ни помоли да не отиваме по-нататък.

— И така, сбогом, мои деца!

Разцелувахме се. Той започна с Бонвией, най-възрастния, и свърши с мен. Аз плачех, обливах се в сълзи и не можех да ги изтрия, защото все още държах куфарчето и палтото, и мога да кажа, че великият човек изпи сълзите ми.

Самият той взе развълнувано вещите си, кутията в едната ръка, на която праметна палтото, куфарчето в другата и тъй като Турнатоар му каза:

— И най-вече, Тартарен, пазете се... Нездравословен е климатът в Бокер... Не забравяйте супичката с чесън.

Тартарен отговори, като смигна:

— Не се страхувайте. Нали знаете поговорката за онази старица: „Колкото повече стареела старицата, толкова повече поумнявала, толкова по не и се умирало“. Такъв съм и аз.

Видяхме го как се отдалечава под арките; малко натежал, но с уверена стъпка. Мостът страшно се люлееше. Два-три пъти той се спря, за да задържи шапката си. Ние му викахме отдалеч, без да смеем да направим крачка.

— Сбогом, Тартарен!

Той не се обръщаше, не казваше нищо, силно развълнуван, само ни махна с кутията за шапки, знак, който означаваше: „Сбогом... Сбогом...“

Три месеца по-късно. Неделя вечер. Отварям този „Мемориал“, прекъснат от дълго време, този стар зелен тефтер, който ще оставя на моите деца, ако някога имам деца, измачкан от прелистване, започнат на пет хиляди левги далеч от Франция, който бе с мен по море, в затвора, навсякъде. Още малко място имам и ще го използвам, за да запиша каква вест се разнесе тази сутрин в града — Тартарен вече не е жив!

Нямахме новини от него цели три месеца. Знаех, че живее в Бокер с Бомпар, че му помага да пазят панаира и замъка. И тези професии са общо взето пъстри балони. Много често се затъжвах за моя скъп учител и си обещавах да отида да го видя, но все ме възпираше дяволският му мост.

Един ден, загледан към Бокерския замък високо, много високо, стори ми се, че виждам един далекоглед, обърнат към Тараскон. Човекът зад него приличаше на Бомпар. Той изчезна, влезе в кулата и се върна с друг един по-дебел човек, който приличаше на Тартарен. Той също застана зад далекогледа, посочи нещо с ръка, сякаш разпознаваше някого, но всичко това беше толкова далеч, така дребно,

така смътно, имах чувството, че по-скоро съм си въобразил всичко това.

Тази сутрин с тревожно сърце, без да знам защо, отидох в града да си подкъся брадата, както всяка неделя и бях поразен, като видях затъмненото ръждивочервено небе, небе без светлина, на което се очертаваха всички дървета, скамейки, тротоари, къщи. Казах, като влязох при Марк-Орел, бръснаря:

— Какво странно слънце! Не грее, не свети! Да няма затъмнение?

— Как, господин Паскалон, нима не знаете?... Съобщиха за затъмнението още в началото на месеца.

И в същия миг, улавяйки ме за носа и опирайки бръснача до него, той добави:

— А чухте ли новината?... Изглежда, че нашият велик човек не е вече на този свят.

— Кой велик човек?

Когато той назова Тартарен, едва не се порязах с бръснача му.

— Ето какво значи да напуснеш родината си!... Той не можа да живее без Тараскон...

Бръснарят Марк-Орел не съзнаваше каква истина казва. Без Тараскон и без славата, разбира се, той не би могъл да живее.

Горкият скъп учител! Горкият велик Тартарен!

И все пак какво съвпадение!... Слънчево затъмнение в деня на неговата смърт!

И колко странен народ сме ние! Обзалагам се, че в целия град новината причини болка на всички, но те се държаха така, сякаш това не ги засяга.

А работата е там, че след порттарасконската история, в която те се проявиха като хора, които лесно се палят и обичат да преувеличават, тарасконците сега искаха да покажат, че са хора трезви, овладени, поправени завинаги.

Е, добре, истината е, че ние абсолютно никак не сме се поправили, само че сега, вместо да лъжем на едната страна, лъжем на другата.

Ние вече не казваме: „Вчера на арената имаше поне петдесет хиляди души“, а обратното: „Вчера на арената, да имаше, да нямаше най-много шест души“.

Тъй или иначе, пак преувеличение.

[1] Герой от комедията на Молиер „Мнимият болен“. — Б.пр. ↑

Издание:

Автор: Алфонс Доде

Заглавие: Невероятните приключения на Тартарен Тарасконски

Преводач: Пенка Пройкива

Година на превод: 1980

Език, от който е преведено: френски

Издание: първо

Издател: Издателство „Отечество“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1980

Тип: роман; трилогия

Националност: френска

Печатница: ДПК „Д. Благоев“, ул. „Н. Ракитин“ № 2

Излязла от печат: XII. 1980

Редактор: Добринка Савова — Габровска

Художествен редактор: Венелин Вълканов

Технически редактор: Петър Стефанов

Художник: Кирил Мавров

Коректор: Антоанета Петрова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/5780>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.